

เรื่อง ประกาศ ที่มีในนี้

ประกาศ ออกาชัฐโสฬศ ชัก เขี้ยว

๑ “ เขี้ยว ที่ ใช้ มา แต่ ก่อน ถูก ๆ แพง ๆ จึง โปรค เกล้า
ให้ ใต้ ทอง แดง ที่ ออก ใหม่ คือ โสฬศ อัฐ ส่วน
เขี้ยว ก็ ให้ ใช้ ไป ตาม เคย ” หน้า ๕๕๑ ถึง ๕๖๐

๒ ประกาศ ทน ล้อ กั้น

ว่า เขี้ยว อัฐ โสฬศ ใช้ ไม่ได้

๒ “ คำ ที่ ล้อ ว่า เขี้ยว ทอง แดง ใช้ ไม่ได้ นั้น ไม่ จริง
ใคร ไม่ เชื่อ ให้ นำ เงิน ไป ชน ที่ คลัง ใคร ขอ ช้อ ถูก
กว่า ราคา ให้ ยับ ตัว ไว้ จะ พระ ราช ทาน รางวัล ”
หน้า ๕๖๑ ถึง ๕๖๓

๓ ประกาศ ทน ล้อ กั้น ว่า เขี้ยว อัฐ

โสฬศ ใช้ ไม่ได้ ที่ ๒ เติม ข้อ ความ

๓ “ ทรง แสวง เหตุ ที่ เขี้ยว ทอง แดง คง ใช้ ได้ ตาม ประ
การ ก่อ นมา ผู้ ที่ ช้อ ถูก กว่า ราคา ใคร จับ ได้
จะ พระ ราช ทาน รางวัล ” หน้า ๕๖๔ ถึง ๕๖๕

๔ ประกาศ รมย์ พ้อง ความ เจ้า

แต่ ก้าม เจ้า มี ให้ ไป โกล พระ นคร

๔ “ ถ้า มี ผู้ มา พ้อง ความ เจ้า ให้ ลูก ขน รมย์ ย่น แก่
กรรม วัจ ให้ กรรม วัจ ระบาย ทูล ภายใน ๑๕ วัน ใน
08/10/2566

หัวเมือง ถ้ามีผู้ฟ้องก็ให้รับฟ้องไว้ แล้วส่ง
เจ้าเข้ามา โดยเร็ว ผู้ไม่ส่งเข้ามาก็ต้อง
โทษตาม คักกัณา ๑๐๐ ละค่าส่ง ห้ามมิให้เจ้า
ออกจากเขตที่ทรงกำหนดไว้ นอกจากได้กราบ
บังคมทูล พระกรุณา ก่อน ” หน้า ๔๖๕ ถึง ๔๗๕

๕ ประการพระราชกำหนดกฎหมายทหาร

“ เปนข้อบังคับ ๑๓ ข้อ มีว่า จะไปไหนให้บอก
ลา เปนต้น ถึง กำหนด เดือน ๑ ให้เรียกทหาร
มาอ่านข้อบังคับทุกคน ” หน้า ๔๗๕ ถึง ๔๘๔

๖ ประการทรงสร้าง

พระเจดีย์ วัดชุมพลนิกายาราม

“ พระเจดีย์ ๒ องค์ ที่ใต้ทรงปฏิสังขรณ์อย่าให้
ผู้ชกทรพีย์ ตามพระเจดีย์ทำลายเสีย เพราะ
มีทองอยู่ไม่ ถึง โไพ ” หน้า ๔๘๕ ถึง ๔๘๘

๗ ประการทรงอนุญาต

ข้าราชการฝ่ายใน ทูลลาออกจากราชการ

“ หญิงที่ถวายตัว อยู่ในพระบรมมหาราชวัง
ที่ยังไม่ได้มีพระองค์เจ้า แล เขยหัวที่ต่ำ
กว่า ๒๐๐ บาท นอกจากที่ทรงยกเว้นแล้ว

จะขอเนอกราชการก็ ไพร่ก่เกล้า ใ้ ออก ”
หน้า ๔๘๔ ถึง ๔๘๕

ประกาศออกทองทศ พิศ พิศัง

“ ทรง แสคอง เหตุ ที่มี พระราชประสงค์ ใ้ ให้
ใช้ทอง แปะ ๓ อย่าง นั้น แล ทรง พรวณา ถึง ประเภท
เงินแลทอง ซึ่ง มีมา แต่ ไยราณ แล กำหนด
ราคาทอง แปะ ๓ อย่าง นั้น ” หน้า ๔๘๖ ถึง ๕๑๖

ประกาศทำการนอกตำแหน่ง

“ ห้ามมิใ้ ผู้ นอกตำแหน่ง ช่าง ช่อ ผู้ ที่มี อำนาจ
ในตำแหน่ง เทียว ช่ม แง ราชฎร แล มิใ้ เจ้า
ภานี นาย ชจกร ทำการ เกินพระราช กำหนด ไป . ถ้า
ผู้ ไท ทำการ ดัง กล่าว มา นี้ ใ้ ผู้ ท้อง พิศาท นำ
ความมา กราย บังคม ทูล ” หน้า ๕๑๖ ถึง ๕๑๗

ประกาศ การ ฉลอง พระสถูป เจดีย์

แล การ พิระศพ สุ่มเต็จ เจ้าฟ้า จันทร มณฑล

“ การ ท้อง สนาม ครอง นี้ ทรงพระราชปรารภ
ฉลอง พระอาราม แล พระสถูป เจดีย์ ที่ ใ้ ทรง ปรฎิ
สังขรณ์ ฉลอง พระเชษ พระคุณ พระเจ้า อยู่ หัว รัช
กาล ที่ ๑ แล ที่ ๒ แล ทรง บำเพ็ญ พระราช กุศล

08/10/2566

ในการพระศพ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ไปรคเกล้า
 ให้มีการสมโภชพระบรมธาตุ แต่เชิญพระ
 บรมอัญเชิญพระอัญเชิญมาประดิษฐาน บำเพ็ญพระ
 ราชกุศลด้วย แลทรงเสด็จพระบรมราชูประสงค์
 พระบรมราชาอนุญาต ในการนี้ต่าง ๆ ”
 หน้า ๕๑๘ ถึง ๕๓๑

๑๑ ประการ พิทักษ์ภานี เรือ ตึก แพ้ โรง ร้าน
 “ ไปรคเกล้า ๑ ให้เลิกอากร เปิดตลาด เลีย
 เป็ดขน เรือกภานี ซอ ขาย ครั้นต่อมา มีผู้กราบ
 บังคม ทูลว่า เจ้าภานี เรือกภานี เหลือเกินนัก
 จึง ไปรคเกล้า ๑ แจกพิทักษ์ภานีแก่ราษฎรทั่วไป
 ถ้าเจ้าภานี เรือกภานี เหลือเกินอีก ก็ให้นำพิทักษ์
 ออกโต้เถียง ” หน้า ๕๓๒ ถึง ๕๓๘

๑๒ ประการ มหาสงกรานต์ ขวต ผศก
 “ สงกรานต์ ปีนี้ ๓ วันตามเคยยิ่งโดยมาก ๑ ๓
 มีพระบรมราชาวาทในที่สุทศด้วย ” หน้า ๕๔๐ ถึง ๕๕๐

๑๓ ประการ วันขรรณ มีศีลระณะ
 “ ในประกาศ สงกรานต์ ขวต นั้น วันขรรณ มีศีลระ
 ณะ ยังตลาด เคลื่อนอยู่หลายแห่ง ขอให้ถือ

๕
ความขบขันที่ไปรตเกล้า ฯ ให้แก่มาครังนี้ ”

หน้า ๕๕๑ ถึง ๕๕๒

๑๔ ประการาคฤศณ ๕ ขวดยจะน้อย ราคาเข้า จะชน
“ ๕ ขน ๕ ขน ข้างจะน้อย ให้ราษฎร ขวนขวาย
รวบรวมเข้าไว้ ให้พอที่จะใช้ต่อไป ”

หน้า ๕๕๓ ถึง ๕๕๔

๑๕ พระภาคให้ใช้เงินเหรียญนอก
“ เงินเหรียญ ๓ ชนิด คือ เหรียญนอก ๑
เงินรูเปีย ๑ เงินวิลันดา ๑ ให้รับไว้ใช้ได้
ถ้าผู้ใดจะต้องการเงินบาทให้นำไปขึ้นที่คลัง ”

หน้า ๕๕๖ ถึง ๕๖๐

๑๖ ไปรตให้เลิกอากรมะพร้าว
กลบเรียกภาษี น้ำมันตามเค็ม
“ ด้วยเจ้าภาษีเก็บค่าอากรมะพร้าวเหลือเกิน จน
ไม่มีใครปลูกสร้างขึ้นอีก จึงไปรตเกล้า ฯ
ให้เลิกอากรมะพร้าวเสีย กลบเรียกภาษีน้ำมัน
ตามเค็ม ” หน้า ๕๖๑ ถึง ๕๖๓

๑๗ พระภาคจะไปรต
พระราชาขานเขยหวัดด้วยทองแป
“ แต่ครั้งแผ่นดินก่อน ๆ มา ถ้าเงินไม่พอ

ก็ พระราชทานทองคำแทนเขี้ยวหวัด ในครั้งนั้น
จะพระราชทานทองคำ พัดพัดกิ่งสีแทน ไคร
ได้ไว้ จะขอขึ้นที่คลังก็ได้” หน้า ๕๖๔ ถึง ๕๖๕

๑๘

ประกาศการพระราช

พิธีเฉลิมพระชนมพรรษาที่ ๑

“การเฉลิมพระชนมพรรษา ในเวลาที่พระ
ชนมพรรษา บัญจบครบ ๖๐ วันก็เป็นการใหญ่
แต่มีได้โปรดเกล้าฯ ระเบิดที่ผู้หนึ่งผู้ใด ”
หน้า ๕๖๔ ถึง ๕๗๓

๑๙

ประกาศที่ตนลอกกัน ลอกคัต

หนังสือพระพทททำนจบ เรืองอ้ายโนรี

“ทรงพระราชดำริเห็นว่า หนังสือที่ลอกคัตกัน
คือ ๆ มาว่า เป็นหนังสือของผู้มีบุญนั้น เป็น
ของอ้ายพวกขบถ อย่าให้ใคร เชื้อหนังสือ
คือไปอีก ถ้าใครไม่ฟังจะต้องมีโทษ ”
หน้า ๕๗๔ ถึง ๕๗๕

๒๐

ประกาศด้วยมีผู้กราบทุก เรืองอ้าย บ่ลอม

“ถ้าใครได้ อ้าย บ่ลอม มาถวาย จะพระราชทาน
รางวัล ” หน้า ๕๘๐ ถึง ๕๘๒

ประกาศเงิน แ่ปลอม

โปรดให้มา เปลี่ยนเงิน ที่ไป

“มีผู้เล่าลือกันว่า มีคน ทำเงิน ปลอม มา ขึ้น
แต่มีผู้ นำไป ทูลเกล้าฯ เถววย ก็ ไม่ ใ้ ความ
จริง จึง โปรดเกล้าฯ ว่า แต่ นี้ ไป ตลอก
๕ เดือน ถ้า ใคร ใ้ เงิน ปลอม ไป ทูลเกล้าฯ เ
ถววย จะ พระราชทาน เงิน ที่ เปลี่ยน ให้ ”
หน้า ๕๘๓ ถึง ๕๘๔

ประกาศเพิ่มเติม

ทำ อัฐิ โสฬศ อ่อน แล บาง ไป

“ที่ ลือ กัน ว่า อัฐิ ปลอม นั้น มีผู้ กล่าว ว่า เช่น
ด้วย อัฐิ แต่ ก่อน หน้า ต่อ มา ทำ บาง ลง จึง เห็น
ว่า เป็น อัฐิ ปลอม โปรดเกล้าฯ ว่า ถ้า มี
ตรา แผ่นดิน แล ใ้ ใ้ ” หน้า ๕๘๐ ถึง ๕๘๑

ประกาศราคาเข้า

“มี ผู้ ฝน มั่ง ราคา เข้า แพง ขึ้น
มี ผู้ อ่าง
รับสั่ง ว่า 08/10/2559 ใ้ ชาย แพง อย่า เชื้อ ใ้ จับ ตัว
มา จะ โปรดเกล้าฯ ใ้ ลงโทษ ” หน้า ๕๘๓

๒๔

ประกาศ พระ ราชทาน พระ บรม

ราโชวาท เกื้อนสติ แก่ ผู้ชอ เข้า ผู้ชายเข้า

“ มี ผู้คน ชอ เข้ากัน มาก ผู้ชายก็ โกง ราคา
มากจน ไพรตเกล้า ๆ ว่า อย่าให้ ผู้ชอ
คน ชอ นึก ฝ่าย ผู้ชายก็ อย่าขาย ให้ เกิน ไป ”
หน้า ๕๕๔ ถึง ๕๕๘

๒๕

ประกาศ ไพรต ให้ เขา

อัฐ ปลอม มา แลก อัฐ ก็ ไป ใช้

“ ใคร มี อัฐ ปลอม ให้ ไป เปลี่ยน อัฐ ก็ มา ใช้ แต่
ภายใน ๔ เดือน ” หน้า ๕๕๘

๒๖

ประกาศ เรือง หม่อม ราชวงษ

หม่อม หลวง . เรียก กัน ว่า เจ้า

“ ที่ เรียก หม่อม ราช วงษ ว่า เจ้า นั้น อย่า ให้
เรียก ต่อ ไป ถ้า เกิด เหตุ อะไร ชน ก็ ให้ ทำ ตาม
การ อัน ควร แก่ ทาง ราชการ ” หน้า ๖๐๐ ถึง ๖๐๑

๒๗

ประกาศ บิด เข้า ไม่ ให้ จำหน่าย นอก ประเทศ

“ บัน หน้ำ ท่วม มาก ทำ นา ไม่ ได้ ผล จึง ไพรต
เกล้า ให้ ขอ บิด เข้า เมื่อ เปิด จึง จะ ประกาศ
ให้ ทราบ ถ้า ใคร ลัก ลอบ ข้าย เข้า ไป ต่าง

๓๒

ประกาศ เรื่อง เงิน ทำ อัฐ ปลอม

“มีเงินพวก ๑ ทำอัฐปลอมมากขึ้น ถ้าใคร
จับตัวได้ จะพระราชทานรางวัล ที่มีผู้เล่า
ลือกันว่าฝรั่ง จะทำอัฐเข้ามาขายนั้น อย่า
เชื่อถือเลย ” หน้า ๖๓๗ ถึง ๖๔๐

๓๓

ประกาศ มิให้ เล่น แอ้ว ดาว

“ชาวสยามชอบ เล่น ดาว แคน มากขึ้น แล ทั้ง
การเล่นภาษาของ คน เสี้ย แต่ นี้ ต่อ ไปอย่าให้
เล่น ดาว แคน อีก ” หน้า ๖๔๑ ถึง ๖๔๓

๓๔

ประกาศ เรื่อง ชาว กำน กัก เรือ แล พระ

ราช มัญญู ตี ให้ ตั้ง ภาษี อยู่ กับ กำน ทุก ตำบล

“เจ้า ภาษี กับ ชาว กำน มัก วิวาท กับ ราษฎร เมือง ๆ
แต่ นี้ ต่อ ไปให้ ตั้ง ภาษี อยู่ กับ กำน ทุก ตำบล เพื่อ
ไต่ เสน พยาน ใน การ วิวาท ” หน้า ๖๔๔ ถึง ๖๔๖

๓๕

ประกาศ พิภัก ทอง แดง ชัก เชื้อว

“เย็บ ทอง แดง ออก ใหม่ ๒ ชนิด ๆ ใหญ่ เรียก
ว่า ชัก ชนิด เล็ก เรียก ว่า เชื้อว ให้ ใช้ ได้ ทั่ว ไป ”

หน้า ๖๔๗

ประกาศพระ ราช บัญญัติ ลัก ภา

“หญิง ที่มี ผู้ ลอบ ลัก เป็น ชู้ อยู่ เมื่อ มี ผู้ มา
 ขอ ได้ แต่ หญิง ไม่ เต็ม ใจ ถ้า ตระ กูล หญิง ทำ
 แล อายุ ๒๐ ปี แล้ว ให้ ทัศน ตาม ใจ หญิง สม ัก
 แก่ ชาย ชู้ ต้อง เสีย ค่า ลเมิก แล เสีย เงิน แก่ ชาย
 ที่ ขอ ได้ ตาม ควร ถ้า บิคา มารดา หญิง มี บัณฑ
 ศักดิ์ ต้อง ทัศน ตาม สม ัก แห่ง บิคา มารดา หญิง
 ถ้า บิคา มารดา หญิง จะ ชาย ให้ มี ค่า ทัว ต้อง ตาม
 แก่ หญิง จะ ขอม รัย ถ้า หญิง ตาม เขา ไป เขา
 ทรัพย์ บิคา มารดา ไป ด้วย ต้อง คืน แต่ ให้ บิคา
 มารดา ยอม สติ ให้ ย่าง ส่วน การ ฝั่ง อย่า หญิง
 จะ อย่า ชาย ก็ ได้ เมื่อ อย่า แล้ว บุตร ต้อง ทัศน ตาม
 ใจ ฝ่าย ผู้ มี บัณฑ ศักดิ์ เมื่อ บิคา มารดา ทำ นา
 กว่า ๔๐๐ ไร่ ให้ ทัศน ตาม กฎหมาย เก่า ”
 หน้า ๖๔๘ ถึง ๖๖๐

ประกาศพิภัก ภาษี น้ามี ณะพร้าว

“มี ผู้ กล่าว โทษ เจ้า ภาษี ว่า เกือบ ภาษี ผลิต พิภัก ได้
 ไป รดเกล้า ไร่ ให้ ชำระ ปรียบ ไทม แล้ว ท่อ ไป ให้

๓๖

เก็บภาษีตามพิถัก ซึ่ง ไปรกเกล้า ๑ ให้ประกาศ
ในครั้งนี้ ” หน้า ๖๖๑ ถึง ๖๖๕

๓๘ ประกาศพระราชพิธีลงส่ง โสภณคดี

“ ทรง แสดคง ประเพณีที่จะเป็น เจ้าฟ้า พระองค์เจ้า
หม่อมเจ้า แต่จำนวนเจ้าฟ้า เมื่อถึง กรุงธนบุรี
แต่ เมื่อ แรกตั้ง พระวรวงษ์นี้ แต่ บรมราชกุมารีของ พระราช
พิธี โสภณคดี แดลง สรง รับ พระสัพพรด บัณฑิต ซึ่ง
นับว่า สืบเนื่อง มาแต่ แขนง แผ่นที่ เจ้าฟ้าพิณฑกิติ
ไถ่ทรง ทราบมา แต่ พระราช ประสงค์ที่จะ
ไปรกเกล้า ๑ ให้ทำพระราชพิธี โสภณคดีใน
ครั้งนี้ ” หน้า ๖๖๖ ถึง ๖๗๑

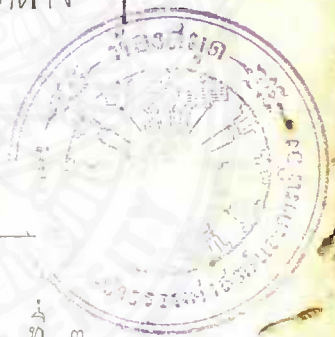
๓๕๕.๕๕๓

พระราชบัญญัติ แลประกาศต่าง ๆ

เล่ม ๓

ในรัชกาลที่ ๕

ประกาศออกอัฐไสพศชกเสียว ที่ ๓

มีพระบรมราชโองการนารพระบัตหุรสรุสิงหนาท ๑๖ พ.ค. ๒๐/๓๑

ประกาศแก่ท่าน ทั้ง หลดาชชายหญิง ใหญ่ น้อย ในพระนครนอกพระ

นครทั้งปวง ทั้ง ทั้งพระราชอาณาเขต ให้ทราบทั่วกัน

โดยความที่ประกาศชี้แจงมาขี้ขี้ แต่ก่อน ในบ้านเมืองไทย

ลาว ๑ ศส่านี้รรมมาแล้วแต่โบราณราชการใช้หอยอย่าง

หนึ่งที่เรียกว่า เขียว มาแตกปลึกออกไปจากเงินปลึก ชื่อ

๒๕๖๕

ชายขายแลกเปลี่ยนอยู่ตั้งเช่นนี้ เห็นด้วยกันนี้ ก็โดย
 ประมาทตามพระราชกำหนดกฎหมายโบราณว่าให้คิดเบี้ยแปด
 ร้อยต่อเพอง แลคำโบราณก็เล่าว่าครั้งกรุงเก่าราษฎรซื้อ
 ชายแลกเปลี่ยนเบี้ยแปดร้อยต่อเพองจริง ครั้นเมื่อยกบ้าน
 ย้ายเมืองมาตั้งกรุงเทพมหานครอยู่ในฝ่ายสวนหั้น หอยเบี้ย
 สายสนมมีน้อยไป เงินเพองหนึ่งแตกเป็นเบี้ยได้แต่เพียงสอง
 ร้อย คนที่เที่ยวไปมาเห็นเบี้ยตกที่ใต้เบี้ยหนึ่งสองเบี้ยก็เก็บ
 เมื่อผู้มีศรัทธาไปรอยเบี้ยให้เปบาทาม ก็กลุ้มรุมแย่งชิงกัน
 ลุกค้าต่างประเทศเห็นว่าผู้ต้องการเบี้ยมาก ก็เกี้ยหอย
 อย่างนั้นในทะเลใส่กระสอบเข้ามาซื้อชายทุกปี เบี้ยมีมากซึ่ง
 ราษฎรซื้อจ่ายแตกเป็นปลีกจากเงินเพองมากขึ้นไป เปน
 สองร้อยยี่สิบห้าต่อเพอง แล้วสองร้อยห้าสิบต่อเพอง
 แล้วขึ้นไปห้าร้อยต่อเพอง แล้วขึ้นไปแปดร้อยต่อเพอง
 เมื่อเบี้ยยังแพงอยู่ไม่ถึงแปดร้อยต่อเพองนั้น คนสงอาย
 เปนอันมากบ่นว่าบ้านเมืองเราเคียวนี้ ชักสิ้นเงินเพองหนึ่ง
 แดกเบี้ยไม่ไต่ถึงแปดร้อย เหมือนเมื่อครั้งกรุงเก่า ครั้น
 เมื่อเขยขึ้นถึงแปดร้อยต่อเพองแล้ว ท่านทั้งปวงที่รู้พระราช
 กำหนดกฎหมาย แลการโบราณก็ชื่นชมยินดีว่า บัดนี้
 บ้านเมืองสมบรรณขึ้นจนเขยขึ้นไปถึงแปดร้อยต่อเพอง ต้องตาม

08/10/2566

กฎหมายเหมือนกับการก่อน ครั้นเลิกค่านำหอยที่เรียกว่า
 เข็มาขายมากขึ้นไป ราคาเข็ก็ถูกมากขึ้นไป ราคา
 เข็ก็ถูกมากไป ถึงขั้นหนึ่งต่อเพอง พันสองร้อยพัน สามร้อย
 ต่อเพอง ก็เมื่อเข็ลดมากไปดังแปรร้อยต่อเพอง ก็คือ เข็แพง
 ไม่ดังแปรร้อยต่อเพอง ก็คือ การคิดเข็ปรับใหม่ในการพิพาก
 ษา ความตามพระราชกำหนดกฎหมาย ก็คงคิดเข็แปรร้อย
 ต่อเพอง ขึ้นเสมออยู่ไม่ยกย้ายทั้งในกรุงเทพมหานคร
 แลหัวเมืองก็เมื่อเวลาเข็พันหนึ่ง พันสองร้อย พันสามร้อย
 ต่อเพองนั้น มีผู้เห็นว่าแต่ก่อนมีเข็ห้าเข็สิบเข็ ก็ชื่อของกิน
 ใต้มันหนึ่ง ใต้มันไม่ถึงร้อยเข็ชื่อกินก็ไม่มีใครจะไปเติมอิม
 ของแพงไปกว่า จะชื่อกินใต้มันแสนทั้งนับเข็อยู่นาน ๆ
 ในช่อนตัวน้อย เมื่อเวลาเข็แพงนับเข็แพงถ้วกิน ครั้นเวลา
 เข็ถูกเกิดจครานที่ จะนับ เขาสามดวง แพงถ้วกินข้าง บอกรเข็
 ๓ ร้อยเข็ละห้าสิบบ้าง ถ้วกินเป็นคณนข้าง ๆ ก็ในแผ่นดิน
 ประจุบันนี้ ลูกค่านำของสิ่งอื่น มาค้าขายเสียมากไม่เก็บ
 เข็มา เข็เก่าแตกตกหักหายสาบสูญไปราคาเข็ลดลงมา
 จนบัดนี้คงแปรร้อยต่อเพองเหมือนอย่างที่ว่าในกฎหมาย ก็เมื่อ
 ราคาเข็ได้ดังกฎหมายที่คิดเข็ปรับอยู่ดังนี้ นักปราชญ์ถือ
 กฎหมายก็เห็นว่าเป็นที่อยู่แล้ว แต่คนบางพวกก็ยังช่นว่า

08/10/2566

เอาเงินไปแตกเขี่ยชั้ว ไท น้อยไปก็คำบ่นของคนที่ไม่รู้จักคิดหลัง
 นั้นไม่เข่นประมาณ เมื่อเขี่ยมากก็บ่นว่ามากลำบากที่ต้อง
 นี่ยช้อขายกัน ข้าไปมีเขี่ยน้อยก็ช้อของอ้อมทองไม่ไ้ ครั้น
 เมื่อเขี่ยแพงขึ้นก็กลีบ่นแล้ว ว่าเงินปลิกไปแตกเขี่ยไ้ น้อยไป
 ราษฎร บ่นทงเมื่อเขี่ยมากเขี่ยน้อยเขี่ยถูกเขี่ยแพงตงนี้ จะเอา
 เข่นประมาณก็ไม่ได้ จะว่าให้ให้หลักหลายแล้ว เห็นว่าถ้า
 เขี่ยเข่นแปดร้อยต่อเฟืองต้อง ตามกฎศุหมายนั้นเข่นแปด
 ภายหน้าแต่นี้ ถ้าว่าไม่มีลูกค้ำนอกประเทศนำเขี่ยมาขายมาก
 ชน ก็เห็นว่าเขี่ยจะแพงขึ้น เฟืองหนึ่งไม่ไ้ถึง ๘๐๐ แล
 คำคนที่ย่นว่าเขี่ยมากต้องนี่ยช้ออยู่ลำบากไปเสี่ยเวลาอันนี้ ก็
 ควร จะเห็นช้อด้วยข้าง อยู่ ฯ บัดนี้ในกรุงเทพมหานคร คิค
 ประกอบการกลไฟทำกะแปะติบก ๕ ผสมด้วยทองแดงแล
 ติบกคำ ทำให้แข็งกว่าติบกปรกติ มีพินเกลี้ยงเกลาคี
 แลลวกลายเว็บบร้อย หน้าหนึ่งมีตราจักรรูปข้าง อยู่กลาง
 มีอักษรไทยบอก ประมาณ อยู่ข้างบนเลขแล อักษร อังกฤษบอก
 ประมาณ กระหนาบ อยู่สองข้าง มีอักษรจีนบอก ประมาณ
 อยู่ข้างล่าง เพื่อ จะให้รู้ง่าย ทั้ง สามภาษา ซึ่งเข่นจำพวก
 ข่าย คำ ไท ไทใหญ่ ไทริ้ เสมอกัน หน้าหนึ่งมีตราประจำแผ่นดิน
 ประจวบนี้ เพื่อ จะให้รู้ว่าเข่นของเกิดขึ้นในแผ่นดิน ประจวบนี้

08/10/2566

ทุกแผ่น ๆ กระเปาะ อย่างนี้ ก็หมด จดก็เกลี้ยง เกลือกว่า กระเปาะ
ของ เหลือง จัน แด กระเปาะ สังกะสี ของ ฉนวน แด ข ของ เหลือง
หล่อ ที่ เซ็น ไซ ใน ข้อน เบี้ย ทัง ปวง เห็น เชน แน่ ว่า ผู้ อื่น ไม่ ทำ

• ปลดนม ไก่ ครว จะ ใช้ ทัว ทัง พระ ราช อา ณา เขต ร กระเปาะ อย่าง
ใหม่ นม เป็น สอง ขนาด เพื่อ ให้ ใช้ แทน เบี้ย ร้อย แด เบี้ย ห้าสิบ ใน
เบี้ย ๘๐๐ คือ เพื่อง หมาย พระ ราช กั หนด กฎ หมาย ราษฎร

จะ ได้ ขอ ขาย แก่ กั ง่าย ๆ ไม่ ซ้ำ ต้อง เสีย เวลา นึง นัย เบี้ย อยู่
อย่าง ก่อ น กระเปาะ อย่าง ใหญ่ ซึง ข้าง มี ร้ว ใช้ แทน เบี้ย ร้อย

๘ กระเปาะ เชน เพื่อง ให้ เรียก ว่า อัฐิ นัย กั ง่าย ว่า อัฐิ นึง สอง อัฐิ
ขึ้นไป จน แปร อัฐิ เป็น เพื่อง ๆ กระเปาะ อย่าง น้อย ข้าง เกลี้ยง ใช้

แทน เบี้ย ห้าสิบ ๑๖ กระเปาะ เชน เพื่อง ให้ เรียก ว่า โสฬศ
นัย กั ง่าย ว่า โสฬศ นึง สอง โสฬศ ขึ้น ไป จน ๑๖ โสฬศ เป็น เพื่อง

กระเปาะ อัฐิ แด โสฬศ ทัง ปวง นี้ จะ ทำ เพิ่ม เต็ม ชิง ให้ มาก แล ้ว
จะ แจก ง่าย จำ น่วย ไป กั ใ ต ไต้ ไป ครบ ๘ อัฐิ แด ๑๖ โสฬศ

ตาม กั หนด ว่า ที่ นัย เป็น เพื่อง ขึ้น ไป จน มาก เท่า ไต้ ๆ ครว จะ
คิด เป็น เงิน นึง ซึง สอง ซึง สิบ ซึง ร้อย ซึง กั ใต้ ให้ รวม กระเปาะ นั ้

มา ชิน .รับ เงิน ไป แด่ ชาว พระ คลัง มหา สม บั ติ เหม ื่อ น เก ่น มา
ชง เงิน ๐๘/๑๐/๒๕๖๖ ทั่ว บั กระ คาย หมาย ใช้ แทน เงิน นั ้ เถิด จะ ไม่ มี ชัก ชว าง

อย่าง นึง อย่าง ไต้ จะ ไต้ โดย สว รก ถ้า มี ข้อ ชัก ชว าง อย่าง ไไร

ก็ให้มาร้องถวายฎีกา โดยเร็วเถิด จะชำระให้ ฯ หอยเขี้ยว
 ที่เคยใช้ก่อนนั้นก็คงใช้กันอยู่ตามเคยเถิดไม่ห้ามเพื่อจะ
 ใ้ใช้ใหม่ปลายในเสศต่ำกว่าห้าสิบเขยลงมา เมื่อราคาเขยเป็น
 ๘๐๐ ต่อเพอง อยู่อย่างเช่นขันธ์ ก็เป็นก็อยู่แล้วเพราะต้องตาม
 กฎหมาย ถ้าสืบต่อไปเขยน้อยลงราคาไม่ถึง ๘๐๐ ต่อเพอง
 ราคากระแจะอิฐ แลโสฬศก็ระคงให้เงินเงินแต่พระคลัง ๘ อิฐ
 เป็นเพอง ๑๖ โสฬศ เป็นเพองยั้งยืนอยู่ ไม่ก็กลดไปตาม
 เขยเลย ถ้าหากว่าลูกค้าต่างประเทศจะเก็บเขยมาขาย
 มากมายขึ้นดังก่อน จนราคาเขยตกมากกว่า ๘๐๐ ต่อเพอง
 ขึ้นไป ก็เห็นว่าผู้เก็บหอยเขยมาขายแลผู้ซื้อหอยเขยไว้
 จับจ่ายใช้สอยได้แพร่หลาย จนราคาเขยตกเกินกว่าพระราชกำหนด
 กฎหมายไปนั้น เป็นอันขัดขวางแก่ที่จึ่งที่จะทำกระแจะใช้ เมื่อ
 เป็นดังนี้จะต้องตั้งภาษีใหม่ คิดชักภาษีแต่ผู้ที่จะขายเขยมากไปกว่า
 ๘๐๐ ต่อเพอง เป็นประโยชน์แก่แผ่นดินบ้าง ฯ อนึ่งที่ขย้อยในย่าน
 ในเมือง คือเครื่องอุปพรรณต่าง ๆ ที่ช่างศิลป์ทำในเมืองนี้
 ฤมาแต่เมืองจีนคือถ้าชาแลอื่น ๆ ผู้ซื้อไปใช้สอย
 ชำรุดแล้วทอดทิ้งเสียก็มีอยู่มากไม่เป็นประโยชน์ ถ้าผู้ใดจะใคร่
 ๐๘๕๐/๒๕๖๖
 ทุ่กระแจะแทนเขยร้อยเขยห้าสิบไปใช้ ฤจะใคร่ไ้เงินก็ให้รวบรวม
 ขย้อยนั้น มาขายที่โรงจักรทำกระแจะในพระบรมมหาราชวัง

คีตกนำหนักเจ็ดตำลึงต่อ^{สี่}เฟื้อง จะต้อง การเงินก็จะได้เงิน
 จะต้อง การ กระแปะ แทน เข็ม ร้อย เข็มห้าสิบ ก็จะได้ กระแปะ
 ๘ อัฐ ๓๖ โสฬส แล ๔ อัฐ กับ ๘ โสฬส แล อัฐ
 กับโสฬสเจ็ด^{สี่}จวนกัน อย่างอื่นนอก^{สี่}เฟื้องหนึ่ง เท่าราคาคียก
 หนักเจ็ดตำลึง ให้ไปไปตามชอบใจ ถ้าแม่หนักที่^{สี่}มาแลกล
 ไม่ถึงเจ็ดตำลึง ฤามีเสศเกินเจ็ดตำลึงไป ^{สี่}ไม่ถึงสิยสี่ตำลึง
 แลซ้งกับตำลึงหนึ่งแลอื่นต่อขึ้นไป ราคาคียกเสศนั้น
 ก็จะต้อง คิกเขม กระแปะอัฐ แลโสฬส กระจิกกระจายให้ตั้ง^{สี่}นี้ คือ
 ถ้าเสศเพียงบาทเดียวไม่คิกให้ ถ้าเสศเขมถึงตำลึงก็ตั้งสามบาท
 ก็ให้ราคาโสฬสหนึ่ง สิบบาทห้าบาทจะให้สี่^{สี่}โสฬส
 หกบาทจะให้สามโสฬส เจ็ดบาทแปดบาทจะให้สี่โสฬส
 เก้าบาทสิบบาทจะให้ห้าโสฬส สิบเอ็ดบาท^{สี่}สามตำลึง
 จะให้หกโสฬส สิบสามบาทจะให้เจ็ดโสฬส สิบสี่บาท
 สิบห้าบาทจะให้แปดโสฬส สิบหกบาทสิบเจ็ดบาทจะให้
 เก้าโสฬส สิบแปดบาท สิบเก้าบาท จะให้ สิบโสฬส ยี่สิบบาท
 จะให้ สิบเอ็ดโสฬส ยี่สิบเอ็ดบาท ฤห้าตำลึงถึง จะให้ สิบสอง
 โสฬส ยี่สิบสามบาทยี่สิบสี่บาท จะให้ สิบสาม โสฬส ยี่สิบห้า
 บาทยี่สิบหกบาทจะให้ สิบสี่โสฬส ยี่สิบเจ็ดบาทจะให้ สิบห้าโสฬส
 ยี่สิบแปดบาท ครบเจ็ดตำลึง แล้วจะให้^{สี่}เฟื้องหนึ่ง โดย

08/10/2566

อย่างนี้คิดต่อขึ้นไปทกระยะละเจ็ดคำถึง ๆ เทอญ ฯ กระแปะ
 อัฐิแลโสฬศจำพวกนี้ เมื่อราษฎรได้รับไปใช้สอยลาก
 ไล่ไปมา ถึงจะสึกหรือหกรอน้ำหนักไปบ้างก็ตี ลายลบ
 เลือนยี้ไปบ้างก็ตี ถ้ายังเห็นปรากฏอยู่ขอเชื่อไว้ ว่าเงิน
 ของที่นำไปจากในหลวงแท้ มีใช้ของผู้อื่นทำปลอมแล้ว เมื่อ
 จะนำมาเปลี่ยนขอรับเงินแต่พระคลังมหาสมบัติไป ก็คง จะ
 ให้เต็มตามกำหนด ๘ อัฐิ ^๕เพื่อง ๑๖ โสฬศ ^๕เพื่อง ไม่ลดหย่อน
 แต่ถ้าผู้ใดกระแปะไปเจาะทำให้ทะลุเสีย ฤๅตัดฟันให้ขาด
 ให้เป็นเงินก่อนเสียรูปสัญลักษณ์ไปแล้ว จะมาขอเงินตามจำ
 นวน นับกระแปะที่ขาดที่ตัดเป็นก่อนเป็น ^๕เงินแลทะลุเสียแล้วนั้น
 ตามกำหนด ๘ อัฐิ ๑๖ โสฬศ ^๕เป็น ^๕เพื่องไม่ได้ ถึงลวก
 ลายตราเต็มยังเหลืออยู่บ้างก็ จะรับไม่ได้ เพราะถ้ายอมรับ
 ก็ จะแปรทางที่จะให้มีผู้คิดแก้ตัดกระแปะหนึ่งให้เป็น สองก่อน
 สามก่อนมา ^๕เงินให้ได้ เงินมากมีกำไรไป จะรับได้แต่กระแปะ
 ที่ครบเต็มไม่ต้องตัดต้องเจาะ ถึงจะ สึกหรือยี้เสียลวก
 ลายบ้างก็ไม่ว่า ถ้าลายตรายังปรากฏอยู่ขอเชื่อไว้ ก็ จะรับ
 ก็กระแปะที่เจาะทะลุ แลถูกตัดฟันขาด ^๕เงินเสียสัญลักษณ์แล้วนั้น
 ถ้าจะใคร ^{08/10/2566}ขอแลกกระแปะก็ไปให้ได้ ก็ จะยอมให้ ซึ่ง กระแปะ
 ที่ยี้เงินนั้นเป็นน้ำ หนักเท่าไร ก็ จะ ซึ่ง กระแปะที่คิดให้ไป

แต่กิ่ง หนึ่ง คือ ถ้า กระเปาะ เสียบ หนึ่ง ๒ คำดัง จะ ชั่ง
 กระเปาะ หนึ่ง หนึ่ง เพียง คำดัง หนึ่ง ถ้า มี เสือ เล็ก น้อย ภาชนะ จุ่ม
 นวน นัย แฉ่น ให้ ไป เพราะ กระเปาะ เสียบ จะต้อง หลอม ทำ ใหม่ ซาก
 เนื้อ เสือ พลิ้ง ไป มาก จะ แลก หระ กัด ต่อ หนึ่ง ไม่ ได้ ฯ หนึ่ง เมื่อ
 เจ้า พนักงาน จ่าย กระเปาะ ไป ในการ จำหน่าย ต่าง ๆ ตาม ราชการ
 ให้ ผู้ ชั่ง จะ รับ กระเปาะ ไป ชั่ง เล็ก สั้น ตรี วิเคราะห์ เสียบ ต่อ หน้า เจ้า พนักงาน
 ถ้า เห็น ว่า ร้อย หรือ ใกล้เคียง ยับ เบิน ถ้า มี ลาย ลม เลื่อน ไป ไม่
 ชอบใจ ก็ ให้ ขอ เปลี่ยน เสียบ ใหม่ เจ้า พนักงาน จะ ยอม ให้ เลือก
 ให้ เปลี่ยน ตาม ชอบใจ ใน เวลา เมื่อ แรก รับ ต่อ หน้า เจ้า พนักงาน
 นั้น เมื่อ รับ ไป พบ ที่ ต่อ หน้า เจ้า พนักงาน แล้ว จะ กลับ มา แลก
 เปลี่ยน ไต่ อีก แต่ กระเปาะ ที่ สัก หรือ ยับ เสียบ ลวด ลาย บ้าง
 ถ้า จะ ไป เปลี่ยน กระเปาะ ที่ ทะลุ ซาก หัก สั้น แล้ว มา สำนวน ว่า
 กระเปาะ นั้น ไต่ รับ ไป จาก เจ้า พนักงาน จะ ขอ เปลี่ยน ใหม่ จะ ยอม
 ให้ เปลี่ยน ไม่ ได้ เพราะ เป็น ที่ สงสัย ว่า จะ รับ กระเปาะ ที่ ไป เปลี่ยน
 กระเปาะ เสียบ มา เปลี่ยน แล้ว จะต้อง ให้ ชั่ง กระเปาะ เสียบ แลก กระเปาะ
 ไต่ แต่ ตาม หน้า หนึ่ง เพียง กิ่ง หนึ่ง ดัง ว่า แล้ว ฯ ชั่ง ว่า มา
 ทิ้ง เพื่อ จะ กัน ความ คิด คน พาล ที่ จะ หัก จะ เจาะ กระเปาะ หนึ่ง
 ให้ เป็น สอง มา พา ไต่ แลก เงิน เพราะ การ ที่ กระเปาะ ใช้ มา ใช้ ไป
 คง จะ ร้อย หรือ ห้าม ไม่ ได้ เมื่อ มี ผู้ มา ขอ แลก จะต้อง ยอม ให้ แลก

08/10/2566

นี่เป็นเหตุ ถ้ากระเปาะที่สึก หรือ เสียดกลายบ้าง ไม่มี
 รอยเจาะ รอยตำ รอยต่อแล้ว ก็คงจะให้ขึ้นเงินเหมือนกระเปาะ
 ดี ๆ หนึ่งเมื่อกระเปาะ อัฐิ กระแปงโสฬศนี้ แพร่หลายไปมาก
 ราษฎรซื้อขายแก่กัน เมื่อมีผู้รอนรนต์ต้องการ จึงจะขายกัน
 แพงขึ้นไป จนถึง อัฐิ ละ สอกร้อยเบี้ย ๕ อัฐิ เป็นเพียง
 โสฬศ ละ ๑๐๐ เบี้ย ๘ โสฬศเป็นเพียงก็ดี ถ้าผู้ใด
 มีกระเปาะมาก อยากรจะขายได้ง่าย ๆ อยากรได้เงินเร็ว ๆ
 จะขายตกจนถึง อัฐิ ละ ๕๐ เบี้ย ๑๖ อัฐิ เป็นเพียง โสฬศ
 ละ ๒๕ เบี้ย ๓๒ โสฬศเป็นเพียงก็ดี เมื่อการผันแปร
 ไปในราษฎร อย่างไร ผู้ที่จะมาแลกเงินไปจากที่ของพระคลัง
 คงจะได้ ๘ อัฐิ เพียง ๑๖ โสฬศเพียงยังยืนอยู่อย่าง
 เดียวตามราคาหลวง จะไม่ได้ยกย้ายไปตามราษฎรเลย ให้
 เชื้อฟังคำประกาศนี้เป็นประมาณ ประกาศมา ณวันจันทร์
 เดือนสิบ ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีจอ จัตวาศก คักราช ๑๒๒๔ เป็น
 ปีที่ ๑๒ ถ้าเป็นวันที่ ๔๑๓๑ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศขึ้นลือกันว่าเขย อัฐ โสพัก ไซ้ไม้ไต่ ที่ ๑

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ราษฎรทั้งปวง

ให้รู้ทั่วกัน ว่าบัดนี้ไต่ขึ้นข่าวว่ามีผู้ไปเที่ยวประกาศว่า

เขย อัฐ เขย โสพัก ที่แจกจ่ายมาก่อนนั้น ไซ้ไม้ไต่แล้ว

ว่าในหลวงจะเรียกคืนบ้างว่าอะไร ๆ ไปบ้างต่าง ๆ ผิด ๆ กัน

การทั้งปวงนั้นไม่จริงหมดคง ไซ้ไม้ไต่อยู่ดังประกาศก่อน เมื่อ

ราษฎรไม่เชื่อไม่ใช้กันใครมีเขย อัฐ เขย โสพัก เมื่อมีผู้

มาขอซื้อถูก ๆ กว่า ๘ แผ่นเพอง ๑๖ แผ่นเพอง ให้จับตัว

คนนั้นเป็นคนโกงเขย อัฐ คง ๘ แผ่นเพอง เขย โสพัก คง ๑๖

แผ่นเพองเป็นนิตย เมื่อใครไม่เชื่อให้เอามาขึ้นที่พระคลัง

ก็คงจะได้เงินไป ๘ อัฐเพอง ๑๖ โสพักเพองตาบตาชาติ

ไม่ยกไม่ย้ายไม่กลายไม่กลับเลย ที่พระคลังคงจะยอมให้

ราษฎรมาขึ้นเงิน แลมาเปลี่ยนอยู่เสมอเป็นนิตย คนที่

ไปพูดผิด ๆ ต่าง ๆ นอกจากคำประกาศด้วยเรื่องเขย อัฐ

เขย โสพัก ให้พร้อมกันจำตัวจำหน้าไว้ ฎาให้จับตัวผู้นั้น

แล้วเอามาส่งต่อพระยาอภัย รัตนฤทธิที่โรงชำระระให้รางวัล

ผู้ไปพูดผิด ๆ นั้น ถ้ามีพยานรู้เห็นขึ้นขึ้นมากจะปรับใหม่

ให้ใช้รางวัล แต่ผู้ที่มาขึ้นเขย อัฐ เขย โสพักนั้นไม่มีโทษ

ฝ่ายราษฎรเมื่อมีผู้ไปพูดว่าจะ อย่าง นั้น จะ อย่าง นี้ อย่าให้

08/10/25๕๕

เชื้อ พัง เลย เบน อัน ซาก ที่ เตียว เขย อัฐ เขย โสฬศ ใคร มี อยู่
 เห็น ว่า จะ ใช้ ไม่ ได้ ซ้อ ซาย ชาว ตลาท ไม่ รัย ก็ กลับ มา ชน เงิน
 แต่ พระ คลัง ไป จะ ให้ ตาม พิ กติ ๘ อัฐ เพียง ๑๖ โสฬศ เพียง
 จะ รัย เสมอ ตาม คำ ประ กาศ ก่อน ไม่ ยึด ไม่ ห้าม ไม่ ลกราคา ให้ ถก
 หนึ่ง การ ทำ กะ แปะ โสฬศ นี้ มี ไซ้ ของ เจ้า อื่น นาย ไท
 เจ้า อื่น นาย ไท ไม่ ได้ มา ห้าม มา บราม ถึง จะมี ผู้ มา ห้าม
 ก็ ไม่ ยอม ทำ ตาม ด้วย ทน ที่ ทำ ชน กติ เงิน ที่ จะ รัย รายนู
 มา ชน กติ ไม่ ได้ เกียว ช้อง เป็น ของ ใคร ๆ ตรารูป มง กฏ นั้น
 ถึง เงิน บาท ก็ เป็น อย่าง นั้น ไม่ ไซ้ ฤ เหมือน กัน ไม่ มี ใคร ถู ว่า
 สูง ว่า ต่ำ เมื่อ อื่น ๆ เหมือน เหยย นทอง เหยย นเงิน เหยย นทอง แดง
 เขาก็ มี รูป หน้า เจ้า แผ่นดิน ของ เขา ข้าง หนึ่ง ข้าง หนึ่ง ก็
 เป็น ตรา ของ เจ้า แผ่นดิน นั้น ง่าย เป็น รูป มัง กฏ อย่าง เมื่อ เขา ข้าง
 แล มี ซ้อ เจ้า แผ่นดิน ของ เขา เป็น อัยร ที่ เตียว เป็น อย่าง เป็น ธรรมเนียม
 ทุก เมื่อ มี ไซ้ ฤ สืบ ตู เด็ด ขย ว่า จุก จิก อด ตระ วิ ตระ รคย ไป
 ใคร ไม่ ฉลาด ถว่า พระ ราช คำ ริ ห์ ไป ตอก ๆ หนึ่ง คำ ที่ มี ผู้ พก
 ว่า ตรา ที่ ประ ทับ ใน กะ แปะ นี้ นาน ไป จะ ใช้ ไม่ ได้ คำ นี้ ก็ ไม่ จริง
 ไม่ ควร เชื้อ ด้วย เป็น อย่าง ธรรมเนียม เหมือน กับ เงิน ตรา
 ของ แผ่นดิน ก่อน ๆ สาม แผ่นดิน สี่ แผ่นดิน มา แม้น เป็น แผ่นดิน
 ล่วง ไป แล้ว ก็ ยัง ไซ้ ได้ อยู่ ฉิน ไท เขย กะ แปะ ใน เมื่อ จิน

08/10/2566

เมืองฉนวนแต่เมืองอื่น ๆ ถึงเช่นของแผ่นดินเก่า ๆ
 ล่วงมาแล้ว ก็ต้องคงใช้ไ้้อยู่เหมือนกัน ฉะนั้น จะใช้ไม่ได้
 แต่ของที่คนทำปลอม ถ้าเช่นของทำไปแต่แผ่นดินใหญ่
 คงต้องให้ใช้ไ้สลับ ๆ แผ่นดินไปจนของสูญไปเอง ที่จะคิด
 กลั้วว่านานไป จะใช้ไม่ได้ นั้นไม่ชอบกับ อย่างธรรมเนียมเมือง
 ที่ใช้กะแปะทิ้งปวง ถ้าแผ่นดินองค์ใดห้ามไม่ให้ใช้
 ฎามาขึ้นเงินไม่ใช้ให้ สุกคำวานิชเขาก็คงมาร้องทุกข์
 กล่าวโทษต่าง ๆ จนทนไม่ไ้ก็ต้องใช้ให้เอง การคงเป็น
 อย่างนี้เช่นนี้ ๓ แต่หอยเขี้ยวก็ใช้กะแปะ ตราเมืองอื่นก็
 จะมาขึ้นเงินแต่ต้องพระคลังไม่ไ้ เพราะมีใช้ของทำไป
 แต่พระเจ้าแผ่นดินเมืองนี้ ประกาศมาวันศุกร์ เดือนสิบ
 แรมสิบเอ็ดค่ำ ปีจอจัตวาศก ศักราช ๑๒๕๔ เป็นปีที่ ๑๒
 ฎาเป็นวันที่ ๔๑๖ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ๓

ประกาศคนลือกันว่าเขี้ยวโลศพคใช้ไม่ได้ที่ ๓ เติมข้อความ
 มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ราษฎรทั้งปวง
 ให้รู้ทั่วกันว่า บัดนี้ได้ขึ้นข่าวว่ามีผู้ไปเที่ยวประกาศว่า
 เขี้ยวโลศพคที่แจกจ่ายมาก่อนนั้นใช้ไม่ได้แล้ว ว่าในหลวง
 จะเรียกคืนข้างว่าอะไร ๆ ไปอย่างต่าง ๆ ผิด ๆ กัน การ
 ทั้งปวงนั้นไม่จริงหมกคองใช้ได้ อยู่ทั้งประกาศก่อน เมื่อ
 ราษฎรไม่เชื่อไม่ใช้กันใครมีเขี้ยวโลศพค เมื่อมีผู้
 มาขอชดชดก ๆ กว่า ๘ แผ่นเพื่อง ๑๖ แผ่นเพื่อง ให้จับตัว
 คนนั้นเป็นคนโกงเขี้ยวโลศพค ๘ แผ่นเพื่อง เขี้ยวโลศพค
 กง ๑๖ แผ่นเพื่องเป็นนิตย เมื่อใครไม่เชื่อให้เอามาขึ้น
 ที่พระคลัง ก็คงจะได้เงินไป ๘ อัฐเพื่อง ๑๖ โลศพคเพื่อง
 ตายาศาชาติ ไม่ยกไม่ย้ายไม่กลายไม่กลีบเลย ที่พระคลัง
 จะยอมให้ราษฎรมาขึ้นเงิน แลมาเปลี่ยนอยู่เสมอเป็นนิตย
 คนที่ไปพดผิด ๆ ต่าง ๆ นอกจากคำประกาศด้วยเรื่อง
 เขี้ยวโลศพค ให้พร้อมกันจำตัวจำหน้าไว้ ๆ ให้จับตัว
 ผู้นั้นไว้ แล้วเอามาส่งต่อพระยาอภัยรณฤทธิที่วังชำระระ
 ราชวัล ผู้ไปพดผิด ๆ นั้น ถ้ามีพยานรู้เห็นขึ้นขึ้นมาก
 จะปรับไหมให้เชิราชวัล แต่ผู้ที่มาขึ้นเขี้ยวโลศพคนี้
 ไม่มีโทษ ฝ่ายราษฎรเมื่อมีผู้ไปพูดว่าจะอย่างนั้น จะอย่างนั้น

๒

08/11/2566

อย่าให้เชือก หึง เล็บ เป็น อัน ซาก ที่ เคี้ยว เขี้ยว อัฐ เขี้ยว โสฬศ
 ใคร มี อยู่ เห็น ว่า ใช้ ไม่ ได้ ข้อ ขาย ชาว ตลาท ไม่ รั้ง ก็ ให้
 กลับ มา ขน เงิน แต่ พระ คลัง ไป จะ ให้ ตาม พิ กัต ๘ อัฐ เพ็ช
 ๑๖ โสฬศ เพ็ช จะ รั้ง เหมอ ตาม คำ ษระ ภาค ก่อน ไม่ ยึด ไม่ ห้าม
 ไม่ ลต รา คา ให้ ถก ๗

หนึ่ง การ ทำ กะ แปะ อัฐ กะ แปะ โสฬศ นี้ มี ใ้ ของ
 เจ้า อื่น นาย ไท เจ้า อื่น นาย ไท ไม่ ไ้ มา ห้าม มา ปราม ถึง จะ
 มี ผู้ มา ห้าม ก็ ไม่ ยอม ทำ ตาม ทั่วย หน ที่ ทำ ชัน กั ก็ เงิน ที่
 จะ รั้ง ราช ฎร มา ชัน กั ก็ ไม่ ไ้ เกี่ยว ข้อง เป็น ของ ใคร ๗
 ตราร ษ มง กฏ ษ เรือง เงิน บาท ก็ เป็น ของ ษ นั นี้ ไม่ ไ้ ๗ เหม อื่น กั
 ไม่ มี ใคร ถือ ว่า สูง ว่า ต่ำ เมือง อื่น ๗ เทรียน ทอง เทรียน เงิน
 เทรียน ทอง แดง เขาก็ มี รัษ ษ หน้า เจ้า แผ่นดิน ของ เขา
 ช้าง หนึ่ง ช้าง หนึ่ง ก็ เป็น ตรา ของ เจ้า แผ่นดิน นั้น บ้าง เป็น รัษ
 มง กฏ ษ อย่าง เมือง เขา บ้าง แล มี ษ ชื่อ เจ้า แผ่นดิน ของ เขา
 เป็น อักษร ที่ เคี้ยว เป็น อย่าง เป็น ธรรม เนิย ม ทุก เมือง มี ใ้ ๗
 สืบ ก เด็ด อย่า ว่า จุก จิก อุต ตรี ตระ อย ไป ใคร ไม่ ตลาท
 กว่า พระ ราช คำ ธิ ไป ทอก ๗ หนึ่ง คำ ที่ มี ผู้ พด ว่า ตรา ที่
 ปรัก ษ ใน กะ แปะ ษ นาน ไป จะ ใช้ ไม่ ได้ คำ นี้ ก็ ไม่ รั้ง ไม่ คุระ ษ
 ทั่วย เป็น ษ บ้าง ธรรม เนิย ม เหม อื่น กั กับ เงิน ตรา ของ แผ่นดิน ก่อ ษ ๗

๘/10/2566

ตามแผ่นดิน สี่แผ่นดินมา แม้นแผ่นดินดวงไป แล้วยังใช้ได้
 อยู่ฉนั้นใด เข้ายกระแยะในเมืองจีนเมืองญวนแลเมืองอื่น ๆ
 ถึงแผ่นดินของแผ่นดินเก่า ๆ ล่วงมาแล้ว ก็ต้องคงใช้ได้ อยู่
 เหมือนกันฉนั้นนี้ จะใช้ไม่ได้แต่ของที่คนทำปลอม
 ถ้าแผ่นดินของทำไปแต่แผ่นดินใหญ่ คงต้องให้ใช้ได้ สิบ ๆ
 แผ่นดินไป จนของสูญไปเอง ที่จะคิดกลัวว่านานไปจะใช้
 ไม่ได้ฉนั้นไม่ชอบกับอย่าง ขรรคมณีเมือง ที่ใช้กระแยะทั้งปวง
 ถ้าแผ่นดินแผ่นดินองค์ใดห้ามไม่ให้ใช้ ฤมาซึ่งเงินไม่ใช้ให้
 ลุกค้าวานิชเขาก็คงร้องทูลกล่าวโทษต่าง ๆ จนทนไม่ได้
 ต้องใช้ให้เอง การคงเป็นอย่างนี้เป็นแน่ ๆ หนึ่งเครื่องกลที่
 ทำกระแยะโรง ทำกระแยะนั้น ก็เป็นทุนแก่เงินของแผ่นดิน
 ขยับจ่ายสร้างขึ้น เพื่อจะทำบำรุงแผ่นดินให้รุ่งเรือง มีกระแยะ
 ใช้เหมือนเมืองอื่น ไม่ใช่ห้อยเขี่ยเหมือนลาจเหมือนข้าชาวป่า
 ชาวดง เครื่องกลเครื่องจักรทั้งโรงทั้งที่ทำนั้น ก็คงจะ
 เป็นของแผ่นดินสืบไปสิ้นกาลนานมิใช่ชั่วอายุคนเดียว ก็ตรา
 ที่เปลี่ยนไปทุกแผ่นดิน ๆ นั้น เป็นแต่จะให้รู้ว่ากระแยะนั้น
 ทำในแผ่นดินนั้น ๆ ความจริงนั้นกระแยะทั้งปวงก็ คงเป็นของแผ่นดิน
 โส่มออยู่ ๘/10/2566 ถ้าพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดในอนาคต มีพระ
 ราชดำริห์ผลิต ขรรคมณีไป จะว่ากระแยะที่มีตราของแผ่นดิน

ที่ล่วงแล้ว เมื่อขายฎมาขอขึ้นเงิน จะไม่ยอมให้ใช้
 จะไม่ใช้เงินให้ จะตั้งเขาเป็นเล็กทั้งคำฎเสียแล้ว เครื่อง
 ในโรงทำกะแปะที่นี้ อยู่จะทำต่อไปฎไม่ ถ้าจะเล็กเสีย
 ไม่ทำแล้ว ของที่ลงทนมมาเป็นรักเป็นหนา ก็มีเขื่อนทั้งเสีย
 เปล่าฎา จะขายใครเขาจะขอ การทำกะแปะที่นี้ให้ขายฎ
 ใช้แทนเข็ เป็น การ ของบ้านใหญ่เมืองโตทุกทิศทุกประเทศ
 เมืองเขมรเขาเป็นเมืองขึ้นของกรุงเทพฯ เขาก็ยิวทำกะแปะ
 ใช้ก่อนกรุงเทพฯ นี้ ขึ้นไปถึงสิบห้าสิบหกปีมาแล้ว
 ที่เมืองสงขลาพระยาสงขลาเขาก็หล่อแผ่นทินกมิตรา ให้
 ขายฎใช้แทนเข็นานมาแล้ว ก็ในกรุงเทพฯ นี้มีผู้ริอ่าน
 การกะแปะแทนเข็ซบทำไว้ใช้กันแล้ว ใครจะมาเป็นใหญ่
 เป็นโตจะให้เล็กจะให้ละเสีย ก็จะเป็นอันทำบ้านเมืองกรุงเทพฯ
 ให้คืนกลับเป็นเหมือนเมืองลาวเมืองข่าเมืองข่าเมืองตง ใช้
 แต่หอยเข็กันไม่อายเขาฎา ถ้าจะทำต่อไปห้ามไม่ให้ใช้
 ตราเก่าแล้ว เขาก็จะสงสัยว่าของทำขึ้นใหม่ในแผ่นดินนั้น
 ราษฎรเขาก็จะไม่ใช้ไม่ได้เหมือนกัน เขาก็คงจะไม่เชื่อไม่ถือ
 ถ้าในแผ่นดินนั้นจะให้ใช้ตราในแผ่นดินนั้นอย่างเดียว ตราใน
 08/10/2566
 แผ่นดินก่อน ๆ ก็ต้องยอมให้ใช้เหมือนกัน ถ้าจะไม่ยอม
 ให้ใช้ ก็จะต้องซื้อมาให้หมดเต็มตามราคา จึงจะยอม

ยุกติ ขวรม ทั่วพระเจ้าแผ่นดินก็เป็นมณฑล แลเป็นเช่น
 ไม้กษาเยศเหมือนกันทุกพระองค์ ไม่มีพระองค์ใดเป็นไม้แก่น
 แลเป็นทองเหลืองทองแดงของของแผ่นดิน เมื่อแผ่นดิน
 ยังกั้งอยู่ ก็เป็นเช่นของอยู่ในแผ่นดินเกี่ยว จะให้เปลี่ยนไป
 อย่างเปลี่ยนพระวงษ์ก็ พระองค์ก็ ของพระเจ้าแผ่นดิน
 แลเปลี่ยนตำแหน่งขุนนางนั้นไม่ได้ ขุนนางในแผ่นดินเมื่อเปลี่ยน
 แผ่นดินไปแล้ว ก็ยังคงบันฑาศักดิ์แลตำแหน่งอยู่ฉนั้นใด
 สิ่งของที่ยังเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติทั้งปวง ก็จะต้อง
 คงเป็นพระราชบัญญัติอยู่ จะทำลายล้างเลิกถอนไม่ได้
 แต่หอยเขี้ยวก็ กระทบระเมืองอื่นก็ จะมาขึ้นเงินแต่ต้อง
 พระคลังไม่ได้ เพราะมิใช่ของทำไปแต่พระเจ้าแผ่นดิน
 เมืองนี้ ประกาศมาฉวันศุกร เกือนสิบ แรมสิบเอ็ดค่ำ
 ยี่ จอ จักรวาศก ศักราช ๑๒๓๔ เป็นปีที่ ๑๒ ฤาเป็นวันที่ ๕๑๕๖
 ในรัชกาลประจจุบันนี้

ประกาศไว้ รับฟ้องความเจ้า ห้ามเจ้ามิให้ไปไกลพระนคร
 มีพระบรมราชโองการนารพระขันธ์ทูลสุรสิงหนาท ให้
 ประกาศขุนโรง ขนศาล ในกรงทุกโรงทุกศาล แลผู้รักษาเมือง
 ทรมการ หัวเมืองเอกโทตรีจัตวา ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง
 จงทั่ว คึงแต่ขึ้นสืบไปเมื่อน่า ถ้ามีผู้ใคร่ฟ้องกล่าวโทษ
 เจ้าต่าง กรมพระ องค์เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม แลหม่อมเจ้า
 หม่อมราชวงศ์ ที่คนโทษมากเรียกว่าเจ้า แลเจ้าจอมข้างใน
 ในพระบรมมหาราชวัง แลพระยวงราชวังก็ดี ถ้าความมีผู้
 มาฟ้องแล้ว ลูกขุนแลขุนศรี ขรรษราชจำศาล แลผู้รักษา
 เมือง กรมการ พนักงานรับฟ้อง จะใช้คำตอช้อย่างเก่า
 ว่าเปนความเจ้านาย แลข้างในพระราชวัง จงใจรับไม่ไ้คึงนี้
 อย่าให้มีเลย เปนอันขาดก็คึงว่า อย่างนี้เหมือนท่านทั้งปวง
 เปนข้าเจ้าแผ่นดินก็เปนคนเถื่อนคนชั่วเปนโจรผู้ร้าย ปล้นบ้าน
 ปล้นเมืองมาเก่า แลค้ร้าย ให้ทำยถือหางให้พี่น้องบุตรภรรยา
 เทียวคมเหง ราชฎีไฟร์ฟ้า ข้าแผ่นดิน แล้ว จุก โรงบีกศาลเสีย
 เมื่อพดคึงนี้ เปนอันกลัวเจ้ากลัวนายเล็กน้อยไป . ไม่เห็น
 แก่แผ่นดินใหญ่ ถ้ามีความอย่างนี้ ให้รับให้โทษ ให้การ
 ต่างฟ้องถวนถ้แล้วกุมตัวโทษไว้ อย่าให้ใครเอาตัวไป
 แลอย่าให้หนีไปแล้ว ถ้าในกรงเปนความเจ้านาย แลหม่อม

ราชวงษ์ ก็ให้ ย่นถวายพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์
 กิติ เจ้าพระยาธรรมมาชิกรดเสนาบดีกิติ ให้กราบทูลพระกรุณา
 ถ้าเป็นความข้างใน ในพระบรมมหาราชวัง ก็ให้ยื่นเจ้าพระยา
 ธรรมมาชิกรด เจ้าพระยาบำเรอภักดิ์ พระยาอนุรักษราชมนตรีขอ
 กราบทูลพระกรุณาโดยเร็ว ถ้าความเข้าไปถึง ๑๕ วัน
 ฎีกาเดือหนึ่ง ให้พวกโจทย์ร้องถวายฎีกาเอาเถิด ถ้าเป็นความ
 ข้างใน ในพระบรมราชวัง ให้เอาฟ้องกับตัวโจทย์ ยื่นไปส่ง
 พระยามนเฑียรบาล นำกราบทูลใน พระบรมราชวังเถิด
 ถ้าเป็นความหัวเมือง ให้ ผู้รักษามือง กรมการ รับฟ้องแล้ว
 รับบอกส่งฟ้องกับตัวโจทย์มากรุงเทพมหานครโดยเร็ว ตัว
 หม่อมเจ้าหม่อมราชวงษ์ ที่หนีออกไปก่ออภัยทำความหัวเมืองนั้น
 ก็ให้ผู้รักษามือง กรมการ จับตัว จำตรวนส่งเข้ามาด้วยที่เคียว
 ถ้าไม่ทำดังนี้ พกว่าเป็นความเจ้านายว่าไม่ไฮ้ใจ อย่างก่อน
 จะปรับใช้ใช้ความทั้งเรื่อง แล้วจะให้ มี เบี้ยเล่มคิ้ว
 ตาม ถาณาคักติ ผู้รับฟ้อง ที่ขัดเสีย ไม่รับหน ก็นาย แต่ละนาย
 มีคักติ นานเท่าไร จะให้ปรับ เบี้ยเล่มคิ้ว อดย ละค่าถึง จนถึง
 ผู้รักษามือง นานนั้นต้อง เสีย เบี้ยเล่มคิ้ว ทำซึ่งเป็น ค่า ทราย
 ๐๘/๑๐/๒๕๖๖
 อดยต้อง สนาม ถึงผู้รับฟ้อง ใน กรุงแลลกชน พด อย่างนั้น อีก
 ก็ จะ ให้ ใช้ความ แดปรับ เบี้ยเล่มคิ้ว เหมือนกัน ถ้าหม่อมเจ้า

หม่อมราชวงศ์ชายหญิงโตโต, หนีไปหัวเมืองโตโต แอบแฝงซุ่มซ่อน
 อยู่แห่งโตโต ถ้าคุม สมัคพิทพวก อยู่แห่งโตโต ใครรู้ให้มา
 บอกแก่ผู้สำเร็จราชการเมือง กรมการ ให้ผู้สำเร็จราชการ
 เมือง กรมการ ไปล้อมไปตามจับตัว จำส่งลงมาโดยเร็ว
 ใครนำจับใคร พ้อง จะพระราชทานรางวัลซึ่งค่าค่าสิ่ง ตาม
 หนีตัว หม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์ที่จับตัวได้มา ถ้าผู้รักษาเมือง
 กรมการ เกรง วาคนาเจ้านายบิดเบือน เชื้อน แซ่เสียไม่จับ
 ให้ผู้นำส่ง มาร้อง ถวายฎีกาโดยเร็ว ฯ ประกาศไว้แก่เจ้านาย
 ต่างกรมพระองค์เจ้ายังไม่ทันตั้ง กรม แลหม่อมเจ้าหม่อม
 ราชวงศ์ฝ่ายหน้าฝ่ายในทั้งปวง ถ้าผู้ใดจะไปเที่ยวในที่ต่าง ๆ
 ไปเองได้แต่เพียง กำหนดนี้ ช่างตัวนอกเพียง ปากคลอง
 บางกะหมากเข้ามา ถ้าทางล่างเพียง ปากตะครองเข้ามา
 ทางข้างใต้เพียง ถ่านเมือง สมุทรปราการ แลปากบางเค็ด
 เข้ามา ช่างตัวนอกเพียง ถ่านเมือง สมุทรสาครเข้ามา
 ทาง คลองมหา สวัสดิ์ดี เพียงปากคลองท่า หวดเข้ามา ทางคลอง
 บางใหญ่เพียงปากคลองลาน ตากฟ้าเข้ามา ทางเหนือเพียงถ่าน
 บ้านจิวเข้ามา เทียบอยู่ในจำกัณฑ์นี้ไม่ห้าม ถ้าเป็นหม่อมเจ้า
 หม่อมราชวงศ์จะไปคง อยู่ก็ได้ ถ้าจะไปเกินกว่ากำหนัดนี้
 คือ ประสงค์การ ขณ จะไป ทอดกระ รุ่งน ถ้า คลอง อาราม

เจกีย์ในหัวเมืองต่าง ๆ ก็ที่ จะไปนมัสการพระพุทธรูปบาท
 พระพุทธฉาย พระปฐมเจกีย์ พระแท่นทองรังก็ จะไปเยี่ยมเยียน
 ไข้เจียมมารดาแลย่าคายนานญาตีพี่น้อง ฤๅครู ฤๅจารย์
 ซึ่งไปตั้งบ้านเรือนฤๅไปช่วยไข้อยู่หัวเมืองก็ จะไปท่วยการ
 เลี้ยงชีวิตรักษาทรัพย์สิน คือ นำของไปขายแลซื้อไม้
 ซื่อเสื่อแลสินค้าอื่น ๆ มา แลทวงหนี้สินแลปลดเปลื้อง
 ไข้สอยหนี้สิน แลตามตัวทนายลูกหนี้ที่หนีหายไปแลอื่นอื่น
 ยันตาที่เกิดเหตุให้มีประสงค์ ซึ่งจะต้องไปในหัวเมือง
 ต่าง ๆ ซึ่งเช่นเมืองหน้าพระพิพัฒน์สถานนั้น ไม่สู้ไกลนัก
 เช่นอื่นนอกต่อเขตแดนกันนานาประเทศแล้ว ก็ให้กรวยทูล
 ถวายบังคมลา ถ้าหนดเวลาจะไปเข้าอยู่ตั้งแต่เจ็ดวันขึ้นไป
 ๓ เดือนลงมาให้ทนายจะทวงพระมหากรุณาไปรคไม่ห้ามไว้ ถ้า
 ไม่มีกำลัง จะเข้ามาเฝ้าทูลของขลุ้พระบาทได้ ก็จงทศหมาย
 ให้เจ้านายพี่น้อง ฤๅข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในตามที่รู้จัก
 กรวยทูลถวาย ทศหมาย ถวายบังคมลาเถิด ถวายที่ใดใด
 เมื่อใดก็ได้ ไม่ห้าม เจ้านายแลข้าราชการฝ่ายหน้ารับ ทศหมาย
 เข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย ไม่มีช่องถวายข้างหน้า ก็ให้ส่งแก่
 เจ้าจอมเกล้า^{๑๙๒๕๖๖}แก่ทูลเกล้าฯ ถวายข้างในเถิด จะไปรค
 ลังเจ้าพนักงานตาม บังคับหัวเมืองให้ทำคราน้ำ แลช่วย

ชะตามประสงค์แลระวังไม่ให้มีเหตุการณ์ต่าง ๆ แลหนังสือ
 เดินทางเบิกค่าให้ไปโดยสะดวก แลกำหนดคุ้มจับกุมในเวลา
 ที่ควรแก่ชระ การที่ว่ากรายทูลยากไม่มีชองนั้น อย่าพุดเลย
 ให้ถวายจดหมายกรายถวายบังคมลาเถิด จะไปรทสั่งทรานำ
 แลหนังสือเดินทางให้ไม่ใ้ต้องเสียค่าตราเลย แต่ถ้าจะ
 กรายถวายบังคมลาไปไกลนัก จนถึงหัวเมืองหน้าพระพิพิธ
 สัตยาชั้นนอก ใกล้เมืองลาวเมืองพม่าเมืองมอญเมืองแขก
 คือเมืองตาก เมืองสวรรคโลกย์ เมืองอุตรดิฐ เมืองสวรรคบุรี
 เมืองพระตะบอง เมืองประจวบคีรีขันธ์ เมืองประจันต์ศิริเขตร
 เมืองไทรโยค แลอื่น ๆ จะไปรทให้ไปทุกองค์ทุกนายไม่ได้
 จะต้องทรงพระราชดำริห์เลือกก่อน ควรจะไปรทให้ไป
 จึงจะไปรทเกล้าได้ ถ้าเจ้าต่างกรมแลพระองค์เจ้ายังไม่ได้
 ตั้งกรม แลท่านเสนาบดีซึ่งจะไปราชการ ทิศใดใดคำยลใดใด
 จะต้องการหม่อมเจ้ากลาง องค์หม่อมราชวงศ์นางนาย ไปใช้สอย
 โดยความประสงค์ศิลปศาสตร วิชาการ แลความอาาหาญใดใด
 ที่จะได้ราชการ แลการของท่านนั้น คือจะให้เปนเสมียน
 เขียนหนังสือต่าง หนังสือ ๆ เป็นผู้ประกอบการกลไฟ
 ๆ เป็นช่างเหล็กช่างไม้ซ่อมแซมการในเรือ ๆ การอื่น ๆ
 ประสงค์จะให้หม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์นั้นไปด้วย ก็ให้กราย

08/10/2566

ข้อ ๒ จอมจะถึงเวลากำหนดฝึกหัด ให้นำนายแถวเข้า
 แทรกเรียกทหารที่อยู่ในบังคับของตัวมาตรวจตราเตรียมไว้ให้
 พร้อมเสมอจนทุกเวลา ถ้าผู้ใดลาไปหลบหนีช่วยไต่กัก
 ทัพผู้ใดคงอยู่กัก ให้นำนายแถวทนายผู้ชื้อคน ที่อยู่ในบับ
 ทัพของตัวมาขึ้นต่อหลวง อยู่โทษ ทนายทหาร เมื่อเวลาตรวจหัด
 ทก ๆ นาย ถ้าไม่ทำตามข้อบังคับนี้ จะทำโทษ
 เหยื่อนนายแถว ๑๒ ที่

ข้อ ๓ ให้ครุฑนายดาบผู้พาทนายระวังรักษาคนแลเครื่องแต่ง
 ทัพทุก ๆ คน หมวกเสื้อถึงเกงและอื่นสิ่งซึ่งสายกันซึ่ง
 สายของหอกลูกศรและกระบี่สายกระบี่ ให้ตรวจตราขัดสีเช็ดล้าง
 อย่าให้เขื่อนเปื้อนอะไร ถ้าผู้ใดไม่เช็ดล้างไม่ตรวจตราขัดสีตาก
 เครื่องแต่งทัพทำให้เขื่อนเปื้อนคำมอมแมม ฉีกขาดรุงรังให้เป็น
 ทัพที่เคยเห็น เมื่อเวลาตรวจฝึกหัด จะทำโทษเหมือนผู้หนึ่ง ๑๒ ที่ แล้ว
 จะลงโทษให้ยืนขาศีของทัพเขื่อนเปื้อนไว้ละชั่วโมง ๗ วันจึง
 พ้นโทษ ถ้าลงโทษยังไม่ครบ ๗ วัน ทำความผิด
 ซ้ำเข้าอีก จะทำโทษทวีขึ้นอีกกว่าจะครบ ๗ วันกว่าจะสิ้นกำหนด
 ทัพจึงจะพ้นโทษ

ข้อ ๔ ในเวลาประจำหน้าที่รักษาโมงยาม แลตามเสด็จ
 พระราชดำเนินทางสถลมารค ชลมารคแห่งใดแห่งหนึ่งก็

ให้ทหารที่ต๋องขังค้ำตามเสกัจ ฤาขังค้ำให้ไปช่วย ราชการ
 อย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี ให้มาคอยระวังให้ทันเวลากำหนด
 อย่าให้ต๋องร้องเรียกต๋องตามตัว แล้วให้มีเก็บกระสุนขั้คััน
 ในคัันขั้บ คนหนึ่ง สองโหลเสมอ ึ่งทุกคน ให้นำตาม คอยระ
 วังตรวจในคัันขั้บ ทหารที่อยู่ในขังค้ำของตัว ึ่งทุก ๆ คน
 ถ้าตรวจคัไม่ครบตามข้อขังค้ำไว้ ให้นำตามทำโทษทหาร
 ที่ขาดเก็บกระสุนขั้คัันไม่ครบ แล้วผู้ที่มาไม่ทัน ไม่พร้อม
 ตามขังค้ำไว้ให้เขียน ๑๒ ที่ แล้วให้ห่อกระดาษสำหรับ
 ใส่ขั้คัันวันละชั่วโมง ๗ วันจึงพ้นโทษ ถ้านายแฉวไม่
 ตรวจให้ถัันถั นายใหญ่มาตรวจเห็น ของขาดไปไม่ครบ จะ
 เอาโทษนายแฉวเสมอ ทหารเลว ๆ

ข้อ ๕ เวลาเย็นเลิกฝึกหัดแล้ว ให้คร นายแฉวแย่ง
 คนรักษายามตามหน้าที่ ๆ ใดจักไว้ตามชั้นในชั้นนอกในพระ
 ยรมมหาราชวัง ึ่งทุก ๆ คััน ให้นำนายแฉวไปรักษายาม
 อยู่ด้วยยามละคน แล้วให้นำนายแฉวทำขั้วขั้ว จำนวน ขั้คน
 ที่รักษายาม ึ่งทุก ๆ คัันไว้คอยยื่นให้กับผู้ตรวจขั้วขั้ว
 ทุก ๆ ยาม ึ่งถึงเวลาตรวจทหารที่รักษายามขาด ะลง
 โทษ นายก่อนขั้วขั้วเขียน ๒๔ ที่ แล้วให้ขังกรงไว้ คัันละ ๒
 ชั่วโมง ๑๔ คัันจึงพ้นโทษ แล้วให้นำนายแฉวลงโทษกับทหาร

08/19/2566

ที่ชากยาม ๑๒ ที่ แล้วให้ขังกรง คั้นละชั่วทุ้ม ๗
คืนจึงพ้นโทษ ถ้าชากอีกในระหว่างลงโทษ จะทิวคุณลงโทษ
ต่อไปทั้ง นายทั้งไพร่กว่าจะครบกำหนด

ข้อ ๖ ห้ามไม่ให้ทหารเอาคนหมู่อื่นมาแต่งตัวปลอมแปลง
เข้าแถวด้วยทหาร มาฝึกหัดแทนตัว ถ้าจ้างวานมาแทนตัว
ก็ตี แปลงปลอมเข้าประจำรักษาเมืองยามหน้าที่ แลนำตามเสด็จ
พระราชดำเนิน ไปใน พระนครก็คืนออกพระนครก็ตี ให้ทหาร ตั้งปวง
ระวังตรวจตราสืบสวนทุก ทิวทุก หมู่ ถ้าผู้ใดรู้เห็นว่ามี
คนหมู่อื่นเข้ามาแปลง ปลอมแปลง ทหาร เข้ามาอยู่ใน ทิว
ในหมู่ให้จับตัวมาส่งต่อนาย ให้ นายชำระให้รู้ว่าผู้ใดเข้ามา
แปลง ปลอมแปลงแทนตัว ถ้าขมขมาไว้เป็นเพื่อน ก็ตี ถ้าพิจารณา
ได้จริงให้นายเร่งเอาเงิน กับผู้ที่สมคบ แลผู้ ที่รู้เห็นเป็นใจ
เฉลี่ยเงินให้ไว้สามค่าสิ่งให้เป็นรางวัลแก่ผู้จับผู้ฟ้อง แล
ให้เอาตัวคนที่แปลงปลอมจำไว้ให้มันคง เอามาส่งกับผู้รับ
สั่ง ถ้าเกิดความขึ้น จะลงโทษ แก่คนที่รู้เห็น ตลอดไปทั้ง สิ้น
แต่ในวันเดียว ถ้าผู้ใดไม่ระวัง ตรวจตราตามข้อบังคับนี้
เขียน ๓๐ ที่ ผากคอกไว้สามเดือนจึงพ้นโทษ

ข้อ ๗ ถึงเวลาแต่งตัวฝึกหัดแลแต่งตัวนำตามเสด็จให้
ตรวจตราดู ทหารในแถว อย่าให้มีคนเมาสุราคนเสียวริศมา

เข้าแถวฝึกหัด นำตามเสด็จ ถ้านายแถวไม่ทววจคราตาม
 ข้อบังคับนี้ เกิดความขึ้น จะเอาโทษแก่นายแถวเพิ่มขึ้น ๒๐
 ที่ทหารที่เมานนเขียน ๓๐ ที่ แล้วเอาเล่าส่วนหนึ่งนำ ๔
 ส่วนปนให้เต็มสาม ให้ผู้ที่ต้องโทษ กินให้หมดแล้วให้ปน
 ทากแดดวันละชั่วโมง ให้กินเล่าปนน้ำวันละสาม ๗ วัน
 จึงพ้นโทษ แต่คนที่ปนบ้านนี้ให้จับไปส่งกรมเมืองตามหมาย
 ประการ

ข้อ ๘ ถึงเวลาฝึกหัดทหาร เกียจคร้านเชื่อนเซไปไม่มา
 หักตามเวลาซึ่งกำหนดไว้ ผู้ใดไม่มาจะลงโทษผู้นั้นให้มา
 ยนฝึกหัดอยู่กลางแดดวันละชั่วโมงเจ็ดวัน จึงพ้นโทษ

ข้อ ๙ ถ้าจะมีผู้มาแอบอ้างรับสั่งบังคับให้เรียกทหาร
 ไปที่โน่นไปที่นี่ มาเรียกแก้ทหารเลวอย่าให้ทหารเลวเชื่อฟังก่อน
 แล้วให้ทหารเลวถามผู้ที่อ้างรับสั่งนั้น เร่งรีบไปหา นายของตัว
 โดยเร็ว ให้ผู้รับสั่งพบกับนายของตัวก่อน นายของตัว
 บังคับประการใด จึงให้กระทำตามบังคับ ถ้านายไม่ไ้
 บังคับไม่ได้สั่งตามไปเองให้เกิดความขึ้น เหมื่อนเมื่อครั้ง
 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่น ดาวอน วรยศ ผู้ใดไม่รับมาข้อ
 บังคับนี้ จะลงโทษผู้นั้นเขียน ๓๐ ที่ ซึ่งทมิไว้ ๓๐ วัน จึง
 พ้นโทษ

08/10/2566

ข้อ ๑๐ ถ้าจะมีเจ้าภานาย อากรผู้ มีบัณฑิตกิติ แล
 ราษฎรผู้ มีหน้า จะมาทามนนายเจ้ากรมปลัดกรม ครุ แล
 นายแตรคนใดคนหนึ่งก็ดี จะมาขอ ทหารไป ช่วย จับคนต้ม
 ไล่เถื่อน คมฝืนเถื่อนแลหนึ่ง กองรักษาคนพาล ในที่ใดที่หนึ่งก็ดี
 ให้ผู้นั้นนำความไปแจ้งแก่พระยาบุรุษย รัตนราชพัลลภผู้รับสั่ง
 ก่อน จะพิเคราะห์ ใคร่ครวญ การจะหนักเบาฉนิโตการควร
 จะให้ไปไ้ จะให้จับนายทหารที่เป็นคนดี เวียบร้อยผู้ใดชอับ
 หนักเบา จะให้คุมทหารไปช่วย ทำตามการมากแลน้อย แล้ว
 จะให้กำชับไปไม่ให้ทำการเหลือ ๆ เกิน ๆ ด้วยคนจำ
 พวกนี้ ออาจถือใจว่า เช่นทหารมักทำการเกิน ๆ ไปมี
 อยู่เนื่อง ๆ เพราะฉนั้นจึงต้องบังคับไว้ให้ไปบอกกับพระยา
 บุรุษ รัตนราชพัลลภผู้รับสั่ง ก่อน ถ้าการ ควร จะกราบยังคม
 ทูล จะไ้กราบยัง คมทูลพระกรุณา ให้ทรงทราบใต้ฝ่า
 ลอน ขลิพระบาท ถ้าผู้ใดไม่ฟัง บังคับยัง อาจล่วง ข้อบังคับ
 นี้ไป กระทำให้เกิดเหตุเป็น ข้อคุมเหงผู้ใดผู้หนึ่ง มีผู้มา
 ร้องฟ้องว่ากล่าว ชนพิจารณาไ้จริง จะลงโทษผู้ ที่ กระทำ
 ผิดในข้อบังคับเช่น ๓๐ ที่ จำขังทมิไว้ ๓๐ วัน แก่
 โทษที่ กระทำเขาเหลือเกินนั้น สุกแต่ตระลาการผู้รับสั่ง
 จะพิจารณาไปตามโทษ

08/10/2566

๗๕

ข้อ ๑๑ ทหารคนใดมึนเมา จะบังคับใช้สอยในการ ทรมาน
 เข็มทหาร นายเวียงไม่มาสั่งไม่ไปไต่ ยิน แล้วนั่งเสียบ จะ
 บังคับด้วยราชการ สิ่งใดแก้ง ทำเชื่อนแซ แล้วนิเทศค่า
 นายว่ากล่าว เปนคำขยายต่อหน้าด้วยหลัง กัก นายไต่ ยินเอง
 ฤา มีผู้มา ฟ้องพิจารณาได้จริง ให้คร แล นาย แล ทหาร
 เสว ทั้ง ๔ กุมประนี ประชัม ให้พร้อมกัน ที่หน้าพระที่นั่งสุทไธ
 สวรรย์ แล้วให้ผู้ที่ค่านาย ร้อง ประภาคโทษ ทวี ให้ทหาร ทั้ง
 ปวงไต่ ยิน พร้อมกัน ว่า ข้าพเจ้า ชื่อนี้ นายคน นี้ บังคับ
 การ ทหาร เปน ข้อราชการ ข้าพเจ้า ยัง อาร ค่านาย ข้าพเจ้า
 มีความผิดล่วง ข้อ บังคับ นี้. อย่า ให้ทหาร ทั้ง ปวงคุณ อย่าง
 ข้าพเจ้า เลย แล้วให้ ผู้เขียน ผิน หน้า ไป ค่อนำ พระที่นั่งสุทไธ
 สวรรย์ ถวาย บังคม แล้วเขียน ๑๐ ที่ หิ้งคไว้ แล้วให้ ร้อง
 ประภาคโทษ ทั้ง ว่าไว้ ก่อน นี้ เขียน ไป ประภาค ไป กว่า จะ ครบ
 กำหนด เขียน ๓๐ ที่ แล้ว อย่า ให้ทหาร ทั้ง ปวงคุณ เขียง อย่าง
 กัน จงรักษา ข้อ บังคับ นี้ ไว้ ให้มั่นคง

ข้อ ๑๒ ห้ามไม่ให้คร นาย แล ชก เตะ ต่อย ทหาร ใน เมื่อ
 เวลา ผัก หัก ให้เอาไม้ แล แซ่ อย่าง เข็มนี้ ให้ สมกับ อาญา
 ของคร อย่า ให้กระทำ เขา แต่ ตาม ผลการ ใจเอง โดย โท โส ดอง
 ด้วย ศอก เตะ ด้วย ท้าว ชก ด้วย หมัก ถ้าคร แล นาย แล

คนโต นบั้งดูากระท่าทศารตุ กถ่าวเหลื่อเกิน ให้ชอกช้ำ
 ทั้ว อาญาของคร แล นายแถว จนมารั้ราชการไม่ไ้ไ้
 มาร้องต่อผู้รั้สัง ๆ จะลงโทษแก่ผู้กระท่าเหลื่อเกินเช่น
 โทลหนึ่ง แล้วจะให้ทำขวัททการผู้บาศ์เจ็บตามบาทแผล
 มากแลน้อย ๓๖

ข้อ ๑๓ จะขอประกาศให้ทศารทั้งปวงรั้ขรรวมเนียมลักษณ
 ในการ ทการ ที่ จะ ทำความ คำนับต่อ นายที่ตัวอยู่ ในยังคัย กัยทำนผู้
 ใหญ่ แลผู้รั้สัง ให้ทศารทั้งปวงรั้ขรรวมเนียมไว้ ไ้ทวักัน
 ในเมื่อเวลาผู้ ทศาร ทำความ คำนับต่อ นาย อยู่แล้ว ห้ามไม่
 ไ้เอาความ อื่นสาพูดให้ อื่น อื่นไป ถ้าทำนผู้ ใหญ่ แลผู้รั้
 สัง แล นาย เติ่นมา ในที่ ทการ ประชุมเข้า แถว อยู่ ยังไม่
 ไ้ผู้ ทศาร ทศาร เตรียม พิธ้อม ใน ที่ แห่ง ไ้ แห่ง หนึ่ง ก็ไ้
 ทศาร ทั้ง ปวง ที่ หนึ่ง อยู่ ยืน ยืน ให้ พิธ้อม กัน ห็นหน้า มาหา ทำน
 ผู้ ใหญ่ กระ ทำความ คำนับ เอามือ จับ กระบัง หมวก กุมไว้
 เปน ที่ คำนับ กว่า ทำน ผู้ ใหญ่ จะ เติ่น ไป พันตัว แล้ว จึง วาง มือ
 ลิง จาก กระบัง หมวก ให้กระท่าตามชอขังคัยขังจทที่ ๆ คน
 ถ้า มน นาย จะ ร้อง เร็ว กมาสัง ทั้ว ขั้ ราชการ สิ่ง ไ้ สิ่ง หนึ่ง
 เมื่อ จะ เข้า มา ทำน นาย ๒๕๖๖ ให้ เติ่น เข้า มา ยืน อยู่ ที่ นาย แล้ว คำนับ
 เอามือ จับ กระบัง หมวก เข้า ก่อน จึง พุก กับ นาย ถ้า ไม่ ใช้ เวลา

ราชการก็ให้กระทำตามธรรมเนียมไทย ถ้าผู้ใดไม่กระทำ
ตามข้อบังคับนี้ จะมีความผิด แล้วจะให้ทำโทษทัณฑ์กรรมผู้
ให้เข้าใจ ธรรมเนียมความค้ำนี้

พระยาบวรรัตนราชพัลลภ ใ้ทำข้อบังคับ ๑๓ ข้อ
ไว้สำหรับทหาร ตั้งแต่เดือนอังคารเดือน ๗ ขึ้นค่ำหนึ่ง
จุลศักราช ๑๒๕๕ บัณฑิตเบญจกิติ ให้ครุเสนา นายแถมกับทหาร
ทั้งปวงจงรักษาข้อบังคับประกาศไว้ให้มั่นคง จะไปเป็นแบบ
ฉบับต่อไปภายหน้า ช่วยกันทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ
ไปโดยสุจริต ให้เอาจิตรอกันอยู่ในพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่ตั้งความ
เจริญจงมีแก่ท่านทั้งปวงเทอญ แล้วให้เจ้ากรมปลัดกรมสมุห
หาญชี่ แลครซึ่งไ้บังคับทหารทุกหมู่เอาข้อบังคับทหาร
ทั้ง ๑๓ ข้อนี้ไปเก็บรักษาไว้อย่าให้หาย ถึงกำหนดเดือน
วันขึ้นค่ำหนึ่ง ให้เจ้ากรมปลัดกรมสมุหหาญชี่ แลครเรียก
ทหารซึ่งอยู่ในบังคับของตัวมาให้พร้อมกันแล้ว ให้ทหาร
ทั้งปวงอ่านข้อบังคับให้สิ้นทั้ง ๑๓ ข้อ เสมอทุก ๆ เดือน
ไป อย่าให้ขาดไ้เป็นอันขาดทีเดียว

ประกาศการ ทรงสร้าง พระเจดีย์วัด ชุมพลนิ กายาราม

มี พระบรมราชโองการ มาร พระยัฒน ชูร สุร สิงหนาท ใน
 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร ซึ่ง
 เป็น สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน สยามเป็นที่ ๔ ในพระบรมราชวงษ
 ซึ่งดำรง กรุง เทพมหานคร - อมรรัตโกสินทร มหิน ทวายทชยา
 ราชธานี ซึ่งตั้งอยู่ประเทศข้างนอกนั้น ดำรัสสั่งให้ประกาศ
 แก่ผู้มาบังพระอารามนี้ให้ทราบทั่วกันว่า พระเจดีย์ ส่อง
 พระองค์ ในวัดชุมพลนิ กายารามเกาะ ข้างข้างอินทรีนี้ สมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง ซึ่งเสด็จเถลิงถวัลยราชปราบคา
 ภิเศกณกรุงทวารวดีศรี อโยธยา เมื่อขมเมียบโทศก
 ศักราช ๙๙๑ นั้น ได้ทรงสถาปนาไว้พร้อมทั้ง วัดถ้ำทอง
 ในพระอารามนี้ ในรัชชกาล จักรวรรดิ ศักราช ๙๙๔ คิดนับตั้งแต่
 ๙๕๕ จนยังกษัตริย์ศักราช ๑๕๒๕ ล่วงไป ๕๗๑ ปีมาแล้ว
 แลได้ขินมาว่าภายหลังมา เมื่อแผ่นดินสมเด็จพระบรม
 ราชาธิราชพระบรมโกฏ ซึ่งได้เสด็จเถลิงถวัลยราชปราบคา
 ภิเศก ในรัชชกาล จักรวรรดิ ศักราช ๑๘๙๔ นั้น สมเด็จพระเจ้า
 ราชวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมขุน สเรนทร พิทักษ์ ในแผ่นดินนั้น ทรง
 ผนวชเสด็จ อยู่วัดโคกแสงในพระนคร มาทรงปฏิสังขรณ์
 ซ่อมแซมขึ้น อีกครั้งหนึ่ง

08/10/2566

กราบสักการบูชาด้วยกันทั่วไป เพื่อจะได้จำเวญกุศลราชเทอญ ฯ
 พระราชกุศลในการ ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์นี้ แล พระพุทธปฏิ
 มาณทั้งโรง พระอุโบสถ แล พระวิหาร การปฏิเวญกุศลสงฆ์
 ศาลาทั้งปวง ในวัดชุมพลนิกายารามเกาะบางป่าอินทรีนี้ คิด
 เปนพระราชทรัพย์ทรงบริจาค ประมาณห้าร้อยชั่งเสศครั้งนี้ ทรง
 พระราชอุทิศ พระราชกุศลถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง
 ซึ่งได้ทรงสถาปนาพระอารามนี้มาแต่เดิม แล ทรงพระราช
 อุทิศถึปนาผล เพื่อให้ถึงแก่เจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทรพิทักษ์
 ผู้ซึ่งได้มาทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ แล พระอารามนี้
 ครั้งหนึ่งนั้นด้วย แล พระราชทานส่วนพระราชกุศลแก่ท่านทั้งหลาย
 ชายหญิง ผู้ใดอ่านหนังสือนี้ ทั้ง กุศุข บวร พศิต เทพยคา
 มนุศย ทั้ง ปวง จงได้อุโมทนา จงเจริญด้วยอายุ พรรณ สุข พล
 ปฏิภาณ สรรพศิริ สวัสดิ์ พิพัฒมงคลทุกประการ จงสำเร็จ
 แก่ความปราศุหาในทางพระนฤพาน คับทุกขทั้งปวงเทอญ ฯ
 ทรงบำเพญพระราชกุศลนี้ดีกว่าอื่น ๆ อีก เปนอันมากก็จะได้
 ทรงปฏิญาณว่า ขอให้ได้สำเร็จพระพุทธานุโมโพิญาณ
 อวดอ้างพระบารมีว่าเปนพระโพธิสัตว์ดังเช่นใช้มาแต่ก่อนอื่น ๆ
 อยู่หนึ่งก็หาไม่ ^{08/10/2566} ทรงบำเพญพระราชกุศลนี้ แลอื่น ๆ
 ก็ไว้หวัง ตั้งพระราชหฤทัย ขอให้ได้สรรพสมบัติคือความ

บริบูรณ์คุณธรรม แล อิศริยยศบริวารทรัพย์สินสิ้นเป็นอาทิ
 ยหนักาที่ จะไปเป็นอุปการณโง่ไสยออกหนุให้ไต่ช่องโอกาส เพื่อ
 จะเสด็จถึงที่สุก สวรรทุกษ์ทั้งปวงโดยเร็วโดยง่าย ความทุกษ์
 ทั้งปวง จะคืบด้วยประการใดขอจงได้ดังนี้ สรรพวิบัติทั้งปวง
 ซึ่งเช่นเหตุ จะให้เนิ่นช้าอยู่ในสังสารทุกษ์จงอย่าได้มี ถึงจะ
 มีบ้างก็ให้พลันอันตรธานหายเทอญ ฯ ประกาศไว้เมื่อฉนวนจันทร์
 เดือนแปดบรพาสาข แรมสิบสามค่ำ ขึ้นขณขจรก คักราช ๑๒๓๕
 เป็นปีที่ ๑๓ ฤาเป็นวันที่ ๕๕๕๓ ในรัชกาลประจุบันนี้ ฯ

ประกาศ ทรง อนุญาต

ข้าราชการ ฝ่ายใน ให้ ทั้ลลา ออก จาก ราชการ

สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าแผ่นดิน

สยาม ซึ่ง เปน พระเจ้าแผ่นดิน ที่ สี่ ใน พระบรมราชวงศ์

ขอทำ คำประกาศ แก่ ข้าราชการ ฝ่ายหน้า ฝ่ายใน แล ผู้รักษา

เมือง กรมการ หัวเมือง บางเมือง ผู้ใด ๆ บันคาที่มีบุตรหญิง

แล หลาน แล ญาติ เปน หญิง เต็ก แล รุ่น แล สาว มาถวายตัว

ทำราชการ อยู่ใน พระบรมมหาราชวัง ทั้งปวง ให้ ความ

ทราบ เปนจริง บัดนี้ ผู้หญิง ที่ มาถวายตัว ทำราชการ

ใน พระบรมมหาราชวัง ตั้งแต่ บัญตรี คัด มา จนถึง บัญ

ญายก คำนี มากมาย หลายนคน ซึ่ง เหลือ ใช้ เหลือ สอย

จน ข้าพเจ้า จำหน้า ก็ ไม่ได้ จำชื่อ ก็ ไม่ได้ โดยมาก จนถึง

เดี๋ยวนี้ ก็ยังมี ผู้ถวายตัว มากขึ้น ทกปี จนอายุ เต็ก ๕ ขวบ

๖ ขวบ ขึ้นไป ก็ ถวายตัว ที่ เปน ที่ อยู่ในวัง บัดนี้ เปน นักษัตร

เป่าเรือน ไม่ใคร่ ระวัง เมื่อ ผู้ใด มาถวายตัว อยู่ใหม่ ถ้า เปน เต็ก

ก็มี เขียว หวัด ๓ ตำลึง ๔ ตำลึง ๕ ตำลึง ๖ ตำลึง ๗ ตำลึง

ใน ปี แรก ตามยศ ของ บิดา บิดี้อ ๆ มา เขียว หวัด ก็ ทั่ว มาก ขึ้นไป

ถึง ๘ ตำลึง ๑๐ ตำลึง ๑๒ ตำลึง ๑๔ ตำลึง ตามที่ ฝน ฝน เต็ม ว่า

แล เหตุ อื่น ๆ ใน ที่ โทณ จุก แล้ว เปน สาว แล้ว เขียว หวัด ๑๐ ตำลึง

๑๒ คำสั่ง ๑๕ คำสั่ง เป็นอย่างน้อยอย่างเสว ซึ่งหนึ่ง ซึ่ง ๕ คำสั่ง
 ซึ่ง ๑๐ คำสั่ง เป็นพันทั่วไปโดยมาก ถ้าจะคิดเบี้ยหวัด
 ของพวกถวายตัวใหม่ มิใช่ค้างมาแต่แผ่นดินเก่า ที่แจกอยู่
 ในข้อจัตวาศกษกันเบญจศกนี้ เงินกว่า ๕๐๐ ซึ่งเสกแล้ว
 ก็ผู้ที่ข้าพเจ้าได้ใช้สอยอยู่นั้นก็น้อยตัว เพราะการงานมีมาก
 ยากที่จะจำหน้าจำชื่อได้ ใครได้เลี้ยงคูนเคยก็ใช้ผู้นั้นไป
 ก็เมื่อต้องแจกเบี้ยหวัดแก่บุตร หลาน ท่านทั้งหลาย ทั้งปวงอยู่ทุก
 คั้งนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่เสียใจเสียตายนอก นึกว่าเพิ่มเบี้ยหวัด
 ให้ท่านทั้งหลาย ทั้งปวง ทมิความจงรักภักดี เป็นอันช่วยเลี้ยงบุตร
 เลี้ยงหลานท่าน เมื่อท่านไม่ให้บุตร หลานท่านเข้ามาอยู่ในวัง
 ท่านก็ต้องเสียเงินเช่นเครื่องเลี้ยงบุตร เลี้ยงหลาน เมื่อให้
 เข้ามาอยู่ในวัง ข้าพเจ้าก็ช่วยเข้าข้างไม่ว่าไรตอก แต่เดี๋ยวนี้
 ข้าพเจ้าวิตกว่าผู้หนึ่ง เป็นอันมาก มาต้องกักตุนซึ่งอยู่ยัดเยียด
 เยียดเสียดกัน ก็ไม่ต้อง การเปลืองอายุผู้หนึ่งเหล่านั้นไป
 แลเป็นที่ให้คนที่ไม่รู้จักผิดชอบตนฤกหมายบังเห็นไปว่า ใจ
 ข้าพเจ้าลโมยโลกในสัตรี มากหวังกันก็กัซังไว้ ความจริง
 ไม่เป็นดังนี้ ข้าพเจ้าเป็นผู้รู้ประมาณรู้เวลาว่าราชการ แล
 บำเพ็ญการกุศล สวดมนต์ภาวนา จะเพลิกเพลิกไปด้วย สัตรี
 ไม่มีเวลาที่ห้ามได้ ก็เมื่อท่านผู้ใดจริงเก็ยการ ในพระราชวัง

ว่าจะให้บุตรหลานท่านเข้ามาทำราชการ อยู่ข้างในวัง กลัว
 จะมีเหตุนั้น ๆ ซึ่งไม่เป็นที่ชอบใจท่านต่าง ๆ ทั้งท่านจะคิด
 เห็นไปนั้น ข้าพเจ้าก็เห็นด้วยทุก อย่าง ว่าควรที่จะรังเกียจ
 อยู่แล้ว ถ้าท่านผู้ใดมีบุตรหลานเป็นหญิง จะไม่ให้เข้ามา
 ทำราชการ ในวัง เพราะรังเกียจนั้น ๆ ข้าพเจ้าก็ไม่มี ความ
 น้อยใจเลย ก็ท่านผู้ให้บุตรหลานเข้าทำราชการในวัง
 ข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านทั้ง หลาย ยอมบุตรมาให้ ข้าพเจ้าเลือกให้
 เป็นลครตัวพระเอกนางเอกเล็การอื่น ๆ การที่ยอมให้ข้าพเจ้า
 เลือกเพียงเท่านั้น ก็เป็นบุญคุณของท่าน ทั้งหลายทั้งปวง
 มีอยู่แก่ข้าพเจ้ามาก อยู่แล้ว ก็บัดนี้ข้าพเจ้าคิด จะเปลื้อง
 ความลำบาก ที่ผู้หญิงเป็นอันมากมาต้องยกเขมือยกเสกเสกกันอยู่
 เปลื้องอายุไป แลมาต้องเป็นสง ๆ คำ ๆ คำ ๆ ขาว ๆ
 ประปนอยู่กับบุตรหลาน ของผู้ที่ท่านจะ พึงคิดว่าคำศักดิ์ กว่่าตัวท่าน
 เป็น การรำคาญใจท่าน อยู่ หนึ่ง จะใคร่เปลื้อง การสำคัญ
 ของคนบางจำพวก ซึ่ง จะพึงคิดว่าข้าพเจ้ามีความละโมภ
 โลกใน สัตว์หวงแหวนไว้มากไม่ให้ใคร ๆ ข้าพเจ้าอยาก จะใคร่
 ปลดปละ สละเสียให้เขาไป จะหวงไว้แต่ที่มีบุตรชาย
 บุตรหญิงด้วย ข้าพเจ้า แลที่ไม่มีบุตร ก็แต่ที่ข้าพเจ้าได้เลี้ยง
 ให้มีเครือของยศ แลมีเขี้ยวตัวตั้งแต่ ๒๐๐ บาทขึ้นไป

08/10/2566

นอกนั้น ข้าพเจ้าอยาก จะใคร่ให้ไปไปตามปราฐาน แต่
 ตามชอบใจ ของ บิดามารดาหญิงพวกนั้น ^๕ อนึ่ง ในเจ้านาย
 ฝูงนี้ ของข้าพเจ้า ชิดห่าง ทั้งปวงต่าง ๆ ตลอดลงไปจนหม่อมเจ้า
 บางองค์ ^๖ ได้มีคุณประการแก่ข้าพเจ้าอยู่ก็มี เย็น อิ่ม มาก
 ถึง ในจำพวกมิใช่เจ้านาย คือเป็นชนนาง ตั้งแต่เสวยบถถึงไป จน
 ถึง บุตรหลาน ของท่านผู้หลักผู้ใหญ่ ^๗ ซึ่งเปนมหากเล็ก อยู่
 บางท่าน บางนายก็เปณญาติ กับข้าพเจ้าก็มี ถึงไม่เปณญาติ ข้าพเจ้า
 รักถึงญาติก็มี ^๘ คิดไปถ้ายิ่ง ข้าพเจ้าอยาก ว่าผู้หญิง
 ที่เหลือใช้ ของข้าพเจ้าแล้วทั้งเด็กทั้งใหญ่ ข้าพเจ้าอยาก จะ
 ใคร่จัดให้สมควร ^๙ คือ จะยกให้ไปทำราชการ ในพระบวร
 ราชวังบ้าง ให้ไปอยู่วังเจ้าต่างกรมแลเจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม
 ที่ได้ราชการบ้าง ยกไปให้อยู่กับขุนนางผู้ใหญ่ที่มีความชอบ
 สมควรใช้สอยบ้าง แลจะจัดแจงแต่งให้ไปอยู่ด้วยกับหม่อมเจ้า
 แลข้าราชการ ตลอดลงไปจนมหาคเล็กที่ได้ราชการบ้าง ท่าน
 ทั้งหลายทั้งปวง จะได้ช่วยกันเลี้ยง ^{๑๐} ท่านผู้ใกล้ชิดซื่อ
 ซื่อจริงใจจริง ๆ ข้าพเจ้าในคำที่ว่ามานี้ ไม่กระดากหน้า
 ตามตำราเก่า ^{๑๑} รั้งไปตามข้าพเจ้าให้ ก็จะได้มีความยินดี การ
 ก็จะได้ปรากฏเป็นยศแก่ข้าพเจ้า ^{๑๒} ว่ามีบุญคุณเผื่อแผ่ แก่ท่าน
 ทั้งหลายทั้งปวงไม่หวงสิทธิ์ไว้ ^{๑๓} ข้าพเจ้าจะทำดังนี้ ด้วย

08/10/2566

ข้าพเจ้าก็ตกใจ อยู่หมกไม่ไ้ช้ก่อกอง กระตากง กระเคื่อง กับใคร
 คนที่เปนมเมียข้าพเจ้าอยู่ก่อน ลางคนมีฉวีใหม่แล้วกลับมากหา
 ข้าพเจ้าก็พูดจาก้วยก็ อยู่การเปน อย่างอยู่แล้ว เมื่อประกาศแล้ว
 ทั้งนี้ ถ้าบิคาสามารถเอาญาติไม่สมัครข้ไป จะให้หญิงเหล่า
 นั้นทำราชการ อยู่ในวังนี้ต่อไป ก็จะต้องให้เป็นพนักงานทำ
 การนั้น ๆ ถ้าเปนทศารมหรืออื่น ๆ ก็เข้หวัดตาม
 ตำแหน่งพนักงานนั้น ซึ่งหนึ่งบ้างซึ่งห้ากำลังบ้าง ซึ่ง
 สิบกำลังบ้าง ก็จะได้เสมอไปตามการหมักเมา เมื่อขอก
 ออกเมื่อไรก็ จะให้ ออก แต่ที่เด็ก ๆ นั้นที่เป็นทัวลคร สำ
 คัญ ๆ คือพระเอกนางเอกขอไว้ก่อน ภาอได้เล่นรับแขก
 บ้านแขกเมืองไป ถ้าจะกลับไ้ไ้บ้านก็ไ้ เมื่อมีงาน
 ลครถ้าแห่แหนอื่นใดขอกขอแรงมาช่วยก็ไ้ เพราะยัง เปน
 เด็กอยู่ไม่ควร จะมีเจ้าของ ๆ แต่บุตร พระยาบำเรอ
 ภักดี พวกหนึ่ง บุตร พระยาบุตรบริดิน พวกหนึ่ง เปนบุตร
 ย่าวเดิมของข้าพเจ้าไ้เปน เจ้าแผ่นดินก็ไ้ ไม่เป็นเจ้าแผ่นดิน
 แต่ไม่บวช อยู่ก็ไ้ คนพวกนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่บิคาของพวกนั้น
 คงให้อยู่กับข้าพเจ้าผู้เดียวไม่ให้ใคร เพราะฉนั้นบดิน ข้าพเจ้า
 ไม่ยอมให้ใคร ใครอย่าจู่โจมล่วงเกินคิดอ่าน อย่างไรเข้า
 มา ๗ สตรีที่มบุตรกับข้าพเจ้าที่เข้หวัดไม่ถึง ๓๐๐ บาท

08/10/2566

มีอยู่บ้าง แต่ถ้าบุตรยังอยู่ ข้าพเจ้าไม่ยอมให้ใคร ^{ที่}มีเขย
 หวัด ๒๐๐ บาทขึ้นไป บุตรมีก็ดี ไม่มีก็ดี ข้าพเจ้าเห็นว่า
 ไม่ควรที่ท่านผู้เป็นบิดามารดาแลญาติจะว่า ข้าพเจ้าเลี้ยงไม่ดี
 ข้าพเจ้าจึงว่าทักได้ว่าไม่ให้ใคร ก็ถ้าแม้คนเหล่านั้นที่ ^{ที่}ไม่
 มีบุตร ข้าพเจ้าตกเขยหวัดเสียไม่ถึง ๒๐๐ เมื่อใด ท่านจง
 เข้าใจว่าเป็นอันคนให้ท่านเมื่อนั้นเถิด ก็ในที่นอกจากคนที่
 ข้าพเจ้าว่ากันไว้ดังนี้แล้ว ใครชอบใจ จะใคร่ได้ก็จงไปว่า
 กล่าวสู่ขอต่อบิดามารดาเขาเถิด ข้าพเจ้าไม่ว่า ผู้อ่านคำ
 ประกาศนี้พิจารณาความให้เข้าใจ อย่าพาลใส่คำประกาศ
 จูโจมมาเถียวพาน เขยหวัด ๔๐๐ บาทเข้า ๓ ประ
 กาศมา ๓ วันเสาร์ เดือนสิบขึ้นสิบค่ำ ^๗ ขัณฑ์เขยจะศก
 ศักราช ๑๒๒๕ เป็นวันที่ ๔๕๑๗ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

สำนักหอสมุด

ประกาศ ออกของ ทศพิศ พัทธกิจ

มี พระบรม ราชโอง การ ามาร พระ บัณฑิต ฐร สุนทร าท ให้
 ประ กาศ แก่ พระ ราช วงษาน ุวงษ์ แล ข้า ราช การ ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย
 ฝ่าย นำ ฝ่าย ใน แล ราช ฎร ใน กรง แล หัว เมือง ให้ ทราย ทัก ษ
 ว่า ใน พระ ราช อาณา จักร นี้ แแต่ ก่อน ของ คำ มี น้อย เปน แต่
 ใช้ ทำ ปร พรณ ต่าง ๆ เป็น เครื่อง ยศ แล เครื่อง ประ คับ
 ก็นั้น ของ คำ ไบ ของ จีน บ้าง ของ แแต่ จีน บ้าง ของ คำ เมือง
 กาล ฟอ เนีย บ้าง ของ เทรียน เมือง ยุโรป เมือง อเมริกา บ้าง
 มี เข้า มา มาก ใน พระ ราช อาณา จักร จน เกิน การ ที่ จะ ใช้ ส้อย
 ทำ ปร พรณ แล เครื่อง ประ คับ ผู้ มี ทร พย เกีย ของ ไว้ มาก
 ร้อง ขอ ขาย แล ขอ ส่ง แทน ภาชี อากร ก็ มี ทัวย เทริน
 ึ่ง ทรง พระ ราช คำ วิหว่า ตาม อย่าง เมือง อนท เปน เมือง แผ่น ดิน
 ใหญ่ นั้น ๆ หลาย เมือง เมื่อ ของ คำ มี มา ฉั้น ผู้ ครอง แผ่น ดิน
 เมือง นั้น ๆ ก็ คิด ทำ เปรน ของ เทรียน มี ทร พย หลวง เปน สำ คัญ
 ให้ ราช ฎร ใช้ ใน กำ หนด ราคานั้น ๆ ไม่ ต้อง เถียง หน้า หนัก
 แล เนื้อ ของ ด้ ราคากัน ผู้ ใด ้ทอง ทร พย ของ เทรียน ไป
 เมื่อ ต้อง การ เงิน มา ขอ ชน เงิน ต่อ คลัง หลวง ฎา เสรฐ ฐ เจ้า ทร พย
 ก็ ให้ ตาม กำ หนด ชง พัก ไว้ จน เมือง นั้น ๆ ใช้ ทอง ทร
 พย เทรียน แก่ กั อยู่ เปน ปร กติ เหมือน ใช้ เงิน ทร พย แล เขี้ย เป

08/10/2566

ทั้งปวง ก็ในกรุงเทพฯ นี้ทองคำใช้กับเงินตราเช่นนี้
 ยังมีไม่ จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้เจ้าพนักงาน
 โรงจักร ซึ่งเป็นที่ทำเงินเหรียญแลเหรียญเย็บใส่พดนั้น
 คิดทำทองเหรียญทำทองแปดร้อยทองเนื้อแปดเสกสอง คือ
 ทองใบยี่ซ้ออันเสงเป็นสามขนาด ขนาดใหญ่คือราคา
 แปดแปดบาท ขนาดกลางคือราคาแปดสี่บาท ขนาดน้อย
 คือราคาแปดสิบสี่สิ่ง ขนาดใหญ่ขนาดกลางนั้นเทียบตามอย่าง
 ทองเหรียญอังกฤษ คือเหรียญใหญ่ของอังกฤษที่เรียกว่า
 ทองปอนด์ อีกชื่อหนึ่งว่าสเตอร์ลิง อีกชื่อหนึ่ง
 เรียกว่าสอเวอเรนท์ แลเหรียญขนาดย่อมเรียกว่าทองชาฟปอนด์
 อีกชื่อหนึ่งว่าเสมิสเตอร์ลิง อีกชื่อหนึ่งว่าชาฟสอ
 เวอเรนท์ ฯ จะว่าตามการซึ่งคิดมาตราเงินในเมืองอังกฤษนั้น
 อังกฤษคตินัยว่าปอนด์หนึ่งเป็น ๒๐ ชิลลิง ๆ หนึ่งเป็น ๑๒ แพล
 แลในการสั่งสั่งของชอขายอยู่ เมื่อใด บิลด์คือหนึ่งสี่ก่าหนด
 ราคาของมาแต่เมืองอังกฤษ ก็ย่อมคตินัยเป็นจำนวนปอนด์มา
 ๘ ปอนด์ ๑๐ ปอนด์ ๑๐๐ ปอนด์ แลอื่น ๆ ครั้นมาที่กรุงเทพฯ นี้
 ถ้าผู้ซื้อของมีทองปอนด์ เขาทองปอนด์ใช้ให้ก็ได้ ถ้าไม่มี
 ทองปอนด์ นายห้างผู้รับสั่งของคิดเอาเงินแต่ผู้สั่ง ปอนด์
 แปดบาทเสมอไป ถ้าจำนวนเป็นชาฟปอนด์คือครึ่งปอนด์ก็คิด

เอาสี่บาทเสมอไป คิดกรราคาเกิน ๑๐ ประเด็นเงินซึ่งหนึ่ง
 แด ๒๐ ชาล ปอน เป็นเงิน ซึ่งหนึ่ง แต่ตัวทอง ปอน ทอง ชาล
 ปอน นั้นไม่ เป็นทอง บริสุทธิ์ เป็นทอง ขวาง ลิ่มผสม ทอง แดง
 ส่วนหนึ่งใน สิบ สองส่วน ปอนหนึ่งหนัก สองสลึง เมื่อคิดราคา
 ปอน ละ แด บาท ก็เป็น สิบหกหนัก ชาล ปอน นั้นหนัก สลึงหนึ่ง
 คิดราคา ชาล ปอน ละ สี่บาท ก็เป็น สิบหกหนักเหมือนกัน ทอง ปอน
 ทอง ชาล ปอน นั้นได้ เอา มา หัก คิดเอา ทอง แดง ออกเสีย ก็คง
 เนื้อ ทอง คำ เนื้อ แด ^๕ ปอนหนึ่ง แด สลึงหนึ่ง กับ ^๕ ^๕ ^๕
 กับ สองไฟ คิดราคา ปอน ละ แด บาท ก็เป็น สิบแปดหนัก
 เกิน สักน้อย ทอง ใน ชาล ปอน ที่ หุง แล้ว ก็คง ^๕ ^๕ ^๕
 กับ สามไฟ คิด ชาล ปอน ละ ๔ บาท ก็เป็น สิบแปดหนัก
 เกิน น้อยหนึ่ง เหมือนกัน ทรง พระ ราชดำริ ที่ว่า ซึ่ง ทอง ตรา
 ทอง เหรียญ เมือง อัน เจ็ด ทอง แดง ให้ ขวาง ลิ่ม นั้น เพื่อ จะ
 ให้ มี เนื้อ กระ ค้าง ใช้ ทน ไถ นาน ตรา ไม่ ไคร่ เลื่อน ไป ไม่ ต้อง ขย
 ทำ ใหม่ บ่อย ๆ ให้ เสีย สูญ เพลิง อนึ่ง จะ ให้ ห่อ ใจ คน ที่ ไม่ รั
 ด ทอง ว่า คง ลิ่ม ขวาง ลิ่ม ยิน ที่ ว่า คิดราคา แด สิบ หกหนัก
 ใน กรุง เทพ นี้ จะ ทำ เช่น นั้น ให้ เหมือน กัน ก็ ได้ แต่ ครั้น จะ ทำ
 อย่าง นั้น ทอง ใน บ้าน ใน เมือง ก็ จะ เป็น ทอง ขวาง ลิ่ม ไป เสีย มาก
 ราษฎร ที่ ไม่ รั ถัก ก็ จะ รัง เกียจ ไป จึง ไ้ รก ได้ คง ทำ ค่วย เนื้อ ทอง

08/10/2566

ด้วน คิดราคาสี่แยกหนักตามเหื่อทองบริสุท ก็เมื่อ
 คิดแปดสี่แยกหนักทั้งสาม อย่าง ขนาดใหญ่ น้ำหนักทอง
 สี่แยกกับสามไฟเท่านี้ ราคาแปดบาท ขนาดกลาง น้ำหนักทอง
 สองแยกกับสามไฟเท่านี้ ราคา ๔ บาท ขนาดน้อย น้ำหนักทอง
 สองแยกกับสามไฟเท่านี้ ราคาสี่สลึง ขนาดใหญ่ขนาดกลางนั้น ใช้ในที่
 ทองปอม แลชาฟปอม ของอังกฤษ คงว่าแล้ว แต่ขนาดน้อย
 ราคาสี่สลึงนั้น ใช้แทนค่าสิ่งอย่างอื่น ที่จีนเรียกว่าเตล็ดัก
 ว่าเหื่อ ก็คือ ๓ ของแปดที่ค่าใหม่จำพวกสาม อย่างนี้
 ล้วนเป็นทองค่าเหื่อบริสุท ไม่ได้ผสมเงินผสมทองแดงเลย
 แต่คิดราคาสี่แยกหนักนั้นตามราคาเหื่อทองในทองปอม แล
 ชาฟปอม ของอังกฤษ ซึ่งจะฟังคำนี้เองว่าไม่ได้ผสม
 ทองแดงนี้เลย ก็เฝ้าตลอดวันนี้เพราะทองคำมีเข้ามามาก
 ล้นเหลือไป ผู้มีทองคำมากอยากขายเอาเงินใช้ ก็บอกขาย
 ราคาต่ำลง มาจนทองมีราคาตกเหื่อแปดเสกสองก็ ห้อยนอก
 สิบหกหนัก ก็การที่ทองราคาต่ำไปนี้ เพราะทองมีมาก
 เข้ามา ที่ประมาณเหื่อทอง ซึ่งเรียกกันอยู่ ว่าเหื่อสี่ เหื่อห้า
 เหื่อหก เหื่อเจ็ด เหื่อแปด ถ้าอีกคำหนึ่งว่านพคุณเก้า
 ถ้าอีกแล้วคำคนที่พูดเลื่อยก็ บอกเสก ขาเหื่อหก เหื่อเจ็ด
 สองขาสามขา ถ้ากลางอย่างว่าเสก อย่างคำว่าเหื่อแปดเสกสอง

บ้านเมืองนั้นเอง แต่งคนให้ออกเที่ยวสืบเสาะหาข้อแฉ
 ที่จะลงเป็นเงินได้ ก็ได้ข้อแฉแปลก ๆ มาบ้าง สำคัญว่า
 เป็นเงินแล้วจนพวกคั้ง ประทับตราใช้สอยกันก็มีบ้าง แต่
 ครั้นนานเข้าเก่าแล้วก็ทำไป เงินตราของเก่าที่ทำด้วยแร่
 ทองนั้น ทกวันนั้นก็ยังมีขี้เหล็กอยู่บ้าง พวกแปรธาตุเรียกว่า
 เงินดำคือเงินที่มีเชื้อละเอียดกว่าเงินปรกติ แต่สีทำ
 คล้ายทองสำฤทธิ เงินดำอีกอย่างหนึ่งเรียกว่าเงินขาวขี้
 เหล็กเงินดำดีกว่าเงินที่ใส่อยุ่โดยปรกติเชื้อละเอียดก็แลขาว
 เงินพวกนี้ประมาณการตเห็น จะคิดแยกจากทองคำเนื้อดำ
 ๆ อย่างไม่หนึ่ง จะค่าแต่เงินเนื้อมุ่นมาแต่เมืองจีนทางบก ก็เพราะ
 ในเมืองเชียงแสนใช้เงินเนื้อสงกว่าเงินเหรียญเงินตราในทกวัน
 นี้ก็ดี แลเพราะมีเงินใช้ในบ้านเมืองน้อย เหมือนบ้านเมือง
 ที่มีเงินน้อย ถ้าใช้เขี่ยร้อยสองร้อยต่อเฟื้อง บางแห่ง บาง
 คราวฉีกในเมืองเชียงแสนแต่ก่อนมีเงินใช้น้อยมีทองคำมาก
 ทองคำจึงราคาถูกลง ทองคำที่เนื้อดำ ซอขายกันหนักบาทหนึ่ง
 เป็นเงินสี่บาทจึงเรียกว่าเนื้อสี่ ที่เนื้อสงซอไปกว่านั้น
 ทองคำหนักบาทหนึ่งเบ็นราคาเงินห้าบาทเรียกว่าเนื้อห้า ทอง
 คำหนักบาทหนึ่ง ^{๕/10/2566}เบ็นราคาเงินหกบาทเรียกว่าเนื้อหก
 ทองคำหนักบาทหนึ่ง เป็นราคาเงินเจ็ดบาท เรียกว่าเนื้อเจ็ด

ทอง คำหนึ่งบาทหนึ่ง เป็น ราคาเงิน แยก บาท เรียกว่า เนื้อ แยก
ทอง คำหนึ่งบาทหนึ่ง เป็น ราคาเงิน แยก บาท สอง สิ่ง เรียกว่า
เนื้อ แยก สอง ซา ฎีก อีก คำหนึ่ง เรียกว่า เนื้อ แยก เสก สอง
ตาม การที่ ราษฎร ใช้ ซื้อ ขาย กัน ใน เวลานั้น ทอง คำ เนื้อ สุก
สูง อย่าง เหนือ เช่น ทอง ยาง ตพาน ขาย กัน หนัก บาทหนึ่ง
เป็น ราคาเงิน เก้า บาท เรียกว่า นพคุณ เก้า น้ำ ก็ ที่ ว่า สอง ซา
สาม ซาก็ ดี ฎีก ที่ ว่า เสก สอง เสก สาม ก็ ดี โดย ด. เรียบ ค. นั้น
คือ ว่า เสก สอง แต่ นำ ช. น. น. น. ไป ๆ ทอง ผสม ศรี เหลือง ๆ
ให้ ดี ไม่ ช. น. ท. ก. วัน นี้ เรียก กัน ว่า ทอง เนื้อ ริน แต่ ก่อน ลาว เรียกว่า
ทอง เนื้อ สอง เพราะ ขาย กัน สอง หนัก ทอง เนื้อ ริน อย่าง เดว
ฎีก ทอง ศรี ตอก ขอบ ซึ่ง ใน เวลานั้น ขาย กัน ราคา หนัก ต่อ หนัก
ลาว เรียกว่า ทอง เนื้อหนึ่ง แต่ ไบรอน ได้ ยิน ว่า ช้าง อยู่
ก็ ประมาท ขอ เนื้อ ทอง เหล่า น. ท. ง. ป. ง. ก็ มี เป็น ขรรคม เนียม
ของ ลาว ชาว เชียง แสหน แต่ ใช้ เป็น ไว ทาร ใน การ
เทียบ ไร่ ทอ ครุ น. ส. ย. มา ถึง บ้าน เมือง ไกล ทั. เต. เงิน มี
เข้า มา มาก วิชา ทอง ก็ แพง ช. น. ไป ถึง สอง เท่า พิ. ก. น. นี้ คือ
ยาง ที่ ทอง คำ เนื้อ นพคุณ ยาง ตพาน ราคา ถึง ๒๐ หนัก ถึง ๑๘ หนัก
ทอง คำ เนื้อ แยก สาม ญ. ที่ เรียกว่า เนื้อ แยก ต. ล. ก. ราคา ถึง
สิบ แยก หนัก สิบ เจ็ด หนัก ก็ คน ไบรอน ว่า กัน อีก คำ หนึ่ง ว่า

08/10/2566

เข้ากับทองโต้วราคากัน เมื่อไรเข้าถกของแพง เมื่อไรเข้าแพง
 ของถก ซึ่งว่าตึงนั้นก็จริงอยู่ข้างในเวลาเมื่อไม่กรุง
 มีกรรมเนียนซึกเข้า ไม่ได้มีผู้เอาออกไปค้าขายนานาประเทศ
 เป็นนิตย เมื่อเห็นชาวนาเมื่อทำนาไ้เข้ามาก จะขายราคา
 แพงไป ก็ขายไม่ใคร่ไ้จะเก็บไว้กลัวจะผุเสียบ ต้องขายไป
 ราคาต่ำ ๆ เพียงแถวหนละ ๕ บาท ๔ บาท ๓ บาท
 ถึงกระนั้นไม่ใคร่มีผู้ซื้อ ต้องเอาเข้าออกแลกของต่าง ๆ
 ยันตาที่จะใช้จะกิน เมื่อขายตึงนั้นก็ไ้ได้ทรัพย์สินมาก
 เป็นกำไร สมกับแรงเหนื่อย ที่ชาวนาคุ้โค กลัวต้องเสียค่านา
 เบ็ดตัวนาเสีย นาน้ำฝนฟาง ลอยก็ทิ้งเสียไม่ทำ ชาว
 นาที่ ทำอยู่ก็คอย จ้องมองหา เวลาที่จะถกราคาเข้าให้สูงขึ้น
 เมื่อเวลาคนทนกันซื้อ ก็เมื่อใดฝนแล้ง สักเดือนหนึ่งครึ่ง
 เดือน ๆ มีข้าวสีเสื่อเห็นอไ้ไรมากคนที่ม่ครอยครวญตร
 ภรรยาทาส ชายหญิงมาก ก็เกิดความ สิ้นใจกลัวเข้า
 จะแพงตนกันเที่ยวซื้อเข้ามาไว้ ตน อย่างนั้นหลายสิบแห่งเข้า
 ด้วยกัน ราคาเข้าก็แพงขึ้นไป ในสองวันสามวัน ก็เพราะนานี้
 น้อย ตัวเข้าก็น้อย เมื่อตนกันซื้อมากเอาไปกักเสียบเข้าก็ไม่พอ
 ประสงค์ของคนทนกัน ต้องขอซื้อขอขอย่นกัน ผู้ที่มเข้ามากอยาก
 ไ้กำไรก็ยิ่งถกราคาเข้าให้สูงขึ้นไป จนเงินของคนบางจำพวก

จะใช้ราคาเข้า ไม่มี ต้องเอาทอง ออกค่าให้แทน ราคาเข้า ฝ่าย
ผู้จะรับเอาทองไว้ ก็เกลี้ยเกลียง ให้ลด ราคาทองต่ำลงไป ด้วย
เหตุนี้เมื่อไร เข้าแพง ราคาทอง จึงต่ำลงมา ก็เพราะเหตุ ความ
ทขย หลง ฝน น้อย น้ำน้อย ก็ที่ ฝน มาก น้ำ มาก เกิน ไปก็ ที่ ควบ
ระค ทำนา ยี่ ไหม่ ชาว นา เห็น ว่า เข้าแพง อยาก จะขาย เข้า ให้ มี ก่า
ไร คน ก็ ทำนา มาก ทก แห่ง ทก ค่ำยล คน ที่ ทง นา ไป
ทำมาหา กิน อย่าง อื่น แล้ว ก็ กลับ มา ทำนา ฝ่าย ผู้ ท ขย เข้า
ไว้ เกิน ประมาณ เห็น ว่า ยี่ ไหม่ เข้า ใหม่ จะ มี มาก เข้า ที่ ทขย
คน ซอย ไร่ แพง ๆ จะ เกีย ไร่ กตวิ จะ ฝน เสีย ฤา จะ ขาย ต่อ
เมื่อ เข้า ใหม่ มี มา มาก ก็ กตวิ ว่า ราคา เข้า จะ ทดลง นก จะ ซาก
ทก มาก ไป ก็ รีย รัน ร่ง ขาย เข้า ของ ทวิ ที่ เกีย ไร่ เสีย โดย
เร็ว สู้ ขาย ซาก ทน แต้ น้อย ด้วย เห็น ว่า ก็ กว่า จะ ขาย เมื่อ เวลา
เข้า ใหม่ มี มา ราคา จะ ตก มาก นั้น ก็ เมื่อ ขาย เข้า ซาก ทน ไป ดัง
นี้ แล้ว ก็ กลับ ไป คิดหา ก่า ไร ใน ทง ซึ่ง ทวิ ใ้ เอา เข้า แลก ไร่
ฤา เอา เงิน ซอย ไร่ ด้วย ราคา ค่ำ ๆ ดัง ว่า แล้ว นั้น ก็ พากัน
กต ราคา ทรง ให้ สูง ขึ้น ไป ก็ ทอ รัน เย ของ เกีย ไร่ ไม่ ฝน เมื่อ
ราคา ยี่ ค่ำ ยี่ ไม่ ขาย เมื่อ ราคา ทง กลับ สูง ขึ้น ไป จึง ขาย
ก็ ด้วย เหตุ นี้ เมื่อ ไร ราคา เข้า ออก ทง จึง แพง ค่ำ ที่ ว่า มา
ก่อน นั้น ก็ ซอย ด้วย เหตุ ย่าง โขย รัง แต่ ยี่ กตวิ เพราะ เข็ก เข้า

03/11/2566

ให้นานาประเทศ ขนเข้าไปจำหน่ายเมืองอื่นไม่ห้าม ก็มีผู้ทำ
 นามากเต็มที แลนาเกิดขึ้นใหม่ ๆ ทุกยี่ เมื่อเข้ามาในเข้าน
 ในเมืองอื่น เหลือเพื่อขาย คนต่างประเทศ เขาเรือเข้ามาขึ้น
 • ตกเข้าไปขาย เมืองอื่นมากมายหลายลำ ยี่หนึ่ง ขนเข้าไป
 หลายหมื่น เกวียน ราษฎรก็ถกราคาเข้าให้แพง อยู่เป็นนิตย
 ด้วยคิดจะขายเอาเงินให้มาก ฝ่ายลูกค้า นานาประเทศ เมื่อ
 เห็นเข้าในกรุงเทพ ฯ ราคาแพงเพียงพอจะซื้อเขาไปขาย
 มีกำไรได้ ก็เอาเงินมาจ้างเอาทองมาจ้าง แต่เมืองอื่น
 มาซื้อเข้าไปก็เงินทอง เมื่อเข้ามาในบ้านในเมือง ก็ไม่หมดไม่
 สูญไปเหมือนคนเข้าที่คนกินเสีย เงินทองในพื้นบ้านพื้น
 เมืองก็มากขึ้นทุกยี่ ตั้งแต่เข้เข้ามาแปดยี่นี้ เงินเมือง
 อื่นเข้ามาในกรุงเทพ ฯ นี้หลายหมื่น ชั่ง ทองคำเข้ามา
 ในกรุงเทพ ฯ นี้หลายสิบล้าน เพราะคนนั้นถึงเข้ามา มีมาก
 ราคา ก็แพง อยู่ คือ เกวียนละสี่ตำลึงห้าตำลึงเสมอไป
 เหมือนกับของสิ่งอื่น ๆ ราษฎรขายอยู่ถูก ๆ ราคา ก็แพง
 ขนหมดทุก อย่าง เพราะเงินทอง มีเข้ามา มาก เมื่อเป็นดังนี้
 การ ก็เฟื่อง อุดร รวย อยู่ อย่างหนึ่ง การ ล่วงมาถึง เก้า ยี่ สิบ ยี่
 แล้ว โดยยี่ ไต่ปรากฎ วาสน เน้น้ำ ข้ำ ก็ มาช่วย นาไม่ ได้
 เสีย เหมือน อย่าง ยี่ มีแม่ เอก ศก ยี่ ระกา ตรี ศก ยี่ จอ ิจ วา ศก

08/10/2536

ภาเอาเงินไป ๆ ๆ จะเก็บไว้ในหีบในตู้หีบ ๆ ไว้ข้างที่หีบ
 ที่นอนก็จะเก็บไว้ได้มาก ๆ ง่าย ๆ ยังกินซึ่งคงราคาสิบ
 แยกหนักนั้นไป เพราะเขาทองมีความเมื่อผู้ใดได้ไปซื้อ
 ไปเมื่อไม่พอใจเอาไว้แทนไปว่าเสียเปรียบจะใคร่ได้เงิน ก็จง
 เอามาคืนขึ้นรับเงินไปจากพระคลังหลวงตามราคาสิบแยกหนัก
 นั้นเถิด ถ้าทองไม่ถูกเจาะ ถูกตัดก็ขายเสียถึงลายจะเลือนลน
 สัก หรือไปข้าง ถ้ายี่สิบเกิดไขว่าเป็นตราเดิมแท้ มีไขของ
 ปลอมแล้ว ชาวพระคลังก็จะรับใช้ราคาแปดบาท สิบบาท
 สิบสลึง ตามเดิมให้ ก็เพราะในหลวงรับจะใช้ราคา
 เท่านี้ยังยืนไม่ลาหย่อนถึงนี้แล้ว ผู้ที่ไปไม่ควรรังเกียจ
 ควรรับใช้ตามพิภตประกาศมา เหมือนกับเงินตราพดด้วง
 บาท กึ่งบาท แลสลึง แลเพองกิต เงินเหรียญกึ่งตำลึง
 เงินเหรียญบาท ตำลึง บาท แลสลึง แลเพองกิต เบยอัฐ
 เบยโสฬศกิต เงินเหรียญของมาแต่เมืองนอก ซึ่งคิดกัน
 ตามประกาศไว้ ใช้สามเหรียญห้าบาท แลเงินรเบยที่แขก
 มลายู ๆ ๆ ชาวปากใต้ที่เรียกว่าย่าไป ราคาแปดสามสลึงนั้น
 กิต เมื่อมีตราเป็นที่สังเกตแล้วราษฎรก็ใช้กันง่าย ไม่
 เลอกนำเงินไม่เลอกนำหนัก แลไม่คิดราคาตียก แลทอง
 แดงนั้นเลย ใช้ยืนตามพิภตประกาศแต่ก่อนนั้นใด ทอง

แยมี่ตราสามขนาดนี้ ก็ให้ใช้ตามพิภักแยมี่ใหญ่แปดละแปดบาท
 แปดกลางแปดละ ๔ บาท แยมี่น้อยแปดละ สิบ สิบสิ่งเหมือนกันทั้ง
 นั้นเดี๋ย แต่ถ้าผู้^๕เห็นของคำเปล่าจะมาให้ทำแปดสามอย่าง
 นั้นให้ จะต้องหักค่าด้านค่าสัญญาเพลิง ตามแต่เจ้าพนักงาน
 จะคิดให้สมควรแก่งาน ถ้าจะเอาของคำเปล่า ๆ ของ
 รูปพรรณมาแลกเอาของแป จะคิดหนักต่อหนักไม่ได้ ต้องให้
 ขายเป็นราคาของคำแลราคารูปพรรณที่เอามา^๕นั้น ตกลง
 ว่าเป็นราคาเท่าใดตาม ราษฎร^๕ซอขายกันนั้นแล้ว จึงจะคิด
 ราคาของแปตามพิภักนี้ ใช้ราคาของคำเปล่าแลรูปพรรณ
 นั้นให้ เพราะจะต้องเสียแรงเสียด้านแล^๕ฟันแลสัญญาเพลิงไป
 ของแปมีตราที่ไปเจาะไปตัดทำยับเป็นเสียแล้ว ราคาก็ตก
 เหมือนราคาของคำเปล่า ที่ราษฎร^๕ซอขายกันนั้น ๆ ลง ๆ
 ตามเวลานั้น ๆ แต่ราคาของแปนั้นเมื่อมีผู้เอาของแปมีตรา
 เช่นสำคัญ อยู่^๕นั้นมาขึ้นเอาเงิน ๆ มาส่งแทนภาษีอากรเงิน
 พิไทรโย ไท ๆ ก็คือ คงจะคิดราคาพิภักสองตำลึง แล
 ตำลึงหนึ่ง แล สิบสิ่ง^๕นั้นยังยืนเสมออยู่ ถึงของคำที่ราษฎร^๕
 ซอขายกัน ราคาจะตำลึงก็^๕ จะสูงขึ้นไปกว่าสิบแปดหนัก
 ก็^๕ ก็จะไม่ยกย้ายราคาเลยคงจะใช้ให้หักให้ตามราคานั้น
 เมื่อราษฎร^๕รับของแปทั้งสามขนาดนี้ ใช้ได้ทั่วกันมาก ๆ

แล้ว ในหลวงจะสั่งตามหัวเมืองนั้น ๆ ว่า ถ้ามีผู้เอา
 ทองแปะสามจำพวกนี้ไปขอขึ้น ก็ให้กรมการคอยรับตาม
 หัวเมืองนั้นทุก ๆ เมืองไป ๆ ทองแปะสามขนาดนี้
 ถ้าจะเรียกชื่อว่าแปะทองใหญ่ แปะทองกลางแปะทองเล็ก
 ก็จัดหนักไป - แลเวลาเมื่อจะใส่เข้าก็คำนับว่าสามแปะทอง
 ใหญ่ สี่แปะทองกลาง ห้าแปะทองเล็ก ก็พึงยกไป หนึ่ง
 แปะทองใหญ่แปะทองกลางแปะทองเล็ก เช่นเถาเช่นขนาดต่าง ๆ
 ของเมืองอื่นก็มีมาปะปนอยู่ - เมื่อเรียกทั้งนี้ ก็จะต้อง
 เตะไปไม่รู้ว่าเป็นแปะทองใหญ่ แปะทองกลาง แปะทองเล็กของ
 เมืองใด ถ้าจะเอาชื่ออังกฤษมาเรียก ขนาดใหญ่ว่าทอง
 ปอนขนาดกลางว่าทองฮาปอน ลักษณะก็ไม่เหมือนกันแท้เป็น
 แต่ราคาเท่ากัน ด้วยทองปอนแลฮาปอนของอังกฤษนั้นเป็น
 ทองขวางลิ่มเข้าทองแดง คิดสับหนักตามทองขวางลิ่ม
 นั้น ก็เมื่อคัตทองแดง ออกเสียบคงแต่ทองก็เป็นราคาสับแยก
 หนักกว่าไปน้อยคึ่ง เพราะฉะนั้นถ้าจะเรียกว่าทองปอนทอง
 ฮาปอนตามอังกฤษ ก็จะไปกับทองที่ไม่เหมือนกัน ถ้า
 จะเรียกอย่างนั้นให้ได้ ก็จะต้องเอาคำว่าไทยใส่เข้าว่าทอง
 ปอนไทยทองฮาปอนไทย จึงจะเข้าใจถนัด ทองขนาดเล็กนั้น
 เล่าเพราะทำตามราคาตำลึงจีนจะเรียกว่าทองเตล็ด ๆ ทองเหนียว

ก็ได้ แต่ข้างหนึ่งเป็นชื่ออังกฤษ ข้างหนึ่งเป็นชื่อจีน จะ
 เรียกของที่ทำขึ้นในเมืองไทยก็ไม่ชอบกล ก็เหมือนอย่าง
 แป้งคึกคักใหญ่ น้อย ซึ่งใช้แทนเขี้ยวร้อยเขี้ยวห้าสิบนั้น ครั้น
 จะเรียกเขี้ยวร้อยเขี้ยวห้าสิบ เมื่อมาใส่เข้ากับนัย ก็ขัดหู
 ฟังยากไปเหมือนจะว่า ร้อย ร้อย สอง ร้อย ร้อย - ห้าสิบห้าสิบ
 ร้อยห้าสิบสอง ร้อยห้าสิบ - ก็ฟังยากไม่รู้ว่าเป็นคำไหน
 คำไหนเป็นชื่อเขี้ยว เพราะฉะนั้นจึงทำให้ชื่อเป็นคำศัพท์สองว่า อัฐ
 ว่าโสฬศ คำนี้เกิดขึ้นก็ใช้คล้องแล้วทั้งบ้านทั้งเมืองฉันใด
 ถ้าจะเรียกชื่อของสามขนาดนี้ จะเรียกให้เข้าศัพท์สองอย่าง
 อัฐอย่างโสฬศก็ได้ ให้เรียกของขนาดใหญ่ว่า (ทศ)
 แปลว่าสิบแปดเป็นเงิน ซึ่งหนึ่ง ขนาดกลางเรียกว่า (พิศ)
 แปลว่าสี่สิบแปดเป็นเงิน ซึ่งหนึ่ง ขนาดน้อยเรียกว่า (พิศกึ่งช)
 แปลว่าสามสิบแปดเป็นเงิน ซึ่งหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งแปดของขนาด
 ใหญ่ ให้เรียกว่า (ทศกึ่งส) แปลว่าสองคำตั้ง ขนาด
 กลางให้เรียกว่า (เอกกึ่งส) แปลว่าคำตั้งเดียว ขนาด
 น้อยให้เรียกว่า (จึ่งกึ่งส) แปลว่าคำตั้งจึ่ง - ตามแต่จะ
 ชอบใจเถิด แต่เห็นว่าอย่างก่อนนั้นเป็นที่ ด้วยคล้ายกับ
 ชื่อ อัฐชื่อโสฬศ ซึ่งบอกแปดแลสิบหกก็แบ่งแต่เพียง
 ในของนี้ให้เรียกว่า (ทองทศ) (ทองพิศ) (ทองพิศกึ่งส)

08/10/2566

ซึ่งเปนแย่ง สิบแลยี่สิบ แลสามสิบสองแต่ราคาซึ่งหนึ่ง
นั้นเทอญ

ประกาศมาวันพฤหัสบดี เดือนสิบเอ็ด แรมสอง

• คำ ขกนเขญจสก ศักราช ๑๒๒๕ ฎาเปววันที่ ๕๕๕๐

ในราชกาลประจุบันนี้

สำนักหอสมุด

ประกาศ ทำการ นอกตำแหน่ง

มีพระบรมราชโองการ หมายพระยันทูลสุรสิงหนาท ให้
 ประกาศแก่คนทั้งปวง ให้ทราบทั่วกันว่า ความประหลาด ๆ
 ต่าง ๆ เจ้านายแลขุนนางนอกตำแหน่งว่าการโรงศาล
 แลมิใช่ผู้รับสั่งให้ว่าความรับสั่งกระทำคุณแห่งราษฎร กว้าง
 เกားครอง ของ จำเริญ คีตัง เขาเงินทอง ผดุงลูกสาว แลอื่น ๆ ใน
 กรุงเทพ หนึ่งก็ ผู้รักษากรงเก่าผู้สำเร็จราชการเมือง
 นำพระพิพัฒน์ สัตยา เจ้าเมืองประเทศราช แลกรมการ
 หัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง รับแลเชื่อทำตามหนังสือ
 แลข้าหลวงนอกตำแหน่งที่ไต่บังค้ำหัวเมือง ไม่มีตราเจ้าพนักงาน
 งานในตำแหน่งไต่บังค้ำหัวเมืองนำไปแล้ว คุณแห่งราษฎรด้วยการ
 ต่าง ๆ เกားกุ่มกะเกณฑ์ๆ แย่งชิงสิ่งใด ๆ ของราษฎร
 เช่น การ นอก จากราชการในแผ่นดินใหญ่ ๆ ฤๅขัดขวาง
 ไม้ให้เจ้าภานาย อากร เกษภานาย อากร ฤๅถึง เกษณฑ์ตาม
 บังค้ำในท้องตราเจ้าพนักงานก็เรียกให้เหลือเกิน ไป ฤๅเจ้า
 ภานาย อากร ช่อราษฎร เรียกเหลือเกิน พิภักดิ์ไปก็ การ
 เช่นนี้ให้รับมาร้องโดยเร็ว ๆ ที่เดียว ถ้าได้ความจริง
 จะ พระราชทานรางวัล ตั้งแต่ห้าคำถึง ขึ้นไปห้าซึ่งลงมาตาม
 ความใหญ่ แล น้อย แล้ว จะปรับผู้ทำผิดแลผู้ว่าราชการ

หัวเมือง ซึ่งทำตามหนังสือไม่มีของตราเจ้าพนักงานนำนั้น
 ให้ใช้จึงเดิม แล้วพิไนยหลวงเท่าส่วนที่ ๕ ของเบี้ยใช้
 ราววัดเป็นชำทรายถมสนามทหารด้วย ๓ ประกาศอัน
 นั้นผู้อ่านยังไม่เข้าใจซึ่งให้ประกาศนั้น ประกาศด้วย
 ความสองอย่าง อย่างหนึ่งคือมีผู้อ้างรับสั่งแลบัญชาเจ้า
 แขนงนายแรงแรงในกรุงเทพ ฎีกาถึงท้องตราแลหนังสือเจ้าพนักงาน
 งานซึ่งเคยบังคับบัญชาหัวเมืองนั้น ๆ ไม่มีตราหน้า ออก
 ไปทำเองฎีกาบังคับผู้รักษาเมือง กรมการ ให้ทำตามรับสั่งเจ้า
 บัญชา นาย ซึ่งมิชามมีชื่อเป็นทนต์ที่หอที่กลวัดเกรงหนี
 อย่างหนึ่ง คือเจ้าภานาย อากรแลผู้รับช่วงใช้เจ้าภานาย
 อากรไปเรียกภานาย อากรเกินพิภักดิ์ อัครา แลทำคุมเหง
 ราษฎรต่าง ๆ อย่างหนึ่ง ความสองอย่างนี้ ทรงพระราช
 คำไว้เห็นว่า ถ้าเกิดขึ้นในหัวเมืองใด ๆ มีผู้มาร้องต่อ
 ผู้รักษาเมือง กรมการ ถ้าเป็นความอย่างที่แรก ผู้รักษา
 เมือง กรมการ ก็มัก สทกเจ้า สท้าน นายง่อน ๆ แ่งน ๆ ไป
 ถึงมาร้อง อทริในกรงเจ้ากระทรวง ถวง การ ก็มัก สทกเจ้าเกรง
 นายง่อน ๆ แ่งนไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึง ประกาศ
 ให้ผู้ต้องพิพาทำมาร้องในหลวงที่เดื่อ

08/10/2566

ก็ความเรื่องเจ้าภานาย อากรนั้น เจ้าภานาย อากร

มักอ้าง อวดตัวว่าเป็นผู้ชนทรายเข้าวัด มีตราตั้ง ตราแต่งตั้ง
ออกใบ ฝ่ายผู้รักษาเมือง กรมการ ก็ถือว่าเจ้าภานาย
อากรไม่ได้ อยู่ในอำนาจตัว ครั้น จะว่าจะกล่าวก็เกรงผิด
ชอย ว่า จะเปลือยอันตรายแก่การทำภาษีอากร เจริญพระราช
ทรัพย์ในท้อง พระคลังไป ฤๅเจ้าภานาย อากรเป็น จินมีเงิน
ทองมักเข้าจากยาแลเอาเข้าหมขว้าง ผู้รักษาเมือง กรมการ
ก็งอนแง่นไป ถึงมีผู้มาร้องทุกข์ร้อง อุทร ในกรุงเทพฯ
เจ้ากระทรวง ฤๅวงการ ผู้รับร้องทุกข์ ร้อง ชุขร ก็มักเกลียด
เลียดว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าจำนนนั้น ๆ ไปเกรงใจเจ้าจำนน
ไม่มีใครจะว่า ฝ่ายเจ้าจำนนผู้ตั้งเงินเป็นเจ้าภานายอากร
ไปนั้น ก็มักประพฤติกัเป็นเจ้าของเจ้าภานาย อากรนั้น ๆ
ช่วยปลุกช่วยเปลื้อง ช่วยแก้ช่วยไขไว้ ไม่มีใคร จะเมตตา
กรณาแก่ราษฎร ทรงพระราช วิตถดั่งนี้ จึงได้ประกาศ
ไว้ตั้งก่อนนั้น ในความ แลการ สอง อย่างเท่านี้ ให้มาร้องในหลวง
ที่เดียว ก็ในความ เรืองอื่นนอก จากการ รับสั่งเจ้าแขง นาย
แรง ฤๅที่องค์ตรา แลหนังสือ นอกตำแหน่ง อย่างหนึ่ง เจ้า
ภานาย อากร เก็บภาษี อากรเกินพิกัด อย่างหนึ่ง เป็นสองอย่าง
ด้วยกันนี้แล้ว กฎหมายเดิมก็บังคับว่าให้ อุทรนำโรงก่อน
ถ้าไม่สำเร็จ ก็ให้มาฟ้อง ชุขร ใน กรุงเทพฯ ฤๅ ตามกระทรวง

08/10/2566

ถววง การ แลมีคำประ กาศเต็มว่า ถ้าผู้ต้องพิพาทนั้นเป็นผู้
 อยู่ในราชการฯ ข้าเจ้าข้าว ขนนาง ที่มีเจ้าขุน มุนนายจะออกหนุน
 ช่วยไม่ให้ช่วย การ ใช้สอย จะเข้าไปหาเองฤฯ จะมีผู้ภาเข้า
 ไปหา ๑ พณ ๑ สมหมายก สมหพระ กระลาโหมกรมท่า
 ตามหัวเมืองที่ชนนั้น ๆ ถ้า ๑ พณ ๑ ทั้งสามรัชแลมี
 บัญชาให้ผู้ใดชำระที่ชำระใด เมื่อชำระใดควมอย่างไร แล้ว
 มีบัญชาสั่งให้ส่งลูกขุนแลผู้ปรยให้ปฤกษาแลปรยปรุงก็ปฤกษา
 แลปรยปรุงตลอดไปไว้ กฎหมายเต็มแลคำประ กาศนี้ เมื่อ
 จะได้เลิกถอนเสียก็หามิได้ นอกจาก การ สอง เรื่อง ที่ว่ามาข้าง
 คั้น แลการอื่นใหญ่ ๆ ที่จะว่าไปในประ กาศนี้แล้ว
 ก็ให้คง อยู่ตามเดิมแต่การสองเรื่องแลการใหญ่ซึ่ง จะว่าไปใน
 ประ กาศนี้ เมื่อจะมาร้องต่อในหลวงที่เดิวกก็ได้ การ
 นอกนั้น เมื่อควมอุธรนำโรงแล้วไม่สำเร็จเข้ามาร้อง อุธรใน
 กรุงเทพ ๑ ไม่มีผู้ไปเบิกความเข้ามาก็ดี ฤฯเบิกความ
 เข้ามาแล้วพิจารณาเป็น ขรรมก็ดี เมื่อความกราบเรียน ๑ พณ ๑
 ทั้งสามแล้วผู้รับ บัญชาชำระไม่เป็นขรรม เมื่อคู่ความ
 ร้องทุกแก่ ๑ พณ ๑ ๆ ไม่ชำระให้ตลอดไปแลไม่ตัดสิน
 ได้แล้วก็ดี 08/11/2566 จึงควร ทำเรื่อง รวามาร้องในหลวงกล่าวโทษ
 เจ้ากระทรวงในกรุงเทพ ๑ แลกระลาการที่ ๑ พณ ๑ .ยังคย

ให้ความนั้น เมื่อเป็นดังนี้ในหลวงจึงจะชำระโทษตามให้ ๆ
 แลคำซึ่งว่าไว้ข้างต้นว่าการใหญ่ ๆ นั้น คือการที่แต่ก่อน
 ขางที่เคยเป็นแต่ว่าห่าง ๆ คือเจ้าเมือง กรมการ ขางเมือง
 ที่ไกล ๆ คิดเอาใจออกหากไป สวามิภักดิ์ แก่ไทยต่างตัว
 ทำวต่างแค้น ๆ ากันนับถือผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งอ้าง อวดเป็นผู้มีบุญ
 มีฤทธิ์เดชฤาวิชาความรู้ ทำให้ราษฎร คินเล้า ๆ กัน แล้ว
 มีผู้สมประมุขเข้านับถือ จนจะเปนขบถขึ้น ก็ดี ๆ เมืองใด
 เอาข่าวร้ายในกรุงเทพ ฯ ไปกล่าวแล้ว ก็เช็ดชื่อชื่อเสียง
 เจ้าอื่นนายใดนอกจากพระเจ้าแผ่นดินใหญ่ที่ครองแผ่นดินอยู่
 แล้ว ก็ตระเตรียมหันเหจะเอาใจออกหาก จากพระเจ้าแผ่นดินใหญ่
 ที่ครองแผ่นดินอยู่นั้นก็ดี การที่เป็นดังนี้ มาขึ้น ควรเห็นว่า
 หัวเมืองนั้นเป็นขบถ เมื่อผู้ใดชื่อสัตย์ต่อพระเจ้าแผ่นดินใหญ่
 โดยสุจริตไม่เข้าค้ำย ทำเรื่องราวมาขึ้นต่อ ฯ พณ ฯ ที่บังคับ
 หัวเมืองนั้นก็ได้ จะมาร้องถวายฎีกาที่เกี่ยวก็ได้ ึ่งว่า
 แต่ที่จริง ๆ ขอย่าให้เกินไปอย่างหนึ่งผู้สำเร็จราชการ แล
 กรมการ เมืองใด สิบพันปี สรามากนัก ทำกรร โขกคุมเหง
 ราษฎร ให้ได้ความเดือดร้อนหลายเวระหลาย ราย จนถึง
 ราษฎร บกอพยพ หลย หลีกหนี หายไปอยู่เสีย บ้านอื่นเมืองอื่น เห็น
 ประจักษ์ นับเรือนนับครัวได้ เมื่อการ ร้อนโตใหญ่อย่างนี้

ชึ่งเกิดขึ้นในหัวเมือง เมื่อผู้ใดเห็นแก่แผ่นดินจะทำเรื่องราว
 มาขึ้นต่อ ๑ พณ ๑ ที่ขังคัมหัวเมืองนั้น ๆ ก็ตั้งร้องในหลวงก็ค
 ก็ได้ เพื่อจะรักษาราษฎรไม่ให้อพยพหลบหนีไป แต่
 ถ้าเป็นความ ร้อนน้อย ๆ ไม่ถึงราษฎร อพยพหลบหนี หาย
 ทิ้งบ้านเรือน รมล้าเนาแล้ว คดีของผู้ใดก็ให้เจ้าคค
 พ้อง ร้อง อุดร นำโรง อุดร ในกรุง เทพ ๑ ตามกฎหมาย
 ขรรณ เข็ม เติม ฎากรา ยียบ ๑ พณ ๑ ที่ว่าหัวเมือง
 นี้ ๆ ตามคำประกาศ ๑ จงว่าแต่ในคดี ของตัว ๆ
 ห้ามมิให้ผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นเจ้าถ้อย หมอความ เทียบของ
 แลรับ ขาษา ราษฎร แลเก็บ เอาคดี ของผู้อื่น มา พ้อง ร้อง
 ว่ากล่าว ยุ้ง ยิง ไป ประกาศ มาวัน อังคาร เดือน สิบสอง แรมหกค่ำ
 ชึ่ง กน เญย จศก ศักราช ๑๒๒๕ ฎา เป็นวันที่ ๓๔๕๘ ในราชการ
 ประจวบนี้

เจ้าพนักงานหอสมุด

ประกาศ การ ถวายพระ ถวายเกียรติ

แด่ถวาย พระศพ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์

มีพระบรมราชโองการ มหาราช พระ บัญชาตลงสั่งเสนาท ใน
พระบาท สมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรับสั่ง ให้ประกาศ
แก่ พระราช วงษานวงษ์ แล ข้าทูลฉลอง องค์พระบาท ฝ่าฝืน
ฝ่าฝืน ใน พระบรมมหาจักรวรรดิ แล พระบรม ราชวงษ์ ตลอดจน
ลงไปจน ราษฎร ให้ทราบทั่วกัน ว่า การที่ท้อง สนาบ ครอง
ทรง พระปรารภ เริ่มขึ้นด้วย พระราช ประสงค์ จะ ทรงบำเพ็ญ
พระราชกุศล ถวาย ถวายพระ เกศ พระคุณ พระบาท สมเด็จพระ
พุทธเลิศ หล้านภาไลย์ แล กรมสมเด็จพระ ศรีสุริเยนท รามาตย์
ซึ่งเป็น พระบรมชนกนารถ แล พระบรมราชชนนี จึงได้ ทรง
สถาปนา ปฏิสังขรณ์ วัดไชย พุกกุญ มาลา ซึ่งเป็น พระอาราม
เดิมของ พระบาท สมเด็จพระ พุทธเลิศ หล้านภาไลย์ ไป ทรง
เริ่ม การ สถาปนาไว้แต่ก่อน แล วัดเขมาภิรตา รามซึ่ง กรม
สมเด็จพระ ศรีสุริเยนท รามาตย์ ได้ ทรงปฏิสังขรณ์สร้างไว้
แต่เดิมมา ล้าเรื้อรัง แล้ว

อนึ่ง ได้ ทรงปฏิสังขรณ์ พระวิหาร แล พระพุทธรูป ใน วัดมัชฌิมา
ธิสถาน ซึ่ง กรมสมเด็จพระ อมรินทรา มาตย์ พระบรมราชเปต
มัยอภิกา ทรงสถาปนาไว้แต่ก่อน ตำบลหนึ่ง พระสถูป

เจกีย์ทั้งคู่มิพระอัครมัยเจกีย์ ๔ ทิศเป็นบริวารที่นำพระอุโบสถ
 วัดราชสีทารามพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรม
 เชษฐาธิราชทรงสถาปนาไว้ ในหมู่ข้างเหนือแลทรงสถาปนา
 ไว้ด้วยพระองค์ ในหมู่ข้างใต้แต่ก่อน [ครั้งนี้ ทรงพระราช
 ศรัทธาทรงพระอุสาหะ ปรุขุดสังขรณ์ให้วัดมณฑลการถาวรที่ขึ้นกว่า
 เก้าแล้ว พระราชทานขานพระนามพระสถูปเจกีย์ของพระ
 บาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าพระสิริสาสนะเจกีย์ แล
 พระราชทานขานพระนามพระสถูปเจกีย์เป็นของทรงสถาปนา
 การสร้างไว้ด้วยพระองค์นั้นว่าพระสิริระมัญญะเจกีย์ การใน
 สฐานทั้ง ๔ ที่ว่ามานี้ สัมฤทธิลงแล้วจึงจะมีมหกรรมการ
 ฉลองทรงพระราชอุทิศพระราชกุศลถวายท่านผู้ทรงสถาปนาการ
 ไว้แต่เดิมนี้ ครั้นจะไ้ทำที่พระอารามทั้งสองฤๅสถานทั้ง ๔
 การก็จะแยกย้ายส่นสองครั้ง ๔ คราวไป มีพระราชประ
 สงค์จะให้เป็นอันสัมฤทธิในครั้งหนึ่งคราวเดียวกัน

หนึ่งได้ทำรัสประกาศเป็นพระราชบัญญัติไว้แต่เมื่อ
 ปีกุนตรีศกถ่วง ๑๓ ปีมาแล้วแต่หลัง ว่าครั้งนี้ทรงพระยาวอยู่
 มีพระชนมายุได้ ๑๓ ปี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 ภาโดยโปรดเกล้าฯ ให้มีการพระราชพิธีโสกันต์เป็นการใหญ่
 เต็มตามยศ ได้ทรงสร้างเขาไกรลาศ พระราชทานให้ปรากฏ

08/10/2566

มีในจดหมายเทศสืบมา ท่านทั้งปวงที่เกิดแล้ว ครั้น
 ก็ไต่ขียนแก่หริ่งแก่ตาเดียงไม่ได้ อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ เมื่อมีพระชนมายุได้ ๔๖ ปี ได้เสด็จ
 เสด็จถวัลย์ราชปราบดาภิเษก ในศิริราชสมบัติในกรุงเทพฯ
 เชนปฐม ครั้นอยู่ในราชสมบัติได้ ๑๓ ปี พระชนมายุย่างเข้า
 ๕๐ แล้ว ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลบูชาพระบรมอัฐิ
 สมเด็จพระบรมมहाไปยกาธิบดี ซึ่งเป็นสมเด็จพระบรม
 ชนกนารถองค์สยามหลวงเป็นการใหญ่ ถวายไทยธรรม
 แก่พระภิกษุสงฆ์ ทรงพระราชอุทิศไปฉลองพระเศษพระคุณ
 ปรางกูรเปนอย่างมาครั้งหนึ่งแล้ว ก็ครั้งนั้นเมื่อได้เสด็จเสด็จ
 ถวัลย์ราชราชาภิเษกในราชสมบัติในชั้นตรีศก พระชนมายุ
 ได้ ๔๖ ปีมีเสศคล้ายกัน ก็ถ้าเสด็จดำรงอยู่ในราชสมบัติ
 จนถึงชั้นเบญจศก พระชนมายุย่างเข้า ๕๐ ปี คล้ายกันกับ
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ เมื่อเวลาถึงงาน
 ฉลองพระบรมอัฐิ สมเด็จพระบรมมहाไปยกาธิบดีได้แล้ว จะ
 ทรงสร้างเขาไกรลาสที่ท้องสนามหลวง ถวายเปนบูชาพระ
 บรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แลกรม
 สมเด็จพระศรีสวรินทรามาตย์ เปนอันทดแทนฉลองพระเศษพระ
 คุณ ที่ทรงสร้างเขาไกรลาสพระราชทานนั้น ให้เป็นการใหญ่

08/10/2566

คล้ายกับการครั้งนั้น ครั้นภายหลังเมื่อมาถึงขั้วออกโทศก
 ใกล้ขั้วกัญชฌายศก ก็ทรงพระราชดำริที่อยู่ ว่าจะทรงประ
 พุทธิให้สำเร็จตั้งพระราชปฏิญญา แต่ทรงพระราชดำริที่เกรง
 ท่านทั้งหลายทั้งปวง ระติฉินนินทา ว่าไม่มีเหตุ ก็มาก่อให้
 เป็นผล ไม่มีคั้น ก็มาก่อให้เป็นปลาย ทำให้ท่านทั้งหลาย
 ได้รับความลำบากกายลำบากใจ ในอันใช้ที่ การนี้ก็มีใ้การ
 บ้าน การ เมืองเป็นคุณแก่แผ่นดิน ทั้งสร้างเรือรบเรือกลไฟ
 ข้อมกำแพง ตึกหิน นางเข้า แลไม่เป็น การ ดาวรบยังยืน
 ทั้งสร้างรั้ววังปราสาทราชธานี แลไม่เป็น การ เป็นประโยชน์
 เป็นคุณ แก่ชนเป็นอันมากถึง สร้างถนนหนทางด้วยคลอง
 เพราะทรงพระราชวิตกกังวลอยู่ จึงใ้กริ่ง ๆ รบ ๆ มา
 ตั้งแต่ขั้วออกโทศก มาจนขั้วกัญชฌายศกนี้ พระราชวงษานุวงศ์
 พระองค์ใหญ่ ๆ แลพระเจ้าลูกเธอ แลเจ้าจอมข้างใน
 ที่ใ้ราชการ ก็เป็นอันตรายลงมาก ต้องทำการพระสพการ
 สพเนื่อง ๆ มาไม่ว่างวาย ท่านทั้งหลายมีน้ำใจใ้ถวายเป็น
 ชาวมาช่วยในการ พระสพแต่หลังสองครั้งมาแล้ว ก็พระสพ
 สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล ครั้งนี้ พระชน
 มายุ ก็ยังเยาว์ควร จะนับว่าเป็นเจ้าเด็กนายน้อยคอก แต่ซึ่งทำ
 เป็นการใหญ่ ก็ด้วยหาใครจะเป็นที่อ้างว่าการ พระสพไม่ใ้มี

08/10/2566

ผู้ว่านัก ว่าให้คนลำบากในอันใช้ที่ แล จะไม่ให้มีแบบ
 แผน เช่น เหยิง อย่างไม่ เป็นเหตุ ให้คนทั้งปวงได้ความลำบาก
 นอกจากการ พระ สพ ความ อย่าง ขรรณเนียมนี้ ๗
 หนึ่งเสาแลทวิไม่ใหญ่ ๆ สิ่ง ของ ที่ ทำ ใน ครั้ง นี้
 ก็ไม่ไ้ ตก ทอดคะ เกน มากนัก เป็น แต่ ของ เก่า มี สะสม ทัษ มา แต่
 ครั้ง การ พระ สพ พระ เจ้า พี่ยาเธอ กรมหลวงมหิศ วรินทร์
 รามเรศร์ พระ นาง เชน พระ องค์ เจ้า รา เพอ ย ภม ภา ภิรมย์
 พระ เจ้า ลูก ยา เธอ กรม หัน วิค ฌ นาร ถ นิ ภา ชร โท ย มาก
 เก เณ ให้ ตัก เติม เติม มา ย่าง ก็ แต่ น้อย คอก ก็ ครั้ง นี้ พระ
 องค์ เจ้า หม่อม เจ้า แล ข้า ราช การ ที่ ตั ง ใ ก เณ ขอ แวง ให้ ทำ
 การ นี้ ๆ เช่น นำ ที่ ต่าง ๆ แล เช่น นาย งาน นาย การ ก็ ได้ รับ
 การ ตาม นำ ที่ จะ ให้ ทน ที่ ไม่ ให้ เสีย ราช การ ตาม พระ ราช ประ สงค
 นั้น ก็ มีความ ชอบ นึก หนา แล ้ว ทรง พระ ราช คำ รั ธิ รุก ษ ย ุ
 คุ ณ ทาน ทั้ง ปวง มาก จริ ง ๆ จะ พระ ราช ฐาน ราง วั ด ก็ แล ที่
 การ ตาม การ ที่ เคย มา คือ จะ ตั ง ถวาย ผ้า ขาว ช่วย ใน การ
 พระ สพ ครั้ง นี้ นี้ ก็ ที่ ผู้ ไท ๆ ไม่ ยอยาก มา จะ ตั ง จำ ใจ
 มาก ก็ ถึง จะ ยก เสี่ยง ก เสี่ยง ก็ ไป รท ย อ ม สิ่ง ทั้ง ปวง ที่ เป็น เครื่อง
 ย้ำ เพอ พระ ราช ฤ ค ล ก็ ทรง จิต แง ทร ะ เตรี ย ม ไว้ พร้อ ม
 สรรพ เส ร จ์ อยู่ แล ้ว นอก จาก เจ้า นำ ที่ ประ จำ งาน ตาม ทำ แขน ง แล ้ว

จะฝากผู้^๕อื่นมาถวาย ก็ไต่ เลขไพร่หลวงชาย หญิงแลเลขสิ่ง
 กัก^๖พันที่^๖ต้อง เกณฑ์ประจำหน้าที่ แลทำการงานต่าง ๆ ใน^๕ครั้ง
 นั้น แต่ล้วนเป็นเลข มีจำนวน สักสำหรับ เกณฑ์การราชการ
 แผ่นดิน แลการเข้าชนมตนายตามอย่างธรรมเนียมเมืองไทย
 มาแต่ก่อน เมื่อมีการ^๕ครั้งนั้นก็ ไม่มี การ^๕ครั้งนั้นก็ กัก
 ถักจ่ายถูกใช้ตามเดือนเสมออีกซึ่งทำการ^๕ครั้งนั้นก็คนจ่ายตามเดือน
 แลเข้าในกรมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทร์ มณฑลพิษณุพระ
 ชนม์ แลเข้าในกรมสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์
 เจ้าฟ้าจาดรณศิริมี เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ซึ่งเป็นเจ้าภาพ
 กักสิ่งของที่^๖เกณฑ์ไป แลพระราชวงษานวงษ์ให้ทำ ก็ขอ
 ตามตัวนายให้ช่วยทำมาเหมือนอย่าง^๖ที่เรียกว่าเกณฑ์ตามเขี้ยวหัว
 เมื่อนายรับ^๖การ เกณฑ์นายเขาก็ใช้^๖ข้าวเขาเอง ในหลวง
 จะไต่^๖สิ่งให้^๖ระดมใช้^๖แรงคนเกินปกติก็หาไม่^๖ก็^๖ช่นช่างหมื่นช่าง
 ฤๅพวกโคที่มีน้อยตัวต้อง^๖ระดมใช้^๖ก็^๖จะพระราชทานรางวัล ๓๕
 การพระราชกุศล^๕ครั้ง^๕นี้ทรงพระราชอุทิศเฉพาะ พระ
 บาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย กรมสมเด็จพระศรี
 สุนิเษนทราบมาตย ซึ่ง^๕เป็น^๕สมเด็จพระบรมชนกนาถ
 แลพระบรมราชชนนีเป็น^๕เค็มก็^๕จริง แต่ทรงพระราชดำริ
 เห็นว่าจะ^๕เว้น^๕พระบรมอัฐิ^๕ สมเด็จพระบรมมหาไพบยกาธิเบศ

08/10/2566

ซึ่ง เป็น พระบรม อรรคราชบรม พุทศ ซึ่ง มี การบูชาใหญ่
ในท้องสนามหลวง ครั้ง เป็นปฐมนั้น แลพระบรม อัฐิ พระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ แลพระบาท สมเด็จ

พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง เป็น สมเด็จ พระบรมโอบยาธิราช
แลเป็น สมเด็จ พระบรมเชษฐาธิราช ใต้ เป็น พระเจ้าแผ่นดิน
ทรงครอง กรุง เทพมหานคร มี พระเดช พระคุณ แก่ ท่าน

ทั้งหลาย ทั้งปวง มาเหมือน กับ พระบาท สมเด็จ พระพุทธเลิศหล้า
นภาลัยบรมชนกนาถนั้น ไม่เชิญ ไป ประทับ ชูาน กระทำ
สักการบูชาด้วยไมควร จึงได้ มี พระบรมราชโองการ

ให้เชิญ พระโกษสุ พระบรม อัฐิ ทั้ง สาม นั้น ไปพร้อม กับ
พระโกษสุ พระบรม อัฐิ พระบาท สมเด็จ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ประทับ ชูานไว้ ใน พระมหาสุวรรณมณฑป บุคบกทองคำใหญ่

ท่ามกลาง ขนบขอกระษาศา พระอัฐิ สมเด็จ พระบรม มหาไปยกาธิเบศ
อยู่ทิศ ทวัน ออก พระบรม อัฐิ พระบาท สมเด็จ พระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกย์ อยู่ทิศ เหนือ พระบรม อัฐิ พระบาท สมเด็จ

พระพุทธเลิศหล้านภาลัย อยู่ทิศ ใต้ พระบรม อัฐิ พระบาท
สมเด็จ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทิศ ทวัน ตก ๓๕

อนึ่ง มี พระบรมราชโองการ ให้เชิญพระอัฐิ กรมสมเด็จ
พระศรีสุทวารักษ์ พระบรมราชโอบยาธิประคิษฐานในพระมณฑป

ทองน้อย อยู่ทิศ ควัน ออก พระ อัฐิ กรม สม เก็จ พระ อมริน
 ทรา มาคย พระบรมราชเปตตามไทยนิกาประตียฐานในพระมณฑป
 ทองน้อย ในทิศเหนือ พระ อัฐิ กรม สม เก็จ พระ ศรี สุริเยน ทรา
 มาคย พระ บรมราชชนนี ประตียฐานในพระมณฑปทองน้อย
 ในทิศใต้ พระ อัฐิ สม เก็จ พระ รมปศิริโส ภาคย มหานครนารี
 พระบรมไปยนิกา ประตียฐานในพระมณฑปทองน้อย
 ในทิศ ควัน ตก ตั้ง พร้อมกัน ถ้า พระ ราชวงษานู วงษ์ ฝ้าย นำ
 ฝ้าย ในใตงน้อยโต ๆ จะ ทรง พระ ศรี ทธา ย้า เพ็ญ พระ กุศล
 นิมนต์ พระ สงฆ์ สกปรระ ธรรม บ้าง ฤา มี พระ ธรรมเทศนา บ้าง
 แจกทานทั้ง ทาน บ้าง เมื่อ เวลาว่าง ก็ ไ้ ตามแต่ ศรี ทธา อสุหา
 แต่ขอให้ทำให้ปราภฏอย่า ประชน กนั การ หลวง เเลย จะ ไ้
 เปน พระ เกียรติยศ แก่ ผู้ทำ เพราะ ผู้ทำ ก็ จะมี ผู้ จะ ไม่ทำ ก็ จะมี
 จะ ทำอย่างไร เท่า ไ้ ก็ จง ทำตาม ศรี ทธา เล็งม ใส อย่า กะ เณ
 นึก หมาย กัน เเลย

หนึ่ง เมื่อ การ พระ สพ พระ เจ้า ลุกยา เชอ กรมหมื่น วิค ฌ
 นารณินา ชร เสรีจ แล้ว หัวเมืองปากใต้ ที่ อยู่ ใกล้ ถวาย ฝ้าย ไ้ ทรย
 แล ฝ้าย ชาว เข้า มา มาก ยัง ตก ค้าง อยู่ ครัง นี้ จึง ไป รค ให้ เชิญ
 พระ อัฐิ พระ เจ้า ลุกยา เชอ กรมหมื่น วิค ฌ นารณินา ชร กนั
 พระ อัฐิ พระ เจ้า ลุกยา เชอ พระ องค์ อิน ท สน พระ ชนม แล้ว

08/10/2566

มาตั้งในพระเมรุที่ พระราชทานเพลิง พระเจ้าลูกยาเธอ
กรมหมื่นวิศุฌนารณิภาธรนั้น ฝนพระยาโยงลงในศฤก
ข้างทิศตะวันตกสถิประภณด้วย ก็การครั้งนี้เป็นการวิเสศ

ไม่อยู่ตามอย่างตามธรรมเนียม ตามแบบแผนอย่างพระเมรุ
แต่ก่อนทรงแนะนำให้ทำตามชอบพระราชฤไทย การจะได้เริ่ม
แต่วันอังคาร เดือนสาม ขึ้นสองค่ำไปจะได้เชิญพระบรมธาตุ
แลพระพุทธรูปออกไปประดิษฐาน ทรงทำพุทธบูชาธรรมบูชา
สังฆบูชา ให้เป็นมงคลก่อนสองวัน คือวันอังคาร เดือนสาม
ขึ้นสองค่ำ แลวันพุธเดือนสามขึ้นสามค่ำ จนเวลา
กลางคืนวันนั้นจุดดอกไม้แล้ว เชิญพระบรมธาตุแลพระพุท
ธูปกลับ ครั้นวันพฤหัสบดีเดือนสามขึ้นสี่ค่ำ เวลาเช้า
จึงจะเชิญพระบรมอัฐิแลพระอัฐิออกไปตั้งตั้งว่าแล้ว ทรง
บำเพ็ญพระราชกุศลต่าง ๆ เป็นการฉลองพระอารามที่ออกชื่อ
มาแล้วนั้น ถวายส่วนพระราชกุศลไป ๔ วัน จนถึงวันอาทิตย์
เดือนสามขึ้นเจ็ดค่ำ ครั้นวันจันทร์เดือนสามขึ้นแปดค่ำ
เวลาเช้าจะได้แต่พระบรมอัฐิ แลพระอัฐิกลับแล้ว จะได้
รื้อธรรมาใหญ่แลเสาไม้สูงสามต่อลงเสียบ ลกการงาน
ต่าง ๆ เสียให้สมควร ^{๐๘/10/2566} วันจันทร์เดือนสามขึ้นแปดค่ำ
จะเสด็จพระราชดำเนินไปวัดเขมาภิรตารามที่ ๑ วัดไชยพุกษ

มาลาที่ ๒ วัดราชธานีฐานที่ ๓ วัดราชสีทารามที่ ๕
 จะได้ พระราชทานไทย ขรรคมแต่ พระสงฆ์ แล ทรงตั้ง ท่านทั้ง ๔
 ตำบลใน วันนั้น เป็น วันที่ สุก การ ผลของ สัมฤทธิ์ บริบูรณ์ ครั้น
 วันอังคาร เกือบสาม ชันแก้วคำ จะได้ เชิญ พระ สพ สมเด็จพระ
 เจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า จันทรมณฑล ออก ไปตั้งที่ พระเมรุ มีพระ
 ขอรุมเทศนา สกปิระภรณ์ แล ตั้งทาน แจกทาน ทรง พระราชอุทิศ
 พระราชกุศล ไปสามวัน จนวันพฤหัสบดี เกือบ ๓ ชัน ๑๑ คำ
 เวลาบ่าย จะได้ พระราชทานเพลิง - วันศุกร์ เกือบสาม ชัน
 สิบสองคำ เกือบ พระ อัฐิ แล้ว จะได้ ผลของ พระอัฐิ อีกวันหนึ่ง
 วันเสาร์ เกือบสาม ชัน สิบสามคำ เวลาเช้า จะได้ เชิญ
 พระ อัฐิ กลับเป็น เสร็จ การ ๗ การ ครังนี้ มี อย่างไร ทำ
 อย่างไร ขอเสียอย่า ให้เจ้านาย ขุนนาง แล ราษฎร ย่น ว่า ไม่มี
 ที่ จะนี้ ไม่มีทาง จะเห็น หาที่นี้ หาทาง เห็นยาก ควร จะทำ
 อย่างนี้ ไม่ทำ อย่างนี้ ควร ทำ อย่าง นี้ ไม่ทำ อย่าง นั้น
 เพราะ ไม่ทำ อย่าง นี้ จึงเป็น อย่าง นี้ เพราะ ไม่ทำ อย่าง นี้ จึง
 เป็น อย่าง นี้ ว่า ขอวสตี ขันญาทวิไป ว่า เป็น ผู้รู้ การ รุ่งาน แล
 ตีเทียบ ว่า เจ้างาน ไร่ เวลาไม่ เห็น งาน เห็น การ ไม่ควร เตรียม ที่นี้
 ทาง เห็น ให้ สมควร ขอเสีย เด็ด อย่า ว่า เสีย ขี้ เกียจ พัง ขี้ เกียจ
 ไท่ ยิน การ นี้ ไม่ใช้ การ งาน ของ ใคร แผ่นดิน ขันนี้ ไม่ใช้ แผ่นดิน

08/10/2566

ของใคร ซึ่งให้ ^{๒๕๕}มีการควรงนก็เพื่อ ^{๒๕๕}จะทรงปฏิบัติ ^{๒๕๕}ผลของพระเดช
พระคุณ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกนารถพระบรมราชชนนีอย่าง
หนึ่ง พระบรมอัฐิก็อยู่ในพระบรมมหาราชวังนี้ไม่ปนของผู้น
ใด อย่างหนึ่ง จะทรงพระอนุเคราะห์แก่พระเจ้าลูกเธอที่สิ้นพระ
ชนม์แล้ว จึงได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล พระราชทาน พระเจ้า
ลูกเธอไม่ให้เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ได้ตั้งพระราชหฤทัยว่าจะ
ให้ ^{๒๕๕}มีงานครั้งนี้ เช่น ^{๒๕๕}ที่หนึ่งทางเดินเป็นที่ชอบใจแก่ท่านผู้ ^{๒๕๕}อื่น
นอกจากพระราชประสงค์ เพราะการอันนี้ไม่เกิดขวางเกี่ยวข้องกับ
กับท่านผู้ใด ค้ำยโปรกแล้วว่าใคร ๆ จะช่วยก็ได้ไม่ช่วย
ก็ได้ ใคร ๆ จะมากก็ได้ไม่มากก็ได้ ถึงใครไม่ช่วยไม่
มากก็ไม่ทรงพระราชดำริเห็นว่าเป็นขึ้นเป็นเชิงแล้วจะไรเลย
อย่าวิตกต่าง ๆ ไปไม่ต้องการถึงใครที่ช่วยที่มาจะเหินหน้าทั่วๆ
ไม่ทั่วก็ไม่ทราบเลย จะจำหน้าได้ๆ ไม่จำหน้าได้ก็ไม่ทราบเลย
เมื่อให้แจกของพระราชทานไปจะใคร่ทั่วถึงๆ ไม่ทั่วถึงก็ไม่ทราบเลย
เพราะมากกว่ามาก อุตส่าห์วุ่นวาย ถ้าการเป็นอย่างไรผิด ๆ
ไปข้าง ก็คือมาแล้วไม่ได้ทรงตกทายก็ดี ที่ไม่ติดพระเนตร
เห็นแล้วไม่ได้ตรัสถามหากก็ดี ของพระราชทานแจกไปไม่
ใคร่ทั่วก็ดี ^{๒๕๕}วังครวที่เลี้ยงไม่ได้เชิญไปเลี้ยงก็ดี ก็อย่า
ถือโทษเลยเพราะ ^{๒๕๕}ชุกชุลยวุ่นวายนัก ใครอย่ามาว่า ^{๒๕๕}จี้

เล็ก ๆ น้อย ๆ อะไรเลยด้วยการนอกเรื่องนี้ใครมีน้ำใจจะให้
 สติปัญญาความคิดความอ่าน ก็จงมาให้ด้วยราชการแผ่นดิน
 ที่เป็นการสำคัญ การข้านการ เมืองฤๅคดี^{ซึ่ง}เพื่อความศุขทุกข์
 ของราษฎร ที่กว่าด้วยที่หนึ่งทางเดินแลอื่น ๆ ผู้^{นี้}มาผู้^{นั้น}
 ไม่มา ผู้^{นี้}ช่วยผู้^{นั้น}เฉยเสีย การทำบุญให้ทานก็ดี การสพ
 การ ฝึกดีการ โทณ จุกองทำก็ดี ถ้าเป็นการ หลวงก็สุกแต่
 พระราชดำริที่พระราชประสงค์ ถ้าเป็นการ ราษฎรก็สุกแต่ใจ
 เจ้างาน ผู้^{อื่น} จะห้ามปรามทัก ทานได้แต่การที่ทำเกินยุคเกิน
 วาสนาไป แต่พระ องค์เจ้าหม่อมเจ้าแลข้าราชการ ฝ่ายนำ
 ฝ่ายใน ซึ่งรับราชการ เป็นเจ้าหน้าที่ในการนั้น ๆ ก็คือ เป็น
 พนักงานในการนั้น ๆ ก็คือ ในงานนี้ถ้ามีความสงสัย
 ใ้^{เข้า}ใจ ในการกำหนดที่จะตั้ง พระราชประสงค์ ก็ให้กราบ
 ทูลผลของจริงเอง ๆ ใ้^{รู้}การเป็นแน่แล้วจึงทำ อย่าคะเน
 ทำ ด้วยไหลไปตามการ ก่อนการเก่า หนึ่งถ้าเห็นเวลาว่าง
 การคาคว่าจะไม่ทรงรฤกได้ ก็ให้กราบทูลผลของเกิด ให้
 กรายทูลทั้งข้าง นำข้างใน แต่การ ในเรื่องที่มีพระราชประสงค์
 ทรงพระราชดำริไว้แล้ว เช่นแต่ไม่เข้าใจฤๅเห็นล่วงเวลา
 ขอเสีย อย่าคิดการนอกเรื่อง เข้ามาวิอ่าน กรายทูลให้รำคาญพระ
 โสทรในการครั้งนี้เลย

ในการครั้งนี้ ถ้ามีราชการแผ่นดินเป็นการสำคัญ ๆ
 ก็ที่ เกิดวิวาทชกคือถกซึ่งวังราวๆ จับกุมกับฝัก ๆ ก็ที่
 ข่าว ไขข่าว ตายของผู้ อยู่ในราชการ ก็ที่ จะกราบทูลพระกรุณา
 ก็ได้ไม่ห้าม ขอให้เสียราชการแผ่นดินเลย ห้าไม่ว่าอย่าง
 ให้ศึเคียนตักแปดงแซงแซกพระราชดำริห์ ใน การงาน
 ครั้งนี้เช่นนี้ อย่างเดียวกันว่าแล้วเท่านั้น

ประกาศมาฉนวนชาติภัย เกื้อหนุน แรมคำหนึ่ง ปุณ

เขียนจาก

จำนวนหอสมุด

ประกาศพิทักษ์ภานี เรือ ตึก แพ โรง ร้าน

มีพระบรมราชโองการ ามารพระบิณฑูร สรรสังหนาท ให้
 ประกาศข้าราชการ ในกรุงเทพฯ แลผู้สำเร็จราชการเมือง
 กรมการ ณหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้ง ปวง แลเจ้าภานี
 นายอากร แลผู้รัยช่วงไปทำแทนเจ้าภานี นายอากร
 ทก เรืองทก รวย แลกำนัน นายอำเภอ แลราษฎร ในกรุง
 แลกรุง ทั้งปวง ให้รู้ทั่วกัน ว่า ด้วยเรื่อง ภานี เรือ แลที่
 บ้านเรือน โรงร้าน ตึกแพ ภานี เรือ แลที่ บ้านเรือน โรงร้าน
 ตึกแพนี้ แต่ก่อน เปน อากร เบิกตลาดแก่ผู้ที่ลดค้าหนึ่งเก็บ
 เทียบค่าขาย ของต่าง ๆ จึงทรงพระราชดำริเห็นว่า
 ราษฎร ที่มีทุนรอนน้อยทำของต่าง ๆ คือขนม แลอื่น ๆ
 ขุนแล้ว หาผลไม้แลผักต่าง ๆ มาแล้วเก็บขายวางขาย
 เมื่อขายไม่หมดก็ยอมเนาบอกเที่ยวแห่งไปเสีย ต้องขาดทุน
 เปล่า เพราะของเก็บไว้นานไม่ไว้ แล้วผู้เก็บตลาด
 เฉลวก็ขี้ไพร่คนยากคนจน เพราะเก็บ ๙ เมย ๑๐ เมย
 อึ่ง ๆ นักราคาญ จะคิดผ่อนผันมิได้จะก็ ให้ราษฎร
 ที่ยากจนไม่คั่งจนลำบากด้วยทั้งเถียงกับผู้เก็บตลาด เพราะเก็บ
 เล็กน้อย แลเสียเบี้ยเล็กน้อยจะวายไป ให้ท่านเสนาบดี
 ปลูกษาหาฎากัน จักการเสียใหม่ให้สมควร ท่านเสนาบดี

ปุจฉาพร้อมกันให้เลิก อากศคลาศให้เสีย เยลียนเรียกเพน
 ภาษีซอชชาย เพราะเห็นว่า ผู้ที่ทรยศตั้ง โรงร้านไว้ใส่สินค้า
 ของตัวบ้างให้เข้าบ้าง คำเรือไปขึ้น ทกลสิ คำบ้างรับจ้างบ้าง
 มีผลประโยชน์มากไม่ต้องเสียค่าที่ จึงไปตกลงแล้ว ให้เลิก
 อากศ เบิกคลาศเสีย เยลียนเรียกเพน ภาษีเรือค้าขาย แลที่
 บ้านเรือน โรงร้าน ตกแพกค้าขายขึ้นใหม่ ความทั้งปวง
 แจกอยู่ในตราตั้งเจ้าภาษี แลราชกิจจานุเบกษาแผ่นที่ ๑๑
 แล้ว ครั้นภาษีเรียกตม ๆ มาหลาย ปี จึงมี
 ผู้กราบบังคมทูลพระกรุณา ให้ทรวายไต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
 แฉนหลายครั้งว่า เจ้าภาษีรับทำภาษีแล้วขายช่วงให้ผู้อื่น
 เช่นคอน ๆ ไป ตามระยะแขวงในกรุงเทพฯ แลหัวเมือง
 ฝากไต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แลที่ซอชช่วงไปนี้ หาเรียกภาษีตาม
 พิภกต้องตรานี้ไม่ ไปยังย้ายเรียกให้เหลือ ๆ เก็บ ๆ
 เขารักเขาเขารับแต่ราย ฐร ๆ ที่ไม่ได้รับพิภกในท้องศสา
 ก็ต้องยอมเสียให้ตามใจผู้เก็บ ที่รักช่วงไซ่จากเจ้าภาษีใหญ่
 เพราะผู้รักษาเมืองกรมการ นายข้านนายอำเภอ ถึงลอก
 ท้องตราทั้งไว้แล้ว ก็มีไว้คักพิภกในท้องตรา หมายถึงประกาศ
 ให้ราย ฐรรู้ทั่วกัน ยักนทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำ
 กำหนดตามพิภกภาษีที่พิมพ์ประกาศ แยกได้ราย ฐรรู้ทั้งช่วง

08/10/2566

แลอื่น ๆ ที่มีราคาค้าย ๆ กัน ให้เรียกภาษีห้องละ
สามบาท แผลสองห้องเป็นเงินตำลึงสองบาท แผลสามห้อง
เป็นเงินสองตำลึง บาทตามพิภักเคมี ฯ ถ้าราษฎรที่เหล็ก
แลหล่อเครื่องทองเหลืองทองขาว ชูนมอ ทำคราม ทำปอ
ทำไต้ ทำตุ้ม แผลที่ไว้ไต้ แผลทำของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ๆ
อื่นอื่นซึ่งเป็นสินค้าแต่สิ่งเดียว ไว้เงินที่โรงร้านของตัวไว้ขาย
ราคามากกว่าตำลึงหนึ่งขึ้นไป โรงร้านนั้นให้เรียกภาษี
ห้องละสองสลึง ถ้ามีสินค้าสองสิ่งสามสิ่ง ให้เรียกภาษี
ห้องละบาท ถ้ามีสินค้าสี่สิ่งห้าสิ่ง เหมือนสินค้าในแพ
ให้เรียกภาษีห้องละสองบาท ค่าเช่าที่ โรงร้านตึกไว้ สินค้าขาย
ถึงสินค้าจะมีมากเท่าใด ๆ ก็ที่ ๆ เช่าที่โรงร้านตึก
ตั้งช้อยต่าง ๆ แผลทิวสิ่งของขายในโรงร้านตึก ถึงผู้
ให้เช่าจะคิดขยายไม่ให้เช่าแต่โรงเท่านั้น แบ่งเป็นค่าเช่า
เครื่องใช้ต่าง ๆ ในโรงเสียเท่านั้นก็ดี ผู้ใดค่าเช่า
ที่โรงร้านตึก แผลเครื่องใช้ในโรงร้านตึก รวมยี่หนึ่ง
แปดค่าเช่าเท่าใด ให้เรียกภาษีตามราคาเช่าสิบสองชกหนึ่ง
ราษฎรทำโรงเคี้ยวน้ำมันชาย ทำเรือขาย สี่เข้าขาย
08/10/2566
แลตั้งช้อยต่าง ๆ เช่นที่โรงของตัวไม่ได้เช่า ให้เจ้าภาษี
เรียกห้องละบาท ถ้าเป็นเพียงหน้าเคี้ยว ให้เรียกภาษีห้องละ

สองสิ่ง ราษฎรเช่าแต่ที่ดินแล้วปลูกโรงเขาเองตั้งบ่อนไว้
 สิ้นค้าขาย ให้เจ้าภาษีเรียกภาษี ๑๒ ชักหนึ่ง เทียบเหมือน
 กันกับโรงเช่าให้เรียกภาษี ๑๒ ชักหนึ่ง แต่เจ้าของผู้ที่
 ไร่ค่าเช่าที่ดินตามราคามากน้อย ถ้าไร่ค่าเช่าที่ดิน
 ยังไม่เท่าที่เทียบกับค่าเช่าโรง ให้เรียกเอาแต่ผู้ซึ่งปลูกโรง
 ตั้งบ่อนไว้ สิ้นค้าขาย เพิ่มเข้าให้เท่ากับค่าเช่าโรงอย่างก่อน
 ราษฎรทำโรงทำร้านขึ้นทุกปลาไร่ชายตามชายทะเลนั้น ราษฎร
 เจ้าของโรงเจ้าของร้านมีเรือไปค้าปลามาแต่เรือ ในลำเรือ
 ไม่ได้ขายแปนแต่ขึ้นทุกมาส่งขึ้นโรงขึ้นร้านไว้ชาย ให้เรียก
 ภาษีโรงห้องละสองสิ่ง ราษฎรสถานะอนสถานเสื่อลำแพน
 แขนจากเขยกระแซงไว้ที่โรงร้านวางขาย ถ้าไม่จากของตัว
 ทำขายไม่ต้องเสียภาษี ถ้าไปรับมาแก่ที่อื่นรวมไว้ขาย
 ราคามากกว่าค่าซื้อขึ้นไป จึงให้เรียกภาษีแปนที่ไว้ สิ้นค้า
 ห้างละสองสิ่ง โรงเลี้ยงสุกรขาย สุกรตั้งแต่สิบตัวขึ้นไป
 โรงเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ขาย เป็ดไก่ตั้งแต่ ๕๐ ตัวขึ้นไป
 จึงให้เรียกภาษีแปนที่ไว้ สิ้นค้าบาทหนึ่ง ถ้าสุกรต่ำกว่า ๑๐ ตัว
 เป็ดไก่ต่ำกว่า ๕๐ ตัว ลงมาแลแปนที่เลี้ยงกลางแจ้ง
 ไม่มีโรงไม่ให้เรียกภาษี ถ้าแลโรงทำน้ำมีสุกร
 อยู่ในโรงนั้นมากน้อยเท่าใด ให้เสียแต่ภาษีโรงทำน้ำมี

08/10/2566

อย่างเดียวกัน ถ้าแปลทุกโรงต่างโรงเข้ามัน ออกไป ว่าหนึ่ง

เตียง สกร ไร่ ชาย โรงนั้นก็ต้องเสียภาษีเหมือนโรง

ที่ไร่ สิ้นค้าเหมือนกัน ถ้าเรือขึ้นทุกสิ้นค้าขาย ราคา

สิ้นค้าในถ้าเรือไม่ถึงค่าสิ่ง แลเรือใหญ่เรือน้อยที่ไม่ได้เช่า

เจ้าของไปเอง ฤๅใช้คนไปขึ้นทุกเช่า แลสิ่งของทั้งปวง

มาใช้มาเกิน เจ้าของฤๅคนรับใช้สาบาลก็ว่าได้ ชายของ

ด้วยเรือลำนี้ ฤๅเรือของตัวไปขึ้นทุกสิ้นค้ามาส่งขึ้นแพ

แลที่โรงร้านไร่ ชาย แลแพที่เสียภาษีแล้วไม่ไ้ชาย

ในเรือตัวก็ไม่ต้องเสียภาษีเรือ แต่เรือที่ขึ้นทุกสิ้นค้าขาย

ราคาสิ้นค้ามากกว่าค่าสิ่งขึ้นไป ฤๅเรือใหญ่เรือน้อย

ซึ่งเจ้าของให้เช่าใช้ แลเรือรับจ้างขึ้นทุกสิ้นค้านอก จาก

เรือขึ้นทุกน้ำศาล ทราย พริก ไร่ ไม่ไ้แตร สามสิ่ง แล้ว ก็ให้

เรียกภาษีเสมอสองสิ่ง เช่น จำนวนขึ้น แต่เรือซึ่งขึ้นทุกน้ำศาล

ทราย พริก ไร่ ไม่ไ้ของ นั้น ครั้นจะให้เรียกภาษีเช่น วา เช่น สอง

ตามจำนวนขึ้น ลางลำก็ขึ้นทุกมากเทียว ลางลำก็ขึ้นทุก

น้อยเทียวไม่เสมอกัน จึงให้เรียกภาษีเช่น เทียวตามราคา

ที่รับจ้าง สิบสอง ชนิดหนึ่ง เรือโรงร้าน ตึกแพที่ ที่ไม่ไ้

ได้เช่าเจ้าของไม่ไ้ไว้ สิ้นค้าวางขาย ฤๅโรงร้าน ตึกแพ

ที่ขึ้นทุกสิ้นค้าไว้สำหรับ จะไ้ขึ้นทุกเรือของตัวที่จะไปค้า

08/10/2566

ทางประเทศ ไม่ได้ขาย ในที่นี้ที่โรง ร้าน ตึกแพไม่ได้
 วางของขาย ก็ไม่ต้องเสียภาษีที่ไว้ เพราะจะต้องเสียภาษี
 ปากเรือขาออกแล้ว ถ้าเจ้าของ ตึกแพ โรง ร้าน เรือน
 เป็นไพร่หลวง มีตรากรมเอาตรากรมออกสู้ ในตรากรมว่าคุ้ม
 ค่าตลาดได้เท่าใด ก็ให้ยกภาษีเรือโรง ร้าน ตึก แพ
 ที่ไว้สินค้าที่ตั้งข้อนต่าง ๆ ให้ตามพิภคตลาดในตรากรม
 ถ้าเงินภาษีมากกว่ากำหนดในตรากรมที่คุ้มได้มากน้อยเท่าใด
 เงินภาษีที่เหลือจากกำหนดในตรากรมนี้ ก็ให้ผู้นั้นมีตรากรม
 เสียภาษีให้แก่เจ้าภาษีเท่านั้นตามมากแล่น้อย แลพิภค
 ในท้องตราที่กำหนดให้เรียกตั้งกล่าวมานั้น แต่เจ้าภาษี
 คึกยักย้ายเรียกภาษีเหลือเกินอยู่ ให้ราษฎรผู้ที่มีเรือ
 แลที่บ้านเรือนโรง ร้าน ตึก แพ ทั้งปวง พิศระหัดในพิภค
 หมายประกาศนี้ให้ถ้วนถี่ จะใดเสียภาษีให้ตามพิภคกำหนด
 ในท้องตราตามพิภค ถ้าเจ้าภาษี จะเรียกเกินขึ้นไป
 อย่าให้ราษฎรยอมเสียให้ ให้ร้องฟ้องเอาเถิด ฯ ให้ผู้
 สำเร็จราชการ เมือง กรมการ มีใจเมตตา กรวดณาแก่ราษฎร
 รัชหมายประกาศตีพิมพ์นี้ แจกไปให้ราษฎร รู้ทั่ว ถิ่น อย่าให้
 เป็นใจด้วยเจ้าภาษี แลยอมให้เจ้าภาษี ยักย้ายเก็บภาษี
 ให้เหลือ ๆ เกิน ๆ ให้ผิดท้องตรา แลหมายประกาศไป

08/10/2566

ถ้าผู้สำเร็จราชการ เมือง กรมการ คมแห่งราชฎร ให้เสีย
 ภาษีเกิน พิกัดตามใจเจ้าภาษี ถ้าได้ความว่าทำจริง
 จะให้มีโทษด้วย ฝ่ายเจ้าภาษีแล้ว จึงมีความเมตตากรุณา
 แก่ราชฎร ภาษี จะมีประโยชน์ถ้าไร ก็เพราะราชฎร
 ทำมาหากินโดยคล่องโดยสะดวก จะได้ทำมากขึ้น ให้เจ้าภาษี
 เกียภาษีโดยข้อ สักย ตามพิกัดท้องตรา อย่าให้เรียกเหลือเกิน
 ฝึกจากพิกัดท้องตราแลหมายประกาศนี้ ให้ราชฎร ได้ความ
 เกือคร้อน สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ แลฝ่ายราชฎร ทั้งปวงแล้ว
 ก็ให้ยอมเสียภาษีให้เจ้าภาษี ตาม พิกัดในหมายประกาศนี้
 แต่โดยที่ จึงทุกประการ เป็นอันช่วยราชการแผ่นดิน
 ซึ่งเป็นที่พึง ของท่าน ทั้งปวง อยู่ ถ้าสงสัยข้อใดก็ให้ไปถาม
 ผู้รักษาเมืองกรมการ เสียให้เข้าใจ จะให้เสียภาษีให้เจ้าภาษี
 ตามพิกัด แลให้เจ้าภาษีกับราชฎร จึงมีความอ่อนน้อมต่ออัน
 ความเคลาะวิวาทก็ จะไม่บังเกิดมีต่อกัน ประกาศมาฉวันจันทร์
 เดือนสี่ ขึ้นสี่ค่ำ ปีกุนเบญจศก ศักราช ๑๒๕๕ ฤาเปศวิน
 ที่ ๔๖๘๕ ในราชการ ประจุบันนี้ ๕๖

ข้มนให้ใช้ว่า ขวคคคค เลข จลคคกราช ว่า ๑๒๒๖

แก้เลข ๑๓ ตามข้มนี่ซึ่งเขียนไว้บนคคคคนี้

เปลี่ยนคคคค แล้วให้เขียนเป็นเลข ๑๔ ไปกว่าจะเปลี่ยน

• คคคใหม่เด็ก ๗

ในข้มนคคคคนี้วันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ

วันหนึ่ง วันพุธ เดือน ๑๑ แรม ๑๓ ค่ำวันหนึ่ง

เป็นวันประสมดิ้น้ำพระพิพัฒน์สัตยา วันจันทร์ เดือน ๖

ขึ้น ๔ ค่ำ เป็นวันจะทำพระราชพิธีจรดพระนังคัลลิต

ราชฎลงมือทำน้ภายหลังวันนั้น คือถึงแต่วันอังคาร เดือน ๖

ขึ้น ๕ ค่ำไป ห้ามมิให้ลงมือทำน้ก่อนฤกษ์ในวันนั้นตลอด

พระราชอาณาเขต ๗

หนึ่งวันวิสาขบูชาถ้าถือตามนิยมในธรรมชฎถือว่า เป็นวัน

ประสูติ แลได้ตรัสรู้แลประสูติพานของพระพุทธเจ้าขึ้น ขึ้น ๖

ชัฎฤกษ์วิสาขบูชาฤกษ์เกิดในวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ

ในพระบรมมหาราชวังนี้ จะมีการสมโภชพระมหาเสวตร

ฉัตรที่พระที่นั่งศิขรินทรปราสาท วันพฤหัสบดี เดือน ๖

ขึ้น ๑๔ ค่ำ ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ วันศุกร์ เดือน ๖

ขึ้น ๑๕ ค่ำ ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม วันเสาร์ เดือน ๖

แรมค้ำหนึ่ง เป็นการมงคลสำหรับพระราชวังตามเคยอย่าง

ทุกปี ๗ วันอังคาร เดือน ๘ แรมค่ำหนึ่งเป็นวัน
 เข้าพิธีมพรรษา วันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรมค่ำหนึ่งเป็น
 วันเข้าพิธีมพรรษา วันเสาร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
 เป็นวันมหาปวารณา ๗ ในรัชกาลองค์นี้ พระราช
 พิธีของเบญจกโคมในวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ
 ลกโคมในวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ ให้พระ
 รชวงษา นุวงษ์ แล ข้าทูลฉลอง ขลุ้พระบาท แล ราษฎร บันคา
 ชึ่งจะได้ยกโคม ลกโคมให้รู้ตามกำหนดนี้ วันจันทร์
 เดือน ๑๒ แรมค่ำหนึ่ง เป็นวันซึ่งพ่อพระหมื่นจะได้ทำพระ
 ราชพิธี กฤติเกยาดหอพระเทวสถาน ๗ พระราชพิธี
 คเชนทรวีสาน ๒ ครั้ง แลพระราชพิธีสาคร แลพระ
 ราชพิธีตรีนิมไพรายแลตรีปวาย แลพระราชพิธีสัมพัจฉรฉิน
 คงทำในวันขึ้นขึ้นแรมนั้น ๆ ตามเคยเหมือนอย่างทุกปี ๗ ใน
 รัชกาลองค์นี้ วันศุกร์เป็นวันชงไชยแลเป็นวันอธิษฐาน วันพฤหัส
 บดีเป็นวันอุบายวัน อาทิตยเป็นวันโลกวินาศ ๗ ในรัช
 กาลองค์นี้ วันอุโบสถเป็นวันที่รักษาสีลอุโบสถแลทำมหา
 ธรรมสวดซึ่งผิดกับวันที่นับว่าวันอุโบสถ ฤๅวันพระตาม
 ๐๘/๑๐/๒๕๖๖
 คัมภีร์ที่วัดกัน ในชาวสยามทั้งปวงนั้น มีในเดือนถันข้างขึ้น
 บ้างข้างแรมบ้างทุกเดือนตลอดชั่วชีวิตได้ ๒๒ วัน เพราะ

ในปักขข้างแรมในเดือนขาดทั้งหกเดือนเป็นปักขถวน มีวัน
 เป็น ๑๕ • วันตามปักขคณนาวิธีมิใช่ปักขขาด วันมหา
 ธรรมสวณะจึงเลื่อนไปวันหนึ่งๆ ตกในปักขข้างขึ้นในเดือนถวน
 ทั้งหกเดือน แลข้างแรมข้าง คคือกิ่งวันศุกรเดือน ๖
 ขึ้นค่ำหนึ่ง วันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ วันจันทร์
 เดือน ๘ ขึ้นค่ำหนึ่ง - วันอังคาร เดือน ๘ ขึ้น ๙
 ค่ำ วันอังคารเดือน ๘ แรมค่ำหนึ่ง วันพุธเดือน ๘
 แรม ๙ ค่ำ วันพฤหัสบดีเดือน ๑๐ ขึ้นค่ำหนึ่ง วัน
 ศุกรเดือน ๑๐ ขึ้น ๙ ค่ำ วันศุกรเดือน ๑๐ แรม
 ค่ำหนึ่ง วันเสาร์เดือน ๑๐ แรม ๙ ค่ำ วันอาทิตย์
 เดือน ๑๒ ขึ้นค่ำหนึ่ง วันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๙ ค่ำ วันจันทร์
 เดือน ๑๒ แรมค่ำหนึ่ง วันอังคาร เดือน ๑๒ แรม ๙ ค่ำ วันพุธ
 เดือน ๒ ขึ้นค่ำหนึ่ง วันพฤหัสบดี เดือน ๒ ขึ้น ๙ ค่ำ วัน
 พฤหัสบดี เดือน ๒ แรมค่ำหนึ่ง วันศุกร เดือน ๒ แรม ๙ ค่ำ
 วันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้นค่ำหนึ่ง วันอาทิตย์ เดือน ๔ ขึ้น ๙ ค่ำ วัน
 อาทิตย์ เดือน ๔ แรมค่ำหนึ่ง วันจันทร์เดือน ๔ แรม ๙ ค่ำ
 เท่านั้นเป็นวันรักษาสโยสถ แลตามหาธรรมสวณะโดยตรง นอก
 จาก ๒๒ วันนั้นแล้ว ก็คงต้องกันในวันตามเคย คือในวัน ขึ้น
 ๙ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ แลแรม ๙ ค่ำ ในเดือนขาดทุกเดือน แล

08/10/2566

แรม ๑๕ ค่ำ ในเดือนถว้นทุกเดือน ตลอดปี ไม่ยกเยงอะไร
 หนึ่งวันเวลาพระอาทิตย์ ยกเปลี่ยนขึ้นราศีใหม่ ซึ่งเรียกว่า
 สักราณต์ เดือน โขษ ๗ ค่ำ ครุชคคัมภ์ พระอาทิตย์ยกขึ้นราศีเมษ
 ๕ ค่ำ วันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ เวลาบ่าย ๒๕ นาที อยู่จนวัน
 พฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๗ ค่ำ เวลาเช้า ๔ โมง ๑๒ นาที แล้วยกไป
 อยู่ราศีพฤษภ วันอาทิตย์เดือน ๗ ขึ้น ๘ ค่ำ เวลา ๒ ทุ่มกับ ๒๕ นาที
 แล้วยกไปอยู่ราศีเมถุน วันพฤหัสบดี เดือน ๘ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เวลาบ่าย
 ๒๘ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีกรกฎ จนวนอาทิตย์ เดือน ๙ ขึ้น ๑๒ ค่ำ
 เวลา ๕ ทุ่มกับ ๓๖ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีสิงห์ จนวนพุธ เดือน
 ๑๐ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เวลา ๘ ทุ่มกับ ๒๒ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีกัน
 จนวนเสาร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เวลาบ่าย ๒ โมง แล้วยกไปอยู่
 ราศีตุลย์ จนวนจันทร์ เดือน ๑๒ แรมค่ำหนึ่งเวลาเช้า ๕ โมง กับ
 ๓๖ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีพิจิตร จนวนอังคาร เดือน ๑ ขึ้น ๑๕
 ค่ำ เวลา ๒ ยามกับ ๒๔ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีชุน จนวนพฤหัสบดี
 เดือน ๒ แรมค่ำหนึ่ง เวลาเช้าโมงหนึ่งกับ ๑๒ นาที แล้วยกไปอยู่
 ราศีมิงกร จนวนศุกร์ เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เวลาเช้าแล้วยกไป
 อยู่ราศีภมภ์ จนวนอาทิตย์เดือน ๔ แรมค่ำหนึ่งเวลา ๕ โมง กับ
 ๓๖ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีมิถุน จนวนอังคารเดือน ๕ แรมค่ำหนึ่ง
 ๕ โมง ๕ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีเมษ เพาะจะให้ท่านทั้งปวงได้รู้เทียบเคียง

น้ำฝนแล่นน้ำมากน้ำน้อยนบหลังกับขบประจันนบเป็นประโยชน์ เพราะ
 การขงจะเทียบเคียงนบจะคิดแต่ง่าย ๆ สั้น ๆ แต่เพียงเดือนต่อเดือน
 คือน เดือน ๓ เดือน ๘ บหลังมาเทียบเคียงกับเดือน ๓ เดือน ๘ ในขบ
 แลเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ในขบหลังมาเทียบเคียงกับเดือน ๑๑ เดือน ๑๒
 ในขบ ขบนี้จะเอาเป็นแน่ไม่ได้ ต้องเทียบเดือนตามระยะพระอาทิตย์
 ตกแล้วแล้วจึงเป็นแน่ได้ ขบนี้ท่านผู้ต้องการจะหาฤกษ์ดี วันดี
 เมื่อรู้วันพระอาทิตย์ยกเป็นวันห้ามการมงคลทั้งปวงแล้ว จะได้หลัก
 เดือนเสียแลจะไขประพศกิจการมงคลในวันอื่น ๆ นอกจากวันทั้งวัน ข

วันศุกร์ เดือน ๖ ขบค่ำหนึ่ง ขบชวตฉศกนี้ จะมีสุริยปราคา
 ภัยมาแต่ในกลางคืน วันพฤหัสบดีเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ พระอาทิตย์
 จะขึ้นเมื่อเวลา ๕ นาฬิกาขบ ๔๓ นาทีขบแต่เที่ยงคืนมาล่วงแล้ว
 จนเห็นพระอาทิตย์ยังแหว่งอยู่หน่อยหนึ่ง ข้างทิศอากาศเฉยศึก ๖ นาที
 ๑๓ ๗ นาทีก็จะเห็น โมกขบริสุทธ จะเห็นอย่างนี้ทั้ง ปากไก่
 ฝ่ายเหนือทุกเมือง ค่ำขบสูง ๆ ขบ เห็นขอบฟ้าที่จัดกับ
 ขบทุกขบจะเห็นได้ ถึงกระนั้นเพราะรกเป็นเมฆหมอก
 มาก เวลาเช้าอากาศมักกลุ้มคลุ้มอยู่ เห็นจะไม่เห็น โดย
 มาก นอกจากวันนี้ในขบชวตฉศกนี้ จันทรปราคาแลสุริยป
 08/10/2566
 ราคาส่ง จะเห็นได้ ในพระราชอาณาจักนี้จะไม่มี ข
 เมื่อวันคืนเดือน ขล่วงไป ๆ ขบนี้ ภายของมนุษย์ชน

ในโลกทั้งปวง ณ ภาสขัตนี้ มีประมาณเพียงแปดสิบสี่ แลค่า
 ลงมากกว่า ๘๐ ปีนั้น ก็หมกไปสิ้น ไปใกล้แก่เวลาที่ จะถึงแก่ความ
 ตายเข้าไปทุกวัน ๆ ทั่วกับทุกคน ๆ ความตายนั้นไม่เลือกหน้า
 ว่าผู้ใด ๆ เช่นคนจนคนมีผู้ก็แลไฟโร เป็นเหตุให้ชิวรรพชิต ไม่มี
 ใครล่วงพ้น จากความตายนั้นได้โดย ก็แลสัตว์ทั้งปวงคนทั้งปวง
 มีชีวิตของตัวเป็นที่รัก หมกด้วยกัน กลัวตายไม่อยาก ตายโดย
 มาก เช่นธรรมชาติแต่ว่าหาเสมอกันไม่ ลางคนได้ความทุกข์ความ
 ยากมาก เชื้อหน่ายในชีวิตของตัวบ้าง คลั่ง โคลง ฝันเพ้อ เห็น
 วิปริตไปต่าง ๆ บ้างศรัทธาสิ้นเหลือเพื่อฟาย คิดจะทำบุญ
 ทั่วชีวิตบ้าง ผลคอตาย เชื้อคอตาย ก็นยาตาย แลเผา
 ทั่วเสียก็มี ฤฯ อวตกล้ำหาญ แข็งแรงเกิน ประมาทไป ชื่นไม่
 สง แลเข้าใกล้ ไฟใกล้ คินขึ้น แลเข้าปล้ำปลุกกับสัตว์ร้าย
 ว่ายน้ำลึกแล่นเรือเล็กฝ่าคลื่นฝ่าลม แลเข้าชกต่อย ตีรัน
 พินแทงแย้งยิงกับผู้อื่นไม่เอาโดยในชีวิต . คิดว่าตายไหน
 ตายลง ฤฯ กล้ำเสพสุรา มากเกินประมาณ ฤฯ กินยา กล้ำแรง
 ยิ่งนัก ทั่วขอยากจะให้ โรคหายเร็ว คนเช่นนี้ ลางที่ก็
 ทำให้ เพลียงพล้ำทำให้ ชีวิตรวตัวเสียไปก็มีบ้าง ถึงกระนั้น
 มีอยู่ห่าง ๆ ก็ ผู้ที่รักชีวิตไม่ อยากตาย กลัวตายนั้นม
 โดยมาก ลางคนยากจนไม่มีทรัพย์สิ้นเข้าเรือน

เคาบายกร ภรรยาซึ่งเผลนที่ห้วงโย อาไลย แลเห็นว่าชาติตระ
 กลตัวที่ต่ำพอหะเณกำลังก็ไม่มี สติขัญญาตัวก็น้อย
 ขายุไลโยก็ล่วงไปมากแล้วก็ขุ่นอยู่อง ๗ ว่าจะอยู่ที่อยู่
 จะตายก็ตาย ตามแต่กำลังขัญญาแลบาปกรรม ฤตามแต่ผี
 ลางเทวดา จะอนุเคราะห์แลไม่อนุเคราะห์ ดังนี้ก็มี โดยมาก
 ก็ในผู้ที่มีห้วงโยแลอาไลยอาวรรณ โทใหญ่ขึ้นแล้ว ขาง
 พวกก็มีขัญญาอัน อบรมด้วยพระไตรยลักษณะขัญญา เห็น
 อนิจจังทุกขัง อนัตตารูว่าเกิดมาคงถึงแก่ ความตายไม่เที่ยง
 แลการทั้งปวงย่อมแปรผันไปต่าง ๗ ในชีวิตรสักทั้งปวง
 แล้วความทุกข์เป็นพันความศุขเป็นคอกทอง มิแต่ละเมือละ
 ขณะ ถึงเวลาปลายคงกลายลงหาทุกขความศุขที่ไต่แล้ว ฤที่ห่มาย
 ว่าจะได้ คงจะกลับมาเป็นอารมณ์แก่ใจให้เกิดความ เศร้า
 โสภทุกข โทมนัสมากในเวลานั้น สรรพสิ่งทุกอันในกวันอก
 ตัวไม่เป็นตนไม่อยู่ในใต้อำนาจความหยากความปราชญา ผู้ใด
 ยลงขัญญาเห็นดังนี้จริง ๗ ผู้นั้นถึงมีห้วงโยที่ อาไลยอาวรรณ
 มาก ก็อาจไว้ อัญญาไตรยเปณกลาง ๗ อยู่ได้ ก็ผู้ใดมีใจไม่
 ไต่ อบรมในทางขัญญา อย่างนี้ มีจิตไม่ได้ เจริญ อย่างนี้
 ก็ย่อมรักชีวิตรสมาก กสิริความตายมาก ถึงจะแก่ชราทพลภาพ
 มิโรคมีโทษอย่างไรไปแล้ว ถ้ามีความปราชญา ความมุ่ง

กลม เย อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง อยู่ในใจ ความคิด ก็ย่อม ทวาท ทั่ววัน
 พรันพรัง แต่ความ คายมาก นึก ผู้ ไต กลัว คาย แล้ว ถ้าจะ หลย
 หลีก เลียง ไม่เข้า โกลั เข้า เคียง ช่าง ร้าย เสือ ร้าย สัตว์ ร้าย แล
 ไม่ขึ้น ไม่สูง ไม่วาย น้ำ รุก ไม่แล่น เรือ เล็ก ออก ทเล รุก ไม่
 เข้า ข้ำ เข้า คาง เข้า คีกร เข้า สง คราม แล การ ชก คี ฟัน แทง กย
 ผู้อื่น แล ไม่เข้า โกลั ไฟ เข้า โกลั คิน ยืน ไม่กิน สุรามาก ไม่
 กิทยา ร้าย ขาแรง ไม่กิน ของ แสดง เมื่อน้ำ ใช้น้ำ เจ็บ แล ไม่
 ประ พฤ คมิ การ ผิด ๆ ที่ เปน เหตุ จะ ให้ คัด ้อง ราช ทัณฑ์ การ ทัง ว่า
 มา นั้ เปน การ อัน สัม ควร ที่ จะ เห็น จริง ด้ว กัน ว่า เปน
 ทาง ที่ จะ หลีก หนี ความ คาย อยู่ แล้ว แต่ ความ กลัว ของ คน บาง พวก
 ยี่ ยิง ขึ้น ไป กว่า นี้ ถึง หลีก เลียง ทัง ว่า มา นั้ แล้ว ก็ ยัง มีความ
 ระแวง ว่า ด้ว คั้ง อยู่ใน ที่ โกลั แทง ความ คาย ยัง พรัน พรัง
 ว่า อันตราย แทง ชีวิต จะ มี มา ยัง คิ ตหา ด้ว ้อง หนี ความ คาย
 แล ทาง หลีก เลียง อย่าง อื่น อีก มาก พัน ที่ จะ พรว ณา แต่
 การ ทัง ปวง นั้ ไม่ อาจ ที่ จะ เห็น จริง พร้อ ม กัน ด้ว แต่ ใน คำ
 นึก ปรวช ที่ สั้ง สอน สืบ มา ใน พระ คำ ภาว ด้ว มี ใน พระ พุ ทธ
 สาศ ณา ที่ เปน ทาง กรรม วาท กิริย วาท นั้ ท่าน สร เสว ญ ทาน บาง อัน
 สั ลว ั ท ร ขาว อย่าง กุ ลก กรรม บาง ด้ว แล การ ชวน ชว ย บาง ทาง
 ภาว นา บาง อาร มณ ด้ว ขุ ชา บาง วิถี ว่า เปน ที่ จะ ให้ ้อ ก ผล ให้ ้อ ย ุ ย ัน

ในทิวธรรมชาตินี้ แลล้มปรายภพชาติหน้า แต่ที่ระห้ามความตาย
 ให้ซากไม่ให้มีมานั้นไม่ได้ ถ้ายังเกิดเป็นกายเป็นใจอยู่ตรรายใดก็คง
 ยังกต้องอยู่ในอำนาจความตาย . จะประหารอยู่ตรรายนั้น ไม่มีใคร
 พันเลย ถึงใครอายุยืนมากแล้วก็ไม่ไกลกว่าคนอายุสั้นนัก เหมือน
 ไม้แก่นไกลกว่าต้นกล้วยต้นอ้อย ท่านนั้นคือให้เครื่องกันอันตราย
 ชีวิตสัตว์ คือผ้าครของน้ำเครื่องครของน้ำแลอื่น ๆ แลเครื่อง
 ออกหนุชีวิตสัตว์ คืออาหารแลสิ่งอื่น ๆ แลยาฤๅเครื่องยารักษา
 ไข้เจ็บ แลบริวารทรมัยจ้างหมอให้รักษาโรคต่าง ๆ แล
 เสี้ยทรมัยช่วยให้สัตว์ที่ตายเร็ว ๆ ให้รอดตายไปคราวหนึ่ง ๆ
 สัตุนั้นคือเว้นจากปาณาติยาต แลวิหิงสาการเบียดเบียนท่านผู้
 แลเบียดเบียนสัตว์กรรมขุดนั้นคืออนภิขมาอาพยามาต การที่
 ไม่มุ่งหมายทรมัยสิ่งของ ๆ ท่านผู้อื่น ด้วยความโลภจนถึงแข่ง
 ให้ผู้นั้นตายเพื่อประสงค์จะได้ของท่านมาเป็นของตัว การชวน
 ขวายนั้น คือขอสาทพยามาตคนไข้ ขวนขวายหาหมอมารักษา
 คนไข้ แลชวนขวายหายาแลแต่งอาหารที่ชอบโรคให้คนไข้
 แลให้กำลังช่วยผู้รักษาไข้เจ็บ แลภาวนาวิชนี้ คือประกอบความ
 เมตตาการุณาในผู้อื่นต่อไปเสมอตัวแลผู้ที่เป็นที่รักของตัว แลบช่า
 วิชนี้คือว่าด้วยการปฏิสังขรณ์ในวัดถุฐานที่ชุมชนดี แลที่อยู่
 ที่อาไศรยที่สำเร็จศุขประโยชน์ทั่วไป แก่ชนเป็นอันมากนั้น ๆ

ให้เป็นปรกติการอยู่สัณเภาตนาน การทั้งปวงก็งัดว่ามานั้นท่านได้
 สรวเลิญ ว่าเปะเหตุจะให้สำเร็จเป็นสภาพผลเป็นเครื่องจะให้ชน
 มายของสัตว์อื่นยาว ในที่ชุมชนชาตินี้ แลสัมปรายภพชาตินำ
 ก็แต่การที่หลบหนีสิ่งต่างดังจริงไร ไม่เขี่ยมเขี่ยม ใกล้คล้ายผู้ตาย
 ผู้ใช้หลักเฉียงไปไม่ขอได้ยืมข่าวไขข่าวตาย ทั่วกล้วว่าจะเป
 ็อวมงคล ความร้ายความอฆาตวิ จะพลอยตามมาถึงตัวด้วย
 หนึ่ง ก็ผู้ ที่ถือความสอาดตั้งว่ามานั้นเมื่อพิเคราะห์ สืบ ไปก็เห็นว่าตาย
 ไปเนื่อง ๆ ต้องให้คนที่คลุกคลี อยู่กับทราภสุพิกินนอนอยู่ในเข้า
 ฆ่าฝังเผาเสียเนื่อง ๆ ไม่รู้ชาติ เพราะการที่ ถอดอย่างนั้นไม่เห็นจริง
 พร้อมกัน แลไม่ถูกต้อง ตามคำนักปราชที่กล่าวสอนไว้ถึงว่าแล้ว
 ในข้างต้นนั้น ๆ เพราะฉนั้นขอท่านผู้ มีบุญญาจงรับพร้อม
 ขวนชววยประพฤติกการบุญการกุศลเป็นความสรวิต ให้มากด้วยกาย
 วจาแลใจโดยเปะการเร็ว เมื่อนอย่างชนที่มัสสะเพลิงใหม่แล้ว
 รับรับ จากไฟในสี่สະของตัวฉนั้น สรวพการทั้งปวงพึงสั่งห้าม
 ให้พร้อมผล ในสันดาน ด้วยความไม่ประมาทด้วย
 ประ การ ทั้งปวง เทอญ ๆ

ประกาศ วัน ขรรหมักษะ วันระ

แก้ความ ในประกาศสงกรานที่ผิด

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่พระสงฆ์

สามเณร แลคฤหิ์ ชายหญิง ซึ่งถือลัทธิ มัชฌิมาธรรมัค

สวณะ แลจำศีลแลนัยขัณฑ์ทำอุโบสถ ปวารณาตามที่จะ
ให้ถูกต้อง แก่คดีพระอาทิตย์ พระจันทร์ ทั้งปวง ให้ทราบทั่ว

กันว่า ในหมายประกาศสำหรับปีชวด ฉศก คัณฑ์ นั้น พระศรี

สมพร ไหวหาร วรจันชก วันเดือนฝอยอยู่ทุกวัน วันเสาร์

เดือน ๖ แรมค่ำ ๑ วันอาทิตย์ เดือน ๖ แรม ๙ ค่ำ แล

วันอังคาร เดือน ๙ แรมค่ำ ๑ วันพุธ เดือน ๙ แรม ๙ ค่ำ

แลวันศุกร เดือน ๑๐ แรมค่ำ ๑ วันเสาร์ เดือน ๑๐ แรม ๙ ค่ำ

๖ วันนี้เป็นวันเดือนนั้นผิดไป ว่าหลงเกินไปให้ยกเสีย คง

ให้ถืออยู่ในวันหลังวันนั้นเข้ามา ๓ ฟังสังเกตโดยสังเขป

ว่าในปีชวดฉศกคัณฑ์ เดือนจกทั้ง ๖ เดือน คือเดือน ๕

เดือน ๗ เดือน ๙ เดือน ๑๑ เดือน ๑ เดือน ๓

ใน ๖ เดือนนี้ มีวันอุโบสถวัน ขรรหมักษะแต่สาม คือ

วัน ๘ ค่ำ วัน ๑๕ ค่ำ แรม ๘ ค่ำเหมือนกันทุกเดือน

วันแรม ๑๔ ค่ำ ไม่เป็นวันอุโบสถแลขรรหมักษะให้คงอยู่ใน

เดือนถัดมา นอกจาก ๖ เดือนที่กล่าวแล้วนั้น มีวันอุโบสถ แล

08/10/2566

ธรรม์ค วนะ ๕ วันทุกเดือน แต่แปลกกันอยู่คือในเดือน ๒
 เดือน ๘ เดือน ๑๐ สามเดือนนี้ วันขึ้นค่ำ ๑ วันขึ้น ๘ ค่ำ
 วันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันแรม ๘ ค่ำ วันแรม ๑๕ ค่ำ ๕ วัน
 เปนวันอุโบสถแลธรรม์ค วนะ เหมือนกันทั้ง ๓ เดือน ก็ใน
 เดือน ๑๒ เดือน ๒ เดือน ๔ สามเดือนนี้ วันขึ้นค่ำ ๑ วันขึ้น
 ๘ ค่ำ วันแรมค่ำ ๑ วันแรม ๘ ค่ำ แลวันแรม ๑๕ ค่ำ
 ๕ วันเปนวันอุโบสถ แลธรรม์ค วนะ เหมือนกันทุกเดือน จึงคิด
 ให้เข้าใจ อย่างหลัง ๆ ประกาศมาวัน จันทร์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
 มีชวต คชศักร คักราช ๑๒๒๖ เปนวันที่ ๔๘๑๔ ในราชกาล
 ประจุบันนี้

ประกาศ รถมณ บั ชวต ะน้อย ราคาเข้า จะ ชัน

มีพระบรมราชโองการ มาร พระ บัณ จูร สุรสิงหนาท ให้
 ประกาศแก่ท่านทั้ง หลาย ทั้ง ปวง ใน พระราช อาณาจักร นี้ ให้
 ทราบ ว่าใน บั ชวต ฉก กั น ลาก เถา เมา เมา ฝน เปน คล้าย
 กัน กับ บั ชวต จั ทวาศ กั ที่ ล่วง มา แล้ว ๑๒ บั ฝน ต้น มี มือ กลาง
 มือ กั น้อย นั ก ยัง มี ที่ ทหมาย อยู่ แต่ ฝน ปลาย มือ ประ มาณ การ
 ตาม ทรง สั ง เกศ ว่า เมื่อ ไท พระ อา ทิ คย ข้าม ทรง สล ญ เว ล า
 เที่ยง กรุง เทพ ๑ ไป แล้ว ใน กลาง เกศ ๑ ๔ บั นั เห็น
 จะ มี ฝน มา ยั ง ใน เดือน ๑ ขั ง แรม แล เกศ ๑๐ ทั้ง เกศ ๑
 ถึง ๑๒ นี้ ก็ เห็น ะ น้อย ก็ เพราะ ฉนั นี้ เมื่อ ผู้ ไท มี พว ก พ็อง พ็
 น้อย บั ว ไพร่ มาก ก ลั ว จะ ไค้ ความ ยาก เพราะ ขั ค ส น เข้า จะ กั น
 ก่อ ไป ใน บั นั เพราะ ก ลั ว ว่า น ะ จะ มี ฝน น้อย เข้า จะ ขั ค ส น
 ก็ ให้ คิ ค อ่า น ขว น ขว ย หาร ว ย รว ม ไว้ ไค้ ภา อ ย่า เฝิ ก เคย นั ง นอน
 ใจ ท่าน ทั้ง หลาย ทั้ง ปวง ย่า บั น ย่า ว่า ใน หลวง ปลั ย ไค้ ค น
 ต่าง ประเทศ ซอ เข้า ไป เส็ ย หม ก เห็น ฝน พ้า แล้ง แล้ว ทำ ไม จั ง
 ไม ประกาศ ก็ กั เข้า ไว้ ใน การ ที่ ะ บั น ย่า งั นั ทรง พระ ราช
 คำ ริ หั ว่า ห่า กั อ ง ก ว ร ไม ถึง ราคา เข้า แพง ชัน ไป ก็ เพราะ ค น
 นอ ก ประเทศ เชา ง ะ น ทอ ง ต่าง เมือง มา ซอ หา ไพร่ หว่า น ย่า
 ใน กรุง นั มาก ราคา เข้า ป ร ก ตั จั ง สุง ชัน ไป ก็ เมื่อ ราคา เข้า สุง

08/10/2566

อยู่ตั้งนี้ คนนอกประเทศเขายังชอบมันทุกเรื่องไปอยู่เสมอ ก็
 เพราะเขาไปขายได้มีกำไรอยู่ ถ้าราษฎรฝ่ายเราเห็นว่า
 เข้าในพินบ้านพินเมืองน้อยไปแล้ว ก็ จะกลัวตกอยากไผ่ยอม
 ขายเอง ฉะนั้น จะขายก็จะตั้งราคาสูงขึ้นไปตามการ คน
 นอกประเทศเห็นว่า จะซื้อไปด้วยราคาแพงนัก เขาเข้าไปขาย
 เมืองอื่นไม่มีกำไรแล้ว เขาก็จะหยุดเองไม่ต้องประกาศปิด
 ห้ามนั้น ๓ แลคนบางพวกเล่าว่าคนนอกประเทศมีเงินทอง
 มากจนเอาเงินทองเข้ามา พ่อซื้อเอาเข้าเมืองไทยไปเท
 หน้าเสียบ เพื่อจะให้เมืองไทยได้ความอดอยาก คำคนที่พูด
 อย่างนี้ ถ้าอย่างนี้บ้านนักวัด ๆ เกณ ๆ นักอย่าฟัง
 เสียงเลยไม่ต้องการ คนต่างประเทศถึงมีเงินมีทองมากก็
 ไม่หาเงินทองได้ง่าย เช่นเราหาตราหวงหาทรายได้ง่ายในเมืองนี้
 ก็ถ้าเขาคิดจะทำอย่างไรแก่เรา เมื่อเขามีเงินทองมากก็
 กลัวถึงวังขามาก เขาก็จะคิดจะทำไปอย่างอื่น จะมาซื้อ
 เข้าไปเทหน้าถึง ๘ ปี ๑๐ ปี มาแล้วอย่างนี้ไม่ต้องการ
 ว่าก็จะขี้ขลาดไปตกใจความสั้นว่าขี้เห็นฝนปลั่งอยู่ แล
 เป็นคราว รอยขอบ ๑๒ ปีที่เคยมีฝนแล้ง กลัวเข้าในภม
 นาวจะได้ผลน้อยไป ท่านทั้งหลายทั้งปวงที่ไม่ได้ทำนาจะได้
 ความลำบากขัดสน เพราะฉนั้นจึงเตือนสติมา ให้ท่าน

08/10/2566

ทั้งปวง รวยร้นรนา เข้ารวรรวมไว้ให้ภอ ถ้าฝนปลายมือ
 หนาผิงมาก จึงขายเขาเงินคั้นเสียบก็ไ้ ถึงจะขาดทุนก็จะไม่
 มากนัก ระวังตัวระแวงทุกขโภยไว้ดีกว่าเดินเล่นอยู่ ประ
 ภาศมาณวันพุทศยดี เดือนเก้า ขึ้นเก้าค่ำ ยี่ชวตศก
 ศักราช ๑๒๒๖ เป็นวันที่ ๔๘๓๘ ในราชกาลประจุบันนี้

ประกาศให้ใช้เงินเหรียญ นอก

มีพระบรมราชโองการ มาณพระยาศรีสุริยราชมนตรี ใน
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศแก่ข้าราชการ
 การ แลกทวย ราษฎร ทั้งปวง ในกรุง นอกกรุง ทั้งพระวราช
 อาณาจักร ให้ทราบทั่วกัน ว่าเมื่อมีโรงฮ้าง คัก
 ราช ๑๒๑๔ ถูกค้าท่างประเทศเข้ามาค้าขาย ในกรุงเทพมหานคร
 นครนี้ เอาเงินเหรียญเข้ามาซื้อ ของมาก ราษฎรหาเงิน
 เหรียญไม่ เพราะไม่เข้าใจในน้ำหนัก แลราคาเงินเหรียญ
 แลสงสัยว่าจะใช้สอยยาก จึงไม่รับ ร้องหาแต่เงินบาท
 ครั้งนั้นได้มีคำประกาศตาม การที่ตกลงแล้ว ว่าเงินเหรียญ
 ๓ เหรียญเท่ากับราคาเงิน ๕ บาท ๖ เหรียญ
 เท่ากับราคาเงิน ๑๐ บาท ๑๒ เหรียญเท่ากับราคาเงิน ๕
 ตำลึง ๒๔ เหรียญเท่ากับราคาเงิน ๑๐ ตำลึง ๔๘ เหรียญ
 เท่ากับราคาเงินซึ่งหนึ่ง เมื่อคนต่างประเทศมาซื้อ ของด้วย
 เงินเหรียญ ก็กราคาทั้งนี้แล้วให้ราษฎร รับเงินอย่างรับ
 เงินบาท เงินเหรียญที่รับมาแล้วนั้น จะเอามาส่งคลัง แลกเอา
 เงินบาทไป ตามกำหนดนี้ก็ได้ จะส่งภาษีอากร ตามพิกกัน
 ก็ได้ ให้ราษฎร รู้ พิกกันแล้ว จึงยอมซื้อ ขาย กับคนนอกประ
 เทศ โขย สควด ด้วยเงินเหรียญถ้วนนี้ เมื่อสงสัยจะตรวจ

คราคี แคง ทั้งลง พัง เลียงก็ไ้ เผาไฟก็ไ้ ในเงินเหรียญ
เงินแคงเงินปลอมก็ห้อยกว่าเงินบาท แลจะคุ้มก็แคงก็ไ้
ง่ายกว่าเงินบาท คำประกาศไว้แต่ก่อน อย่างนี้ การก็ยัง
ยืนอยู่ไม่ได้แปรผันอันใด ราษฎรก็ไ้ซื้อขายใช้สอยด้วย
เงินเหรียญตามพิ กัก ๓ เหรียญต่อ ๕ บาทนั้น เป็น
ปรกติ เรียบร้อยมานานแล้ว เมื่อสิ่งของชายที่ห้าง อัง กฤษ
ห้างแขกผู้ไ้ไปซื้อด้วยเงินเหรียญผู้ชายก็รับโดยคดอง ใครจะ
ส่งสิ่งของให้ทำมาหามาแต่ต่างประเทศ ก็ยอมใช้เงิน เหรียญ
กันไ้คดองไม่มีชกขวางอันใดผู้ที่ จะเก็บไว้มาก เก็บเงิน
เหรียญไว้ก็ไม่ว่าทอนอะไร จะซื้อของในเมืองนี้ก็ไ้เมือง
อื่นก็ไ้ คดองสะดวกแล้วมิใช่ๆ ก็บันทึกในเร็ว ๆ ลูกค้า
ต่างประเทศ มากล่าวว่ . ซื้อสินค้าด้วยเงินเหรียญราษฎรไม่
ใคร่รับ ร้องหาเงินบาทการที่เป็นดังนี้ ราษฎร ขึ้นกันไปด้วยอะ
ไรจึงไม่รับเงินเหรียญถ้าไม่รับเงินเหรียญเพราะลูกค้านอกประเทศ
เอาเงินเหรียญต่าง ๆ เช่นเงินเหรียญวิถันกาข่าง เงินเหรียญ
วูเยียข่างมาซื้อของเห็นผลิตภัณฑ์ฐานผลิตภัณฑ์ไป ไม่เข้าใจหน้าหนัก
แลราคาก็ไม่ใคร่รับ ถ้าเป็นดังนี้ จะประกาศให้รู้ไ้ว่าเงิน
เหรียญวิถันกานั้นขนาดใหญ่ ย่อมกว่าเงินเหรียญนอ อยู่บ่อยครั้ง
เงินเหรียญนอ ๑๒ เหรียญเป็น ๕ ทำสิ่ง เงินเหรียญ วิถันกาขนาด

08/10/2566

ใหญ่ ๑๓ เหยียบเงิน ๕ คำสั่ง เงินเหยียบนถ ๔๘

เหยียบเงิน ๑ เงินเหยียบวิไลตาชมากใหญ่ ๕๒ เหยียบ
เงิน ๑ ๗ เงินร^๕เยย^๕เมือง^๕อีก^๕เคียน^๕นี้^๕คิด^๕กัน^๕หยา^๕ย^๕ ๗
แต่เดิมมา จนบัดนี้^๕ก็^๕คิด^๕ร^๕เยย^๕ละ ๓ ส^๕ล^๕ง ๔ ร^๕เยย^๕ต่อ^๕ ๓ บาท
แต่ครั้ง^๕นี้^๕พิจารณา^๕โดย^๕ละ^๕เอียบ^๕เข้า^๕ ด้วย^๕ซึ่ง^๕เทียบ^๕กับ^๕เหยียบ
คือน^๕ก^๕ไ^๕ค^๕ว^๕มา^๕ว่า ๑๑๒ ร^๕เยย^๕เท่า^๕กัน^๕กับ^๕ ๔๘ เหยียบนถ
ๆ^๕เงิน^๕ไทย^๕ซึ่ง^๕หนึ่ง^๕ ให้^๕ราช^๕ฎ^๕ร^๕พิ^๕ก^๕นี้^๕แล้ว^๕รับ^๕ช^๕อ^๕ช^๕าย
กับ^๕ชาว^๕ต่าง^๕ประ^๕เทศ^๕ ด้วย^๕เงิน^๕เหยียบ^๕ตาม^๕ประ^๕เทศ^๕ ก^๕่อน
แล^๕บัด^๕นี้^๕น^๕เ^๕ท^๕อ^๕ญ

ถ้า^๕เงิน^๕ย^๕อ^๕ย^๕เล็^๕ก^๕น^๕อ^๕ย^๕ก^๕ว่า^๕เหยียบ^๕ที่^๕ออก^๕ช^๕อ^๕มา^๕นี้^๕ แล
เช่น^๕เหยียบ^๕ญ^๕ท^๕ก^๕ เหยียบ^๕ชา^๕ว^๕ค^๕มี^๕ตรา^๕นาย^๕ห้าง^๕เมือ^๕ง^๕เงิน^๕มาก^๕ ก็
ให้^๕รวม^๕เขา^๕ซึ่ง^๕กับ^๕เงิน^๕เหยียบ^๕นถ^๕ หนึ่ง^๕เท่า^๕ ๓ เหยียบ
นถ^๕แล้ว^๕ให้^๕คิด^๕เงิน^๕กัน^๕ ๕ บาท^๕เทอ^๕ญ^๕ หนึ่ง^๕ถ้า^๕ราช^๕ฎ^๕ร^๕ไม่^๕
รับ^๕เงิน^๕เหยียบ^๕ชาว^๕นอก^๕ประ^๕เทศ^๕มา^๕ช^๕อ^๕ช^๕อง^๕นั้น^๕เพราะ^๕ค^๕น^๕ก^๕น^๕เ^๕่า^๕ๆ^๕
จน^๕ให้^๕เกิด^๕สง^๕ไส^๕ย^๕ว่า^๕จะ^๕ไม่^๕เป็น^๕เงิน^๕ก็^๕ไป^๕กระ^๕ม^๕ง^๕ ถ้า^๕เกิด^๕ความ
สง^๕ไส^๕ย^๕อย่าง^๕นี้^๕ ก็^๕ขอ^๕แจ้ง^๕ความ^๕มา^๕ให้^๕ท่าน^๕ทั้ง^๕ป^๕วง^๕ร^๕ู้^๕ ว่า^๕ที่^๕ๆ^๕
ค^๕น^๕ก^๕น^๕เ^๕่า^๕อย่าง^๕นี้^๕ไม่^๕จริง^๕ ด้วย^๕ชาว^๕นอก^๕ประ^๕เทศ^๕ เขา^๕เงิน^๕เหยียบ^๕
มา^๕แล^๕ถ^๕เงิน^๕มา^๕ท^๕ไป^๕แต่^๕ค^๕ด^๕ง^๕ใน^๕เร^๕ว^๕ ๗ นี้^๕หลาย^๕แล^๕น^๕เหยียบ^๕
เงิน^๕หลาย^๕พัน^๕ซึ่ง^๕แล^๕ว^๕ ใน^๕ส^๕ล^๕วง^๕ไ^๕้^๕ให้^๕หล^๕อม^๕เงิน^๕เหยียบ

๑๘/10/2566

เหล่านี้ ก็ทำเป็นเงินเหรียญบาท ใต้หลอมลงแล้วกว่า
 ห้าพันซึ่ง น้ำเงินก็เป็นปรกติอยู่ อย่างแต่ก่อน เงินเหรียญ
 ปลอมคือเป็นเงินแดง ฎาเงินผ่าเอาคิยกลแล่นไว้ค้างใน มี
 . แผลดปลอมมาบ้างก็เล็กน้อย ทาตก็ขอจับได้ ทั้งลงฟัง
 เสียงก็ขอจับได้ ไม่มากนักผิดสังเกตุผิดปรกติไปตอก
 การก็เหมือนอย่างแต่ก่อนนั้นแล . เพราะฉะนั้น ขอให้ท่าน
 ทั้งหลายทั้งปวง คำนึงเส่าฎาผิด ๆ ฎก ๆ ไป ให้
 ซอซายกันด้วยเงินเหรียญตามคำประกาศเก่า คือ ๓ เหรียญ
 เป็นเงิน ๕ บาท ๖ เหรียญเป็นเงิน ๑๐ บาท ๑๒
 เหรียญเป็นเงิน ๕ ตำลึง ๒๔ เหรียญเป็นเงิน ๑๐
 ตำลึง ๔๘ เหรียญเป็นเงิน ๕ . ๆ
 เงิน ร. ๕๕ เมือง อ. ๕๕ นั้น ๗ ร. ๕๕ เป็นเงิน ๕
 บาท ๑๔ ร. ๕๕ เป็นเงิน ๑๐ บาท ๒๘ ร. ๕๕ เป็น
 เงิน ๕ ตำลึง คือ ๒๐ บาท ๕๖ ร. ๕๕ เป็นเงิน ๑๐
 ตำลึง คือ ๔๐ บาท ๑๑๒ ร. ๕๕ เป็นเงิน ๕ คือ
 ๕๐ บาท . ๆ
 เงินเหรียญวัดนาคาขนาดใหญ่ ๑๓ เหรียญเป็นเงิน ๕
 ตำลึง ๒๖ เหรียญ เป็นเงิน ๑๐ ตำลึง ๕๒ เหรียญเป็นเงิน
 ๕๕ ซึ่งหนึ่ง ยังขมอยู่ อย่างก่อนนั้น เทอญ

ไปรคให้เลิกค้าอากรมพร้าว กลับเรียกภาษีน้ำมันตามเดิม
 ด้วย พระยาราชภักดีศรีรัตนราชสมบัติ พระยาพิพิธ
 โภคโดย สรวริย์ รัยพระบรมราชโองการ ไล่เกล้า ไล่กระหม่อม
 ทรงพระกรุณา ไปรคเกล้า ไปรคกระหม่อมสั่งว่า เมื่อฉะ
 ฉศุเบญจศก ไปรคเกล้า ไปรคกระหม่อมให้ เจ้าหลวง ๘ นาย
 ออกเดินรางวัลสวนของราษฎร แล้วให้ทำขานูชีลงราคา
 คั้นมะพร้าวในน้ำ โฉนดคั้นละ ๑๐๐ เข็ญแจก ให้แก่ราษฎร
 เจ้าของสวนทุกราย เจ้าภาษีน้ำมันพร้าวมา ร้องว่า ราษฎร
 ชาวบ้านลักทำน้ำมันพร้าวปลอมแซกซื้อขาย ครั้นจะแต่ง
 คนออกจับกุม ก็เกิดวิวาท ร้องฟ้องขึ้นโรงศาลช่วยการ
 ทำอากรมพร้าว จะขอทำภาษีผลมพร้าวซื้อขายแต่ผู้เดียว ท่าน
 เสนาบดี ปรึกษาร่วมกัน กราบขังคมทูลพระกรุณา ขอรัย
 พระราชทานตั้งเจ้าภาษีไปเก็บภาษีผลมพร้าว เจ้าภาษีกั
 หาเก็บภาษี ตามฎีกัดไม่ ทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อน
 ฉะฉิมโรงอัฐศก ไปรคเกล้าไปรคกระหม่อม ให้ยกภาษีผลมพร้าว
 แลราคาค้ำคั้นพร้าว คั้นละ ๑๐๐ เข็ญนั้น ออกเสีย ให้นาย
 ระวัง เวียกเช่นค่าอากรมพร้าว ๓ คั้นเป็นเงินสิ่งหนึ่ง ให้
 ราษฎร ชาวผลมพร้าว แลทำน้ำมันพร้าวตามชอบใจ ฉะ
 ฉศกฉศก หนีผลมพร้าว น้ำมันพร้าวมีราคาแพง ราษฎร

กว่าแต่ก่อน ทรงพระราชดำริเห็นว่าผลมพร้าว น้ำมัน
 มพร้าวมีราคาแพง เพราะต้นมพร้าวของเก่าต้นแก่สูงคงโตไป
 ไม่มีผลบ้าง ตายเสียบ้าง ต้นมพร้าวจึงน้อยไป ราษฎร
 เจ้าของสวนไม่ปลูกเพิ่มเติมขึ้นในที่สวน เพราะกลัวจะต้อง
 เสียอากรค่าต้นมพร้าว ๓ ต้นเป็นเงินสิ่งหนึ่ง ผลมพร้าว
 แล่น้ำมันมพร้าวจึงแพงไม่บริบูรณ์ จึงทรงพระกรุณา โปรด
 เกล้าฯ สั่งว่า แท่นเสียไป ให้ยกประกาศแก่ราษฎร
 เจ้าของสวน แขวง กรุง เทพมหานคร แลหัวเมือง ที่สวน
 มพร้าวต้องเสียอากรอยู่นั้น ถ้าถึงกำหนดขุดผลสุกตัดจะ
 โปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อม ให้ยกราคาต้นมพร้าวเสียมิให้
 นายระวางเรียกอากรต้นมพร้าวแต่ราษฎรเจ้าของสวนสืบไป แล้วจะ
 ให้เรียกภาษีน้ำมันแก่ผู้ทำน้ำมันเหมือนอย่างแต่ก่อนให้เจ้าของสวน
 ซ่อมแซมปลูกข้างต้นมพร้าวขึ้นไว้ ให้บริบูรณ์อยู่ในสวน
 ยิ่งขึ้นไปกว่าเก่าเดิม การที่จะเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง
 เพราะว่าน้ำมันมพร้าวนั้นใช้ในบ้านเมืองก็มาก แลแล้วก็จะได้
 เป็นสินค้าขึ้นทุกเรือออกไป จำหน่ายหัวเมืองแลนา ๆ
 ประเทศทุกแห่งทุกตำบล การประกาศนี้ให้พระแก้วคุณ
 รัตนยคีเจ้ากรม ขุนพิพัฒน์ นากร ปลัดซ้าย ขุนวิสุทธิภกร
 ปลัดขวาพระคลังสวนใน หลวงแก้วเจ้ากรม ขุนศรีวิมลยคี

ปลัด กรม ส่วน นอก ขนหมื่นนาย ระวังบอก ประกาศแก่
 ราษฎร เจ้าของ ส่วน ให้ รุ่ง ทั่วกัน อย่าให้ มีความ เกียจ
 คร้าน อู่สาหัสซ่อมแซมปลูก ช่าง คั้นมพร้าว ขึ้นให้ มีมาก
 เหมือน ๆ กันจงทุก ๆ ส่วน แต่ในจำนวนนี้ ชาวตมคกนี้
 ยังคงเรียก อากร ตามเดิม แต่มี ผล สัตตศก ไป อากร คั้นมพร้าว
 ไปรค ยกพระราชทานให้ราษฎร เจ้าของ ส่วนทุก ราย อย่าให้
 ขาดได้ ตามวัย สั่ง

หมาย ประกาศมา ฅวัน จันทร์ เดือนเก้า แรม
 สิบสองค่ำ ปีชวดตมคก

ประกาศจะไปวัดพระราชทานเขี้ยวหัวทักด้วยทองแป

มีพระบรมราชโองการมา พระยาศรีสุนทร สุรังสินาท ให้
 ประกาศแก่พระราชวงษานวงษ์ แลข้าราชการ ฝ่ายหน้าฝ่าย
 ในให้ทราบทั่วกันว่า ครั้นแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอด
 พระฟ้าเจ้าโลกย์ แลแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 ณาโดยครั้ง โผ้น เมื่อไรสำเภาเสียมาก ๆ สิ้นค้าสำเภา
 ราวาคดมาก เงินกำไรสำเภาน้อยไปไม่พอแจกเขี้ยวหัวทัก ก็
 ขอกลดึงจำนวนเก่าบ้าง ๆ จำนวนเก่าแบ่งสามส่วนลด
 ส่วนหนึ่งบ้าง แบ่งสี่ส่วนลดส่วนหนึ่งบ้าง แลบางคราว
 พระราชทานผ้าลายตีให้แทนเงินบ้าง พระราชทานทองคำ
 บางคราวบ้าง ทองคำเงินบ้าง ให้แทนเงินก็มี บัญชี
 เก่า ๆ ยังเปนพยานเห็นอยู่ ถ้าไม่เชื่อจะเอามาให้ตักก็ได้
 การเปนอย่างมาดังนี้มีอยู่ ก็เมื่อกาลประจวบกับบัดนี้ ฝน
 แปรยักย้ายไปอย่างไรบ้าง ก็ขอให้ท่านทั้งปวง ผู้รับพระ
 ราชทานเขี้ยวหัวทัก ผ่อนผันยอมไปบ้าง โดยสมควร บัดนี้
 เรือกำปั่นใหญ่กรงไปค้าต่างประเทศไม่ได้ เงินเข้ามา ได้แต่
 ทองคำเขี้ยวหัวทักขึ้น ๆ จนราคาของกำเขี้ยวหัวทักซึ่งแต่ก่อน
 ราคขายกันถึง ๓๗ หนักถึงแล ๓๗ หนักตกลงมาที่ละร้อย
 เศษอยู่เพียง ๑๕ หนักแล ๑๕ บ่ยอมเล็กน้อยก็มี นายอากร

แต่เจ้า ภาณุ ซึ่ง ส่ง เงิน ขึ้น ท้อง พระ คลัง ก็ ขอ ส่ง เป็น ท้อง คำ
 เสีย โดย มาก ไม่ ใคร จะ ส่ง เงิน ถึง ที่ ส่ง เงิน ก็ ขอ ส่ง เป็น
 เงิน เหยื่อ เงิน งุ่น เดี๋ย โดย มาก ไม่ ใคร ส่ง เงิน ทรายาท ๆ
 นั้น ลก คำ ต่าง ประเทศ มา ขอ แลก ไป ใช้ สอย ซอ สิ้น คำ แต่
 ราษฎร ๆ ที่ ยาก จน แต่ ก่อน ไม่ เคย มี เงิน มาก ครั้น ได้ เงิน ไป
 ก็ ดัน มั่ง นี้ เขา ไป เกีย จำ ซอ น เสีย ไม่ เขา ออก ใช้ เงิน ทราย
 ายาท หาย ไป ๆ เงิน ทราย ยาท ที่ นาย อากร แล เจ้า ภาณุ ส่ง เข้า มา
 ใน ท้อง พระ คลัง ลก คำ ต่าง ประเทศ ก็ เขา เหยื่อ มา ขอ แลก ไป
 ทุก คราว เวื่อ ไฟ ใน ระหว่าง ๒๐ วัน ๑๐๐๐ ชั่ง ขึ้น ไป จน ๒๐๐๕
 ชั่ง ลง มา เสมอ อยู่ ดังนี้ นาน มา หาย เตือน แล้ว เงิน เหยื่อ น
 เงิน งุ่น ที่ ไต่ ไร ใน ท้อง พระ คลัง ก็ ให้ ทำ เป็น เงิน เหยื่อ น ยาท
 อยู่ ทำ ขึ้น ได้ ย่าง ลก คำ ต่าง ประเทศ ก็ มา ขอ แลก ไป ๆ ไม่
 หย กลง ครั้น จะ ก็ ไร ไม่ ให้ แลก ก็ จะ ผิด ต่อ สัญญา เช่น
 อัน ชัก ทาง คำ ขวบ เครื่อง จักร ที่ ทำ เงิน เหยื่อ น พวก ช้าง
 เงิน เก่า ก็ มีความ อด อด ขน บาน ผู้ ร้าย ที่ เช่น ผู้ จ่าย ทำ การ อยู่
 นั้น ให้ แล ตั้ง ทำ จักร ให้ หัก เสีย ถึง สอง คราว มา แล้ว การ ต้อง
 หย ด ซ่อม แซม ทำ จักร อยู่ ชั่ว วัน ไป ถึง จะ ยอม แพ้ แก่ ช่าง เงิน
 ให้ ทำ เงิน ทราย ยาท ไป อย่าง เก่า ก็ ไม่ ทำ ขึ้น ไ้ รวด เร็ว ทัน
 ท่วง ที่ เหมือ น กับ เงิน เหยื่อ น ยาท ที่ ทำ ใน จักร ได้ แล้ว จะ

08/10/2566

เปนช่องให้ผู้ที่คิดหากำไรทำเนื้อเงินให้เสียไปทุกชั้น ๆ แล
 จะเปนช่องให้ชายผู้ร้ายที่ทำเงินแดง ลอบทำเงินแดงมาก
 ขึ้น ทองคำที่เจ้าภาษีนาย อากร ส่งแทนเงินนั้น ทรงพระ
 ราชดำริห์ให้ทำทองทศ ทองพัดทองพัดกึ่งสี่ ใช้เหมือน
 หนึ่ง กับหมายแทนเงินแปดบาท สี่บาท สิบสองโดยลำดับ
 ความแจ่มอยู่ในประ ภาศแต่ก่อนนั้นแล้ว ทองสามอย่างนี้ ก็ได้
 พระราชทานแจกจ่ายไปมากแล้ว ใช้แทนเงินไต่ คือเหมือน
 กับเบี้ย อัฐ เบี้ยโสฬศ แปะอัฐใช้แทนเงินเพอง สิบหก
 โสฬศใช้แทนเงินเพองฉัณโค ทองทศใช้แทนเงิน ๘
 บาท ทองพัดใช้แทนเงิน ๔ บาท ทองพัดกึ่งสี่ใช้แทน
 เงินสิบสองฉัณฉัณนี้ เบี้ย อัฐ เบี้ยโสฬศ กั๊ก ทองทศ ทอง
 พัด ทองพัดกึ่งสี่ กั๊ก ผู้ไต่ไป จะเอามาส่งแทนภาษีอากร
 ก็ได้ จะมาขึ้นเอาเงินตราไปแต่คลังก็ได้ เมื่อเปนดังนี้
 ทองสามพวกฉัณนี้ ก็เหมือน กันกับเบี้ย อัฐ เบี้ยโสฬศ เบี้ย อัฐ
 เบี้ยโสฬศ เปนแต่ติดกับ ทองแดง ใช้แทนเงินไต่ เพราะตรา
 เปนสำคัญ เมื่อมาขึ้น ขอเปลี่ยนเงินในพระคลังก็เปลี่ยนได้
 ตามกำหนดไม่ขัดขวางฉัณฉัณโค ทองสามจำพวกนี้ ถึงราคา
 ทองสูง อยู่คือคิดเป็น ๑๘ หนักทอง ก็เพราะมีตราเป็นสำคัญ
 แล้วก็ควรใช้ไต่เหมือนกัน เมื่อมาใช้แทนภาษีอากร ฤาขึ้นเงิน

ในท้องพระคลัง ก็ได้นั้น ก็ครั้งนี้ จะแจกเบี้ยหวัดด้วย
เงินค่าเทวียนบาท ยังทำขึ้นไม่ใคร่ทันควร จะต้องรอ
เบี้ยหวัดไว้ แจกต่อแรมเดือน ๑๒ กระฐุนแล้ว เหมือนอย่าง
ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๑
แผ่นดินพระจุฬินทรมหาราช ตั้งแต่ยกบุตรศึกมาจนถึง บั้นเมืงสัมฤทธิ์ศึกนั้น
จะรอไว้ก็ได้แต่เงินมีบ้าง พอจะแจกไปราชการต่าง ๆ ก็ว่างอยู่
จะรอไว้ก็ไม่ต้องการ เพราะฉนั้นทรงพระราชดำริห์ จะลงมือ
พระราชทานเบี้ยหวัด ตั้งแต่วันจันทร์ เดือน สิบ ขึ้นห้าค่ำ ปีชวค
ฉศกไป แต่จะต้องเอาทองทศของพิศของพักคิงส์ ก็ได้แทนเงิน
บาทบ้าง ในส่วนที่ ๕ ที่ ๖ จะว่าเป็นอย่างภอเห็น คือผู้ใดได้
เบี้ยหวัดห้าตำลึง จะพระราชทานเงินแต่ห้าตำลึงของพิศ ๆ หนึ่ง
แทนเงินห้าตำลึง ๑๑ เบี้ยหวัด ๖ ตำลึง จะพระราชทาน
เงินแต่ห้าตำลึงของพิศ ๆ หนึ่ง ๑๒ จะพระราชทานเงินแต่
ห้าตำลึงสามบาท แลของพิศคิงส์ สองแทนเงินห้าบาท ผู้ใด
ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดสิบตำลึง จะพระราชทานเงินแต่แปด
ตำลึงของพิศ ๆ หนึ่งแทนเงินสองตำลึง ถ้าเบี้ยหวัดสิบสอง
ตำลึง จะพระราชทานเงินแต่สิบตำลึงของพิศ ๆ หนึ่ง ๑๓
ของพิศสองพิศ แทนเงินสองตำลึง ๑๔ จะเงินแต่เก้าตำลึงถึง
ของพิศคิงส์ แทนเงินสองตำลึงถึง ขึ้นไปโดยนัย

03/10/2566

จนในท^๕เขยหัวค^๕มาก ๆ จะพระร^๕ราชทานทองทศ^๕ห้า
 ฎาทองพิศ ๑๐ ฎาทองพิศ^๕กึ่ง^๕สี่ ๑๖ แทนเงิน ๑๐ ^๕ค่า^๕สิ่ง
 ทองทศ ๑๐ ฎาทองพิศ ๒๐ ฎาทองพิศ^๕กึ่ง^๕สี่ ๓๒ แทนเงิน^๕ช^๕ง^๕หน^๕ง
 ให้^๕รับ^๕ทอง^๕ไป^๕แทน^๕เงิน^๕ไว้^๕ก่อน^๕ ก็^๕ถ้า^๕จะ^๕ใคร^๕ได้^๕เงิน^๕จะ^๕มา^๕ขอ
 เปลี่ยน^๕เอา^๕เงิน^๕ไป^๕ก็^๕ได้^๕ แต่^๕ขอ^๕ให้^๕รอ^๕ไว้^๕จน^๕การ^๕แจก^๕เขย^๕หัว^๕ค^๕แล้ว^๕
 ค^๕ือ^๕ส^๕น^๕เท^๕ื่อ^๕น ๑๒ แล้ว^๕ ถึง^๕เท^๕ื่อ^๕น^๕อ^๕าย^๕ชน^๕ค^๕่า^๕หน^๕ง^๕ไป^๕จะ^๕มา
 เปลี่ยน^๕ชน^๕เอา^๕เงิน^๕ก็^๕ได้^๕ แต่^๕ใ^๕น^๕เท^๕ื่อ^๕น ๑๒ เข้า^๕มา ใน^๕ข^๕้า
 ราช^๕การ^๕ที่^๕ใ^๕รับ^๕พระ^๕ราช^๕ทาน^๕เขย^๕หัว^๕ค^๕ ขอ^๕ให้^๕ง^๕คร^๕ว^๕อ^๕ร^๕ัง^๕ไว้^๕ก่อน^๕
 อย^๕่า^๕เพ^๕ื่อ^๕ม^๕ว^๕ค^๕ว^๕น^๕ร^๕่ง^๕เอา^๕เงิน^๕ข^๕ว^๕ท^๕ เพ^๕ระ^๕เงิน^๕ข^๕ว^๕ท^๕ที่^๕ทำ^๕ขอ^๕ก^๕ ยัง^๕ไม่
 ทั^๕น^๕ม^๕ื่อ แต่^๕ถ้า^๕เอา^๕ไป^๕ใ^๕ช^๕้^๕ส^๕อ^๕ย^๕ก^๕ระ^๕จ^๕ัก^๕ก^๕ระ^๕จ^๕าย^๕ ราช^๕การ^๕
 ผู้^๕ขอ^๕ข^๕าย^๕ใ^๕ค^๕่^๕ทอง^๕ไป^๕ จ^๕ร^๕ว^๕รับ^๕ร^๕อ^๕น^๕มา^๕เปลี่ยน^๕เอา^๕เงิน^๕ก็^๕จะ^๕ยอม^๕ใ^๕้
 ไม่^๕ห้าม^๕มิ^๕ใ^๕ให้^๕ช^๕ัก^๕ข^๕ว^๕าง^๕ทาง^๕ค^๕่า^๕ข^๕าย^๕แล^๕ป^๕ระ^๕โย^๕ชน^๕ โภ^๕ช^๕ผล^๕ของ
 ราช^๕การ^๕ ใ^๕้^๕พระ^๕ร^๕ว^๕ช^๕วง^๕ษา^๕น^๕วง^๕ษ์^๕ แล^๕ข^๕้า^๕ร^๕าช^๕การ^๕รู้^๕ค^๕ว^๕ร^๕ม^๕ตาม
 ป^๕ระ^๕กาศ^๕นี้ ใ^๕้^๕เ^๕น^๕ม^๕น^๕อย^๕่า^๕ใ^๕้^๕เข้า^๕ใ^๕ใจ^๕มิ^๕ท^๕ ๆ^๕ไป^๕ ป^๕ระ^๕กาศ^๕มา
 ฉ^๕ว^๕น^๕เส^๕ว^๕ร^๕ เท^๕ื่อ^๕น^๕สิบ^๕ ช^๕น^๕สาม^๕ค^๕่า^๕ ช^๕ว^๕ค^๕น^๕ค^๕ก^๕ ค^๕ั^๕น^๕ราช^๕ ๑๒๒๖
 เ^๕น^๕ว^๕น^๕ที่^๕ ๕๕๖๑ ใน^๕ราช^๕การ^๕ป^๕ระ^๕จ^๕ุ^๕บ^๕เ^๕น^๕ ๗

ประกาศ การพระราชพิธี เสด็จเฉลิม พระชนม์ พรรษาที่ ๑

มีพระบรมราชโองการ ให้นำพระขัติยวงษา ตรีสังฆนาท
ให้ประกาศแก่ผู้สำเร็จราชการเมือง กรมการ แลนาชข้า
กำหนดให้ทราบทั่วกัน ด้วยว่าเสนาบดีที่ปรึกษาพร้อมกันว่า
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณ ทรงม
อันมหาประเสริฐ เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติบรมราชาภิ
เศกแล้ว ทั้งอยู่ในทิศพิชิตราชธรรม ทรงบำรุงพระบรม
พุทธศาสนายิ่งใหญ่พระราชกุศล เพิ่มเติมจนกว่าธรรม
นิยมเต็มเป็นหลายอย่าง ประการหนึ่งพระราชวงษานวงษ์
มีกรมแล้วก็เลื่อมเป็นกรมใหญ่ ทั้งยังมีกรมก็ตั้งเป็น
กรมขึ้น ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็ทรงชุบเลี้ยงให้มี
ยศบันดาศักดิ์ ตามตระกูล วงษ์ แลทรงชุบเลี้ยงด้วย
คุณวิชา แลความอุสาหของผู้นั้น ๆ ตามควรแก่คุณา
คุณูป แล้วทรงพระมหากรุณาเมตตาแก่ราษฎรให้มีโอ
ภาศ ถวาย ฎีกา แลสิ่ง ความทุกข์ร้อน ซึ่งมีมาแต่ผู้มีบันด
าศักดิ์ แลผู้มีทรัพย์สินแลขนสาร กตความไว้ไม่ชำระแลอื่น ๆ
ทุกเดือนมิได้ขาด การซึ่งราษฎรได้รับความเดือดร้อนเพราะ
ผู้มีบันดาศักดิ์แลผู้มีทรัพย์สิน ก็เขายางลงกว่าแต่ก่อน
เป็นอันมาก แล้วทรงพระอุสาหเสด็จ ออกทรงว่าราชการ

๑8/10/2566

แผ่นดินวันละ ๒ เวลาเสมอไม่เคลื่อนคลาก โดยพระไทย
 ทรงพระเมตตากรุณาแก่ข้าทูลฉลอง ๑ แล้อาณาประชาราษฎร
 เพื่อจะทรงยับเยินเหตุไทยมิให้ไต่ความขัดข้องแก่ชนร้อ
 แล้ก็ทรงสอคล้องทำนุบำรุงเบิกทางค้าขายให้เจริญมากขึ้น
 ไฟฟ้าเข้าแผ่นดินก็บริบูรณ์ ด้วยทรัพย์สินของเงินทอง
 ตามคุณานุรูปทั่วไป ในพระราชอาณาจักรมากกว่าก่อน
 คั้วคนทั้งหลายซึ่งเป็นไฟฟ้าเข้าแผ่นดิน จะคิดถึงพระเดช
 พระคุณมีพระกรุณาต่อใต้ฝ่าละออง ๑ แลในรัชกาลฉะนี้
 วันอังคาร เดือนสิบเอ็ด แรมสามค่ำ พระชันษาพระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหา
 ประเสริฐถ้วนครบ ๖๐ ปี ตามพิธีสริยสงกรานต์รอบพระ
 ธาตุคย ๖๐ ครั้ง ท่านเสนาบดีแลข้าทูลฉลอง ๑
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยในกรุง ๑ คิดจะฉลองพระเดชพระคุณ เสด็จ
 พระชันษาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เป็น
 พระเกียรติยศอันใหญ่ยิ่ง จะให้ประเทียงพระสงฆ์มาฉน
 วันอังคาร เดือนสิบเอ็ด แรมสามค่ำเวลาเช้า เวลาบ่าย
 พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ตั้งเครื่องบูชาแขวนโคม
 ตามหน้าวังหน้ายานาคก แลมีการเล่นต่าง ๆ ให้ครึกครื้น
 ตามที่มีพระกรุณา ณะพระเวทีย์พระเดชพระคุณ แลที่หัวเมือง

08/10/2566

บอกใ้ฝ่ายเหนือ นั้น ผู้ว่าราชการเมืองกรมการ ก็ใ้
 ทรงพระมหากรุณาชยเลี้ยงใ้มียศชั้นศักดิ์ทิ ตามผู้ใหญ่ผู้
 น้อย จึงคิดถึงพระเศษพระคุณ ประภาคบอกกล่าว
 กรมการ แลราษฎร วันอังคาร เดือนสิบเอ็ด แรมสาม
 ค่ำเวลาเช้า ใ้ผู้ว่าราชการเมืองกรมการผู้มีชั้นศักดิ์ทิ
 ปฏิบัติพระสงฆ์ เวลาบ่ายนิมิตต์พระสงฆ์ มาสวดพระพทธมนต์.
 ตั้งเครื่องบูชา เวลาค่ำใ้แขวนโคมตามหน้าคักหน้าเรือนหน้า
 โรงหน้าแพ แลคิกใ้มีการเล่นต่าง ๆ ตามมีในพื้นบ้าน
 พนเมือง แลในบ้านเรือนราษฎรนั้น ใ้แขวนโคมตามหน้าบ้าน
 แลแถวตลาดทุกตำบลตามคนที่ยินดีเห็นแก่พระบารมี คิก
 ถึงพระเศษพระคุณ จะยอมทำตามสั่งแลชักชวนนั้น การ
 ที่ท่านเสนาบดี ข้าทูลฉลอง. ใ้พร้อมใจกับคิกถึงพระเศษ
 พระคุณทั้งนี้แล้ว * บอกข่าวข่าวร้องชักชวนคนทั้งปวง ใน
 กรุงนอกกรุงใ้ทำการ มงคลเฉลิมพระชนม์พรรษา ผลอิง
 พระเศษพระคุณพร้อมกันทั้งนี้ ก็ช่วยเข้าใจว่าคนเช่นอัน
 มากใ้พึ่งพระบารมีพระเศษพระคุณ ใ้ความสบายความ
 เจริญมานานก็คง จะคิกถึงพระเศษพระคุณมากด้วยกัน. แต่
 ถ้าผู้ใ้จะเกียจคร้าน ฤฯ คิกว่ายากจนขัดสน จนน้ำมี้นตาม
 ตะเกียง แม้ในเวลาที่ยวก็เสี่ยตาย ฤฯ เห็นว่ามีเหตุฎาร

๐๘/10/2566

อะไร อื่น ๆ เช่นที่ไม่สบาย สดวกใจ จะไม่ทำก็แล้วไป
 ไม่ได้ตกทอดกระเกณฑ์เร่งรัดให้ทำคอก ตามแต่ใจคนทั้ง
 ปวงไม่ถือเอาเป็นความผิด ด้วยความคิดต่าง ๆ กัน
 ซึ่งประกาศมานี้ เช่นแต่ชักชวนผู้คิดถึง พระเดชพระคุณที่ก่อให้เกิด
 จะทำ ให้ทำคล้ายกันในวันเดียวกัน คือวันอังคารเดือน
 สิบเอ็ด แรมสามค่ำ ปีชวดฉศกนี้ แต่ถ้าราษฎรข้าเจ้า
 ย่าม นาย ฤๅลูกค้าต่างประเทศ จีนแขกฝรั่งเหล่าใดพวก
 ใดไม่ยินดีทำตาม เพราะถือว่ายากจนขัดสนก็ตี ฤๅ
 โดยจะว่าขยายชำนินทา ไม่นับถือพระบารมี พระเดชพระ
 คุณ อย่างใดใดก็ดี อย่าให้ผู้สำเร็จราชการเมืองกรม
 การ นายบ้านกำนันนายอำเภอผู้ใดผู้หนึ่ง เกะกะมาจิจำ
 ทำโทษ ว่ากล่าวอะไรเลย เพราะปากคนเจรจาขยายเข้าไป
 ตามวาจาตามใจก็ไม่ทรงถือโทษ ความพ้องขยายเข้าไป
 ยกเสียนานมาแล้ว ต่อพวกโตมั่วสุ่มคุมพิกพวกเข้า ชัก
 แฉงต่อการแผ่นดิน ฤๅก่อเหตุให้คนตื่นไปผิด ๆ ประ
 หลาด ๆ ต่าง ๆ จึงให้ผู้รักษาเมือง กรมการ นาย
 บ้านกำนันนายอำเภอ เขาใจใส่ไว้ให้รักท่วงที และมีโย
 ขอกมายัง ลูกขุน ฉลาลา ฤๅกราบเรียนเป็นความลับ ๆ
 ษาแก่ ๑ พณ ๑ ผู้ว่าราชการปากโตฝ่ายเหนือนี้ ๆ ให้

08/10/2566

ทวงบ แล้วทั้งทำตามขัญชาสั่ง ครองน ถาผู้สำเร็จราช
 การเมือง กรมการ ได้จัดการทำขัญบูชาเฉลิม พระชนม์
 พรรษาเสร็จแล้ว ให้ขอถวายพระราช กศลมาให้กราบ
 ยศคมทล พระ กรณาให้ทราบใต้ฝ่าตอง ๑ ประกาศมา
 ณวัน สักร เดือนสี่ ชันเก้าค่ำ ขชวคคคก ศักราช ๑๒๒๖
 เปนวันที่ ๔๘๖๗ ในรัชกาลประจักษ์

สำนักหอสมุด

ประกาศที่ตึกกันตอกคดีหนึ่งสี่พุทธทำนาย
เรื่อง อ้ายโนรี

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระยัด จุฬาสรีสังคณาท ใน
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศ
แก่ราษฎรไทยมณฑลลาวแขวงเมืองนครบุรี ประถมธานี
แลกรุงศรีอยุธยาแก่ แลแขวงเมืองลพบุรี แลแขวง
พระพุทธบาท แลแขวงเมืองสระบุรี แลแขวงเมืองไชยบาดาล
แลเมืองอื่นต่อ ๆ ไป ให้เมืองโกสุมพิสัยเมืองนครเสียมราช
ว่าในเร็ว ๆ นี้ มีหนังสือคนตอกต่อ ๆ กัน อ้างว่า
เป็นหนังสือพุทธทำนาย แต่หนังสือผู้บัญญัติเป็นเจ้าชีวิต
แล้วหายเลอะไปต่าง ๆ แลมีผู้ตึกกันอ่านแลตอกไว้
แลเล่า ๆ กันไปเป็นอันมาก หนังสือนี้ความทราบใตฝ่าละออง
ธุลีพระบาทแล้ว ทรงพระราชดำริห์เห็นว่าเป็นสำนวนเขมร
ชรอย จะเป็นหนังสือพวกอ้ายเขมร ขบถแขวงเมืองนครเสียมราช
จะคิดแต่งขึ้นเกลี้ยกล่อมพวกเขมรบ้าง แลลาวฝ่ายตะวันออก
เมืองนครราชสีมาให้เข้าด้วย เพราะมีตัวอ้ายขบถชื่ออ้าย
โนรี พ่อเป็นไทยแม่เป็นญวน อยู่เมืองเขมร ได้ภักดิ์
เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ 1 อ้ายโนรีลูกใหญ่ขึ้นแล้ว ขวช
เป็นภิกษุอยู่วัดเทพธิดาราม สองพรรษา แล้วหนีไปเมืองเขมร

08/10/2566

นาย ขบด มาสั่งแก่ พระยานุภาพ ไกรภพ ผู้สำเร็จราชการ
 เมือง นครเสียมราฐ แลขุนพิศณู แลขุนข้าหลวง เข้าตัวจำ
 คุกนั้น คงแล้ว ยังชำระเอาพวกฟ้องต่อไปอยู่ ตัวอ้าย ขบด
 ที่ว่าเป็นผู้มีบุญนั้น ก็จะมีตราพระราชสีห์ประทับจักร ให้
 ไปประหารชีวิตเสีย โดยเร็วนี้ไม่ช้า เพราะฉะนั้น จึง
 ประกาศมาว่า ใครอย่าเชื่อถือหนังสือ ชู้ แลเชิกชูอ้าย
 คนที่ว่าเป็นผู้มีบุญ อยู่ที่พระนครหลวง นั้นเลย ใครได้
 ลอกหนังสือนี้ไว้ แลได้พกพาไป ก็ให้มารับสารภาพแก่
 ผู้รักษา เมือง กรมการเสีย โดยที่ จะพระราชทานโทษ ให้ ใครมา
 รับสารภาพก็ให้ ผู้รักษาเมือง กรมการ จัก ช้อไว้ อย่าเรียกค่า
 วิชาธรรมเนียม อะไรเลย ถ้าผู้ใดยังเชื่อถือเอาหนังสือนี้
 เทียวให้ลอก แลเกลี้ยกล่อมคนให้เชื่อถือ ด้วยการ กระซิบ
 กระซายต่อไป พิจารณาได้ความจริง จะให้มี โทษ ตาม

โทษาน โทษ

หนึ่ง ประกาศ ชี้แจงมา ว่าท่านทั้ง หลายทั้งปวงที่มี
 อายุมาก ๆ อยู่มานาน จงรุดถึงความหลัง ๆ ไปตามที่ได้
 เคยเห็นเคยฟังมา หนังสือไม่มีเจ้าของ อย่างนี้ แลมีผู้
 08/10/2566
 เอามาให้ลอกต่อ ๆ กันบ้าง บัดไว้บ้าง ก่อเหตุให้เล่าถา
 อ้อ อั้งไป หนังสือเหล่านี้ เป็นหนังสือมอญ หนังสือพม่า

มี หนังสือดาว ก็มี หนังสือไทยแลหนังสือจีนก็มี ย่าง
หนังสือเหล่านี้ก็เล่าภาอ้างว่า เป็นหนังสือของพระอินทร์
ย่าง ของท้าวเวสสุวรรณบ้าง แลว่าพระสงฆ์ไปเที่ยวชุก
ขักขมาส่งให้บ้าง แลว่าไปไต่มาแต่ในถ้ำในเหวบ้าง ความใน
หนังสือนั้นก็แปลกกว่าอ้างข่มขู่คน ด้วยขักขมด้วยผี แล
ทายว่าจะมีความไขความเจ็บ ภาคือก็เลื้อเหนื่อไต่ชะไร ๆ
ไปต่าง ๆ อ้างว่าเมื่อนั้นเมื่อนั้น เทอมนั้นนั้นจะมีมา แล้ว
ก็ชักชวนคนให้สวดมนต์ภาวนา แลไม่ให้กินบ่ลาภกินเนื้อ
แลให้รักษาศีล ๕ ศีล ๘ นั้นถือบิคาบารดาผู้หลักผู้ใหญ่
ครุษาอาจารย์ แลว่าใครเซืออายุ จะยืนนาน พันปีสองพันปี
แลว่าเมื่อนั้นเมื่อนั้น ผู้เช่นนั้นผู้เช่นนั้น จะมา ก็คำในหนังสือ
เช่นนั้น เป็นแต่วาจจชาววัด พระ ๆ เถน ๆ เห็นว่าคน
ทวาคถลัวอะไรอยู่ ก็เอานั้นมาว่าเห็นว่าสิ่งไร คนนั้นถือว่าก็
คนนั้นอยากอยู่โดยมากอย่างไร ก็เขาอย่างนั้นมาว่าพ่อไป
คที่เหมือน จะเข็นพระ ภาเถนที่ ๓๓ ๆ อยาก ๆ อยู่ไม่มีใคร
เขาให้ ก็จะมาขู่คนให้ทำบุญให้ทานแก่ตัว แลในหนังสือ
ลง ฉบบ์เหล่านี้ กำหนดวันคืนว่าวันนั้นคืนนี้ ให้ยึดประค
ยึดหน้าต่าง แลอย่าจุกไต่ ให้เพลิงแก่ผู้ใด ใครเรียก
อย่าชานใคร วานอย่าไป ไต่ ยืนเสียง อะไรอย่าทัก ที่

ว่ามา อย่าง นี้ ก็มี ก็ หนังสือ เช่นนี้ เช่น ที่ นำ สงไสย
 ครอบจะเป็นความกึกอ้ายผู้ร้าย ก็ก จะปล้นชิงวิ่งสุมใคร ๆ
 แล้ว จะไม่ให้ชาวบ้านช่วยกัน แต่เอาอื่นเข้ามาขึ้น ขบเข้ความ
 คนเป็น อัน มาก คั้นก้อย อ้าง ว่าพระ อินทร พระ พรหมท้าว เวสสุวรรณ
 พระยมราชสั่ง มาว่า อย่างนี้ อย่างนั้น อะไร ๆ ไปตามใจคนที่
 ถือลทธิต่าง ๆ ก็หนังสือเช่นนี้มีมาแต่หลังเท่าไร ก็ครั้งเล่า
 จงรฤกคุณ ก็การ อย่างไม่รู้ที่ ทำนาย ทาย ทักไว้ ในหนังสือ นั้น
 การเป็น อย่างนั้น จริง ๆ เปล่าไปหมดเห็น ประจักษ์อยู่
 จักเสียข้างเด็กอย่างคั้นกัน เชื้อ ถือฎาเล่าไปนักเลย คำ
 อย่างนี้ เป็น คำคนโกง ขี้ ๆ เขา ๆ นี้ก็ อะไรได้
 ก็ว่าไป อย่างนั้น นิ่งอยู่ไม่ได้

ยังอีก อย่างหนึ่ง ฎา มาข่อย ๆ ว่าคนตายไป แล้ว
 กลับเป็นขึ้นมา มาให้ การ เลอะ ๆ ไปต่าง ๆ ว่าพระ
 ยมราชข้าง นายนิรยฆาตข้าง พระอินทร์ข้าง สั่ง มาว่า
 ให้ทำ อย่างนั้น อย่างนี้ เช่น คั้นว่า ให้เอาผ้าไป ห่มพระ ปราง
 วิกพุทธโอบ สวรรย แล ก่อ พระทรายไว้ หน้าบ้าน หน้าเรือน แล
 ชักเฉลว เขียน ม่อ คาล ชักไว้ข้าง ว่าไปต่าง ๆ อ้าง ชูว่า
 จะพ้น ความ ไข้ ความ เจ็บ แล อะไร ๆ ไป อย่างนั้น คำ ฎา
 เช่นนี้ ก็ต่าง ๆ กัน มีมาข่อย ๆ คนก็ เชื้อ ทำตาม ร่ำไป

08/10/2566

ก็ถ้าหากว่าผู้ที่ระก้อฎาอย่างนั้น เช่นคนโตน ๆ จะมาอ้าง
 คำคนตายเป็นคินฎาเขียนหนังสือมา ว่ากล่าวชู้คนก้วย
 โพบโยยต่าง ๆ ไปแล้ว จะว่าหญิงชายชาวบ้าน ถ้าหยาก
 จะพันโยย ให้เปลื้องผ้าห่มผ้าห่มเสียให้หมา มาขึ้นอยู่บ้าน
 ทุกวัน ๆ ถ้ามีหนังสือฎาคำฎามาอย่างนี้ จะยอมทำ
 ตาม ๆ คนที่เขียนหนังสือแต่คนฎาก็เข้า คนที่ฟังแล
 ทำตามก็บอด้วยกันทั้งนั้นจักเสียบ้างเด็ก อย่างคนกับเชือดือ
 นักเลข ประกาศมาจนวันอังคาร เกือนสิบ ขึ้นสิบ
 สามค่ำ ปีชวฤศศก คักราช ๑๒๕๖ ฎาเป็นวันที่
 ๕๘๗๑ ในรัชกาลประจุบันนี้

สำนักหอสมุด

08/10/2566

ประกาศด้วยมีผู้กราบทูลเรื่อง อัฐิ ปลอม

มีพระบรมราชโองการมา พระบิณฑุรสรสังฆทานให้
 ประกาศแก่ข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน ให้ทราบทั่วกัน
 ที่มีผู้พาศผู้กราบทูลว่ามีคนทำ อัฐิ ปลอม ว่ามากหลาย
 ปากทั้งข้างพระราชวัง ริมลำแม่น้ำเจ้าพระยา พระนคร ก็
 ซักกันไซโยนกันมาว่า มีคนทำ อัฐิ ปลอม คนนี้เขาไว้คนนั้น
 เอาไว้ ทำขายเสียแล้วหลายเรื่องหลายพวก แล้วพูดแต่
 ปากเปล่าถึงนี้ ริมลำแม่น้ำเจ้าพระยา พระนคร ก็ไม่ได้สัก
 อัฐิหนึ่ง มีผู้เอาเข้ามาถวาย รายหนึ่ง ต้องอัฐิ ว่า อัฐิ ปลอม
 ทรงพิจารณาก็เห็นว่าไม่ใช่ อัฐิ ปลอมเช่น อัฐิแท้ แต่คนพิมพ์
 ไปไม่ได้ พลิกพลิกพลิกไป ก็ยังมี ถ้าใครได้อัฐิ ปลอมเช่น
 ข้าราชการ ก็ให้ระงับ ก็ให้เอาเข้ามาดู เกล็ดตุลกระหม่อมถวาย
 ทอดพระเนตร ถ้าทรงเห็นว่าเป็น อัฐิ ปลอมแท้ จะพระราช
 ทานรางวัลแก่ผู้เอาเข้ามาถวาย แต่ถ้าจะเอาแผ่นตะกั่ว
 มีลายอย่างอื่น ไม่คล้ายกับ อัฐิ หลวง จนเป็นที่สงสัย มาถวาย
 ไม่ได้รางวัล คำที่ฎาว่ามีผู้ทำ อัฐิ ปลอมได้เห็น กลัวจะออก
 จากปากของคนที่รับสินบนพวก อ้ายสินศวี โกรธลาศ อ้าย
 สุก สุกทอกระสาปณี ฎาใคร ๆ มีเขี้ยวมากหยากไซ้เขี้ยว จะ
 ออกเที่ยวพูดเที่ยวว่า ให้คน ซอ ขาย หายหนีถือ อัฐิ เสีย

08/10/2566

พงวิทำขึ้นยังหาได้โดยตลอดไม่ ให้ให้ลงพระราชโองลา
 เหมยเร่งให้ตลอดเป็นอัฐขึ้นให้ไว้ จินนี้ก็พยายามตลอดอยู่
 วันยังค่ำ จนสถาปมพินันรอนนิกแตกหักไป ก็ไม่เป็นอัฐ
 ชนด้วยเหตุนี้กระมัง มีผู้ทันทฎาทุกข้อออกไป ครั้นได้จะ
 เขาจริงเข้า การถึงสองเดือนสามเดือนมาแล้ว ก็ยัง
 ไม่ได้อัฐที่เห็นว่าเป็นปลอม ก็อัฐแท้ที่ราษฎรไต่ไปนั้น
 ถ้าเห็นว่าเก่าไปไม่ชอบใจ จะมาเปลี่ยนเอาอัฐใหม่ ๆ
 ไปใช้ก็ได้ จะมากขึ้นเอาเงินไปใช้ก็ได้ ความพิกัตในประ
 ภาศเก่าทุกอย่างทุกประการ ไม่ขัดขวางเปลี่ยนแปลงอะไร
 ประภาศมาวันศุกร เกษนสิบสอง ขึ้นสิบสามค่ำ ชั่วคคคก
 คักราช ๑๕๒๖ ฤาเป็นวันที่ ๕๕๓๐ ในรัชกาลประยุพินัน

สำนักหอสมุด

ประกาศเงินแปดลอมโปรกให้มาเปลี่ยนเงินคิไป

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระยันทูรสุรสิงหนาท ให้
 ประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลกงสุลต่างประเทศ
 ซึ่งมีศใหญ่ แลสามัญ แลลูกค้ำวานิชในประเทศ
 นอกประเทศให้ทราบทั่วกันว่า ^{บัดนี้} ^{มี}คนเขมรอันมาก
 ตมฎาภิว่าเงินตราแปดเงินเหรียญบาทในกรุงเทพมหานคร
 มีผู้ปลอมทำไว้เหมือน เพราะเงินจำพวกนี้เขมรอย่างไร
 ลกค้ำวานิชชาวบ้านชาวเมืองที่ไม่รู้เคยใช้ ใ้ยินอะไร
 ก็หล่สทั้งสเทือนไปไ้ง่าย ๆ จะขอแจ้งความจริงมาให้รู้
 ทั้งแต่ใช้เงินบาทแบบแปดเงินแปมา มีผู้เอาเงินปลอม
 มาร้อง * ราย (๑) รายหนึ่งเมื่อเดือน ๘ ปีชวค
 อดกนี้ ขนอินทรวพิจิตรเจ้ากรมช่างหล่อ ให้เงินสลึงปลอม
 มาสลึงหนึ่ง ทอกพระเนตรเห็นว่าเงินสลึงนี้ ผู้ค้า
 เห็น จะเอาเงินไปสลึงหลวง ไปอีกด้วยดี สร้อยกใกระยลไป
 ง่าย ลายตราทั้ง สองนำไ้แล้ว ฝ่ายเงินออกแล้ว
 แล้วประกัยเข้า เอาทองแดงหล่อแล้วตักิมให้กลม
 แล้วจึงเอาไปแช่เงินให้ผิวปนเงิน เมื่อเผาไฟเข้าเงินที่แช่
 หายไป ก็เป็นทองแดงล้วนผสมกับกบข้าง ไม่มีเนื้อเงิน
 ปน มากเหมือนเงินแดงพวกคังกูก็ง่าย เพราะผิวเงินแช่

08/10/2366

ผิดกับเงินจริง แลฉิวหล่อไม่เกลี้ยงเหมือนกับเงินที่พิมพ์
 ทรงพระราชดำริเห็นว่าของทำด้วยหล่อเขาเช่นนี้ จะไม่ทำ
 ได้มากสักเท่าใดนักออก เป็นแต่ผู้ทำรังแกทำก็ทำไป
 ทำขึ้นแล้วก็ใช้ของค ของก็พลัดมา ถ้าจะทำเข้าจริง
 เห็นจะไม่มีการขึ้นคอกก็จะเลิกไปเอง ครั้นมาเมื่อเดือน
 สิบสองข้างขึ้นมี มีผู้เอาเงินบาทปลอมมาร้องถามราย

(๒) รายหนึ่งหลวงนางวาณิชกร จับมาส่งบาทหนึ่ง เงิน
 บาทนี้พออกพระนคร ก็เห็นว่า เป็น ของหล่อด้วยทองแดง
 ผลมคึกแล้วแต่เงิน เหมือนกับเงินสิ่งที่ยุ้อเทร วิจิตร
 จับส่งมาเป็นฝมือเคียวกับ สันฐานที่ย่อมนกว่าเงินเหรียญบาท
 หนึ่ง เพราะพิมพ์คันท หล่อถูกไฟตกซัดตกเข้า

(๓) อีกรายหนึ่งพระยาบรมครัตูราชพิลลภ ได้มา
 แต่โรงงาสีไป เสรียนั้นเขมเสรียนหล่อด้วยดีบอกวัน
 ครีคำ ๆ สายเล็ดน ๆ แต่ตราเป็นตราเงินบาท เนื้อก็
 เขมคึกแต่ไม่เท่าเนื้อทองแดงเหมือนเขมอัฐ ทรงพิเคราะห์
 เห็นว่าเขรียนนั้นก็เขมฝมือเคียวกับ กับผู้ทำเขรียน
 ทองแดงแต่เงิน ขรอยจะทำเหมือนเขรียนทองแดงแต่เงิน
 หล่อไม่ใคร่จะได้เสียไปมาก จึงย้ายมาหล่อด้วยดีบอก
 แล้วเคลือบปรอท ๆ อย่างไรภาให้ขาวคล้ายเงิน แล้วก็เอา

ชย ช่อม เข้ากับเงินเหรียญบาทแท้ใช้ไป (๔) อีกรายหนึ่ง

หนึ่ง เรมิกบยี่ ฝรั่งเศส ภัย สงฆ์ มาเหรียญหนึ่ง เหรียญนั้น

เนื้อเงินก็บริสุทธิ์เหมือนเงินเหรียญบาทไม่ปนเงินแดง ซึ่ง

น้ำหนักก็เต็มบาทแต่ตราตีพลัดพลาดอยู่ไม่สู้ดี ก็เหรียญ

บาทหนึ่งใช้ขอทำข้อตกลงของคลังแท้ เช่นแต่เจ้าพนักงาน

ผู้เลือก เมื่อเวลาตีพิมพ์หลงตาไปไม่ได้ก็ตีออกเสีย

หลายพันใบทั้งคำฎาก็ตีฎา เห็นว่าแปลกตาน้อยหนึ่ง

ก็จับมา (๕) อีกรายหนึ่ง พระยาบรมนครรัตนราช พิสดก

ได้มาส่งอีกเหรียญหนึ่ง เหรียญนั้นเป็นเหรียญหล่อด้วยทองแดง

ทรงพิเคราะห์เห็นว่าเหรียญนั้น ก็เป็นฝีมือเดียวกับที่ทำ

เหรียญทองแดงแท้เงิน เหมือนกับเงินเหรียญทองแดงแท้เงิน

ที่หลวง นาวาเกษียร ภัย สงฆ์ มา (๖) อีกรายหนึ่ง

พระไชยยศ สมนิธิ ภัย เก้ แต่เงินบาทหลวงมีมี มาตั้ง

เหรียญหนึ่ง ก็เป็ ของทำฝีมือเดียวกัน กับเหรียญที่หลวง

นาวาเกษียร ได้มาส่ง เงินปลอมที่ ทำด้วยหล่อทองแดง

หล่อก็บอกถึงว่า แล้วนี้ ทรง พระราชดำริเห็นว่าจะมีน้อย

ตอกไม่มากนัก แล้วก็ตั้งง่ายกว่าเงินแดงตราบาท

เพราะฉะนั้นประกาศมาแก่ข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลทวย

ราษฎร ลูก ค้า ในประเทศ นอกประเทศ ทั้งปวงให้ทราบเป็นแน่ ว่า

08/10/2566

ตั้งแต่นั้นไปตลอด & เกือบในชั่ววอดคณนี้ ใครพบเงิน
 ปลอมที่เขมติดุกตลอดถึงว่านั่นก็ ปรนทองหนงถึงว่านั่น
 ก็คือ ฎาเงินเงินปนทองแดงทองขาวอะไร ๆ ก็คือ มีบาท
 ที่เดียว ทำตาม เงินเหรียญบาทเงินแปดดวงครั้งนี้แล้ว ใคร
 เลือกลงใครพบก็ให้เอามาส่งต่อเจ้าพนักงานที่หน้าพระที่นั่งสุท
 ไชยสวัสดิ์ ถ้าเป็นทองแดงทองเหลืองตลอดแต่เงินฎาเงินปน
 ทองแดง ก็ให้พระราชทานเงินที่เปลี่ยนให้บาทต่อบาท
 สดถึงต่อสดถึง ^{ผู้} ^{ผู้} เพื่องต่อเพื่อง เป็นรางวัล แต่ถ้าเป็น
 ติดยกตลอด จะพระราชทานรางวัลแต่ ๑๐ อัฐ ๑๑ อัฐ
 แก่ผู้เอามาถวายเพราะเหมือนเหมือนนี้ ผู้รับไว้ก็ไร้เสลาหนัก
 ถ้ามีผู้เอาเข้าเขี้ยวอัฐไปบอกว่าเป็นบาทจะเชื่อฎา ? ข การ
 ที่พระภาคนี้ ให้ไปอยู่ในภายใน & เกือบ ในชั่ววอด
 คณนี้ ถึงเสียพระราชทรัพย์ไปก็ไม่ทรงเสียดาย เพราะมัน
 ฝืนแล้วเข้าแพง ผู้ที่จับเงินปลอมมาถวาย จะไต่เงินก็ไปซื้อเข้ากิน
 ถ้าลังคนที่ทำปลอมจะทำไต่เร็วเท่าไร เงินปลอมจะมีเท่าไรจะไต่รู้
 ขอท่านทั้งสองที่พบเงินปลอม อย่าไต่คิดเก็บไว้ใช้แก่ตัวคงพวก
 เกียเงินแดงไว้เลย ก็เมื่อเงินเหรียญปลอมได้เข้ามามาก
 แลเวลาพันก้าหนค & เกือบแล้ว จะทรงแจกจ่ายไปเป็นตัว
 อย่างในที่ลูกค้าใหญ่ ๆ แลนายข้อน แลเจ้าภาชีนาย อากร

08/10/2566

ก็รับเงินมาก ๆ สำหรับเทียบเลือกเงินที่เงินแดง โดยจะ
 มีผู้ทำปลอมต่อไปมีผู้รู้จักเสียมากด้วยกันแล้ว ก็จะใช้
 ผู้เค็ดอเข้าก็จะเลิกไปเอง ถ้าสังคาคูรอจะรู้ตอกอย่าเพื่อ
 คุ้มไป ผู้จะทำเงินเหรียญปลอมยากกว่าทำเงินพวกกวางปลอม
 เงินพวกกวางปลอมก็มีผู้ทำมานาน ถึงกระนั้นก็ไม่มากนัก
 ในบ้านเมืองเงินที่เผาส่งพระคลัง ๑๐๐ ซึ่งรับแดงได้บ้าง
 มากที่เค็ดอก็เพียง ๑๐ บาท ๓ คำสั่งลงมาไม่มากนัก ถึง
 เงินเหรียญที่ชาวต่างประเทศเอามาแลก ก็รับเงินปลอมได้
 บ้างคล้าย ๆ กัน อย่าเพื่อพากันตื่นตกใจไป ฯ แต่ยังมี
 เงินเหรียญบาทผลถึงบาท แลสั่ง แลเพอง ออกจำพวก
 หนึ่ง ผิดกับของที่ทำในครั้งนั้นอยู่บ้าง เงินจำพวกนั้น
 เช่นของทำไว้นาน แต่ยังมีแสงแวววบ ยังมีเสียงดังดุจซึก
 เงินจำพวกนั้นทำด้วยเครื่องมือ อย่างหนึ่ง คราอย่างหนึ่ง
 ทำได้แก่วันละเล็กน้อยไม่มากนัก ได้ถ้าเป็นเงินเหรียญบาท
 ๓๐ ซึ่งเปเงินน้อย ๑๐ ซึ่ง ๑๐ คำสั่ง ทองพักถึงสี่
 บ้าง ครั้นทำขึ้นลงศแล้วเห็นว่าทำไปจะไม่พอใช้ จึง
 ได้คิดทำเสียอย่างใหม่เช่นทำอยู่ในกาลบัดนี้ ฯ เงินทอง
 ซึ่งทำครั้งก่อนนั้น คราผิดกับของที่ทำครั้งนี้อยู่บ้างเล็กน้อย
 ในกระบวนลายคอกไม้ แลพื้นจักร แลกระຈัง ค่าเงิน

ก็มีแระตะเอือก น้ำเงินต่ำกว่าเงินครึ่งนี้ คล้ายกับเงินบาท
 แลเชื่อถือว่าสูงกว่าเงินเหรียญบาทสำหรับใหม่นี้ชยหนึ่ง แต่
 น้ำหนักเท่ากับเงินเหรียญบาทหรือเหรียญแปะจำพวกนั้น 'ไว้ทรง
 แกร่ง่ายพระราชทาน แก่ผู้มีชื่อนี้ ๆ ไปบ้าง ทั้งทาน
 แก่ราษฎรไปบ้างนานแล้ว ก่อนแต่ตั้งโรงจักรครั้งนี้ เงิน
 ของพวกนั้นใครได้ไว้ ถ้าสงไสยจะเก็บไว้ดูเล่นก็ตาม
 ฎาเห็นว่าเป็นที่สงไสยเพราะตราผิดอย่าง ก็ได้ให้เอามาขอแลก
 ต่อเจ้าพนักงาน ก็ระเอาทองพัดทิ้งสั แลเงินบาทเงินกึ่ง
 บาท ซึ่งทำใหม่ใช้ช้อยู่มากในครึ่งนี้เปลี่ยนให้ อย่าวีตก
 สงไสยเลย เงินทองพวกนั้นเปรมเมื่อค้หมกไม่ใช้ของแดง
 ของปลอม อนึ่งเงินเหรียญบาทที่ทำในโรงจักรครั้งนี้ ผสม
 แรกทำพลก ๆ ไร่ ๆ ไม่สู้ที่ เหมือนกับเงินเหรียญบาท
 ใหม่ ๆ มีอยู่บ้าง ลางที่ขลายออกมรังกฏ กับหลังข้างเคียง
 กันอยู่ก็มี ก็เงินเหรียญบาทของผู้ใดนี้ ถ้าสงไสย
 ว่าเป็นเหรียญปลอม ก็ได้ให้เอามาให้เจ้าพนักงานดู ที่หน้า
 พระที่นั่งสุทไธยสวรรย์ จะไม่เรียกเอาค่าคาญ ถ้าสงไสยอยู่
 ไม่หาย จะให้เผาให้ก็ระยอมเผาให้ แต่จะต้องเรียกค่า
 เผาตามธรรมเนียม เพราะเจ้าพนักงานเหนื่อยแวงมาก แล
 เสียด้านด้วย เงินเหรียญบาทที่ต้องสงไสย ถ้าเจ้าของ

ประกาศเพิ่มเติมทำอัฐิโสฬสอ่อนแลบางไป

มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง ให้ประกาศเพิ่มเติม
 มาด้วยเรื่องข่าวภาว่าอัฐิปลอม นั้น มีเหตุอยู่อย่างหนึ่ง ที่คน
 จะสงไสย จึงพากันกระมัง เขี่ยอัฐิเขี่ยโสฬส แต่แรกทำ
 นั้นก็ยกเจือทองแดงเข้าให้แข็ง ซึ่งละบาท ทำไปเป็นอันมาก
 ที่ยกทำอัฐิแลโสฬสครั้งนั้น แต่ด้วยหีบอย่างแผ่นเงินทำเงิน
 เทรียน ครั้นภายหลังมาในต้นปีชวดคคณนี้ ห้างเมือง
 สิงคโปร์แลห้างเมืองจีนลงไปหลายห้าง ลูกค้าไม่มีที่แลกเปลี่ยน
 เงินเทรียนด้วยใช้บิลซื้อสิ่งของ ก็เอาเงินเทรียน
 เข้ามามากนัก แล้วขอแลกเงินบาทไปใช้ ในกรุง
 เทพ นี้เงินเทรียนมีมากครั้งค้างอยู่ ต้องทำเงินบาท
 ให้ลูกค้าต่างประเทศแลกแก้ควิน ๔๐๐ ซึ่ง แลใช้ราชการ
 จ่าย การ แลแจกเขี่ยหวัคด้วย การต้องทำเงิน อยู่เป็น
 นิตย์ ไม่มีช่องที่จะหีบแม่ที่ยก ทำอัฐิแลโสฬส การ
 ยกหีบมาหลายเดือน ผู้ต้องการ อัฐิ ใช้ร้องทามาเกรง
 ให้ทำ จึงทรงพระราชดำริห์แล้วดำรัสสั่งให้เงินช่างที่ยก
 หลอมยึกแล้วหีบด้วยสีลา รองกระต่ายทำเป็นแผ่น แล้ว
 ตัดเป็นแผ่นกลมมาที่ตราเป็นเขี่ยอัฐิสองตุ ก็เห็นว่าคงใช้
 ได้เหมือนกัน แต่เงินช่างที่ยกเมื่อหลอมยึกที่เข้าทองแดง

08/10/2566

มาก ก็ว่ารัชหนัก เกิดเพลิงไหม้กระตาศ ซึ่ง ร่องน้ำสีลา
 ทับตามเคย อย่างนั้นเสียทำไมได้ จึงขอเจ้าเอ
 ดิบก มากขึ้นกว่าแต่ก่อน ให้เนื้ออ่อนเข้า จึงไปรค ให้ทำ
 ทาม จึงว่า ด้วยเหตุที่เนื้อดิบกว่าก่อนไป กว่าแต่ก่อน จัก
 ที่ควากถแรงอยู่อย่างเดิม ภายในแผ่น เบี้ยอัฐ ก็เส้น เชื้องไป
 สักน้อย เนื้อเบี้ยอัฐนี้ก็บางไปกว่าแต่ก่อน สักน้อย แล
 เบี้ยอัฐที่ทำครั้งหลังนี้ก็อ่อนไปกว่าแต่ก่อน สักน้อย แต่ผู้
 กไม่ทราบความนี้จึงเกิดโทษข้าง ก็สงสัยไปว่ามีผู้ปลอม
 ทำกรรมจึง เบี้ยอัฐที่อ่อนแกลบางไปได้ทำจำหน่ายไปแล้ว ๕๐๐๐
 เสกไม่มากนัก • บัดนี้ก็ได้ คิด จักการทำให้ ดิบก เบี้ยอัฐ
 แขง ขึ้นเหมือน อย่าง เดิมแล้ว แต่ทำไว้วันหนึ่งน้อยไปกว่า
 แต่ก่อน เพราะต้องหีบทำเง อยู่เปลือกของเวลา เบี้ยอัฐแกล
 โดฟศครั้งก่อน ที่ในงนี้ก็ได้ เบี้ยอัฐแกลโดฟศใหม่เนื้อ
 อ่อนบางก็ได้ ไปรคให้ใช้ไว้เหมือนกัน ถ้าตราหลวงยัง
 มีอยู่แล้ว แลไม่ไ้ค้คแกลเงให้ซาคให้ทศแล้ว ผู้ได้
 ไว้ จะเอามาขึ้นเอาเงินหลวงไปแต่พระคลังก็ได้เหมือนกัน ถ้า
 ใช้สักหรือไปข้าง ก็คงรับแกล จะแกลเอาอัฐใหม่ไปใช้ก็ได้
 จะขึ้นเงินก็ได้ 08/10/2566 ถ้าเห็นว่าเป็นตราหลวง ซึ่งบับด้วย จักร
 แล้วใช้ไว้ค้คค ค้อเป็นแผ่น หลอมแกลตราฝักไปจึง จะแผ่นของ

ประกาศราคาเช่า

มีพระบรมราชโองการมารพระยัฒนาสุรสิงหนาท ให้
ประกาศให้ทราบทั่วกันทั้งในกรุงนอกกรุง ว่าขึ้นฝั่แล้ง
หน้าน้อย ราษฎร^{ผู้}คน^{ผู้}ก็^{ผู้}ช้อ^{ผู้}ขาย^{ผู้}เข้า^{ผู้}ราคา^{ผู้}แพง^{ผู้} ตามใจ^{ผู้}
มี^{ผู้}เข้า^{ผู้}หยาก^{ผู้}ไต้^{ผู้}เงิน^{ผู้} ผู้^{ผู้}กลัว^{ผู้}อด^{ผู้}หยาก^{ผู้}ช้อ^{ผู้}เข้า^{ผู้}ไว้^{ผู้} ก็^{ผู้}การ^{ผู้}เรื่อง^{ผู้}
นี้^{ผู้}ใน^{ผู้}พระ^{ผู้}เจ้า^{ผู้}แม่^{ผู้}น^{ผู้}ก^{ผู้}ิน^{ผู้}ไม่^{ผู้}ช้^{ผู้}ก^{ผู้}ว^{ผู้}าง^{ผู้}อะ^{ผู้}ไร^{ผู้} ไป^{ผู้}ร^{ผู้}ค^{ผู้}ให้^{ผู้}ตาม^{ผู้}แก่^{ผู้}ใจ^{ผู้}
ราษฎร^{ผู้}จะ^{ผู้}ช้อ^{ผู้}ขาย^{ผู้}กัน^{ผู้} ไม่^{ผู้}ใ^{ผู้}้^{ผู้}ห้^{ผู้}ำ^{ผู้}ม^{ผู้}ช้^{ผู้}ร^{ผู้}วม^{ผู้}พ^{ผู้}ิก^{ผู้}ต^{ผู้}ก^{ผู้}ร^{ผู้}าค^{ผู้}า^{ผู้}ค^{ผู้}ม^{ผู้}ห^{ผู้}ร^{ผู้}อ^{ผู้}ย^{ผู้}ง^{ผู้}
หนึ่ง^{ผู้} อย่าง^{ผู้}ไ^{ผู้}ก^{ผู้} ถ้า^{ผู้}มี^{ผู้}ผู้^{ผู้}ใด^{ผู้}ไป^{ผู้}อ^{ผู้}ง^{ผู้}ร^{ผู้}ย^{ผู้}ส^{ผู้}่ว^{ผู้}ร^{ผู้}ก^{ผู้}ล^{ผู้}ง^{ผู้}ร^{ผู้}ก^{ผู้}ี^{ผู้}ก^{ผู้}ว^{ผู้}ง^{ผู้}ว^{ผู้}่า^{ผู้}ก^{ผู้}ี^{ผู้}ว^{ผู้}่า^{ผู้}
พ^{ผู้}ิก^{ผู้}ต^{ผู้}ร^{ผู้}าค^{ผู้}า^{ผู้}เข้า^{ผู้}ห้^{ผู้}ำ^{ผู้}ม^{ผู้}ไม่^{ผู้}ใ^{ผู้}้^{ผู้}ห้^{ผู้}ช^{ผู้}าย^{ผู้}แพ^{ผู้}ง^{ผู้}ช้^{ผู้}เ^{ผู้}น^{ผู้}ผู้^{ผู้}ช^{ผู้}าย^{ผู้}เข้า^{ผู้} ก็^{ผู้}อย่า^{ผู้}ใ^{ผู้}้^{ผู้}
เช^{ผู้}อ^{ผู้}เลย^{ผู้} ให้^{ผู้}จ^{ผู้}บ^{ผู้}เ^{ผู้}า^{ผู้}ค^{ผู้}ว^{ผู้}มา^{ผู้}ส่ง^{ผู้}กร^{ผู้}ม^{ผู้}พระ^{ผู้}น^{ผู้}คร^{ผู้}บ^{ผู้}า^{ผู้}ล^{ผู้}โดย^{ผู้}มี^{ผู้}พ^{ผู้}ว^{ผู้}ก^{ผู้}พ^{ผู้}้อง^{ผู้}
ไป^{ผู้}ม^{ผู้}าก^{ผู้}จ^{ผู้}บ^{ผู้}ไม่^{ผู้}ใ^{ผู้}้^{ผู้}ใ^{ผู้}้^{ผู้}ร^{ผู้}ก^{ผู้}ค^{ผู้}ม^{ผู้}ำ^{ผู้}ร^{ผู้}ก^{ผู้}ช้อ^{ผู้}ไว้^{ผู้}แล้ว^{ผู้}มา^{ผู้}พ^{ผู้}้อง^{ผู้}จะ^{ผู้}ทำ^{ผู้}ไ^{ผู้}ท^{ผู้}ษ^{ผู้}ให้^{ผู้}
ประกาศ^{ผู้}มา^{ผู้}ว^{ผู้}ิน^{ผู้}พ^{ผู้}ก^{ผู้}ศ^{ผู้}ย^{ผู้}ก^{ผู้}ี^{ผู้} เต^{ผู้}น^{ผู้}ส^{ผู้}ย^{ผู้}ส^{ผู้}อง^{ผู้} แร^{ผู้}ม^{ผู้}ล^{ผู้}้^{ผู้}ค^{ผู้}ำ^{ผู้} ช^{ผู้}
ช^{ผู้}ว^{ผู้}ก^{ผู้}ค^{ผู้}ค^{ผู้}ก

ประ ภาศ พระ ราชทาน พระ บรมราโชวาทเตือนสติ

แก่ผู้ซื้อเข้าขายเข้า

มีพระบรมราชโองการ ามพระยันทูรสุรสิงหนาท ใน
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดพระ ราชทาน
 โอวาทความสั่งสอนเตือน สติแก่ผู้ซื้อเข้าขายเข้า ทั้งปวง
 เพราะผู้ซื้อที่คนซื้อนั้น เพราะผู้ขายที่คนโกงราคานัก
 จึงวิ่งไปต่าง ๆ ผู้ซื้อนั้นหาเกินกว่าการอื่น แต่ผู้เอาใครย
 ข้านเรือน ท่านผู้อื่นอยู่ ไม่มีที่ไว้เข้าเป็นยั้ง ฉาง สะสมไว้
 กอถูการค้าชาวเรือชาวแพ แต่ผู้เอาใครยวิ่งเข้าบ้าน ขนนางแล
 อื่น ๆ พวกนี้ ยามเมื่อราคาเข้าเป็นปรกติก็ซื้อเข้าสาร
 กิน แต่ลูกค้าชาวเรือชาวบกที่ขึ้นตกเรือเล็กแลหยาบเข้า
 สาร ขาย ถึงที่อยู่ของตัว ไม่ได้ไปเที่ยวซื้อหาไกล ๆ ห่าง
 ที่อยู่ของตัวเลย ก็ขึ้นเรือแล้วมาไม่สู้มีผล คนที่คณ
 ก็นักตัวเข้า จะแพงซึ่ง ถิ่นซื้อเข้ามากผู้ขายเข้าหยากได้เงินมาก
 เห็นเป็นครั้ง เป็นคราวที่จะโกงราคาสูงไว้แล้วก็ขึ้นราคาไป ที่
 จริงนั้นเข้าหลังก็ยังเหลือ อยู่มาก ถ้าเข้ามีน้อยแล้วผู้
 ขายก็จะถ่วงอก ที่ไหน จะขายให้เพราะหยากได้เงินจึง ขาย
 แต่เพราะคน ถิ่นซื้อมากมาหยากได้เงินมากก็ขึ้นราคาไป ก็
 ฝ่ายผู้ซื้อหยากซื้อแต่ถูกก็คิดไปตามใจเป็นพาด หยากจะ

08/10/2566

ให้ผู้มีอำนาจไปคุมหรงข่มขู่ ชื่นใจให้ผู้ขาย ๆ แต่ราคาคำ ๆ ก็ซึ่งจะให้ทำอย่างนั้นไม่ควร เมื่อเป็นอย่างนั้นผู้มี
 เข้าอยู่ก็กลัว จะถูกข่มขู่ชื่นใจให้ขาย ราคาคำ ๆ ก็ จะพากัน
 กักเข้าเสีย ผู้ที่ไม่มีเข้าไม่มีที่ซื้อ จะมีพากัน ออกๆ ?
 เมื่อ ออกแล้ว จะมาร้องให้ ผู้มีอำนาจ ที่ตัวขอ ให้ ข่มขู่ผู้ขายเข้าให้
 ขายแต่ถูกนั้น ให้ไปเที่ยวค้นปล้นแย่งเจ้าของเข้ามาแจกให้ตัวๆ ?
 ผู้มีอำนาจมีขมไม่ ควร จะเป็นฆ่าศึก แต่ผู้หาความผิดมิได้
 เพราะฉะนั้นจึงสั่งสอนมาว่าผู้ที่ซื้อเข้า จะซื้อง่าย ๆ อยู่
 อย่างก่อน ๆ ไม่คิดผิดเหมือนด้วย ความ อุตสาหข้ง ผู้ขาย
 เข้าก็ คง จะขึ้นราคาสูงไป ก็ถ้ามาขึ้นราคาสูงแล้วอย่าพา
 กันขึ้นซื้อ ถึงกลัว จะไม่มีเข้าก็ขึ้นก็ อุตสาหไปไกล ๆ หนี
 หนึ่ง คืออย่าซื้อแต่พวกเร่ขาย ไปซื้อซื้อ ขอบันเขาแต่
 โรงสี โรงไรขายแพงเหมือน กับพวกเร่ขายก็อย่าซื้อ โรง
 ไรขายถูกลงมาหน่อยหนึ่ง จึงซื้อ พวกเร่ขายๆ โรงไรที่ขาย
 แพง เมื่อไม่มีผู้ซื้อๆ หนีไป ทนไม่ได้ ก็ จะลด
 ราคาสูงมาเองไม่ต้องข่มขู่ตก อย่างหนึ่งแต่ก่อนเมื่อมี
 โรงสีเข้าสาร ขายยังน้อย อยู่ตามบ้านเรือนต่าง ๆ จนในพระ
 บรมมหาราชวงษ์ 08/10/2566 แล พระ บวรราชวงษ์ ก็มีกระเคื่อง แลครกตำ
 เข้า แดขทุกเข้าทุกเรือน กลาง วัน ฤย้ายแล้วนายก็ ใช้ให้

ย่าวทำ ครอบละ สากข้าง สอง สากข้าง แล้วก็ใส่คเปน
 สาร กรอก ม่อ ที่ เคี้ยว เห็น เป็น คัง ฐึ มา แต่ ก้อน นาน ก็
 เคี้ยว เพราะ โรงสี เขามี ชน มาก ครอบ สาก กระจ เคือง จึง สบาย สดไป
 เหมือน กับ คี๋ย แล ใน ชัน ฟ้าย แล ก็ ทอผ้า ก็ เมื่อ ชาวต่าง ประ
 เทศ เขา ผ้า มา ขาย เขา ค้าย มา จำหน่าย มาก จน ราคา ถูก
 ไป กว่า ค้าย ที่ ชน ผ้า ที่ ทอ ใน เมือง นี้ การ คี๋ย ฟ้าย ก็ คี๋ย ฟ้าย ชัน
 ฟ้าย ตก หน ตก แห่ง ก็ อื่น ทร ชาน หาย ไป ยัง มี อยู่ ย่าง แต่ ทอผ้า ก็
 เขา ค้าย เมือง นอก มา ทอ

ก็ ใน กาล ชัน พวก ที่ ล่อง เข้า เปลือก แขวง กรุง เก้า มา ขาย แล
 มา ส่ง โรง สี่ แล ยาน ผู้ มี ชุง ฉาง โดย มาก คน ที่ คี๋ย แล เล็ก น้อย
 แต่ ก่อน เคย ทำ เข้า กิน แล ทุก เวลา ก็ ไม่มี ใคร ทำ เข้า กิน ภา กั้น
 ชัน ซอ เข้า สาร รำ ไป ก็ เป็น เหตุ ให้ ผู้ ขาย เข้า ได้ ใจ กำ เวบ โกง
 ราคา ไป ก็ ถ้า แม่ ผู้ ไม่ ซอ ราคา แพง หาคกรหา สาก
 ซอ อย่าง ก่อน ให้ หลาย แห่ง แล ไป ซอ ซอ ชัน เข้า เปลือก จาก
 เรือ เข้า ฎา ไป ซอ มา แต่ ชาว นา ไกล ฎา ไกล ตาม แต่ จะ ไป ได้ ถึง
 จะ ยาก ถ้า ยาก ก็ อุตสาห หน เขา น้อย หนึ่ง ไร่ ซอ เขา เข้า เปลือก
 มา เกือบ ไร่ ใน เข้า ใน เรือ นรถ คำ กิน ไป ใน เดือน หนึ่ง สอง เดือน
 08/10/2566
 ผ่าน ฝน ไป จน ให้ คน ขาย เห็น ว่า ไม่ สู้ ชัน ซอ แล ราคา เข้า
 ก็ จะ ค่อย ลด ลง ถ้า ผู้ ซอ เข้า กิน พง คำ สั้ง สอน หนึ่ง อุตสาห ทำ ตาม ย่าง

หลาย ๆ ราย ผู้ชายก็เห็น จะโกงราคาขาย ไปไม่ได้คอก ก็
จะบอกำไรแค่น้อยเข้าต้องลดราคาลงมาเอง อันนี้เป็นโอวาท
สั่งสอนแก่ผู้ซื้อเข้า

ฝ่ายผู้ชายเข้านั้น ก็จงฟังคำสั่งสอนข้าง การที่
ฝน แล้ง ใน บขวค อดทนทั้งขบ ก็เป็นครึ่ง เป็นคราว อยู่ ที่คน จะ
คืนซื้อเข้าด้วยราคาแพงไปจนเห็น ฝน ใหม่ๆ ผู้ชายเข้า ใน แผ่นดิน
ประจุบันนี้ ทั้ง ชาวนาแล ชาว ล่องเข้าขาย แล ชาวโรง ส
แลพวก ขันทุก เข้าสาร ไปเทขาย เร่ขาย ก็ได้เงินของมีกำไร
มากมาย มาก กว่าแผ่นดินก่อน ที่เป็นนี้เป็นสินแต่ก่อนก็หลุดไป
มากหลาย ราย อยู่ ด้วย กัน คนทั้ง บ้าน ทั้ง เมือง ก็สำคัญว่า
พวก ขายเข้ามั่ง มีทรัพย์สินมั่งมี กว่าแต่ก่อน ก็ครั้งนี้ จะภาทิน
คืนโกง ราคาเข้าให้ สูงมาก นักไปผู้ซื้อที่เป็นคนซื้อ ๆ มีทรัพย์สิน
สมบัติ อยู่ข้าง ไม่มีเข้ากินก็จะซื้อไปได้ แต่ผู้ ที่ยาก จน
เข็ญใจ ไม่มีเงินจะซื้อแพง ๆ แลใจเป็นพาลก็มีเป็นอันมาก
ถึงจน ถึงยาก ก็คงต้องกินเข้า ก็เมื่อไม่มีเข้า จะกิน ไม่มีเงิน
จะซื้อเข้ากิน ก็ จะภาทินเป็นโจรเป็นผู้ร้ายประพฤติกการผิด ๆ
วุ่นวายไปต่าง ๆ ก็เมื่อผู้ชายเข้าแลเจ้าของเข้าที่มีเข้าอยู่
ๆ ที่เขารู้ว่ามีทรัพย์สินอยู่ ฤๅได้เงินไป มาก อยู่ในที่เปลี่ยว ๆ
ไปในที่เปลี่ยว จะถูกโจรผู้ร้ายปล้นชิงวิ่ง สดม ถึง จะไว้ใจ

ข้าพเจ้าแผ่นดินว่า จะเป็นพี่พี่ผู้คุมเกรงรักษา ก็คิดกให้ก็เกิด
 กว่าตัว จะสกกิ่งงา จะใหม่ก็ ถ้าแม่ผ่นผ่น ชายไป ขย่ำพากัน
 ด้นชายเขาถ้าไรให้มากนัก ทำให้ผู้ซื่ออินคี่ซออยู่ จะไ้ชายเข้า
 แลบั้นทุกเข้าไปชายโดย สดวก สบาย ไม่มีอันตรรายต่าง ๆ
 คึกการยาวรักษาตัวบ้าง ขย่ำเหแแต่แแต่ จะไ้ อนึ่ง งามมีเมตทา
 กรวดาแก่คนยากคนจน ถ้าเห็นว่าซัดสนเข้าแล้ว ก็
 เลือกหน้าชายให้เขาถ้าไรแต่่น้อยบ้าง เขาใจผู้ซื่อไว้ขย่ำให้
 เข้าพวกผู้ จะคิดร้ายแก่ตัวจึงจะก็ อนึ่ง เป็นโหวท
 สั้งสอนแก่คนผู้ชายเข้า ประภาคมาวันอาทิตย์ เดือน
 สิบสอง แรมสิบสี่ค่ำ ปีชวด ฉศก คักราช ๑๒๒๖
 ฤาเป็นวันที่ ๔๔๖ ในรัชกาลประจุบันนี้

เจ้าพนักงานหอสมุด

ประกาศเรื่องหม่อมราชวงศ์ หม่อมหลวง เรียกกันว่าเจ้า
 มีพระบรมราชโองการมา พระยาศรีสุริยราชวงศ์
 ประกาศแก่พระราชวงษานวงศ์ แลข้าราชการ แลราษฎร
 ในกรุง นอกกรุง แลเจ้าเมืองกรมการให้ทราบทั่วกันว่า
 หม่อมราชวงศ์ ในข้าราชการ เรียกว่าหม่อมหลวง ที่ไพร่ ๆ
 ก็เรียกเจ้านั้น เป็นวิเศษอยู่กว่าไพร่อย่างเคียวแต่ไม่ต้องสัก
 ซ้ำมือ นอกนั้นก็เหมือนไพร่ เข้าถวายตัวทำราชการ
 รับเบี้ยหวัดแลใช้อยู่ในมหาดเล็กก็มี ที่รับเบี้ยหวัดอยู่
 ในท้ายหม่อมเจ้า ทำราชการในโรงหล่อแลการอื่น ๆ ก็มี
 ที่เที่ยวชักชวน แอบแฝงเจ้านายขุนนางอยู่ก็มี ที่เที่ยวอยู่
 เหมือนกับไพร่ไม่ควรที่ใครจะว่าเป็นเจ้า จนใจว่าไร
 ไม่ได้ทำไม่ได้ คำนี้ให้เลิกที่เคียว ข้าราชการ
 ในกรุง กัด หัวเมือง กัด อย่าว่าอย่างนี้เลย การควร
 อย่างไร ก็ให้อย่างนั้นเหมือนกันกับไพร่ คือว่าถ้าฟ้อง
 โรงศาล ก็ให้รับฟ้องเสนอลูกขุนให้ ให้ผู้ประทัยฟ้อง
 ประทัยไปศาลตามกระบวนความ เมื่อจะหมายเอาตัว
 หมายให้สนมพลเรือนจับส่ง ก็ถ้าอยู่ในตำแหน่งราชการ
 มหาดเล็ก ในพระบรมมหาราชวัง แลพระบรมราชวัง
 ให้สนมพลเรือนหมายมาหมายไปให้ตัวนายในมหาดเล็กส่ง ก็

ถ้าหม่อมราชวงศ์วงษ์นั้น รัชชเชษฐกษัตริย์อยู่ในท้ายหม่อมเจ้า
 เห็นขุนศาลส่งความไปถวาย พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวง
 เทเวศรวิชัยรินทร์ชำระ ฎีกาหม่อมราชวงศ์ที่ไต่ทิวมา
 เกาะไม่กลัวขุนศาลจะเขียนไม่ถนัดกลัวขายอยู่ ก็ให้ส่งความ
 ไปถวายพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศรวิชัยรินทร์
 อีกเหมือนกัน ถ้าหม่อมราชวงศ์ทำราชการในพระบวรราชวัง
 เช่นมหาดเล็ก ก็ให้ประทัยความให้พระยามนเฑียรบาล
 ชำระ ถ้าเป็นความฉกรรรมใช้ความประทัยเป็นความ
 ร้องต่อกรมพระนครบาล อย่าให้หลงระเมอพูดสำนวนป่าอยู่
 ให้นายอำเภอลาดกระแวง ภูกระเวนรีบไปจับเอามา อย่าว่า
 หม่อมราชวงศ์เลย คำว่าเจ้านายว่าไม่ได้ อย่าให้มี
 ทั้งในกรุงแลหัวเมือง ประกาศมาวันศุกร์ เดือนอ้าย
 ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ปีชวดฉศก คักราช ๑๒๒๖ ฎีกาเป็นวันที่ ๒๕๔๘
 ในราชกาลพระที่นั่ง

ประกาศขี้กเข้าไม้ให้จำหน่ายนอกประเทศ

ด้วยเจ้าพระยาวรวิงษ์มหาโกษาธิบดี ขอประกาศ

แก่เจสัวผู้แต่งเรือไปค้าขายเมืองต่างประเทศ แลคนทั้งหลาย

ที่มีเข้าไปขายแก่เจสัวนายห้าง ให้ทราบทั่วกัน ด้วยมีพระ

บรมราชโองการ ฝ่าพระบิณฑุรสรสังหนาท คำรัสเหนือเกล้า

เหนือกรมอสมสั่งว่า ขี้ชวตคคกนี้ ในพระราชอาณาจักร

สยามนี้ ส่วนข้างตะวันตกปนน้ำท่วม ส่วนอื่นอื่นปนฝนน้อย

น้ำน้อย ราษฎรทำนาलगแห่งทำสิบส่วนได้สองส่วน

लगแห่งทำสิบส่วนได้ส่วนหนึ่งข้าง लगแห่งเข้าเสีย

ไม้ไ้ที่เดียว ผู้ที่มีเงินก็คินกันซื้อเข้าไว้ จนราคาเข้าสาร

ชงถึงถึงละถึงค่าถึง เดียวนี้ตกลงมาอยู่ถึงละห้าถึงเพอง

ราคาเข้าเปลือกเล่าก็คงอยู่แถวนี้ละหาสิบบาทเจ็ดสิบบาท ตาม

เข้างามเข้าไม่งามราคาเข้าก็ไม่ตกลงมาอีก เข้าแพง

ทั่วไปทั้งหัวเมือง แลในกรุงเทพ ราษฎรอยู่ตามหัวเมืองที่

เป็นคนซักสนยากจนไม่มีเงินจะซื้อเข้าทำนาก็ไม้ไ้ ต้อง

เข้าข้าห้ากถอยแลเก็บขยไ้มาคินค่างเข้า งามที่คี่หาของ

อื่นปนเข้าคินก็มีไ้โดยมาก ครั้นจะไม้ขี้ไ้ จำพวก

ที่มีเข้าเห็นราคาเข้าแพงก็จะสิเป็นเข้ากถ้อง เข้าสาร

ขายลงเรือใหญ่ไปนอกประเทศ จะเอาพิชนพรรคเข้าไว้

08/10/2566

ก็แต่ภอของตัว ครั้นถึงรถทำนาคนที่ไม่ม่พรรคเข้า
 จะไปเที่ยวซ้อหาแบ่งปันกันมาทำเข้าปลูก ก็จะได้แห่งละเด็ก
 ละน้อย ถึงจะมีฝนบริบูรณ์ก็จะทำนาไม่ได้เต็มภาคภูมิ
 เข้าก็จะแพงต่อไปอีก จะขาดผลประโยชน์ไปทั้งผู้ไ้แบ่งหรือ
 แลผู้ทำนาเข้าเป็นสินค้าใหญ่แล้ว ก็เป็นกำลังแก่บ้านเมือง
 ทรงพระมหากรุณาเมตตาแก่อาณาประชาราษฎร์ แล
 ลูกข้าพพานิชทั้งปวงทั่วไป เพื่อให้เป็นประโยชน์ด้วยกัน
 ทั้งคนในประเทศ แลคนต่างประเทศ จึงได้ขอซื้อเข้า
 แต่นายห้างต่าง ๆ ที่เข้ามาตั้งห้างซื้อขาย แต่เดือนสาม
 ขึ้นค่ำหนึ่ง บังคับงด เพราะหนังสือสัญญาไม่ให้บอกเขา
 ให้รู้ก่อนห้ามเดือนหนึ่ง แต่ลูกค้าที่กรุงเทพฯ แล
 ลูกค้าอื่น ๆ ที่ไม่ได้ทำหนังสือสัญญานั้น จะขอซื้อ
 คงแต่เดือนยี่ ขึ้นค่ำหนึ่ง บังคับงดไปแปดเดือน จน
 สิ้นเดือนเก้า บังคับงดไปตลอด ถ้าเห็นต้นเข้าในนา
 ตั้งตัวได้บริบูรณ์ ฝนต้นมีอกลางมือเป็นปรกติ ควรจะเปิด
 ได้แล้ว จึงจะออกหนังสือประกาศให้รู้ ถ้าเห็นว่าฝน
 ไม่บริบูรณ์เข้าในนาไม่ได้ผลเต็มภาคภูมิเสียไปมาก ก็
 ขอซื้อต่อไปอีกยี่หน ๐๘/๑๔/๒๕๓๖ เมื่อถึงเดือนยี่ขึ้นค่ำหนึ่ง บังคับงด
 กำหนดห้ามแล้ว ขอเสียอย่าให้เจ็ดแล้วลูกค้าผู้ซื้อเข้า

เจ้าพนักงาน เป็นสำคัญ แล้วก็ จะยอมให้ ออกไป ด้วย
 เป็นไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดิน เกียวกัน ถ้าหัวเมือง ต่อหัวเมือง
 ค่ายกัน เข้าเมืองหนึ่ง ตกเมืองหนึ่ง แพง ถ้าราษฎร ที่อยู่
 หัวเมือง เข้าแพง จะไปซื้อเข้าที่หัวเมือง ตกกิน ก็ให้
 ขอหนึ่ง สือผู้ว่าราชการ เมืองนั้น ไปถึงผู้ว่าราชการ
 เมืองที่ เข้าตก เป็นสำคัญ ก่อน แล้ว ก็ให้ผู้ว่าราชการ เมือง
 ที่เข้า ตกยอมขาย ให้ไป อย่าให้ เรียกเอาภาษี เลย
 ถ้าจะซื้อ เป็นสินค้า ไปขาย เมือง ต่าง ประเทศ ก็อย่าให้
 ผู้ว่าราชการ เมือง ยอมให้ไป แลให้ผู้ว่าราชการ เมือง
 คอยระวัง รักษา อย่าให้ ผู้ที่ มาขอหนึ่ง สือ หลอกหลวง
 ขอหนึ่ง สือ ไปซื้อเข้า ได้แล้ว ไปขาย เมือง นอกเขตแดน
 เป็น อันชาติ ที่เคียว ความ ประการนี้ ให้มหาดไทย กระลาโหม
 หมายบอก ตามกรม ขึ้นให้รู้ทั่วกัน แลหัวเมือง ชายทะเล
 ข้าง ตะวัน ตก ตะวัน ออก นั้น ด้วย ตาม รัชสัง หมาย ประการ
 มาฉนวน จันทร์ เกือน อ้าย แรม สิบสาม ค่ำ ปี ชวด ฉศก
 รัชสังกราช ๑๒๓๖ ๖๐๕

ประกาศเงินค่านาตราแดงโปรดให้ตั้งค่าง

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระ บัณ พุรุ สรุ สิงหนาท ให้
 ประกาศแก่ผู้สำเร็จราชการ เมือง แลกรมการ พันนาข้าหลวง
 ๒ สนา นายอำเภอรวิ แขวง กำนัน แลราษฎร ชายหญิง นั้น ๆ
 ยันคาเป็น เจ้าของ นามีตราแดง ในแขวงกรงเก่า แลลพบุรี
 แล่อ่างทอง แลลสุพรรณบุรี ยันคาที่เคยเลี้ยค่านาอย่างนาคู้โค
 ๒ ผูกชาติตาม จำนวนตราแดงเสมอ ๒ ไม่มีประเมินตาม อย่าง
 ๒ ขวมเนียมแต่ก่อนมานั้น ให้ทราบทั่วกันตามคำประกาศ
 ๒ จะว่าพิศการ ในตัวเล็กแล แต่ใจความในอักษรตัวใหญ่
 ๒ ใคร ครานจะอ่านมาก ก็จงอ่านแต่ตัวที่อักษรใหญ่ข้างท้ายเถิด
 ๒ ประกาศพิศการดังนี้

ว่าการ ขวมเนียมสำหรับ แผ่นดิน มาเรียกค่านา ๆ คู้โค
 ๒ คือนาหวาน ในแขวงที่ ออก ซ้อ มา แล้ว นั้น ให้เรียกเสมอตาม
 ๒ จำนวนในตราแดง ไม่มีประเมิน ตรวจเรียกแต่ตามที่ได้ทำ อย่าง
 ๒ นาขี้เกย นาขี้เกยที่ เรียกว่า นาฟาง ลอย น้ำฝน ในแขวง
 ๒ ที่ ออก ซ้อ มา แล้ว นั้น ก็ดี แลนาหวาน ที่ทำมาแล้วหลายปี
 ๒ ยังไม่มี บวญ ซ้อ บวก ในตราแดง แล้ว ก็ดี ข้าหลวงเสนาไป
 ๒ ประเมินเรียกแต่ตามที่ได้ทำทุกปี เหมือน อย่าง สมภัก สร
 ๒ การ เช่น นั้น ขวมเนียม สืบ แผ่นดิน มา ๆ ค่านานั้น

แต่ก่อนเรียกเป็นทางเข้าดวงชั้น ดวงหลวงไว้สองถึง แล้ว
 เข้าจิตซอเป็นราคาหลวงอีกไว้สองถึง พระราชทานเงิน
 ให้ไว้สอง^๕ เป็นราคาหลวงถึงสองไฟ แต่ราษฎรต้องขน
 มาส่งถึงดวงในกรุงแลดวงหัวเมือง ตามแต่เจ้าพนักงาน
 จะบังคับ ราษฎรได้ความยากง่ายบ้างไม่เสมอกัน ที่
 ได้ความยากก็ร้องทูลขอล่าวโทษ ขี้หลวงเสนาแลเจ้าพนักงาน
 ไปต่าง ๆ ต้องมีผู้ตัดสินเป็นถ้อยความอยู่เนื่อง ๆ มา
 จนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้น
 ทรงพระราชดำริห์พร้อมกับความคิดเจ้านายต่างกรมแลเสนาบดี
 เห็นว่าเรียกทางเข้าค่านา แลจิตซอเข้าเป็นตัวเข้าแล้วกับ
 บังคับให้มาส่งถึงดวง ราษฎรได้ความลำบากมากบ้างน้อยบ้าง
 ไม่เสมอกัน ที่ถูกเกาะครองเร่งรัดก็มีกร้องทูลขอล่าวโทษ
 เจ้าพนักงานแลขี้หลวงเสนา เป็นถ้อยความต่าง ๆ เนื่อง ๆ
 จึงได้คิดอ่านตั้งอย่างธรรมเนียมเสียใหม่ เลิกเรียกทางเข้าค่านา
 แลจิตซอเป็นราคาหลวง อย่างแต่ก่อนนั้นเสีย แล้วมีพระราช
 บัญญัติ ให้เรียกเป็นค่านาไว้สองสิ่งเพื่อเสมอกันไปทั้งนา
 คู่โคแลนาฝนฟางลอย แต่การที่เรียกตามประเมินนาซึก
 นาน้ำฝนฟางลอย แลเรียกตามจำนวนในตราแดง แลนา
 คู่โค^๕นี้ ยังคงอยู่ตามเดิมไม่ยกย้าย ก็เมื่อใดฝนแลงน้ำน้อย

ฤๅนี้มากเกินประมาณ ราษฎรเจ้าของนาโคโคที่ต้งเสียบตามจำนวน
 ตราแดง มีกร้องทุกข์ว่าทำนาได้ผลน้อย จะทนเสียบค่านว
 ตามจำนวนตราแดงไปไม่ได้ ที่เ็นไพร่หลวงฝ่พาย แล
 พวกฟ้องของพวกเขาฝ่พายมาเข้าซื้อกันถวายฎีกา ในกรุงเทพ
 บ้าง ก็การที่สำเร็จแก่ผู้ร้องนั้นเป็นไปต่าง ๆ เอนิยมลงไม่ได้
 ลงที่ ก็โปรดให้ยกให้ลดให้แค่ไพร่หลวง กรมฝ่พายที่ลงมารับ
 ราชการบางที่ก็โปรดให้ ประเมินเรียกเอาแต่ตามที่ใดทำบางที่
 ก็โปรดลดให้ไว้ละเพื่อง เสนอไปในชั้นหนึ่งนั้น ตามครั้งคราว
 ที่เป็นใหญ่เช่นน้อยหาชั้นลงเป็นอย่างไม่ จนมาถึงรัชชกาล
 เป็นปีที่ ๒ ในแผ่นดินพระจุฬินฉนแล้งน้ำน้อย คล้ายกับใน
 ชั้นนี้ ได้ทรงพระราชดำริพร้อมกันท่านเสนาบดี ก่อนแต่
 ยังไม่มีใครมาร้องว่าในชั้นนี้ฝนแล้งน้ำน้อย จะเรียกค่านาคูโค
 เสนอไว้ละสิ่งเพื่องตามจำนวนในตราแดง เห็นจะมีผู้มาร้องเช่นแน่
 เมื่อต่อมีผู้มาร้องแล้ว จึงจะได้ไปประเมินเรียกแต่ตามที่
 ใดทำก็ จะรู้ เช่นแน่ได้ยากไป เพราะกว่า จะได้ประเมินหา
 คลอดเสียบแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการ คังรัสสั่ง เจ้า
 พระยาพลเทพสรรพพลเสวยเสนาบดี ขึ้นไปตั้งกองอยู่ที่กรุง
 เก่า แต่งข้าหลวงเสนาออกประเมินนาคูโค ให้รู้จำนวน
 ว่าทำได้เท่าไร ทำไม่ได้เท่าไร ค่าเส้นเชือกที่ประเมินนั้น

08/10/2566

เสียไป ถ้าเมื่อใดฝนแล้ง น้ำน้อยก็คงจะร้องว่าทนค่านา
 ไม่ได้ เพราะฉะนั้นควรจะลดค่านาคู่โคทั้งปวงขึ้นตามซึ่งเรียก
 ตามจำนวนในตราแตงนั้น พระราชทานให้ไว้ละเพื่องทศยเสียออกไป
 ใช้เหลือส่วนนำแทนส่วนของนาที่ทำไม่ได้ ในบางปีมีบางครั้ง
 บางคราวเมื่อฝนแล้ง น้ำน้อยที่เกี่ยว เมื่อฝนแล้งน้ำ
 น้อยก็ตีแปนปรกคักก็ให้เรียกแต่ไว้ละสลึง ตามจำนวน
 ในตราแตง เหมือนกันให้ราษฎรเข้าซื้อทำนาผูกขาดตาม
 จำนวนในตราแตงที่เกี่ยว ไม่มีช่องที่จะร้องเพราะได้ลดไว้
 ให้ต่ำกว่าขายอยู่แล้ว ถ้าใครยังเห็นอยู่ว่าจะทน
 เสียค่านาไปไม่ได้ ก็ให้เวนนาแก่กรมนาผูกเป็นหลวงเสีย
 ที่เกี่ยว การที่โปรดให้ลดค่านาตราแตงพระราชทานราษฎร
 เพื่อไม่ให้เสียเปรียบในฝนแล้งน้ำน้อย ซึ่งจะมีบางครั้ง
 บางคราวล่วงหน้าไว้ ตั้งแต่ขึ้นดินนาใหม่หับได้ ถึง ๑๐ ปี
 ๑๑ ปีมาแล้วราษฎรเข้าใจๆไม่ ? แต่ก่อนใครไม่เข้าใจให้
 คิดให้เข้าใจด้วยคำประกาศนี้ การที่ลดค่านา พระราชทาน
 ให้ราษฎรเจ้าของนาคู่โคไว้ละเพื่อง ในแขวงกรุงเก่า อ่างทอง
 ลพบุรีสระบุรีนั้น คิดจำนวนนาถึง ๓๒๐๐๐๐ ไร่เศษ เมื่อ
 ลด พระราชทานให้ไว้ละเพื่อง ทุกปีเป็นเงิน ๕๐๐ ซึ่ง
 ชะไปเพราะ ๓๒๐๐๐๐ เพื่องเป็นเงิน ๕๐๐๐๐ บาท คือ ๕๐๐ ซึ่ง

ทุกปีสืบปีเป็นเงินถึง ๕๐๐๐ ซึ่ง ว่าดังนี้ ราษฎรเห็นด้วย
 ฤาไม่ ? อีกอย่างหนึ่งค่านา ๓๒๐๐๐๐ ไร่หนึ่ง เมื่อเรียก
 ไร่ละสลึงเพียง ไร่เงินยี่สิบ ๑๕๐๐ ซึ่ง เมื่อเรียกไร่ละสลึง
 ไร่เงินแต่ยี่สิบ ๑๐๐๐ ซึ่ง ก็ในขณะนี้ ฝนแล้ง น้ำน้อย จะคงเรียกขยู่
 ไร่ละสลึง ตามธรรมเนียมไม่ได้ฤา ? ราษฎรได้ เปรียบในหลวง
 กว่าแต่ก่อน มาถึง ๔ ปี ๑๐ ปีแล้ว

หนึ่ง ใน ปี นี้ เมื่อ เดือน สิบเอ็ด เดือน ขึ้นไป ทอด พระนคร
 น้ำกรุง เก่า ทรง เห็น ว่า น้อย ใต้ มี พระบรมราชโองการ ท้า รี้
 สั่ง ให้ ภูมณฑล ข้าราชการ ไป ปีคหน้า แล้ว จำหน้า พระราช
 ทรมัย แจก เป็น เงิน ข้าง ข้าง เข้า ผู้ ทำ การ คน ละ บาท แล จ่าย เข้า
 สลาร์ เสบียง คน ละ ๑๐ ทาน แล จ่าย จิต ซ้อ ไม่ เพิ่ม เติม
 ไม่ เกณฑ์ คัด ให้ ทำ การ สิ้น พระราช ทรมัย ๕๐ ซึ่ง เสก โดย
 ทรง พระมหา กรุณา ช่วย นา ของ ราษฎร ทั้ง แขวง กรุง เก่า
 แล ลพบุรี แล อย่าง ทอง ตาม ก่า ลัง จะ ทำ ได้ เปน พระ เศษ พระ
 คุณ แก่ ราษฎร อยู่ ควร ราษฎร จะ คิด ถึง พระ เศษ พระ คุณ ย่าง
 อ้อ ให้ คัด ล่า มาก นึก ครั้ง นี้ มี พระบรมราช โองการ ให้
 ปลูก นา ท่าน เสนา ยศ ก็ เห็น พร้อ มกัน กราบ ทูล พระ กรุณา ดังนี้
 ว่า ข้า พระ พุท ข เ้า เห็น ด้วย เกล่า : พร้อ มกัน ว่า แต่ ก่อน
 ราคา เข้า ถู ก กล้วย น ละ สิบ บาท กล้วย น ละ สาม ตำ ลึง ราษฎร

ประการหนึ่ง ราคาเช่าก็แพงกว่าแต่ก่อนเกือบหนึ่งถึงห้าเท่าถึงหกเท่าถึงแปดเท่า เพราะถึงแม้จะต้องเรียกไร่ละสลึงเพียงเหมือนประเมียรนาฟางลอย แต่หนึ่งสัปดาห์นั้นขอให้

มีสำหรับข้าหลวง เสนาไปด้วยจกทุกนาย ซึ่งจะมีแก่ท้องถิ่นเจ้าเมืองกรมการนั้น ราษฎรจะไม่รู้ตัวกันก็จะเข้าไปต่าง ๆ เห็นก็รีบเกล้าด้วยกระหม่อมถึงผู้

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ขณะนั้นเพราะฉนั้นข้าพเจ้าให้ประกาศเป็นคำสั่ง ๆ ดังนี้

๙๙ เพราะฝนแล้งน้ำน้อย นานกว่าคูโคแขวงกรุงเก่าแขวงอ่างทอง ลงบุรี สุพรรณบุรี ก็ให้คงเรียกเสมอไร่ละสลึงตามเคย เต็มตามจำนวนมิในตราแดงสำหรับนาคูโค

อย่างแต่ก่อน แต่ให้กรมการข้าหลวงเสนาทำนั้นนายอำเภอพร้อมกันฉนั้นผ่อนหย่อนตามใจราษฎร ซึ่งเป็นเจ้าของนาคือผู้โดยสมส่งควานไร่ละสลึง เต็มตามจำนวนในตราแดงตามเคย ก็ให้รีบทำใบเสร็จให้ไปนแล้ว ถ้าผู้ใดร้องว่า

ขกิสเงินไม่มีจะเสียเต็มตามจำนวนมิในตราแดง เพราะ

๙๙ ข้าพเจ้าไม่ได้ผล จะขอค้างไปก็ให้ยอมให้ค้าง ถ้าจะขอค้างทั้งจำนวนใดก็ตามแต่ไม่ได้ทำ ก็ให้ทำมาฉนี้ตั้งค้างไว้ให้แน่

๐๘/๑๙/๒๕๖๖

ถ้าจะขอเงินแต่ที่ใดทำจะขอค้างในที่มิได้ทำ

ก็ให้ประเมินโตจำนวนแน่แล้ว ก็ให้เรียกไว้ละสลึง ตามแต่
 ที่โตทำ จำนวนที่ไม่โตทำก็ให้ตั้งค่างไว้ เมื่อขยับต่อไป
 จึงให้ใช้รายค่าง แต่รายค่างนั้น จะต้องขอเรียกให้ใช้
 ไว้ละสลึงเพื่อง เพราะเงินหลวงค่างขยับอยู่ แลตั้ง
 ลำยากเข้าหลวงเสนาที่ประเมิน ราคาเข้าเทียบนั้นก็ขายแพง
 กว่าแต่ก่อน ในหลวงก็ไม่โตตั้งพิภัก อัคราสำรวจคอกขัน
 อะไรบ้าง ตามใจราษฎร จะตั้งราคาขายกัน ขายไป
 ต่างประเทศก็โตไม่โตบิศ ชาวนาได้เงินมากกว่าแต่ก่อน
 ซึ่งจะเรียกไว้ละสลึงเพื่องนี้ ให้เรียกแต่หน้าที่ตั้งค่างขยับไป
 ก็ค่านาในจำนวนสำหรับขยับในขยับต่อไป คงเรียกไว้ละสลึง
 ขึ้นตามจำนวนในตราแดง แลตามอย่างที่มีมาแล้วในขยับหลังๆ
 แต่หานอกจำนวนขอกในนาคู่โคมีในตราแดงในแขวงทั้ง ๕ นั้น
 ถ้าเป็นนาขันในเร็ว ๆ ให้เรียกตามลักษณะนาขันเร็ว ๆ
 ถ้าเช่นนาก็ยังไม่โตขอกในตราแดง ก็ให้เข้าหลวงเสนา
 ประเมินเรียกตามแต่ที่โตทำได้ ในขยับนั้นก็ขยับขึ้นก็ให้
 ราษฎรเข้าใจตามคำประกาศนี้ ขยะหลงด้วยเรื่องค่านาค่าง
 แลค่านาสำหรับขยับเข้าใจให้ผิดไปเลย ประกาศมาวันพุธ
 เดือน ๘ ค่ำ ๒๕๖๖ ๒๕๖๖ ๑๒๒๖ ฎีกาเป็นวันที่ ๕๕๗๗
 ในราชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศมหาสงครามต์

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ชนทั้งปวง
 บันคาตี นัย ถือ พระพุทธศาสนา แลธรรมนิยมขึ้น เกื้อหนุน วันคน
 อย่างเช่นไซ ในเมืองไทยให้ทราบทั่วกันว่า ในรัชกาลสี่ปัตตก
 นี้ วันอังคาร เดือน ๕ แรมค่ำหนึ่ง เป็นวันมหา
 สงครามต์ พระอาทิตย์จะขึ้น เวลาห้า ค่ำแล้ว ๓๔
 นาที วันพุธเดือน ๕ แรม ๒ ค่ำ เป็นวันเนา วัน
 พฤหัสบดี เดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ เป็นวันเถลิงศก
 ขึ้นศักราชใหม่เป็น ๑๒๓๗ ในเวลา ๔ ทุ่มกับ ๕๑ นา
 ที่ ๓๖ วินาที เพราะฉะนั้นในชั้นการทำบุญแด่เสนาบดี
 ฤกษ์สงครามต์เป็นสาม วันตามเคยมีไทยมาก ชั้นสงครามต์
 นามกรอย่างไร ทรงพาหะอะไร ฤกษ์อาหารอะไร ถือ
 อะไร จะว่ามาก็ไม่ต้องการใคร จะใคร่ทราบก็มาครุบที่เขียน
 แขนงไว้ ในพระบรมมหาราชวังเทอดมู ๗ ลักษณะ
 จกหมายวันคนเดือน ๕ ไซถึงนี้ คชตั้งแต่วันจันทร์เดือน ๕
 ขึ้นค่ำหนึ่งไปจนถึงวันพุธ เดือน ๕ แรม ๒ ค่ำ จกหมาย
 ลงข้อขบในทั้งปวง ให้ว่าขบยังเป็นฉกัก ถ้าจกจุด
 ศักราชด้วยให้คงเป็น ๑๒๓๖ อยู่ ตั้งแต่วันพฤหัสบดี
 เดือน ๕ แรม ๓ ค่ำไปจนถึงวันศุกร์ เดือน ๕ แรม ๑๕

08/10/2566

คำ ซึ่งเป็นวันตรุษศกขุณ्डนี้ ให้ใช้ทว่าขุณ्डสัปดาห์
ลงเลขลศกักราชว่า ๑๒๒๗ แก่เลข ๑๔ คำนับแผ่นดิน
ซึ่งเขียนไว้บน ศกขุณ्डนี้ เมื่อเปลี่ยนสัปดาห์แล้วให้เขียนเป็น

เลข ๑๕ ไปกว่าจะเปลี่ยนศกใหม่เทอญ

ในขุณ्डสัปดาห์นี้ วันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๓
ค่ำ วันหนึ่ง วันจันทร์ เดือน ๑๐ แรม ๑๓ คำ วันหนึ่ง
เป็นวันประชมถือน้ำพระพิพัฒน์สักราช

วันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๔ คำ เป็นวันจะทำ
พระราชพิธีจรตพระนังคัล ให้ราษฎรลงมือทำนาภายหลัง
วันนั้น คือตั้งแต่วันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๕ คำ ไป
ห้ามมิให้ลงมือทำนาก่อน ฤๅในวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๔
คำนั้น ตลอดพระราชอาณาเขต

วันวิสาขบูชาที่ถือตามนิยมใน อรราชู ภาดา ว่าเป็น
วันประสูติ แลได้ตรัสรู้แลปรินิพพาน ของ พระพุทธเจ้า
ขึ้นนักขัตฤกษ์วิสาขบรมณี ตกในวันพุธ เดือน ๖ แรม
คำหนึ่ง ในพระบรมมหาราชวังนี้ จะมีการ สัมโภชพระมห่า
เสวตรนิกร ที่พระที่นั่งกสิกรรมปราสาท วันพุธ เดือน ๖
ขึ้น ๔ คำ ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม วันพุธที่คช
เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ คำ ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ วัน

08/10/2566

สูตร - เดือน ๖ แรมค่ำหนึ่ง เป็น การ มง คล สำหรับ พระ
ราชวงศ์ ตามเคย อย่าง ทบ ๗

ใน ๒๒ สัปตศักราช เดือน ๗ มี แรม ๑๕ ค่ำ

เป็น อธิกวาร คือ เดือน ๗ เป็น เดือน ถ้วน หนี ๓๐ วัน
คน พัน ๆ เพื่อน ๆ เลื่อน ๆ ไหล ๆ จำ การ หลัง
ไม่ได้ อย่าง ต่ นถาม ว่า ทำ ไหม เดือน ๗ เป็น เดือน ขาด จะ เป็น เดือน ถ้วน
ได้ ๆ ไม่ เคย พบ เคย เห็น ที่ จริง หนี เดือน ๗ เป็น เดือน ถ้วน
อย่าง นี้ ได้ เคย มี เมื่ อ ระยะเวลา เอกศก ศักราช ๑๒๑๑ ครั้ง หนึ่ง
มี เมื่ อ ยี่ ขาน ๑๑ ศักราช ๑๒๑๖ ครั้ง หนึ่ง มี เมื่ อ ชั่ว กโทศก
ศักราช ๑๒๒๒ ครั้ง หนึ่ง ใน ระยะ ๕ ยี่ข้าง ๖ ยี่ข้าง มา แต่ ก่อน
อย่า ให้ สง โสย สน เท่ ทั้ เลย ๗

วัน อาทิตย เดือน ๘ แรม ค่ำ หนึ่ง เป็น วัน เข้า วิม พรรมหา
วัน เข้า วิม พรรมหา ตาม ยี่ กช คน นาซี วัน อาทิตย
เดือน ๘ หนี ๑๔ ค่ำ เป็น วัน เพ็ญ แต่ เพราะ เดือน หนี อาทิตย
แฉ จันทร เติ นเข้า จะ เห็น เป็น เวลา เพ็ญ ต่อ วัน จันทร เดือน ๘
หนี ๑๕ ค่ำ เวลา เหมยง แล้ว ไป ค่ำ ลง กง จะ เห็น พระ จันทร ว่าย แรม
แล้ว เพราะ หนี ถ้า จะ เข้า วิม พรรมหา วัน นั้น ก็ ได้ ๆ จะ เข้า
ต่อ วัน อังคาร เดือน ๘ แรม ค่ำ หนึ่ง ตาม เคย ก็ ตาม ใจ ๗

วัน จันทร เดือน สิบ หนี สิบ ค่ำ เป็น วัน เกลิม พระ ชนม

08/10/2566

พรรษาในพระบรมราชวัง

วันพรม เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เวลาตี ๑๑ ทุ่ม
กับ ๑๓ นาที พระจันทร์เพ็ญเป็นขรณมีแล้วควรเปลี่ยนวันมหา
ปวารณา วันพฤษศีบศั เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ พระจันทร์เป็น
แรมแล้ว เพราะในภายในพรรษานี้มีวันแต่ ๘๘ วัน คือ
นับแต่วันอาทิตย์เดือน ๘ แรมค่ำหนึ่งไป จนถึงวัน พรม
เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ พระจันทร์เพ็ญสมทนครบสามเดือนแล้ว ถ้า
ปวารณาต่อ ๑๕ ค่ำ ก็เปลี่ยนวันเกินไปวันหนึ่ง แต่ถ้าไม่เชื่อ
คำที่ว่ามานี้ เพราะไม่เคย ทำในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ จะทำใน
วันขึ้น ๑๕ ค่ำตามเคยก็ตามการที่ว่ามานี้ ว่าเดือนสติมา
ตามรู้เมื่อไม่เชื่อไปแล้วไป ไม่บังคับบัญญัติอะไรด้วยการ
สาสนาออก

วันพรม เดือน ๑๑ แรม ๑๓ ค่ำ เป็นวันเฉลิม
พระชนม์พรรษาในพระบรมมหาราชวัง

วันพฤษศีบศั เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เป็นวันพระ
ราชพิธี ของ เปรียงยกโคม วันอาทิตย์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
หนึ่ง เป็นวันลคโคม ให้พระ ราชวงษานวงษ์แลข้าทลลของ
๐8/10/2566
ขลุ้พระ บาท แลราษฎร บันฑาซึ่ง จะไต่ยกโคมลคโคม ให้
รู้แล้วทำตามกำหนดนี้

วันเสาร์ เดือน ๑๒ แรมค่ำหนึ่ง เป็นวันช
พ่อพรหมณ จะไปทำการ พระราชพิธี กฎทิเบยาณหอพระเท
สุฐาน ฯ

ถ้าจะทำพิธีมาฆบูชา ในขณเพราะจวนอธิษฐานมาจะ
มาในขณนี้ จึงตกในวันพฤหัสบดี เดือน ๔ ขณ ๑๕ ค่ำ
แต่ชพ่อพรหมณ จะไปทำพิธีสวาราศรีในหอพระเทสุฐาน ฯ

พระราชพิธีคเชนโล่วศวันาน ๒ ครั้ง คงทำใน
วันช ๓ ค่ำ ๔ ค่ำ เดือน ๕ แลวัน ๔ ค่ำ ๕
ค่ำ เดือน ๑๑ แลพระราชพิธีสารทคงทำในวันแรม ๑๓
ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ สามราตรีให้การเปนเสร็จในวัน
ช ๑ ค่ำหนึ่งเดือน ๑๑ ฯ

พระราชพิธีตรีปฎิพวาย เริ่มแต่วันช ๗ ค่ำ
เดือน ๒ ไปจนวันแรมค่ำหนึ่งเดือน ๒ สิบราตรี แลพระราช
พิธีตรีปวาย เริ่มแต่วันแรมค่ำหนึ่งเดือน ๒ ไปการเปนเสร็จต่อวัน
แรม ๕ ค่ำเดือน ๒ ห้าราตรี แลพระราชพิธีสัมพัจฉรฉิน
คงทำตั้งแต่วันแรม ๑๑ ค่ำเดือน ๔ ไป ๔ ราตรี ๕ วัน การเปนเสร็จ
ในวันแรม ๑๕ ค่ำเดือน ๔ ตามเคยเหมือนอย่างทุกปี ไม่
ยักเยื้องอะไร 08/10/2566 ฯ

ในปีฉลู สัปตศักราช วันจันทร์เป็นวัน ๗ ไซย แลเปน

โลกวินาศ วันเสาร์เป็น วัน อธิปัตติ วันอาทิตย์เป็น วัน
อุบาทว์ ๓

อนึ่ง วันอุโบสถเปรมที่รักษาอุโบสถศีล แลทำมหา
กรรมสวณะ ซึ่งผลกับวัน ที่นับว่า วันอุโบสถ ฤๅ วันพระตามเคย
ด้วยกัน ใน ชาวสยาม ทั้งปวง นั้น ใน ปี นล สัปตศกนี้ มี
๓๒ วัน คือ วันอังคาร ขึ้นค่ำหนึ่ง วันพุธ ขึ้น ๙ ค่ำ วันพุธ
แรมค่ำหนึ่ง วันพฤหัสบดี แรม ๙ ค่ำ ในเดือน ๖
วันอาทิตย์ขึ้น ๑๔ ค่ำ วันจันทร์แรม ๗ ค่ำ
ในเดือน ๙ วันพุธขึ้น ๑๔ ค่ำ วันพฤหัสบดี แรม ๗ ค่ำ
ในเดือน ๑๑ วันเสาร์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ วันอาทิตย์ แรม ๗ ค่ำ
ในเดือน ๑ วันอังคาร ขึ้น ๑๔ ค่ำ วันพุธแรม ๗ ค่ำ ในเดือน ๓
รวมเป็น ๑๒ วันเท่านั้น เป็นวันรักษาอุโบสถ แลทำมหากรรม
สวณะโดยตรง นอกจาก ๑๒ วันนี้แล้ว ก็คงต้องกันในวันตาม
เคย คือ ใน วันขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๑๔ ค่ำ แรม ๘ ค่ำ แรม
๑๔ ค่ำ ในเดือนถ้วน ฤๅ แรม ๑๔ ค่ำ ในเดือนขาดทุกเดือน
ตลอดช่วยไม่ยกเขื่องอะไร

วันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำ พระอาทิตย์เวลาเที่ยง
ตรงลี้สะ 08/10/2566 ในประเทศบางกอกขาขึ้นไม่เห็นอ

วันพุธ เดือน ๗ แรม ๑๓ ค่ำ พระอาทิตย์เที่ยง

สุททางเหนือ จะกลับลงใต้ไปเอาขึ้นสงกรานต์เหนือเขาวงศ์สิเรทรก

วันจันทร์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ทรงพระอาทิตย์เป็นเส็กกลง

ที่สุท เพราะขึ้นออกเปแฏลลิตี ฎาพลสังกรานต์เหนือ

วันพุธ เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ พระอาทิตย์เที่ยงตรงสี่

นประเทศบางกอกขาลงไปใต้

วันเสาร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๓ ค่ำ พระอาทิตย์เที่ยงถึงถึง

กลางทางที่จะโอนไปเหนือใต้ เป้นสามัญสังกรานต์ เข้าวสารทศ

วันพฤหัสบดี เดือน ๒ ขึ้น ๔ ค่ำ พระอาทิตย์เที่ยง

สุททางใต้ จะกลับมาเหนือ เป้นอาัยนสงกรานต์ใต้ เข้าวทสิริ

วันจันทร์ เดือน ๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ พระอาทิตย์เป็นทวงโต

ที่สุทเพราะตกนิตย เป้นสฎลิตีสังกรานต์ฎาพลสังกรานต์ใต้

วันนั้นเรียกว่าสังกรานต์ฝรั่ง เพราะศักราชฝรั่งขึ้นเป้น ๑๘๖๖

ว่านักรอให้คนใกล้ ๆ ฝรั่งรู้ ว่าจะได้ถือศาสนาฝรั่งหาไม่ ๆ

วันอังคาร เดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ พระอาทิตย์เที่ยง

ขึ้นมาถ้งกลางทางเหนือใต้ ขอสามัญสังกรานต์เข้าวคณิทาม

วันเวลาพระอาทิตย์ยกเปลี่ยนขึ้นราศีใหม่ ซึ่งเรียกว่า

สังกรานต์เดือน ในบั้นลสลับตศกนั พระอาทิตย์ยกขึ้นราศีเมศ

08/19/2566

ตั้งแต่วันอังคาร เดือน ๕ แรมค้ำหนึ่ง เวลาบ่ายค้ำแล้ว ๒๔ นาที

อยู่จนวันศุกร์ เดือน ๖ แรม ๓ ค่ำ เวลาบ่าย ๕ โมง กับ ๑๒ นาที

แล้วยกไปอยู่ราศีพุศก จนวนันทร เดือน ๗ แรม ๔ ค่ำ เวลา
 ๓ ยาม กับ ๓๖ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีเมถุน จนวนันทร
 เดือน ๘ แรม ๖ ค่ำ เวลาบ่ายแล้วยกไปอยู่ราศี
 กรกฎ จนวนันทร เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ เวลา
 บ่ายแล้ว ๒๔ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีสิงห์ จนวนันทร
 เดือน ๑๐ แรม ๑๐ ค่ำ เวลาเช้า ๓ โมงกับ ๑๒
 นาที แล้วยกไปอยู่ราศีกันย์ จนวนันทร เดือน ๑๑
 แรม ๑๐ ค่ำ เวลาสองทุ่ม แล้วยกไปอยู่ราศีตุลย์ จ
 นวนันทร เดือน ๑๒ แรม ๑๑ ค่ำ เวลาบ่ายแล้ว ๒๔
 นาที แล้วยกไปอยู่ราศีพิจิตร จนวนันทร เดือน ๑
 แรม ๑๑ ค่ำ เวลาบ่ายแล้ว ยกไปอยู่ราศีชุน จนวนัน
 ทร เดือน ๒ แรม ๑๑ เวลาบ่ายโมงหนึ่งกับ ๓๖ นาที
 แล้ว ยกไปอยู่ราศีมังกร จนวนันทร เดือน ๓ แรม ๑๐
 ค่ำ เวลา ๒ ยามแล้วยกไปอยู่ราศีกุมภ์ จนวนันทร เดือน ๔
 แรม ๑๑ ค่ำ เวลาบ่าย ๕ โมงกับ ๓๖ นาที
 แล้วยกไปอยู่ราศีมีน จนวนันทร เดือน ๕ แรม ๑๒
 ค่ำ บัชานยังเป็นสัจคักอยู่ แต่ซึ่งกล่าวมานี้ เพื่อจะ
 08/10/2566
 ให้ท่านทั้งปวงได้รู้เทียบเคียง น้ำฝนแล่นน้ำมากน้ำน้อย ใน
 บัชลงกับบัชประจันนี้ เป็นประโยชน์ เพราะการซึ่งจะเทียบ

ก็ยงนั้น จะคิดแต่ง่าย ๆ สั้น ๆ แต่เพียงเดือนต่อ
เดือน คือ เดือน ๗ เดือน ๘ ในปีหลังมาเทียบเคียงกับ
เดือน ๗ เดือน ๘ ในปีนี้ แลเดือน ๑๑ เดือน ๑๒
ในปีหลังมาเทียบกับเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ในปีนี้ คงจะเปิ่นแน่
ไม่ได้ต้องเทียบเดือน ตาม ระเบียบ พระวาทิตยยกตั้งกล่าวแล้ว
จึง เปิ่นแน่ได้

ท่านผู้ต้องการ จะหาฤกษ์ดี วันที่ เมื่อ รั้ววัน พระวาทิตย
ยกเป็น วันห้ามการ ฝังศพ ทั้งปวงแล้ว จะได้หลีกเลี่ยงเสีย แล
จะได้ประพฤติกการมงคลในวันอื่น ๆ นอกจากวันดังกล่าว
มานี้

หนึ่งในทศมาส สงกรานต์เก่า ๆ มีคำทำนายทายทัก
ทายฝันว่า ฝัน นาคราช กัดหัว ๆ บันตวน ให้ฝันตก ก็ ร้อย
คำต่อ ก็ ร้อยคำ ตกในเขาเท่านั้น ในป่าเท่านั้น ในทะเล
เท่านั้น ในมนุษยโลกเท่านั้น แลแล้วก็แบ่งฝันเป็น สาม
มือ คือ ต้นมือ กลางมือ ปลายมือ ถ้าในมือใดตำรา ออกว่า
ฝันมาก ก็ ทายว่า ฝันงาม ถ้าตำรา ออกว่า ฝันน้อย ก็
ทายว่า ฝันงามพอดี ไม่มีทายว่า มากเกินไปเลย ก็ การทาย
นั้น เปิ่น แต่ช่วย ไซย ให้พร บ้านเมือง ไม่ทายจริง ๆ ตาม
ตำรา ด้วยกลัวว่า คน จะตกใจ จะคิดอย่างไร ๆ ไป

ฤๅ จะ เปรียบมงคลแก่บ้านเมือง ไปว่าแต่ภอรู ในที่ เปรียบอย่างขรรระ
 เนียมมา แล้วก็ทายหน้างานในฝัน ฤๅ ว่า จะมากกว่า ยี่
 หลัง คืบหนึ่งข้าง คอกหนึ่งข้าง ฤๅ จะน้อยกว่า ยี่หลังคืบ
 หนึ่งข้าง คอกหนึ่งข้าง ที่แท้ การทาย อย่างนี้ คำราก็เหมือน
 เหมือนไม่น่าเชื่อ จึงได้ยกเลิก หาได้บอกมาในประกาศ
 สงครามแต่ก่อน ฤๅ ไม่ ก็ยังมีนักปราชจำพวกหนึ่ง
 ซึ่งใช้ตามคำราโหรสังเกตพระเคราะห์ ในอากาศ ด้วยโคจร
 แห่ง พระ พุทฺธ พระศุกร แล้วก็ทายขึ้นใหม่ ฤๅ ว่าฝนปีใด
 จะมาก ฝนปีใด จะน้อย ก็นักปราชพวกนี้ สังเกต การต่าง ฤๅ
 มาก อย่าง สังเกต โคจร พระอาทิตย์ พระจันทร์ แล ราช แล้ว
 ก็ทายเวลาหน้าขึ้นหน้าลง ก็ทายฤกษ์ ไต่ทุกวัน ก็วิชาทายหน้าขึ้น
 หน้าลงนี้ ในเมืองไทยแต่ก่อนก็ไม่มี ก็เมื่อมีชนแปนความ
 สัตย ความจริง ก็มีชนในเมืองนี้ จะได้ไปเรียน ของฝรั่งมาก็
 หาไม่ แต่ที่ทายฝนนี้ นักปราช พวกนี้ ทาย ก็ยังหาสุ่ฤกษ์
 ฤกษ์ไม่ อย่างในยี่ชวค ฆอศกที่ล่วง มาแล้วนักปราช พวกนี้
 ทายว่าฝนมากหน้าจะมาก ก็หน้ามากนั้น เฉพะไปแปนมากแต่
 ข้างเมืองพม่า แลแผ่นดินไทย ไกลเขตรแดนพม่า แต่ใน
 บ้าน เมืองของ ไทย ใน ระยะเวลา กลาง ตลอดเห็นอ แล ระยะเวลา
 ออกน้ำก็น้อย ฝนก็น้อยไป ฤๅ แต่ในปีฉลุ สิบชคนี้ นัก

08/10/2566

ปราชญ์พวกนั้นทายไว้ว่าฝนจะน้อยน้ำจะน้อย คล้ายกับปีที่
 ฝนน้อยน้ำน้อยมาแต่ก่อน สิ่งเกิดค อากาศ ก็เป็นที่น่ากลัว
 นึกว่าจะเป็นอย่างนั้นจริงด้วยกับนี้ รศ ลม ล้ำเอาแล้วลมก็อ่อนฝน
 ะดานก็ไม่มีมาท้องฟ้าก็มืดแผ่วไปไม่มีเมฆ ตั้งตั้งกลางวัน
 กลางคืนโดยมาก เพราะฉะนั้นขอประกาศมาให้ท่านทั้งหลายทั้ง
 บัณฑิตพยายามทำนาปรังนาเพาะเลขนเลเข้าไว้ ให้ได้มาก ๆ
 ให้รีบทำตั้งแต่เดือน ๖ ไป โดยฝนน้อยเข้าไว้จะได้ร้อค
 ด้ยอยู่ นาปรังจะได้ตั้งตัวอยู่ด้วยน้ำท่าวิเศษสักข้าง ให้ผู้
 ล้ำเร่จราช การเมือง กรมการ แขวงอำเภอ ป่าวร้องราษฎร
 ให้คิดทำนาเข้าไว้ นาปรังเตรียมตัวไว้ แลือกบ้นฝน
 แล่น้ำจะน้อย นาใหญ่จะมีผลคนถูกอดคักมาบ้นหนึ่งแล้ว
 จะไ้ความลำบากมากไป

ในข นล สัมตคักนี้ วันเพ็ญ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔
 ค่ำ จะมีจันทร์ปราศ จะเห็นขอบพระจันทร์หอมองข้างทิศ
 อากเนย์ ตั้งแต่เวลา ๓ ยาม กับ ๓๐ นาที คือ ๓ นาฬิ
 ภาถึงแต่เที่ยงคืนไปจนเวลาตี ๑๐ ทุ่ม ๔ นาที คือ ๔
 นาฬิกา กับ ๔ นาที แต่เที่ยงคืน พระจันทร์จึงจะขาดขอบ
 ข้างทิศ อากเนย์แล้ว จะจับหันเร่ไปข้างทิศ ทักษิณ จะจับเพียง
 เกินบาทควา น้อยหนึ่ง คือ จับ ส่วนหนึ่งเหลือสองส่วนถึงกลาง

09/10/2566

คราว เวลาที่ ๑๑ ทุ่มกับ ๑๐ นาที คือ ๕ นาฬิกา กับ ๑
 นาทีแต่เที่ยงคืน แล้วจะคลายออกของข้างทิศเหนือ จนเวลาว่าง
 แล้ว เช่นที่ ๑๑ ทุ่มกับ ๕๓ นาทีใน กรุงเทพมหานคร ก็
 เห็นพระจันทร์ทั้งคราข้าง ตกไป ยังไม่โมกษบริสุทธิจะหลดกัน
 ต่อเวลาอรุณแล้ว คือ ๖ นาฬิกา กับ ๑๑ นาทีแต่เที่ยง
 ใหญ่ที่เมืองไทยแลไม่เห็น แต่เมืองอื่นตั้งแต่เบงกอลไป
 จะเห็นได้

เมื่อวันคืนเดือนล่วงไป ๑ ครั้ง ชายของมนุษย์
 ในโลกทั้งปวงกาลบัดนี้ มีประมาณเพียงแปดสิบปี แล
 ดำลงมากกว่าแปดสิบปีนั้นก็หมดไปสิ้นไป ใกล้ต่อเวลาที่ จะ
 ถึงแก่ความตายเข้าไปทุกวัน ๆ ด้วยกันทุกคน ๆ ความตายนี้
 ไม่เลือกหน้าว่าผู้ใด ๆ เช่นคนจนคนมีผู้ดูแลใคร เป็นคฤหัสถ์
 บรรพชิตไม่มีใครล่วงพ้นจากความตายนี้ได้โดย ก็แลสัตว์ทั้งปวง
 คนทั้งปวง มีชีวิตของตัวเป็นตรีภพด้วยกัน กุลวตายไม่หยาก
 ตายโดยมากเป็นกรรมตา แต่ว่าหาเสมอกันไม่ ลางคน
 ได้รับความทุกข์ความยาก มาก เชื้อหน่วยใน ชีวิตของตัวบ้าง
 คลังโคลงพันเพื่อนเห็นวิปริตไปต่าง ๆ บ้างศรีษะลั่นเหลือเพื่อฝ่าย
 คิตจะทำบุญด้วยชีวิต บ้าง ผกคตตายเข็ดคตตาย กินยา
 ตายแลเผาตัวเสียก็มี ๆ อวภกัลล้าหาญ แฉงแรงเกิน

08/10/2566

ชะระมาณไป ชื่นไม่ตง แลเข้าใกล้ไฟใกล้กินขุ่น แลเข้า
 ปล้ำปลุกกับสัตว์ร้าย ว่าหน้าภูกแล่นเรือเด็กผ้าคลื่นผ้าลม
 แลเข้าชกค้อยคี่รหันพันแทงแย่งชิงกับผู้อื่นไม่อาไลย ในชีวิต
 คิดว่าตายไหนตายลง ๆ ภาเกล้าเสพสุรามากเกินประมาณ ภา
 กินยากกล้าแรงยิ่งนัก ท้วยอยากจะให้โรคหายเร็ว คนเช่นนี้
 ลงที่ก็เพลิงปล้ำทำให้ชีวิตรวตวเสียไปก็มีบ้าง ถึงกระนั้น
 มีอยู่ห่าง ๆ ก็ผู้ที่รักชีวิตไม่อยากตายกลัวตายนั้นมิโดยมาก
 ถึงกระนั้นลงคนยากจนไม่มีทรัพย์สิ้นเข้าเรือคนเคหา บตร
 ภรรยาซึ่งเปนที่ห่วงใยอาไลย แลเห็นว่าชาติกรรมกลตตัวก็ทำ
 พาหะเช่นกำลังดีไม่มี สติบัญญัติตัวก็น้อย อาจแลไวก็ล่วงไป
 มากแล้ว ก็บ่นอยู่อิง ๆ ว่า จะอยู่ก็อยู่ จะตายก็ตายตามแต่
 กำลังบุญ แลขบกรรม . ภาตามแต่ผี สางเทวดาจะอนเคราะห์
 แลไม่อนเคราะห์ดังนั้นก็มิโดยมาก ก็ในผู้ที่มิห่วงใยที่อาไลย
 ขาวรณโตใหญ่นี้แล้ว ขางพวกก็มีบัญญัติอัน อกรรม ท้วยพระ
 ไตรลักษณะบัญญัติ เห็นอนิจจังทุกขังอนัตตา รู้ว่าเกิดมาคง
 ถึงแก่ความตายไม่เที่ยง แลการทั้งปวงย่อมแปรผันไปต่าง ๆ
 ในชีวิตสัตว์ทั้งปวงแล้วความทุกข์เช่นพิน สุขเช่นคอกควงมีแต่
 ละเมือละขณะ ถึงเวลตายลง คงกลายลงหาความทุกข์ความสุข
 ที่ใดแล้ว ภาที่หมายว่าจะได้คงจะกลับมาเป็นอารมณ์แก่ใจ

ให้เกิดความเศร้าโศกทุกข์โทมนัสมาก ในเวลานั้น สรรพสิ่ง

ทุกอันในกัณฑ์นอกตัวไม่เป็นตนไม่อยู่ในใต้อำนาจ ความอยากความ
ปราศรันา ผู้ใดปลงบัญญัติเห็นดังนี้จริง ๆ ผู้นั้นถึงมีห่วงใย

ที่อาลัยอาวรณ์มากก็อาจไว้ทุกข์ยาไครย เป็นกลาง ๆ อยู่
ได้ ก็ผู้ใดไม่มีใจไม่ได้ชอบรมในทางบัญญัติอย่างนี้ มีจิต

ไม่ได้เจริญอย่างนี้ ก็ย่อมรักชีวิตมาก กลัวความตายมาก
ถึงจะแก่ชราทุพพลภาพมีโรคมีภัยอย่างไรไปแล้ว ถ้ามีความ

ปราศรันาความมุ่งหมายอย่างใด อย่างหนึ่งอยู่ในใจในความคิด ก็
ย่อมหวาดหวั่นพรั่นพรึงแต่ความตายมากนัก ผู้ใดกลัวตาย

แล้ว ถ้าจะหลบหลีกเลี้ยงไม่เข้าใกล้เข้าเคียงข้างร้ายเล็กร้าย
สัตว์ร้าย แลไม่ขันไม้สังไม่ว่ายน้ำน้ำรกไม่เล่นเรือเล็กออกทะเล

รก ไม่เข้าป่าเข้าดงเข้าคอกเข้าสงคราม แล การชกตีฟัน
แทงกับผู้อื่น แลไม่เข้าใกล้ไฟ เข้าใกล้ดินขุ่นไม่กินสุรา

มาก ไม่กินยาร้ายยาแรง ไม่กินของแสดลงเมื่อนำใช้น้ำ
เจ็บ แลไม่ประพฤติกการผิด ๆ ที่เป็นเหตุจะให้ตั้งราช

ทัณฑ์ การตั้งว่ามานั้นนั้นเป็นการอันสมควรที่จะเห็นจริงด้วย
กันว่าเป็นทางที่จะหลีกเลี่ยงหนีความตายอยู่แล้ว แต่ความกลัว

08/10/2566

ของ คน บางพวกยังขังขึ้นไปกว่านี้ ถึงหลีกเลี่ยงตั้งว่ามานั้น
แล้ว ก็ยังมีคำถามระแวงว่าตัวตั้ง อยู่ในที่ใกล้แห่งความ

ตาย ยัง พรัน พรัง ว่า อัน ทราย แห่ง ชี วิตร จะมี มา ยัง คิด หา
 เครื่อง กัน ความ ตาย แล ทาง หลีก เลี่ยง อย่าง อื่น อีก มาก พื้นที่
 จะ พรณณ แต่ การ ทัง ปวง นั้น ไม่ อาจ ที่ จะ เห็น จริง พร้อม กัน ได้
 แต่ ใน คำ นึก ปราส ที่ สั่ง สอน สืบ มา ใน พระ คัมภีร์ ที่มี ใน พระ พุทธ
 ศาสนา ที่ เป็น ทาง กรรม วาท กิริย วาท นั้น ท่าน สรเสริญ ทาน ขาง อัน
 สัตว์ ทัย ขาง อย่าง กศล กรรม ขต ขาง ตัว แล การ ขวน ขวาย ขาง ทาง
 ภาวนา ขาง อารมณ ขาง ขาง วิชี่ ว่า เป็น ที่ จะ ให้ ออก ผล ให้ อยุ่ ยืน ใน
 ทัษุ ธรรม ชาคิน แล สัมป ราย ภพ ชาคิน ภา แต่ ที่ จะ ห้าม ความ
 ตาย ให้ ชาติ ไม่ ให้ มี มา นั้น ไม่ ได้ ถ้า ยัง เกิด เป็น กาย เป็น ใจ
 อยู่ ตราบ ไต ก็ คง ยัง ต้อง อยู่ ใน อำนาจ ความ ตาย จะ ประหาร อยู่
 ตราบ นั้น ไม่มี ใคร พ้น เลย ถึง ใคร อยุ่ ยืน มาก แล้ว ก็ ไม่
 ไกล กว่า คน อยุ่ สั้น นึก เหมือน ไม่ แก่น ไกล กว่า ต้น กล้วย
 ต้น กล้วย

ท่าน นั้น คือ ให้ เครื่อง กัน อัน ทราย ชี วิตร สัตว์ คือ ผัว ติร ของ
 หน้า เครื่อง ตร ของ หน้า แล อื่น ๆ แล เครื่อง ออก หุ่น ชี วิตร สัตว์
 คือ อาหาร แล สิ่ง อื่น ๆ แล ยา ฤ เครื่อง ยาร ักษา ใช้ เจย
 แล บริ จาก ทรัพย์ จ้าง หมอ ให้ ักษา โรค ต่าง ๆ แล เสี้ย ทรัพย์
 ช่วย ให้ สัตว์ ที่ จะ ตาย เร็ว ๆ ให้ รอก ตาย ไป คราว หนึ่ง ๆ ๆ
 สัตว์ นั้น คือ เว้น จาก ป่า ณา ตี ยาศ แล วิ หิง ส่า การ เขี่ย ค

08/10/2566

เขียนท่านผู้อื่นแลเขียนเขียนสัตว์ ฯ กรรมบถนั้นคือ
 อนุรักษณา อพยาบาท การที่ไม่มุ่งหมายทรัพย์สิน สิ่งของ ๆ
 ท่านผู้อื่น ด้วยความโลภจนถึงแข่งให้ผู้นั้นตาย เพื่อประ
 สงค์จะได้ชื่อของท่านมาเป็นของตัว ฯ การชวนชวนนั้น
 คืออุสาหะ รักษาพยาบาลคนไข้ ชวนชวนหาหมอมารักษา
 คนไข้แลชวนชวนหายา แลแต่งอาหารที่ชอบโรคให้คนไข้
 แลให้กำลังช่วยผู้รักษาไข้เจ็บ ฯ ภาวนาวิชานี้ คือ
 ประกอบความเมตตากรุณา ในผู้อื่นทั่วไปเสมอกับตัว แล
 ผู้ที่เป็นที่รักของตัว ฯ

วิชานี้ชื่อว่าด้วยการ ปฏิสังขรณ วัตถุประสงค์
 ที่ข้านับถือ แลที่อยู่อาศัยที่สำเร็จสุขประโยชน์
 ทั่วไป แก่ชนเป็นอันมากนั้น ฯ ให้เป็นปรกติดำรงคอยู่สัน
 กาลนาน การทิ้งปวงดังกล่าวมานี้ ท่านได้สรเลิญว่าเป็นเหตุ
 จะให้สำเร็จเป็น สภาคผล เป็นเครื่องจะให้ชนมาของ สัตว์อื่นยาว
 ในที่ฐุ ธรรมชาติ แลสัมปรายภพชาตินี้ ก็แต่การที่หลยผู้
 หนีสง้าง้าง จึงไรไม่เขียนเขียนใกล้กลายผู้ตาย ผู้ใช้ หลีก
 เลียงไปไม่ขอไ้ยินข่าวใช้ข่าวตาย ด้วยกลัวว่าจะเข่นอว
 มงคล 08/10/2566 ความร้ายความอบาทัว จะพลอยตวมมาถึงตัวด้วย
 คั้งนี้ ก็ผู้ที่ถือความสอาดถึงว่ามานี้ เมื่อพิเคราะห์สืบ สว

ไปก็เห็นว่าตายไป ๆ ต้องให้คนที่คลุกคลีอยู่กับทรากศพกินนอนอยู่ในป่าช้าฝั่งเขาเตี้ย เมือง ๆ ไม่รู้ซำด เพราะการที่ถืออย่างนั้นไม่เห็นจริงพร้อมกัน แต่ไม่ตกต้องตามคำนักปราชที่กล่าวสอนไว้ทั้งว่าแล้วในข้างต้นนั้น ๆ

เพราะฉะนั้นขอท่านผู้มีปัญญา จงรีบร้อนชวนช่วยประพาศิการบุญการกุศล เช่น ความสัจใจให้มาก ด้วยกาย วาจา และใจโดยเป็นการเร็ว เหมือนอย่างคนที่สี่สะเพลิงไหม้แล้วรีบร้อนจะดับไฟ ในสี่สะของตนคนนั้น สรรพการกุศลทั้งปวงพึงล้ำสม ทำให้พร้อมมูลในสันตทานด้วยความไม่ประมาท ด้วยประการทั้งปวงเทญ

ประกาศขุดคลองภาษีเจริญ

ข้าพเจ้าพ่อบรมหาราช ภาษี สมบัติบริบูรณ์ ขอประกาศ
 มาแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ด้วย ข้าพเจ้ากับท่านผู้
 เป็นอื่น มาก คึกคัก จะขุดคลอง ตั้งแต่บ้านคอนกระตี่
 แขวงเมืองท่าจีนมาออกคลองยางนอกใหญ่ ริมวัดปากน้ำ
 แขวงกรุงเทพ กว้างเจ็ดวา ฤกษ์ห้าศอกก่อน แล้วจะขุด
 ด้วยจักรกลไฟฤกษ์ อีกศอกหนึ่งฤกษ์สองศอกตามสมควร เป็น
 ถนนทางยาวห้าร้อยเส้นเสศ ใต้กรวยเวียนท่านเสนาบดี
 ให้กรวยทูลพระกรุณาให้ทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรง
 พระราชดำริห์พร้อมกับความคึกคักท่านเสนาบดี ว่า การ
 ที่ข้าพเจ้าแต่พวกข้าพเจ้าคิดนั้นชอบอยู่ แต่เพราะมี
 รัชชโองการสวนใหญ่ แลเข้าที่เงินสินค้ำก็ต้องขี้ไ้
 เพราะฝนแล้ง ภาษีเข้าก็เก็บไม่ได้ ภาษีอื่นก็พลอยตกไป
 ด้วยเป็นอื่นมาก พระราชทรัพย์หลวงจะจ่ายมาเป็นทุนขุดคลอง
 อย่างเมื่อขุดคลองอื่น ๆ ยังไม่พอจะเข้าไป ข้าพเจ้า
 จึงได้ให้กรวยทูลรับอาสาว่าเมืองอื่นใหญ่ ๆ เขาขุดคลอง
 ทำทาง เขาก็ไม่ได้เอาเงินแผ่นดินไปใช้ เช่นแต่เขา
 เรี่ยไรกันในราษฎรโดยเงินเรี่ยไรไม่พอ เขาก็ขออำนาจ
 แผ่นดินเก็บเอาตามเรือรถเกวียน ซึ่งขึ้นล่องไปมาทางนั้น

ที่ละเล็กที่ละน้อยกว่าการสำเร็จงได้ จึงไปรคเกล้า ฯ
 ให้ข้าพเจ้าศึกษาให้สมควร เพราะการ จะเป็นคนแก่ราย ฐ
 ทั่วกัน ข้าพเจ้าศึกษาการ สอง อย่าง หนึ่ง เรือยาว
 ตั้งแต่ส่วาขึ้นไปยันทุกของ เกือบลำละบาท ไม่ได้ยันทุก
 ของเกือบลำละสองสิ่ง เรือยาวส่วาลงมาถึง สิบสอง
 ยันทุกของ เกือบลำละสองสิ่ง ไม่ได้ยันทุกของเกือบลำละ
 สี่สิ่ง เรือยาว ๑๐ คอกลงยันทุกของเกือบลำละสี่
 ไม่ได้ยันทุกของเกือบลำละเพื่อง แต่แพไม่ให้เดิน เรือพ่วง
 ไม้ใหญ่ เรือพ่วงไม้เล็กเกือบลำละกึ่งตำลึง ขาชนๆ ขาล่อง
 มาทางนี้ จะขอเกือบเงินตามพิกัตนี้ ตั้งแต่เรือเดินตามลำ
 คลองนั้น ไปได้ไปสิบปี ก็ที่ไรที่นาที่สวนขึ้น ขวางลำคลอง
 ขึ้นไป ฟากคลองละสิบห้าเส้น คิดเงินไร ปีหนึ่งเขาไร
 ละสี่สิ่ง แต่เจ้าของผู้จับของที่นั้น อีก อย่างหนึ่งคิดว่า
 ถ้าจะเกือบอย่างนั้น จะเป็นที่ต้องตั้งเตียง ซักเคื่องกับท่าน
 ทั้งช่วงแปดอันมากไป จะไม่ทำอย่างนั้น จะตั้งโรงหอย
 ที่ตำบลเมืองนครไชยศรี เมืองท่าจีนสามปี ผู้มา แทงหอย
 เท่าไร เมื่อแทงไม้ถูกก็จะกิน ที่แทงถูกก็จะใช้สามสิบต่อ
 เหมือนการในโรงหอยตาม ขวรมเนียมไม้ยก อย่างไม่เรียก
 เงินคนเดินทางเลย แต่บัดนี้ข้าพเจ้ายังสงสัยว่าท่านทั้งช่วง

08/10/2566

เปนอื่นมาก จะยอมอย่างไร จะยอมให้เก็บเอาตามเรือชน
 เรือล่องๆ จะให้ตั้งโรงหอยเก็บกำไรเอา ข้าพเจ้า
 ขอปรึกษาด้วยท่านผู้ใดอ่านคำประกาศนี้ทุกคน ท่านผู้
 ใดอ่านขอจงไปเขียนหนังสือตอบให้ข้าพเจ้ารู้แต่สิ่งๆ ลง
 ชื่อของท่านก่อน ว่าข้าพเจ้าชื่ออะไรอยู่บ้านไหน เห็นว่าให้ท่าน
 เก็บเงินแต่ชาวเรือชนล่องเอาเถิด อย่าตั้งโรงหอยเลย
 ฤกว่าข้าพเจ้าชื่ออะไรอยู่บ้านไหน เห็นว่าให้ท่านตั้งโรงหอย
 หากำไรเอาเถิด อย่าเก็บเงินแต่ชาวเรือชนล่องเลย
 เมื่อเขียนแล้ว ให้เอาไปส่งแก่พระอินทราชาธิบดีศรีนครทองเมือง
 พระเทพผล ตั้งแต่วันจันทร์ เดือนเก้า ขึ้นค่ำหนึ่ง จนวันศุกร์
 เดือนเก้า ขึ้นห้าค่ำ ถ้าข้าพเจ้าได้รู้ว่าคนเปนอื่นมาก
 ชอบใจยอมอย่างไร จะยอมทำตามอย่างนั้น ในสองอย่างนี้
 ถ้าท่านจะว่าอย่างอื่นไปรับไม่ได้ ฤจะทำหนังสือขัดประกาศ
 แลลงพิมพ์ที่โรงพิมพ์พวกอะเมริกาว่าอะไรๆ จะรับก็ไม่ได้
 จะเชื่อถือก็ไม่ได้ หมายประกาศมาวันจันทร์ เดือนเก้า
 ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีฉลู สดับคก

ประกาศห้ามมิให้เขียนหนังสือทูลเกล้าฯ ถวาย
ด้วยหมึกจีน สอทจกจาง

มีพระบรมราชโองการมา พระบิณฑุรสรุสังฆนาท ให้
ประกาศแก่พระราชวงษานวงษ์ ที่ตั้งกรมแล้วแต่ยังไม่ได้
ตั้ง กรม แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายหน้า
ฝ่ายใน ในพระบรมมหาราชวัง แลพระบรมราชวัง
ทุกหมู่ทุกกรมทุกพนักงาน แลพระราชอาคันตุกะนาน กรม
เปรียญทุกคณะทุกพระอาราม แลราษฎรไทยจีนแลอื่น ๆ
ในกรุงนอกกรุงทั้งปวง ให้ทราบทั่วกัน ว่าผู้ใดเขียนหนังสือ
เรื่องราวจากหมายเด็ดน้อย จะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย
ห้ามอย่าให้ใช้ดินสอทำฝรั่งอย่างจาง ๆ ไม่ทำแต่เขียน
ลงในกระดาษฝรั่งจากกระดาษอะไร ๆ เปนอันขาด ถ้าจะใช้
เขียนหรือฝรั่งจากหมึกจีน ก็ห้ามอย่าให้ใช้หมึกจก
จาง ๆ เหมือนกัน ให้ใช้ที่ศรีดำแท้ ๆ
อนึ่งดินสอฝรั่งต่างศรี ศรีน้ำเงินศรีแดงนั้นก็ดี
หมึกศรีน้ำเงินศรีแดงนั้นก็ดีใช้ไปไม่ห้าม จากินสอทำไทย
เขียนลงในกระดาษไทยตามที่เคยใช้มานั้นก็ไม่ห้าม ให้ท่าน
ผู้ที่จะต้องเขียนในข้างทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวจากหมาย
ประการใด ๆ ขณจทำตามพระราชบัญญัตินี้ อย่าให้

เปนการ ชื่นชมองฝ่า ลออง ฐิติพระบาทไท้ จะไ้สำเร็จความ
 ประสงค์ของตน โดยสทวกลสขายทกประการ ประกาศ
 มาวันอาทิตย์ เดือนเก้า แรมสิบสามค่ำ ปีฉลูสัปตศก จะ

ประกาศเรื่องเงินทำอัฐิปลอม

มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง ให้ประกาศ
 ทวยราษฎรในกรุงแลหัวเมืองให้รู้ทั่วกัน ว่า มีเงินพวกหนึ่ง
 ทำเขี้ยวอัฐิปลอม เขาอัฐิ หลวงไปกคพิมพ์คืน แล้วเอา
 คุ้งกปลอมเทียวปลอมขายถูก ๆ มีผู้รับซื้อใช้สอยอยู่บ้าง
 ไม่มากนัก จับตัวได้มารายหนึ่ง ชำระไต่ความว่า
 ไปเที่ยวลอบเรือทำบ้าง อาไศรยเช่าโรงผู้ซื้ออยู่ทำบ้าง
 เพราะฉะนั้น ให้ประกาศว่า ตั้งแต่บัดนี้ไปราษฎรให้ระวังคนใกล้ ๆ
 อย่าให้มีคนอาไศรยลักทำอัฐิปลอม แลทำเงิน แกลงหล่อ
 ให้สืบเสาะคนในรั้ววัดที่ของตัวอยู่เสมอ ถ้าจับตัวคน
 ทำอัฐิปลอม ฤๅเงินแกลงปลอมเป็นแผ่นเงินบาทมาส่งไต่พร้อม
 ทั้งเครื่องมือฤๅสลักสำคัญ จะพระราชทานรางวัล ๘๐ บาท
 ๑๐๐ บาท ๑๕๐ บาท ตามสมควร แก่การที่เป็นมากแลน้อย ถ้า
 แม้นคนในรั้ววัดไม่เอาใจใส่ระวัง พวกอื่นนอกรั้ววัด
 รับสินบนนำจับได้ ถ้าที่อาไศรยของผู้ร้ายเป็นที่เจ้าของ
 ให้เช่า จะปรุให้เจ้าของใช้สินบน ถ้าที่ผู้ร้ายเป็นของ
 ผู้ร้ายเอง จะให้เฉลี่ยเรียกรายคนในรั้ววัดสืบสินบน
 ตามสมควรแก่ศักดิ์ใหญ่แลน้อย ฯ เงินเวียนแกลงอัฐิ
 ปลอมนี้ ผิดกับของหลวงผิวครุกระไม่เกลี้ยงแลขอบบึก

เพลไปพลอยู่ อัฐนั้นผิดมากที่เนื้อ อ่อนหักโอนไป ได้ง่าย
 ให้เทียบกันดูกับ อัฐ หลวง ก็ จะ รั ใต้ ไม่ สง ใส ย เลย ถ้า ใคร
 มี อัฐ ปลอม อย่าง ใ ให้ ใ กัน ต่อ ไป ฤา เมื่อ เสีย กาย จะ ชิน ใ กัน อยู่
 ถ้า มี ผู้ จับ ใ เป็น อัฐ อ่อน อัฐ ปลอม จะ ให้ ผู้ มา ใ เสีย
 เขย ปรบ ใ ให้ ผู้ จับ อัฐ ละ สอง อัฐ สาม อัฐ ถ้า อัฐ ปลอม
 ของ ใคร มี เป็น อัฐ อ่อน ให้ เก็บ รวบรวม เป็น คีบ ก หนัก ใ
 เจ็ด คำ ลิง แล้ว ชน เขา เงิน เพียง แต่ คลัง ไป จะ ให้ เจ็ด คำ ลิง
 ต่อ เพอง ฤา ๘ อัฐ ฤา ๑๖ โส พศ ตาม แต่ ปราร ฐนา ให้
 ต้อง กัน กับ คำ ปรภาศ เก่า ถ้า ผู้ มี อัฐ มาก จะ เขา มา ชิน เงิน ที่ คลัง
 ชาว คลัง ก็ จะ ต้อง เทียบ คัก ก ถ้า เป็น อัฐ ปลอม พับ ใ ง่าย ๆ
 จะ คิด ใ แต่ ๗ คำ ลิง ต่อ เพอง แต่ ถ้า ใ เป็น อัฐ เกิม
 ถึง จะ เก่า คร่า คราส ัก หรอ ย่าง ถ้า ใ ไม่ ชาต เป็น สอง ท่อน
 สาม ท่อน แล้ว ก็ จะ ใ ให้ แปร อัฐ ต่อ เพอง ใ อัฐ หลวง
 แวง กัน ปลอม จะ หลวม หล่อ ใ ได้ ใ ให้ ผู้ ร้าย หลอม
 แล้ว ใ ไม่ เป็น อึง คน ต่าง ประเทศ ที่ ไทย เรียก ว่า ฝรั่งเศส
 เดียว ใ เทย ว ตะ กุย กะ กาย พุท วุ่น ใ ว่า จะ ยุ ผู้ ครอง แผ่น ทิน
 ฝ้าย ไทย ให้ เลิก ล้าง เขย อัฐ คีบ ก เสีย แล้ว จะ ทำ เขย
 08/10/2566
 ทอง แดง เข้า มา ขาย ใ ถู ก ๆ ใ โน หลวง ง่าย แก่ ราช ฎร
 แพง ๆ เป็น กำ ใ ฤา อย่าง หนึ่ง ว่า จะ รัช ฎก ภาณ ใ ทำ แเป

• ของแดง มาขาย แก่ราย ฎร ถวายเงิน ภาษี แก่ในหลวง
 การที่ ว่า อย่าง นี้ โดย ฤทธิ ที่ พวก คน ต่าง ประเทศ ที่ เรียก
 ว่า ฝรั่งเศส อยู่ใน ใต้ ความ ฎา ว่า ในหลวง เชื้อ ยอง ง่าย ๆ
 ใจ ทยาน หยาก ใต้ เงิน ก็ พุด ไป คิด ไป การ นี้ ใคร ใต้ พัง
 อย่า เชื้อ ในหลวง ไม่ ยอม ให้ ทำ ถ้า ฝรั่งเศส จะ เอา เข็ม ทองแดง
 มาขาย ถ้า เป็น ตรา ของ แผ่นดิน ไทย ก็ จะ ไม่ ยอม ให้ ขาย
 ถ้า เป็น ตรา เมือง อื่น เหมือน แปะ จีน แปะ ญวน แล แปะ ทองแดง
 ของ ประเทศ อื่น ถ้า มี ผู้ ชื้อ ไว้ จะ มา ส่ง แทน ภาษี อากร ก็ จะ
 ไม่ รับ จะ มา ขอ ชน เงิน ไป แต่ ในหลวง ก็ จะ ไม่ ให้ จะ ใต้ แต่
 เอา มา ขาย ให้ คิด ราคา ตาม หน้า หน้า ทองแดง ทองเหลือง
 แล สังกะสี ที่ ไม่มี ตรา เมื่อ เวลา ในหลวง ต้อง การ ทองแดง
 ทองเหลือง สังกะสี ก็ จะ ชื้อ เมื่อ เวลา ไม่ ต้อง การ ก็ จะ ไม่ ชื้อ ไม่ รับ เป็น
 เจ้า ของ เพราะ ฉนั้น พวก คน ต่าง ประเทศ ที่ เรียก ว่า ฝรั่งเศส จะ พุด
 อย่างไร ฎา จะ ลง หน้า สือ พิมพ์ ประ กาศ อย่างไร อย่า เชื้อ เลย
 ว่า ในหลวง จะ ทำ ตาม อย่า ฟัง เสียง เลย เป็น อัน ชาติ ที่ เกี่ยว ฐานะ
 แต่ แปะ ทองแดง นี้ ในหลวง ก็ จะ ทำ ใน เร็ว ๆ นี้
 สอง แปะ ต่อ เพ็อง อย่างหนึ่ง เรียก ว่า ชุก สี่ แปะ ต่อ เพ็อง อย่างหนึ่ง
 เรียกว่า เสี้ยว จะมี ตรา มง ฎฎ ตรา ช้าง ตรา จักร เหมือน อัฐ
 เหมือน โสฬศ แล มี หน้า สือ บอก เป็น หน้า สือ ไทย หน้า สือ จีน

หนึ่งสี่อังกฤษสามอย่าง ว่าสองอันเป็นเพอง สี่อันเป็นเพอง
 แปะทองแดงอย่างนี้ ใครไ้ไปจะมาขึ้นเอาเงินคลังสองแป
 ต่อเพอง สี่แปต่อเพอง จะยอมใช้ให้ แต่แปทองแดง
 ตราเมืองอื่น ฎาแปทองเหล็กของสังกะสีของจีนของญวน
 จะมาขึ้นเอาเงินคลังไม่ได้

ประกาศมาวันเสาร์ เกือนสิบ แรมสิบเอ็ดค่ำ ปีฉลูสัปตศก

ประกาศห้ามมิให้ เล่น แอ้ว ลาว

มี พระบรมราชโองการดำรัสแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แล ทวยราษฎรชาวสยามทุกหมู่ทุกเหล่า ในกรุงแลหัวเมืองให้ทราบ กระแสพระราชดำริเห็นว่า เมืองไทยเป็นที่ประชุมชาวต่างประเทศต่างภาษา ไกลไกล มากด้วยกันมานานแล้ว การเล่น ฟ้อนรำ ขี่ร้อง ของภาษาอย่างต่าง ๆ เคยมีมา ประปนปนที่ดูเล่น ฟัง เล่น ต่าง ๆ สำราญ เป็นเกียรติยศบ้านเมือง ก็คืออยู่ แต่ถ้ำของเหล่านั้นคง อยู่ตามเพศตามภาษาของคนนั้น ๆ ก็สมควร ฎาไทย จะเลียน เอา มา เล่น ได้ ย่าง ก็เป็นดี อยู่ว่าไทยเลียนใครเลียนได้ เหมือนหนึ่ง พระเทศนามหาชาติ ว่าอย่างลาวก็ได้ ว่าอย่างมอญก็ได้ ว่าอย่างพม่าก็ได้ ว่าอย่างเขมรก็ได้ ก็เป็นดี แต่จะเอามาเป็นพื้นไม่ควร ต้องเอาอย่างไทยเป็นพื้น อย่างอื่น ๆ ว่าเล่นได้แต่แลหนึ่งสองแล ๆ

ก็การ บัดนี้ เห็น แปลก ไปนัก ชาวไทยทั้งปวง ละทิ้งการเล่น สำหรับเมืองตัว คือ ขี่ พาทย์ มโหรี เสภา ครึ่ง ท่อน ประยักสัก กระวา เพลง ไม้ ชู เกี้ยว เข้า แล ลคร ร้อง เสียด สมค . พากันเล่น แต่ลาว แคน ไป ทก หน ทก แห่ง ทก คำ บล ทั้ง ผู้ชาย ผู้หญิง จน ท่าน ทมิข พาทย์ มโหรี ไม่มีผู้ ไท หา ต้อง ขอก ชาย เกรือง ขี่ พาทย์ เกรือง มโหรี ในที่ มั่งงาน การ โทน จุก ขวชนาก ก็หา ลาว แคน

เล่นเสีย หมก ทุกแห่ง ราคาหางานหนึ่ง แแรงถึง สิบ คำลึง
 สิบสอง คำลึง การที่เป็น อย่างนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า
 ไม่สู้งามไม่สู้ควร ที่การเล่น อย่างลาว จะมาเป็นพนเมือง
 ไทย ลาวเคยเป็นข้าของไทย ๆ ไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอา
 อย่างลาวมาเป็นพนเมืองไทยไม่สมควร ทั้งแต่ภากันเล่น
 ลาวแคนมาอย่างเดียว ก็กว่าสิบปีมาแล้ว จนการตกเป็น
 พนเมือง แลสิ่งเกตุก การเล่นลาวแคน ซก ซมที่ไหนฝน
 ก็ตกน้อย ร่วง โรยไป ถึงขั้นเข้าในนารอดตัวก็เพราะน้ำยา
 มาช่วย เมืองที่เล่นลาวแคนมาก เมื่อถูกฝน ๆ ก็น้อย
 ทำนาก็เสีย ไม่งอกงามทำขึ้นได้ บ้างเมื่อปลายฝน น้ำยากระ
 ไชกมากก็เสียไปหมด เพราะฉะนั้นทรงพระราชวิตกอยู่ โปรด
 ให้ขออ้อนวอนแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ที่คิดถึงพระเดชพระ
 คุณจริง ๆ ให้งดการเล่นลาวแคนเสีย ขยำหามาคนแลฟัง
 แลอย่าเล่นเองเลย ลองดูสักปีหนึ่งสองปี การเล่นต่าง ๆ
 อย่างเก่าของไทย คือลคร ฟ้อนรำ ยี่ पाथย มโหรี เสภา ครึง ท่อน
 ปรบไต่ สักกระวา เพลงไต่ข่า เกี้ยวเข้า แลอะไร ๆ
 ที่เคยเล่นมาแต่ก่อน เอามาเล่น มากขึ้น ข้างอย่าให้สูญ
 เล่นลาวแคน ขอให้ชกเสียเล็ก เสียสักปีหนึ่ง สอง ปีลองดูฟ้าฝน
 จะงามไม่งามอย่างไรต่อไป ข้าง นำ

08/10/2566

ประกาศฉันทน์ ถ้ามีพึงยังขึ้นแล้วลาวแคนอยู่จะให้
 เรียกภาษีให้แรง ใครเล่นที่ใหม่จะให้เรียกแต่เจ้าของที่แล
 ผู้เล่น ถ้าลักเล่น จะต้องจับปรับให้เสียภาษีสองต่อสามต่อ
 ประกาศมาวันศุกร์ เดือนสิบสอง แรมสิบสี่ค่ำ

ผู้
 บัณณ สัตยัตถก

ประกาศเรื่องชาวท่านก๊กเรือ

แลพระราชบัญญัติให้ตั้งภาษีอยู่กับท่านทุกตำบล

ด้วยเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ ๑ ว่าที่สมุหพระกระลา

โหมรับพระบรมราชโองการใส่เกล้า ๑ ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้า ๑ สั่งว่า ราษฎรชาวกรุงเทพฯ แลคนหัวเมือง

ขึ้นลงไปมาเมือง ๆ บางพวกมากล่าวติเตียนชาวท่านแลเจ้า

ภาษีว่าท่านต่าง ๆ ให้ได้ความเป็นชื่อว่าราษฎรมาถึงท่าน

ชนหมื่นชาวท่านเรียกเรือให้จอดตรวจกสิ่งของต้องห้าม ครั้นไปถึง

โรงภาษี เจ้าภาษีก็เรียกกสิ่ง ของ ยันตาที่ต้องตามพิ กัก

ภาษี ถ้าแม้เรือขึ้นลงพันท่านแลโรงภาษีไป ชาวท่าน

ว่าราษฎรชาวเรือหนีท่าน จับเอาตัวราษฎรมาบังคับให้ทำขวน

ท่านราษฎรไม่ทำ กักเรือแลเก็บเอาแจว เขาทางเสื่อไว้

ราษฎรต้องเสียค่าไถ่จึงได้ไป ลางที่ชาวท่านกับราษฎรเกิด

วิวาทชกตีกันก็มี ฝ่ายเจ้าภาษีนั้นถ้าเรือไม่แวะโรงภาษี

ก็แต่งคนไปเอาเรือราษฎร มาตรวจกสิ่งของในลำเรือต้องตาม

ภาษี พาลว่าราษฎรหนีภาษีปรับโทษเอาสิ่งของไว้จนสิ้น ก็

บังคับท่านกับโรงภาษีแยกย้ายกันตั้ง ราษฎรไปมาทางวันหนึ่ง

08/10/2566

ต้องจอดท่านจอดโรงภาษีถึงแก้แห่งสียบแห่ง ถ้าแม้ราษฎร

กับชาวท่านเจ้าภาษี มีความวิวาทไม่มีพยานแล้วยากที่จะ

ข้าระไ้ความจริง จะไม่จัดการเสียให้เร็วหรือย ก็เห็น เปรนท
 ล้ำยากแก่ราษฎร ทั้งหลาย มากนัก ตั้งแต่ นั้น สืบไป ให้ยังคย
 เจ้าภาษีให้ยกโรงภาษี ขึ้นคาตั้ง เกียเรียกอยู่ ณ แขวงหัวเมือง
 ให้มารวมตั้ง คติ อยู่ กยี่ท่าน จง ทก แห่ง ทุก ตำบล ราษฎร
 อดท่านแล้ว ให้เจ้าภาษีมาตรวจคตสิ่ง ของคตอง ตามภาษี
 ก็ให้เจ้าภาษีเก็บเรียกเอาแต่ ราษฎรตาม พิ กติ ท้อง ครัว เมื่อ
 เจ้าภาษีมี ความวิ วาท ราษฎร จะไ้ อ่าง ชาวท่าน เปรน พยาน
 ถ้าชาวท่าน จับสิ่ง ของคตอง ห้ามไ้ ฎา ชาวท่าน จะวิ วาท กยี่
 ราษฎร จะไ้ อ่าง เจ้าภาษี เปรน พยาน ห้ามไม่ให้ ภาษี แยกย้าย
 ตั้ง อยู่ต่าง หาก จลก ท่านเหมือน แต่ก่อน เจ้าภาษี ขึ้นไป ตั้ง
 โรงภาษีที่ แห่ง อื่น พันท่าน ไปหลายเส้น จนราษฎร จะคตอง แวะ
 เปรน หลายแห่ง ไปนั้น จะมาร้องว่า ราษฎร ไม่อดโรง ภาษี นั้น
 ไม่ได้ จะคตอง ให้ เปรน ฎา อยู่แก่ เจ้าภาษี เมื่อ เจ้าภาษี กยี่
 ท่าน ตั้ง อยู่แห่ง เดียวกัน ไ้ ตั้งนี้ เห็น ว่าราษฎร จะไ้ ความคช
 ยิ่งขึ้น กว่า แต่ก่อน พระบรมราชโอง การดำรัสตั้ง ตั้งนี้ นั้น
 ให้มหาดไทย ภาระลาใหม่ กรมท่า กรมพระสคคิ หมายบอก
 เจ้าภาษีขึ้นคาตั้งทั่ว ภาษี ทั้ง ปวง ตาม กรมชน และมีตรา
 ยังคยี่ไปถึงผู้สำเร้จราชกุมารเมืองกรมการ ให้ตรวจคตที่ แห่ง ไ้ เปรน
 ทางร่วมเรือเดิน ควร จะยกท่าน มาตั้งที่ โรงภาษี ฎา จะยก

โรงภาษีไปตั้งต่ออยู่ที่ท่าน อย่างไร ก็ให้เร่งจัดการเสีย
 ให้เสร็จใน ๖ เดือน สบายสะดวก ถ้าถึงเดือนห้าขึ้นค้ำหนึ่งปีชานอัฐ
 ตกไปแล้ว ถึงชาวเรือที่จะต้องเสียภาษีไม่แหวะโรงภาษี
 ที่ไปเที่ยวตั้งเขาตามอำเภอใจ นอกบังคับซึ่งไม่ติดต่อกัน
 กับท่านนั้น มาให้ปรับใหม่ทำโทษให้ ก็ทำตามไม่ได้
 แลที่ ๆ จะตั้งโรงภาษีเหนือท่านท้ายท่าน แลยกท่านไปตั้ง
 ติดอยู่กับโรงภาษีนั้น เช่นที่สวนที่บ้านของราษฎร มีเจ้าของ
 ให้ชาวท่านแลเจ้าภาษีไปว่าซื้อว่าเช่า ตามราคาพอสมควร
 ถ้าราษฎรไม่ยอมขายไม่ยอมให้เช่า จะว่ากล่าวขัดขวาง
 ไปอย่างไร ให้ผู้สำเร็จราชการ เมืองกรมการ กำหนด
 ทาตัวราษฎรเจ้าของที่มาว่ากล่าวผ่อนปรน ให้ชาวท่าน
 แลเจ้าภาษีใดตั้งเรียกภาษีพอสมควรตามวิธีสั่ง หมายถึง
 ประการมาวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้นสิบสองค่ำ ๖ เดือน
 สบายสะดวก จุลศักราช ๑๒๒๗

ประกาศ พิกัดทองแดง ชัก เชี่ยว

มีพระบรมราชโองการ ให้นำพระขันทนุสรณ์ สิ้นหนาท ให้
 ประกาศแก่ข้าราชการ แลราษฎร ในกรุง แลหัวเมือง ตลอด
 พระราชอาณาจักร ให้ทั่วถึงกันว่า เชื้อทองแดง ทำใหม่
 มีตราเหมือนเชื้อ อัฐ เหมือนเชื้อ สัฟไฟ อย่างใหญ่ เรียกว่า ชัก
 ใช้สอง อันเป็นเชื้อ อย่างเล็ก เรียกว่า เชี่ยว ใช้ ๔ อัน
 เป็นเชื้อ ไปได้โปรดให้จ่าย ใช้กันตั้งแต่วัน พทท เดือน อ้าย
 แรม สิบค่ำ ปี ผล สัฟตศก ถ้าผู้ใดได้ไป จะมาขึ้นเอาเงิน
 ที่พระคลังมหาสมบัติ เจ้าพนักงาน จะรับขึ้นให้ตาม พิกัด
 อย่างว่านี้ ให้ชนทั้งปวง รับใช้ สอดกัน อย่าให้ส่งไสยเลย
 ประกาศมา ณ วัน พทท เดือน อ้าย แรม สิบค่ำ ปี ผล สัฟตศก
 เป็นวันที่ ๕๓๒๙ ในรัชกาล ประจวบนี้

ประกาศพระราชบัญญัติสักกา

มีพระบรมราชโองการ มีพระยัฒม์จันทรสุริสิงหนาท
 ให้ประกาศแก่ลูกชนตระลาการโรงศาล แลราษฎรในกรุง
 แลหัวเมืองให้ทราบทั่วกันว่า เมื่อวันที่อาทิตย์ เดือนอ้าย
 แรมเจ็ดค่ำปีฉลูสี่ปกก เสกขออกณพระที่นั่งสุทไธ
 สวรรีย์ มีหญิงสาวคนหนึ่งทำเรื่องราวฎีกามาทูลเกล้าฯ
 ถวาย ความในฎีกากิ่งนี้ ข้าพระพุทธเจ้าอำแดงเหมื่อน
 เป็นบุตรนายเอกอำแดงนุ่ม ชายข้าพระพุทธเจ้าได้ ๒๑ ปี
 ตั้งบ้านเรือนอยู่ข้างม่วงแขวงเมืองนนทบุรี มีความทุกข์ร้อน
 ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ถวายเรื่องราวให้ทราบ
 ฝ่าละอองธุลีพระบาทพระราชาอาญาเป็นต้นเกล้าฯ เติมข้า
 พระพุทธเจ้ากับนายวิทรักใคร่เป็นชู้ฉ้อฉน บิดามารดาข้าพระ
 พุทธเจ้าหารู้ไม่ว่า ครั้นอยู่มาณเดือน ๕ ปีชวศก นายภ
 ใต้เจ้าแม่มาขอข้าพระพุทธเจ้า แต่บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า
 บิดามารดาก็ยอมจะให้ข้าพระพุทธเจ้า เป็นภรรยา นายภ
 ใต้พระพุทธเจ้ารู้ความว่าบิดามารดา จะยกข้าพระพุทธเจ้า
 ให้เป็นภรรยา นายภ ใต้ข้าพระพุทธเจ้าไม่ยอม บิดามารดา
 โกรธตำว่าทนต์ข้าพระพุทธเจ้า ครั้นณเดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ
 ปีชวศก เวลาพลยค่ำ บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้าให้

08/10/2566

นายภูมิตัวข้าพระพุทธเจ้าไปที่บ้านเรือนนายภู ๆ ให้ข้า
 พระพุทธเจ้าเข้าไปในห้องเรือน ข้าพระพุทธเจ้าไม่ไป ข้า
 พระพุทธเจ้าก็นั่งอยู่ที่ชานเรือนนายภูจนรุ่งขึ้นเวลาเช้า ชาย
 ศอญิงชาวบ้านได้รู้เห็นเข่นอันมาก แล้วข้าพระพุทธเจ้าก็กลับ
 มาบ้านเรือนบิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า บิดามารดาก็ค้ำว่าทุบตี
 ข้าพระพุทธเจ้าอีก จะให้ข้าพระพุทธเจ้ายอมเป็นภรรยา
 นายภูให้จงได้ แล้วบิดามารดาข้าพระพุทธเจ้าให้นายภูคิด
 ตัวข้าพระพุทธเจ้าไปที่บ้านเรือนนายภู อีกครั้งหนึ่ง ข้าพระ
 พุทธเจ้าก็ตาโง่ซนไปบนเรือนนายภูไม่ แล้วข้าพระพุทธเจ้า
 ก็กลับมาบ้านเรือนบิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า บิดามารดา
 โกรธค้ำว่าทุบตีข้าพระพุทธเจ้า แล้วว่าถ้าข้าพระพุทธเจ้า
 ไม่ยอมเป็นภรรยานายภู จะเขายืนยิงข้าพระพุทธเจ้าให้ตาย
 ข้าพระพุทธเจ้ากลัวก็หนีไปหานายวิเศษเดิม ข้าพระพุทธเจ้า
 ไล่สองสามวัน บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า ส่งผู้มีชื่อให้
 ขอกนายวิเศษ ให้เอาดอกไม้ชุปเทียนมาห่มมาบิดามารดา
 ข้าพระพุทธเจ้า นายวิเศษก็ให้ผู้มีชื่อเฝ้าแก้เอาดอกไม้
 ชุปเทียน มาห่มบิดามารดา ข้าพระพุทธเจ้า บิดามารดา
 ข้าพระพุทธเจ้าจึงภาเฝ้าแก้เอาดอกไม้ชุปเทียน ไปที่บ้านกำนัน
 ในเวลานั้นนายภูไปคอยอยู่ที่บ้านกำนัน นายภูจึงอาบัติ

08/10/2566

ตัวเก่าแก่ไว้ แก่กำนัน ครั้นเมื่อ ๗ ปี ผลลัพธ์คดีก็ มี
 หมายถึง หลวงสยาม นนทเขตร ชยนิ ปลัด ไปเกาะ ข้าพระพุทธเจ้า
 กับ นาย วิต กับ ขีตมารดา นาย วิต มาที่ศาลากลางเมืองนนท
 ยบุรี หลวงปลัด แลกรมการ ตามข้าพระพุทธเจ้า ๆ ให้ การ
 ว่า ข้าพระพุทธเจ้าหาได้ รักใคร่ยอมเป็น ภรรยา นาย ภู ไม่ พระ
 นนทบุรี แลกรมการ เปรียบเทียบคดีสินว่า ถ้า นาย ภู สาขาดังกล่าวไว้ ว่า
 ข้าพระพุทธเจ้าได้ยอมเป็น ภรรยา นาย ภู ให้ นาย วิต แพ้ ความ
 นาย ภู ๆ ไม่ยอมสาขาน แล้ว กรมการ เปรียบเทียบ ว่า
 ถ้า ข้าพระพุทธเจ้า สาขานตัวไว้ว่า ไม่ได้ยอมเป็น ภรรยา นาย ภู
 ให้ นาย ภู ยอมแล้ว ความ แก่ กำนัน นาย ภู ก็ หายยอมให้ ข้าพระ
 พุทธเจ้า สาขานไม่ ครั้นเมื่อ ๘ ขึ้น ๒ ค่ำ ปี ผลลัพธ์คดีก็
 นาย ภู กลับ ฟ้องกล่าวโทษ นาย วิต กับ ขีตมารดา นาย วิต กับ
 ผู้มีชื่อเก่าแก่ ๒ คน ความ มี แจ้ง อยู่ใน ฟ้อง นาย ภู นั้นแล้ว
 พระนเรศวร แล กรมการ เกาะ ได้ ตัว นาย วิต กับ ขีตมารดา นาย วิต
 กับ ผู้มีชื่อเก่าแก่ สองคน มาแล้ว บังคับ ให้ นาย วิต ส่ง ตัว
 ข้าพระพุทธเจ้า นาย วิต ก็ ส่ง ตัว ข้าพระพุทธเจ้า ให้ ตระ
 ลาการ นาย วิต กับ ขีตมารดา นาย วิต แล ผู้มีชื่อเก่าแก่
 ๒ คน ก็ เป็น คู่ คู่ ความ กับ นาย ภู แต่ ตัว ข้าพระพุทธเจ้า
 ได้ ให้ การ ไว้ ต่อ ตระ ลาการ เป็น ความ สัตย์ ความ จริง ข้าพระ

08/10/2566

พุทธเจ้าหาได้เป็นภรรยาชายผู้ไม่ แจ้งอยู่ในคำให้การ
 นั้นแล้ว นายเข็มพ้ามรวงคุมตัวข้าพระพุทธเจ้ากักขังไว้
 ที่ตราง แล้วมารดาข้าพระพุทธเจ้าก็มาท้าวว่าขู่เข็ญจะให้
 ข้าพระพุทธเจ้ายอมเป็นภรรยาชายผู้ให้จึงได้ ข้าพระพุทธ
 เจ้าไม่ยอม ข้าพระพุทธเจ้าเตือนให้ตระลาการ ชำระความ
 ต่อไปก็ไม่ชำระให้ นายเข็มพ้ามรวง ก็คุมตัวข้าพระพุทธ
 เจ้ากักขังไว้แก้งใช้การงานต่าง ๆ เหลือทนได้ความทุกข์
 ร้อนหนัก ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้หนีมาทำฎีกาทูลเกล้า ฯ
 ถวาย พระราชาอาญาเป็นสิ้นเกล้า ฯ ข้าพระพุทธเจ้า
 ไม่ยอมเป็นภรรยาชายผู้ ข้าพระพุทธเจ้าสมัครเป็นภรรยา
 นายวิชชุ์เดิมของข้าพระพุทธเจ้าต่อไป ขอพระบารมีปกเกล้า ฯ
 เป็นที่พึ่ง ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ขอเศษ ฯ
 ฎีกานี้ทรงแล้ว จึงทรง พระราชหิตเลขาสลักหูลัง
 ฎีกากลางแจ้งความเรื่องดังกล่าวในฎีกานี้ ไม่ผิดไกลจากการที่เป็น
 จริงหนัก ให้จมีนราชามาตยกับนาย รอดมอญุมหากเล็ก
 ขึ้นไปจัดการตัดสินให้หญิงผู้ร้องฎีกา ตกเป็นภรรยาชาย
 ชุ้เดิมตามสมัคร เพราะหญิงนั้นอายุก็มากถึง ๒๐ ปี
 เสศแล้ว ควรจะเลือกหว่านตามชอบใจตัวได้ แต่ให้
 ชาย ชุ้เดิมเสียเย็บสะเมิด ให้บิดามารดาหญิงข้างหนึ่ง ให้

08/10/2566

ชายผู้ใดหญิงนั้นด้วย บิคารมารดา ยอมยกให้เสียค่าเลี้ยง รวมน
 เงินสามสิบตำลึง ค่าฤชาธรรมเนียมให้ชาย
 ชู้เดิมเสียแทน บิคารมารดาหญิง แล่ชายที่ว่าเป็นเจ้า
 ของหญิงนั้นด้วย ให้ความเป็นเล็กแล้วแก่กันทั้งเรื่อง
 แต่ถ้าความแปลกจะมีนอกจากที่ว่าในภูมิกานี้ จะต้อง
 ทักสินตามสักสองอย่าง คือกิริยาที่ บิคารมารดา ยอมยก
 ให้บุตรหญิงของตัวไปแก่ชายที่มาขอ แล้วยอมให้เขาชด
 ค่ารับบุตรหญิงของตัวถึง ๒ ครั้งนั้น แผลกหูอยู่เป็นที่
 แคลงว่า บิคารมารดาจะทำหนังสือขายบุตรหญิงของตัว
 ไปแก่ชายนั้นกระมัง จึงต้องยอมให้เขาชด ก็ถ้าการ
 เป็นดังนี้ ให้ทักสินว่า บิคารมารดาไม่ได้เป็นเจ้าของบุตร
 ชายบุตรหญิง ด้งหนึ่งคนเจ้าของโคกระบือช้างม้า
 จะตั้งราคาขายตามชอบใจได้ ฤๅตั้งขายเงินเป็นเจ้าของ
 ทายที่มีค่าตัว จนจะขายทาสนั้นตามค่าตัวเดิมได้ เมื่อ
 บิคารมารดาอยากจน จะขายบุตร ต่อบุตรยอมให้ขาย จึงขาย
 ได้ ถ้าไม่ยอมให้ขายก็ขายไม่ได้ ฤๅยอมให้ขาย ถ้า
 บุตรยอมรับมีค่าตัวเพียงเท่าไร ก็ขายได้แต่เพียงเท่านั้น
 กฎหมายเล่าอย่างไรผิดไปจากอย่างนี้ อย่าเอา เพราะฉะนั้นใน
 ความเรื่องนี้ ถ้าบิคารมารดาเอาชู้หญิงนั้น ไปขายให้

แก่ชายที่มาผูกเอาไว้ ก็ให้บิดามารดาใช้เงินเขาเอง
 อย่าให้ชายชู้กิน แลตัวหญิงต้องใช้ เพราะเห็นชู้ว่าตัว
 หญิงไม่ยอมให้ชาย แลหญิงนั้นเมื่อหนีบิดามารดาตาม
 ชายชู้ไป ถ้าเอาเงินทองสิ่งของ ๆ บิดามารดาติด
 ตัวไปด้วย ถ้าบิดามารดาไม่ยอมให้ ก็ให้เร่งคืนให้เงิน
 ไว้แต่ผ้าถุงห่ม แลเย็บเงินๆ สิ่งของราคาสักสาม
 ตำลึง ให้บิดามารดาปลดให้หญิงเพื่อจะเปนสเบียงเลี้ยงตัว
 อยู่สักเดือนหนึ่ง สองเดือน กว่าจะมีที่ทำมาหากินกับชาย
 ที่ตัวหญิงนั้นยอมเปนเมียเขา ความวิเวทอาลัยแลฟ้อง
 แก่แก่ให้เลิกเสียให้หมด

ตามลัทธินี้ผู้ชายในบ้านในเมืองทกวันนี้ อกใจถือ
 ว่าหญิงคนใดชายใดเข้าไปในที่ลับจับต้องถึงตัวแล้ว ก็
 อกใจถือตัวว่าเปนเจ้าผู้ตัวความก็ว่าอย่างนั้น ผู้ตกสิน
 ก็ว่าอย่างนั้น แลผู้ตกสินให้ตัวเปนเจ้าของ แลให้เมีย
 เปนตั้งสัตว์เคี้ยว ฉาน เพราะลัทธินี้ อย่างนั้น แลจึงใคร่ตกสิน
 ในเวลาหนึ่ง ให้เลิกกฎหมายเก่าว่าหญิงหย่าชายหย่าไถ่นั้น
 ให้ยกเลิก แต่เมื่อพิเคราะห์ดูที่ว่าอย่างนั้นผิดคติขรรวมไป
 หญิงจะหย่าชายก็หย่าไถ่ตามกฎหมายนี้ ต้องยุติขรรวมอยู่
 ให้เอาเปนประมาณ ความเรื่องนี้จะเปรียบเทียบกับพิจารณา

08/10/2566

ว่าเป็นเมียว่าไม่ได้เป็นเมียให้ยกเสีย เขาแต่ตามใจหญิง
ที่สมัคไม่สมัคเป็นประมาณ

หญิงโตมีชายมาขอบิคารมาศขายให้ ด้วยยอมแลไป
อยู่ด้วยกัน มีผู้รู้ผู้เห็นด้วยกันมาก ว่าเขาสองคน
เป็นผัวเมียกัน ร่วมสุขทุกข์ทนรอนเคียวกัน อยู่นานหลายวัน
หลายเดือน ประจักษ์แจ้งแก่คนรอบบ้าน รอยเมือง ไม่มี
ใครซักใครเถียง จึงควรตัดสินใจว่าเป็นผัวเมียกัน ในความ
เรื่องนี้ จะให้ไปจนถึง อย่างนั้น จะไม่ได้ จึงต้องให้ไป
ตามใจหญิงสมัค ความคล้ายกับอย่างเรื่องนี้แต่ก่อนก็เคย
ตัดสินมา แต่ก่อนมีผู้มีชื่อภรรยาหญิงไปขายไว้แก่พระยา
สิงหราชฤทธิไกร ผู้บิดาหลวงเสนาภักดิ์ แต่หญิงนั้นยังเป็นเด็ก
ครั้นหญิงนั้นเจริญเป็นสาว หลวงเสนาภักดิ์สมคบเป็นภรรยา
ครั้นภายหลังบิคารมาศของหญิง มาขยงหญิงให้ถอนตัวจาก
หลวงเสนาภักดิ์ไม่ยอมเป็นภรรยา จะสมัคคืนไปกับบิคารมาศ
หลวงเสนาภักดิ์ก็ยอมปล่อย บิคารมาศจึงเอาเงินค่าตัว
มาส่งหลวงเสนาภักดิ์ แล้วรับตัวหญิงไปไว้ไม่ช้า ก็ไปบอก
ชายให้ยอมยกหญิงนั้นให้เป็นภรรยาผู้อื่น หญิงนั้น
ไม่สมัคมา ร้องทุกข์ จะขอกลับคืนมาเป็นภรรยาหลวงเสนา
ภักดิ์ ๆ ก็ยอมใช้เงินแรงกว่าค่าตัวเดิม แต่ยังมีน้อยกว่า

08/10/2566

จำนวนเงินที่บิดามารดาขึ้นใจบุตรไปขายให้ผู้อื่น ความ
 เรื่องนี้ก็ได้โปรดคักสินให้ตามใจหญิง แลหลวงเสนากก็
 ยอมไม่ได้ตามใจบิดามารดา แลชายซึ่งจะเข้ามาเป็นเจ้าของใหม่
 ความสองเรื่องนี้โปรดคักสินให้ตามใจหญิง แลชายที่
 รักใคร่กันไม่ตามใจบิดามารดา

จะ
 ทรอยคนบางจำพวกที่มีคดีของตัว ที่ตัวสำคัญ
 ว่าคล้ายกับความสองเรื่องนี้ แต่ได้ถูกคักสินไปอย่างอื่น
 แต่ก่อนแล้ว จะว่าจะบ่นๆจะคิดว่าทรงคักสินความต่าง ๆ
 ครั้งก่อนก็ไม่เหมือนกัน การนั้นทรง พระราชดำริห์ทราบแล้ว
 ว่าจะมีผู้ว่าอย่างนั้นจะคิดอย่างนั้น ขอให้ผู้สั่งเกณฑ์คดีชย
 ความพิจารณาให้ละเอียด ซึ่งทรงคักสินต่าง ๆ ไปนั้น
 ตามบันดาคักกษัตริศระ กลของหญิง แลชาย แลเกี่ยวข้อ
 ในที่สงที่ตำมีที่กัหนดผิดกันอยู่ จึงทรงคักสินยกเยองไป
 ชักเรื่องเทียบให้เห็นว่าแต่ก่อนนี้ไปนายไทยมหาดเล็ก ซึ่ง
 แต่ก่อนเป็น นายรอง ชิต บัดนี้ เป็น ขุนนครเขตรเกษมศรี
 รองปลัดกรม กองตระเวนขวา แต่งเจ้าแก่ไปขอทรัพย์บุตรพระยา
 เทพวร ชนเป็นภรรยา ๗2566 ได้ปลุกหลปลุกเรือนอยู่ด้วยกัน
 แล้วได้ให้ทำวสมคักกักนภ ภรรยาภรรยาเข้าเฝ้าทูลของชล
 พระบาทข้างใน ได้พระราชทานเงินตราให้ทรัพย์เมื่อเวลา

เข้าไปเฝ้าข้าง ครั้นภาย หลัง ทรพียกับ นาย รong ชิต โกรธ ซึ่ง
 ชุ่นเคื่องกัน นาย รong ชิต มา อยู่ บ้านเดิม ไป มา หา ลู่ ทรพีย
 แต่ห่าง ๆ ภาย หลัง ทรพีย มี ชู้ คือ พัน ศร สิทธิ ชุ่น ใน กรม
 พระ ตำรวจ แล เมื่อ พระ ยา เทพ วร ชุ่น ไม่ ได้ อยู่ บ้าน ไป ราช การ
 เมือง นคร ศรี ขรรฆ ราช นาย รong ชิต ไป หา ทรพีย จับ ได้ พัน ศร
 สิทธิ ชาย ชู้ ใน ที่นอน เถียง ไม่ ได้ นาย รong ชิต เห็น ว่า ทรพีย
 เคย ได้ เฝ้า ทูล ของ ชูลี พระ ยา ททรง รั้ง ัก อยู่ จึง นำ ความ นั้น
 กราบ ทูล พระ ภา ณา จึง มี พระ บรม ราช โอง การ ให้ ลู่ ชุ่น
 ปรึช ชาย ชู้ ตาม คัก คัก นาย รong ชิต เสรี ใจ แล้ว หมึง สมัค
 จะ ไป อยู่ กับ ชาย ชู้ ๆ ก็ สมัค จะ รั้ง ไป เพราะ ได้ เสียบ ษย์ ปรึช
 มาก แล้ว มี พระ บรม ราช โอง การ ตำ รัส ว่า ทรพีย เปน บุตร
 ชุ่น นาง มี ษย์ ทาคัก คัก ไม่ เปน หมึง บุตร บิดา มาร าคา สามี ญ
 เสมอ ราช ฎาร จะ โปรค ให้ เปน ไป ตาม ใจ ทรพีย แล ชาย ชู้
 ของ ทรพีย ไม่ ได้ พระ ยา เทพ วร ชุ่น บิดา ของ ทรพีย
 ก็ ไป ราช การ อยู่ ไกล ภาย หลัง เกิด ความ เรื่อง นี้ ชุ่น พระ ยา
 เทพ วร ชุ่น จะ ว่า อย่าง ไร ก็ ยัง ไม่ ทราบ จึง โปรค ให้ หา คิว
 นาย พิ ศาล คุ้ม แพร ใน พระ บวร ราช วัจ แล บุตร พระ ยา เทพ
 วร ชุ่น ที่ เปน มหาค เล็ก หลาย นาย มา แล้ว มี พระ บรม ราช โอง
 การ ตำ รัส ถาม ว่า ทรพีย บุตร พระ ยา เทพ วร ชุ่น นอก ใจ

08/10/2566

นายรองชิตจึงขอมให้พันสรลัทธิตำชู้ จนนายรองชิต
 ผู้ตัวจับได้ บัดนี้ชายชู้ก็เสียเมียปรับเสร็จแล้ว ทว่าทรัพย์
 ส้มค้จะไปอยู่กับชายชู้ ญาติพี่น้องจะยอมให้ฤาไม่ ?
 คาคเห็นว่าพระยาเทพวรชุนจะยอมยกให้ชายชู้ฤาไม่ ? บุตร
 พระยาเทพวรชุน ทูกนายกรวยทูลพระกรรมาว่าไม่ยอม คาคให้
 พระยาเทพวรชุนว่าเห็นจะไม่ยอมให้ไปกับชายชู้ จึงมีพระบรมราช
 โองการตำรัสสั่ง ให้มอบทรัพย์ให้นายพิศาลพี่ชายของทรัพย์
 รัยทรัพย์ไปจำไว้คอบ ถ้าพระยาเทพวรชุน การต่อไป
 ค่างน่าสุก แต่พระยาเทพวรชุนผู้บิดา

อนึ่งกฎหมายเก่าว่า ผู้เมียอย่าร้างกันแยกย้ายกันไป
 บุตรชายให้ไว้แก่มารดาบุตรหญิงให้ไว้แก่บิดา กฎหมายบทนี้
 มีพระบรมราชโองการตำรัสว่า ให้ใช้ไว้แต่ในบุตรของ
 บิดามารดาที่เป็นศักดิ์ต่ำ ก็ถ้าว่าบุตรของบิดามารดาที่เป็น
 ศักดิ์สูง ศักดิ์เกินกว่า ๔๐๐ ขึ้นไป ให้ตามใจบิดา ถ้าบิดา
 ไม่รัยเลี้ยงขี้ได้บุตรเสียด้วย บุตรจึงตกเป็นของมารดา ถ้า
 บิดา รักชาติตระกูลยศศักดิ์ อยู่ไม่ยอมให้ไว้กับมารดา บุตร
 ก็ต้องเป็นของบิดาหมก

๐๘/10/2566

ด้วยนัยนี้ ถ้าในบางที่บางคราวหญิงที่มีศักดิ์สูงจะ
 ไปไว้ผู้ใด มีบุตรเกิดด้วยกันบุตรนั้นก็ต้องเป็นของมารดา

ญาของตา แล ญาติ ช้าง มารดา หมดตาม บันคา คักกั เมื่อ
 ตักสินทังนี้ จะว่าเข้าข้าง ผู้ที่ ช่ม ชี ไพร่ เกิน ไป ก็ ตาม แต่
 เห็นว่า ผู้ที่มี บันคา คักกั เปน อัน มาก จะ เห็น ชอบ ด้วย ถ้า จะ ไม่
 ตักสิน อย่าง นั้น จะ ว่า ไป ตาม กฎหมาย เก่า ก็ จะ เปน ที่ เสีย
 ใจ แก่ ผู้ มี บันคา คักกั มาก นี้ ชัก เรื่อง ว่า มา ทังนี้ จะ ให้ เห็น
 หลั ก ความ ที่ ทรง พระ ราชา คำ ริ ห์ แล ้ว ตักสิน อย่าง ความ ขาง
 เรือง คล้าย ๆ กับ ความ ที่ ร้อง ฎีกา สอง เรือง นี้ คือ ผู้ หึง สมัค
 จะ ไป กับ ผู้ ชาย ผู้ ชาย ก็ สมัค จะ รับ แต่ ญาติ พี่น้อง ของ หึง
 เปน ผู้ มี บันคา คักกั สูง เขา ไม่ ยอม ให้ เลย ก็ ใน ความ เรือง นั้น
 ตาม รูป ความ ก็ ควร จะ ทรง ตักสิน ให้ ตาม ใจ หึง สมัค เหมือน
 กับ ความ ฎีกา สอง เรือง นี้ ท่าง ทั้ง หลาย เปน อัน มาก ที่ ไม่ ใ้
 พิจารณา การ ให้ เลือ บ ก็ ดู เหมือน จะ เห็น ไป อย่าง นั้น ด้วย แต่
 เมื่อ พิจารณา ให้ เลือ บ ไป รุก กุ การ แต่ หลัง มา เห็น ว่า หึง
 ใน ทรู กุล นั้น ไม่ เคย ตก ไป เปน ภรรยา ผู้ ที่ ต่ำ คักกั เสมอ กับ ชาย
 ที่ หึง นั้น รัก นั้น เลย ชาย คน นั้น มัก ใหญ่ ใ้ สูง เอ็ม เข้า ไป
 สม คบ หึง ใน ทรู กุล สูง เช่น นั้น เปน ที่ แปร ก ใจ คน ใน ทรู กุล
 นั้น ทัง สิ้น ถ้า จะ ตักสิน ให้ ตาม ใจ หึง แล ้ว คน ใน ทรู กุล
 นั้น ทัง สิ้น 08/10/2566 เขา คง คิด ว่า ผู้ ครอง แผ่น ดิน ลก คักกั ทรู กุล เขา
 ให้ ต่ำ ไป เปน ตัวอย่าง จะ เปน ที่ ให้ เขา เสีย ใจ ไม่ รุ หาย ถึง จะ ชัก กับ ชาย

ให้เสียเขี้ยวเลมิดให้แก่เขาตามกฎหมาย อย่างว่าเลย ถึงจะเสีย
 ให้เขาสัก ๑๐๐ ซึ่งเขี้ยวเปรียบ เขาก็ลั่นวาทาว่าไม่ยอม
 ยินดีรับเป็นอันขาดทีเดียว อนึ่งถ้าจะตัดสินให้ชายหญิง
 คู่หนึ่ง ใ้ได้อยู่ด้วยกัน ตามใจ สนิทรักใคร่กันแล้ว ผู้ตัดสิน
 ก็ดู เป็นโจ่งมหนักไม่รู้เท่ารู้ทันคน เสียคนเสียกาย ถูกหลอก
 ถูกหลวง กล้ากลายเข้ามา ในพระราชวัง โทษเสมอชบด แต่
 แผ่นดินเก่ามาจน แผ่นดินใหม่ ก็จะเป็นอันไม่รู้เท่าอายชบด
 อีชบดเสีย การที่ปรากฏว่าไม่รู้เท่า นั้น ก็จะเป็นทางที่จะให้
 คนลาม ๆ ต่าง ๆ เติบทางนั้น มาลยลาย พระราชทานต่อไป
 ในภายหน้า จึงพระ กาศมาขอให้ผู้ มีปัญญา ตรีตรของ ๆ ๓
 แต่ความสามัญในโรม ศาลในกรุง แลหัว เมืองทั้งปวง ให้
 ตระลาการ พิจารณา สังเกตตระ กูลหญิง ตระ กูลชาย แล
 เปรียบเทียบ ให้คล้าย กับ กระแส พระราชดำริที่นี้ ก็ซึ่งถือ
 ลัทธิว่าชาย ถูกต้อง หญิง แล้วก็ชื่อ ว่า เป็นเมีย นั้นใช้ ไม่ได้ ให้
 ยัง คับตามใจ สนิทในตระ กูล หญิง ที่ต่ำ แลตามใจ บิตามารดา
 ญาติ พี่น้อง ของหญิง ในตระ กูล ที่สูง คักก็ ตามบังคับ นี้ เด็ด ๆ
 วิสัยคน ตระ กูลต่ำ มีแต่คิด จะหาเงินหาทอง ย่อม
 ช่มชู้น บุตร หลาน ของตัว แล้วเอาไปขายเอาไปให้ ให้ไปตั้ง
 ทน ยากอยู่ในที่ ๆ ตัว จะไ้เงินได้ทอง มากแต่บุตร ไม่

ควรที่จะต้องยาก เพราะ บิณฑามารดา จึงต้องตัดสินให้ ตาม
 ใจบุตรสมัค ประการหนึ่งหญิงก็ไม่ควร จะสึกหรือมากไป
 หลายแห่งใน ตระกูลต่ำ ถ้าตัดสินให้เป็นของ บิณฑามารดา
 แล้ว ก็จะทำให้สึกหรือมากไป ดังเช่นเช่นในความฎีกา
 สองเรื่องนี้ ก็ในตระกูลสูง โดยว่าหญิงพลัดไปสึกหรือ
 ในสถานที่ต่ำ เป็นที่อับขายหน้าแก่ญาติพี่น้อง ก็เมื่อ
 คั้นมาให้ญาติพี่น้อง ถึงไปต้องสึกหรือเป็นสองซ้ำสามซ้ำ
 ญาติพี่น้องทั้งปวงคงจะไม่ยอมให้ ไปสึกหรือในตระกูลต่ำ
 โดยจะต้องสึกหรือเขาคง จะให้ไปสึกหรือในที่ที่มีศักดิ์สูง เป็น
 ที่ยำเียงเกรงกลัวของคนเป็นอันมาก จนอนทั้งปวงเกรงใจ
 ไม่ออกปากพูดถึงความเรื่องนั้นได้ ก็เป็นอันแก้อายให้หาย
 ไปโดยลำดับ เพราะ จะทำคนทั้งหลายให้ลืมความนั้นเสีย
 ประการสามฉันทน์ เทือนยี่ ชนค้ำหนึ่ง บัณฑลสัตตคัมภีร์
 ศักราช ๑๒๒๗ ฤาเปลงวันที่ ๕๓๓๒ ในราชกาลประจุบันนี้ ฯ

ประกาศพิภักตภาณีน้ามันมพร้าว

มีพระบรมราชโองการมา พระบัณฑิตสุรสิงหนาท ให้
 ประกาศแก่เจ้าภาณีนายอากร แลราษฎรผู้ตม้น้ามันมพร้าว
 ในกรุงเทพฯ แลหัวเมืองให้รู้ทั่วกันว่า พระยาราชพงษา
 นุรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสงคราม กรมการเมืองไชยชอก
 มาวางเวรกรมท่า ว่ามีเงินราษฎรเข้าช้อถั้น ๖๖ คน
 ร้องกล่าวโทษเจ้าภาณีน้ามันมพร้าว ว่าเก็บภาษีผิดพิภัก
 ท้องตราเจ้าจำนวนกรมพระคลังมหาสมบัติ นำข้อความ
 ขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึง
 โปรดเกล้าให้มีตราการชำระ ใ้ความจริงสมคังคำร้อง
 เงินช้อ ให้ลูกขุนศาลหลวงปลุกษาทำโทษ ปรับใหม่
 เจ้าภาษีหลงง เสนอเงินคงเสร็จแล้ว ตั้งแต่นั้นสืบไป
 ให้เจ้าภาณีน้ามันมพร้าว ทำตามข้อพิภักให้ถูกต้อง
 ตามท้องตราทุกประการ ๓๕
 ข้อหนึ่งว่า ให้ขุนเตลาภิกรณ์เรียกภาษีแต่ราษฎร
 มีช้อผู้ตม้น้ามันมพร้าว ๑๐ หีบหนึ่ง ถ้าราษฎรเสียภาษี
 ๑๐ หีบหนึ่งให้เจ้าภาษีแล้ว ให้เจ้าภาษีทำตัวฎีกา
 ให้แก่ราษฎรทุกราย ให้ราษฎรช้อขายน้ามันมพร้าว
 ได้โดยสะดวก ๓๕

08/10/2566

ข้อหนึ่งว่า ถ้าราษฎรมีชื่อ จะคัมหน้ามันมพร้าว
 จำหน่ายใช้สอยแลกเปลี่ยน ให้มารับตัวต่อเจ้าภาษี
 ไปตั้งคัมหน้ามัน ถ้าคัมหน้ามันได้มาก น้อยเท่าใดให้มายอกแก่
 เจ้าภาษี ๆ จะไปเรียกภาษีตามหน้ามันมากแล่น้อย
 หน้ามันที่เรียกภาษีแล้วนั้น เจ้าของ จะขายให้แก่เจ้าภาษีก็ได้
 จะขายให้ผู้อื่นใดผู้หนึ่งราคาถูกราคาแพงก็ได้ แต่ผลมพร้าว
 นั้น ราษฎรเจ้าของกับลูกค้าจะซื้อขายกันราคาถูกแพง
 เท่าใดไม่ห้าม ๗๖

ข้อหนึ่งว่า ห้ามอย่าให้ราษฎรที่ไม่ได้มารับตัว
 ต่อเจ้าภาษีนั้น ลักคัมหน้ามันมพร้าว ซ้อขายใช้สอยแลกเปลี่ยน
 เชนอื่นขาด ถ้าลักคัมหน้ามันมพร้าว มีผู้รับสินบน
 จับได้ จะปรับใหม่ใช้เงิน ภาษี สามวันเพนเงิน ๖ ชั่ง
 ๕ ตำลึง ให้เป็นสินบนแก่ผู้นำจับเงินสิบห้าตำลึง ๗๖

ข้อหนึ่งว่า แต่ก่อนเมื่อยังไม่ได้ตั้งภาษีหน้ามัน
 มพร้าว นั้น ราษฎรมีชื่อคัมหน้ามันมพร้าว จำหน่าย ซ้อ
 หน้ามันมพร้าวไว้จำหน่าย หน้ามันจำหน่ายไม่หมด เหลืออยู่
 มากน้อยเท่าใด ถ้าถึงกำหนดวันเจ้าภาษีเข้าเรียกภาษีแล้ว
 ให้ราษฎรมายอกเจ้าภาษีหน้ามันเสียก่อน จึงจำหน่ายได้
 ถ้าไม่มายอก เจ้าภาษีเอาหน้ามันไปจำหน่ายแก่ผู้ใด

ผู้หนึ่ง กัด

มีผู้รับสินบน จับได้ จะปรับใหม่เหมือน

อย่าง ผู้ลัก คัม น้ำมัน ขาย

ฯ

ข้อหนึ่งว่า ถ้าราษฎร มีข้อที่มารับทำหนังสือสัญญา
ต่อเจ้าภาษี ไปตั้ง คัม น้ำมัน นั้น คัม น้ำมัน ไว้แล้วมาบอก

เจ้าภาษี ให้เจ้าภาษีไปเรียก ภาษี ในวันนั้น ถ้าเจ้าภาษี

มีธุระจะไปไม่ได้ ในวันนั้น ก็ให้เจ้าภาษีทำหนังสือผิดให้

แก่ราษฎรผู้ คัม น้ำมัน มีกำหนดว่าใน สอง สาม วัน

ให้ไปแน่นอน ให้ราษฎรผู้ คัม น้ำมัน ทำตัวลงชื่อลงวัน

แฉะเวลานั้นให้มาบอกเจ้าภาษีแล้ว ให้ไว้แก่เจ้าภาษี

แล้วรับหนังสือผิดของเจ้าภาษีไปไว้ ถ้าเจ้าภาษีหนึ่งเสีย

ฎาพิศพล่วงไป ไม่ไปตามนัดก็ตี ผิดเกินสองวันก็ตี สามวัน

ก็ตี ไม่ทำหนังสือผิดให้แก่ราษฎรก็ตี ไม่รับตัวที่ราษฎร

นำมาให้ ไฉนนี้ก็ตี ทำให้ น้ำมันของราษฎรค้างเนิ่นช้าจะจำหน่าย

ก็ไม่ได้ ให้ราษฎร มาร้องต่อเจ้าพนักงาน กรมพระคลัง

มหาสมบัติ ให้เอาใบผิด แฉะวัน ที่เจ้าภาษีไม่รับ นั้น

มาเป็นสำคัญด้วยจะได้ทำโทษเจ้าภาษีตามโทษานุโทษ

ฯ

ข้อหนึ่งว่า น้ำมันที่ขึ้นทุกเรือเข้ามาแต่ต่าง ประเทศ

08/10/2566

ก็ได้เสียภาษีร้อย ซักสามแล้ว ห้ามไม่ให้ขุนเสลา ขิกรณ

เรียกภาษีเป็นสองซ้ำได้

ฯ

ข้อหนึ่งว่า ให้ขุนเตลาชิกรณเรียกภาน้ำมนต์
 ท้องตรา แต่ราษฎรตามพิภัก ห้ามไม่ให้ขุนเตลาชิกรณ
 เรียกภาน้ำมนต์ แต่ราษฎรให้เหลือเกินผิด จวกพิภัก
 ให้ราษฎรไต่ความเดือดร้อนแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ ๗

ข้อหนึ่งว่า ถ้ามีผู้รับสินบนนำจับผู้ลักลอบคัมหม่ามนต์
 มพร้าวในแขวงเมืองนั้น ๆ ก็ให้ขุนเตลาชิกรณ แลหลงจู
 เสมีบุตรคนใช้ ไปขอกรมการกำนันต่อผู้ว่าราชการเมือง
 กำกับไปจับให้ทุกคราว ถ้าจับได้ตัวผู้ลักลอบคัมหม่ามนต์
 มพร้าวมาแล้ว ให้ผู้ว่าราชการเมืองกรมการ แลเจ้าภาน้ำ
 คัดสินตามพิภักท้องตรา ถ้าตัดสินไม่ตกลง ให้บอกส่งมา
 ตามกระทรวง เจ้ากระทรวงจะไต่สั่งให้เจ้าจำนวนชำระ
 คัดสินให้แล้วแก่กัน ๗

ข้อหนึ่งว่า ถ้าขุนเตลาชิกรณหลงจูเสมีบุตรคนใช้
 แลผู้รับช่วงจำหน่ายน้ำมนต์มพร้าวในแขวงเมืองนั้น ๆ ไปจับ
 ผู้ลักลอบคัมหม่ามนต์มพร้าวแต่ลำพังพวกเจ้าภาน้ำมนต์ไม่ได้ขอ
 กรมการกำนันต่อผู้ว่าราชการเมืองกำกับไปด้วย แลมี
 ผู้มาร้องฟ้อง พิจารณาเป็นสัตย์จะปรับใหม่มีโทษแก่
 เจ้าภาน้ำมนต์เหมือนไทย ผู้ลักลอบคัมหม่ามนต์มพร้าวเหมือนกัน ห้าม
 ขบ่าให้ราษฎรทำน้ำตาตมพร้าวใหญ่ ให้ผลมพร้าวน้อย

ไปเป็นอันขาด ให้เจ้าภานีแลราษฎรทำตามพิกัตท้องตรา
แลคำประกาศนี้เถิด ประกาศมาฉะฉานอังกการ เกษณย ชนสองคำ
ปีฉลู สัตตกัศ ศักราช ๑๒๕๗ เป็นวันที่ ๕๓๓๓ ในราชกาลประจุบันนี้

พระยาราชภักดีศรีรัตนราชสมบัติ พระยาพิพิธ

โกโดยสรวัย เป็นผู้รับสั่ง

ฯ

สำนักหอสมุด

ประกาศ พระราช พิธี ลง สรง โสภณัต

ประกาศ เล่าด้วย ขวรมเนียม ลง สรง โสภณัต ที่ เป็น พิธี
สำหรับ ราชตระกูล ใน แผ่นดิน สยาม สืบมา สมเด็จพระเจ้า
น้อย ยาเธอ เจ้าฟ้า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า สมเด็จพระ
เจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้า ทั้ง ชาย ทั้ง หญิง . คือ ท่าน ทิม พระบิดา
พระมารดา เป็น ราชตระกูล ทั้ง สอง ฝ่าย แต่ จะ ให้ ละ เลียด
ถ้า การ เป็น ตั้ง พระ วงษ์ ใหม่ พระเจ้า พยา พระเจ้าน้อย ยา พระ
เจ้า ฟนาง พระเจ้าน้อย นาง ที่ ร่วม พระ ชน กชน นี้ กับ สมเด็จพระ
พระเจ้า แผ่นดิน ใหญ่ ก็ เป็น สมเด็จพระเจ้า พยาเธอ สมเด็จพระ
พระเจ้าน้อย ยาเธอ สมเด็จพระเจ้า ฟนางเธอ สมเด็จพระเจ้า
น้อย นางเธอ ทั้ง สิ้น แต่ ที่ ต่าง พระมารดา ค้อ โปรค ให้ เป็น จึง
เป็น ไต่ พระเจ้า ลูกเธอ ที่ ประ สตร แต่ พระ อรรคมเสล
พระ อรรค ซายา ที่ ตัก มา แต่ เดิม ก็ คี ตั้ง ใหม่ ก็ ที่ เป็น สมเด็จพระ
พระเจ้า ลูกเธอ เจ้าฟ้า ทั้ง ชาย ทั้ง หญิง พระเจ้า ลูกเธอ ที่ เจ้า
จอมมารดา เป็น แต่ พระสนม ไม่ เป็น เจ้าฟ้า ก็ เป็น แต่ พระองค์ เจ้า
ถ้า เจ้าจอม มรดา เป็น เชื้อ พระ วงษ์ ห้าง ๆ ก็ คี . เช่น บุตรเจ้า
แผ่นดิน เมือง น้อย รอบคอบ ก็ คี ถ้า เป็น บุตร เสนา ยที่มี ความ
ชอบ ก็ คี ถ้า โปรค ให้ เป็น เจ้าฟ้า ก็ เป็น ไต่ พระเจ้า หลานเธอ
นี้ คือ พระ โอรส พระบิดา ใน พระบรม ราช วงษ์ ถ้า พระมารดา

08/10/2566

ไปรคให้เป็นเจ้า ขุตร ขุตรี ก็ เป็น สมเด็จ พระเจ้าหลานเธอ
 เจ้าฟ้า ฯ สมเด็จ พระเจ้าน้องนางเธอเจ้าฟ้าหญิง สมเด็จ
 พระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าหญิง เมื่อได้ พระสวามีเป็นพระเจ้า
 แผ่นดินใหญ่ก็ดี เป็นกรมพระราชวังก็ดี เป็นเจ้าต่างกรม
 ไม่มีกรม เจ้าฟ้าฤๅ พระองค์เจ้าก็ดี ถ้ามี ขุตร ขุตรี บังเกิด
 ก็เป็นเจ้าฟ้าตาม พระมารดา แต่ศักดิ์นาต่ำเสมอ พระองค์เจ้า
 ที่ เป็น พระเจ้าหลานเธอทั้ง สมเด็จ พระเจ้าหลานเธอ มีศักดิ์
 นานเสมอเพียง พระองค์เจ้าที่ เป็น พระเจ้าลูกเธอ ฯ เมื่อแผ่นดิน
 สืบ ๆ มา พระราชโอรสพระราชธิดาของสมเด็จ พระเจ้า
 แผ่นดินใหญ่ แลกรมพระราชวังที่ประสูติ แต่พระมารดา
 เป็นเจ้าฟ้าก็ดี เป็น พระองค์เจ้าก็ดี คงเป็นเจ้าฟ้า ถ้า
 มารดาเป็นแต่หม่อมเจ้าแลราชินิกุล แลธิดาเมืองน้อยรอบ
 คอย ก็คงเป็นแต่พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้า ต่อพระเจ้า
 แผ่นดินใหญ่ไปรคให้เป็นเจ้าฟ้าจึงเป็นได้ ฯ ในกรมพระราชวัง
 หลัง ขุตร ขุตรี ประสูติ แต่ อรรคชายา มียศ เป็นเจ้าก็ เป็น
 ได้เพียง พระองค์เจ้า ต่อมารดาเป็นเจ้าฟ้าจึงเป็นเจ้าฟ้า
 ตาม พระมารดา ขุตร ขุตรี กรมพระราชวังหลัง ที่เกิดแก่
 พระสนม ก็คงเป็นหม่อมเจ้า เหมือนกับ ขุตร ขุตรี ของพระ องค์
 เจ้าชายทั้งปวง ที่ตั้งกรมแล้วแต่ยังไม่มีกรมหม่อมเจ้า

ทั้งปวง ที่ไตรชาศการฝ่ายหน้าฝ่ายใน โปรดเลื้อยให้เป็นพระ
องค์เจ้าโดยความชอบ ก็เป็นไ้ การกำหนดที่ว่ามานี้ตาม
แบบแผน ซึ่งมีสืบมาแต่โบราณหลายชั่วแผ่นดิน แต่ครั้งกรุง
เก่ามา ๗ เมื่อครั้งแผ่นดิน กรุงธนบุรี แรกตั้ง
แผ่นดินบางกอกก่อนพระวรวงษ์นี้ มีพระเจ้าลูกเธอชายเป็นเจ้าฟ้า
สามพระองค์ พระองค์หนึ่งเกิดแต่พระ อรรคชายาเดิม
อีกพระองค์หนึ่งเกิดแต่มารดาที่เป็น พระญาติวงษ์ ของพระเจ้า
แผ่นดินในเวลานั้น อีก พระองค์หนึ่งเกิดแต่มารดาที่เป็น
พระบุตรของพระ บาท สมเด็จ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ซึ่ง
เวลานั้น พระเจ้าแผ่นดินโปรดให้ ถือ อาญาสิทธิ เหมือนพระเจ้า
แผ่นดินใน การสงครามในเจ้าฟ้าทั้ง สามนั้น องค์ที่ สอง
สิ้นชีพเสียยังเยาว์ องค์ที่หนึ่ง สิ้นชีพเมื่อล่วงแผ่นดินนั้นไป
แต่องค์ที่สามสืบมาเป็นสมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้า ใน
แผ่นดิน พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ เมื่อตั้ง พระวรวงษ์ใหม่ขึ้น
สมเด็จพระเจ้าฟักนางเธอสอง พระองค์ก็เป็นเจ้าฟ้า สมเด็จ
พระเจ้าฟักนางเธอพระองค์ใหญ่ มีพระบุตร ๓ พระบุตร ๑
แต่พระบิดาสิ้นชีพเสีย นานแล้ว สมเด็จพระเจ้าฟักนางเธอ
พระองค์น้อยมีพระบุตร ๓ พระบุตร ๒ พระบิดาก้สิ้นชีพเสีย
นานแล้วเหมือนกัน ก็ทั้ง ๔ พระองค์นั้น พระเจ้าอยู่หัว

08/10/2566

โปรดให้เป็น สมเด็จ พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าท่งสิน ภายหลัง
มาพระบุตรของ สมเด็จ พระเจ้าฟีนางเธอ พระองค์ใหญ่ นั้น
โปรดให้เป็น กรมพระราชวังหลังเป็นลำดับ สมเด็จ พระเจ้า
น้องยาเธอ ที่โปรดให้เป็น กรมพระราชวังบวรในแผ่นดินนั้น

พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัวในแผ่นดินนี้ มีพระราช

โอรส สอง พระองค์ พระราชบิดาของ พระองค์ แต่พระ
อรรคชายาเดิม

โปรดให้เป็น สมเด็จ พระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าท่ง ๔ พระองค์ แต่กรมพระราชวังมี พระราชบิดา
ประสูติ แต่พระมารดาเป็นเชื้อเจ้าเมืองเชียงใหม่ โปรดให้
เป็น สมเด็จ พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าทวย รวมเจ้าฟ้าในต้น

แผ่นดิน พระบาท สมเด็จ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ คือสมเด็จ
พระเจ้าฟีนางเธอ ๒ ถ้านี้สมเด็จ พระเจ้าน้องยาเธอ

ที่เป็น กรม พระราชวังด้วย ก็เป็น ๓ เป็นชั้นศักดิ์ สูง อย่างเอก
สมเด็จ พระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า ๔ พระองค์ เป็น อย่างโท

สมเด็จ พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้า นัยกรมพระราชวังหลังด้วย
เป็น ๑๑ พระองค์ เป็น อย่างตรี รวมเจ้าฟ้าท่ง ๓ อย่าง

เป็น ๑๘ พระองค์ คือ นัยเจ้าฟ้าหลานเธอ ที่เป็นราชบุตร
เจ้ากรุงธนบุรีด้วย นั้น ยังมีเจ้าฟ้าหญิง แก่อก พระองค์หนึ่ง

เป็น พระราชบิดา สมเด็จ พระเจ้าแผ่นดิน พระวงษ์ เก่ากรุงศรี

08/10/2566

อภัยทศยา ยังคง ยศชั้น ตาศักดิ์ เป็นเจ้าฟ้าอยู่ด้วย จึง รวม
เป็น ๑๙ พระองค์ด้วยกัน

ที่ในเจ้าฟ้าเหล่านี้ เมื่อแรกตั้งแผ่นดินยังไม่ได้ใส่โกศกันต์
๗ พระองค์ คือ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า ๓ พระองค์
ยกแต่พระ องค์ใหญ่ สมเด็จพระหลานเธอเจ้าฟ้าในสมเด็จพระ
พระเจ้าฟ้างอก พระ องค์น้อย ๒ พระองค์ สมเด็จพระ
เจ้าหลานเธอเจ้าฟ้าในกรมพระราชวัง พระ องค์ ๑ สมเด็จพระ
พระเจ้าหลานเธอ ที่เป็นราชบุตรเจ้ากรุงธนบุรี พระ องค์ ๑
จึงรวมเป็น ๗ พระองค์ ในเจ้าฟ้า ๗ พระองค์ เมื่อ
ถึง ปี มีกำหนดควร จะใส่กันต์ ก็มีราชการที่ยุ่งกับพม่าอยู่นาน
อยู่ เพราะเช่น การกันแผ่นดินไม่มีช่อง มีเวลาที่จะได้ทำ
พระราชพิธี ให้เต็มตามตำรา คือ สอง พระ องค์ ถึง กำหนด
ใส่กันต์ในปีแรก ตั้งแผ่นดินใหม่ ก็ขอ ขาน จัตวา ศก ศักราช
๑๑๔๔ ตรงกับปี มีศก ศก ศักราช ๑๗๘๒ อีก สอง พระ องค์
ถึง กำหนด ในปี มีแสง สดับ ศก ศักราช ๑๑๔๗ ตรงกับปี มีศก
ศก ศักราช ๑๗๘๕ อีก สอง พระ องค์ ถึง กำหนด ใส่กันต์
ในปี รัชกาลเอกศก ศักราช ๑๑๕๑ ตรงกับปี มีศก ศก ศักราช ๑๗๘๙
๐๘/๑๐/๒๕๖๖
สมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้าที่เป็นราชบุตรเจ้ากรุงธนบุรีนั้น
ถึง กำหนด ใส่กันต์ ในปี ฤกษ์ตรี ศก ศักราช ๑๑๕๓ ตรงกับปี

มีคุณศกตักิ วาธ ๑๗๕๑ ในสืบ^{๕/๕} ขัน พม่า ยกมารบ แทะทก^๕
 มีราช การ ทบ^๕ คึก มาก ไม่มี^๕ ฆอง^๕ ที่ จะ ได้ คึก ทำการ ลงสรง โส^๕ กน^๕ ๓
 เลย • เยน แต่ ทำ โดย สึง^๕ เขย^๕ ภอ^๕ เยน แล้ว ไป แต่ เจ้า^๕ ฟ้า^๕ พิน
 ทว^๕ ๓ ซึง^๕ เยน พระ ราช ซิกา^๕ พระ เจ้า^๕ แ่น^๕ ทิน^๕ กรง^๕ ศรี^๕ อย^๕ ขยา^๕ โย^๕ ราช
 นัน^๕ ท่าน^๕ เคย^๕ ลง^๕ สร^๕ง โส^๕ กน^๕ ๓ ด้วย^๕ พระ^๕ องค์^๕ เอง^๕ แล^๕ เห็น^๕ การ
 งาน^๕ ต่าง^๕ ๗ เมื่อ^๕ เวลา^๕ ลง^๕ สร^๕ง โส^๕ กน^๕ ๓ เจ้า^๕ ฟ้า^๕ เจ้าน^๕ ๓ อง^๕ ของ^๕ ท่าน^๕
 ท่าน^๕ ทรา^๕ย การ^๕ ทก^๕ อย่าง^๕ เป็น^๕ ผู้^๕ แนะ^๕ อย่าง^๕ ๓ รรม^๕ เนิ^๕ยม^๕ โย^๕ ราช^๕ อื่น^๕ ๗
 ต่าง^๕ ๗ หลาย^๕ อย่าง^๕ หลาย^๕ ประ^๕การ^๕ ใน^๕ กรง^๕ เทพ^๕ ๓ นี้^๕ เมื่อ^๕ ท่าน^๕
 เห็น^๕ ว่า^๕ เจ้า^๕ ฟ้า^๕ ๗ พระ^๕ องค์^๕ ๓ ที่^๕ โส^๕ กน^๕ ๓ ไม่^๕ ได้^๕ ทำ^๕ เต็ม^๕ ตาม^๕ คำ^๕ ราช^๕
 พระ^๕ ราช^๕ พิ^๕ ๓ แต่^๕ สัก^๕ พระ^๕ องค์^๕ ๓ หนึ่ง^๕ จน^๕ หมก^๕ เจ้า^๕ ฟ้า^๕ ไป^๕ แล้ว^๕
 ท่าน^๕ ก็^๕ บ่น^๕ นึก^๕ ว่า^๕ การ^๕ อย่าง^๕ ๓ รรม^๕ เนิ^๕ยม^๕ พระ^๕ ราช^๕ พิ^๕ ๓ ลง^๕ สร^๕ง โส^๕ กน^๕ ๓
 เจ้า^๕ ฟ้า^๕ จะ^๕ สย^๕ สญ^๕ ไป^๕ เสีย^๕ แล้ว^๕ ท่าน^๕ ก็^๕ ทรง^๕ พระ^๕ ชรา^๕ แล้ว^๕
 เมื่อ^๕ ไม่มี^๕ พระ^๕ ชนม^๕ ๓ ท่าน^๕ ถ้า^๕ การ^๕ สื^๕บ^๕ ไป^๕ มี^๕ เวลา^๕ ที่^๕ จะ^๕ ได้^๕ ทำ^๕ ๓
 ใคร^๕ จะ^๕ มา^๕ แนะ^๕ ๓ กว^๕ ให้^๕ ถูก^๕ ต้อง^๕ ตาม^๕ แแบ^๕น^๕ แแบ^๕น^๕ ได้^๕ แล้ว^๕ ท่าน^๕ จึง^๕
 คึก^๕ อ่า^๕น จก^๕ หมาย^๕ การ^๕ งาน^๕ ลง^๕ สร^๕ง โส^๕ กน^๕ ๓ ต่าง^๕ ๗ ลง^๕ ไว้^๕ แล้ว^๕
 ๓ แง^๕ ให้^๕ ผู้^๕ ใ^๕ ๓ ผู้^๕ น้อย^๕ ข้าง^๕ น้า^๕ ข้าง^๕ ใน^๕ เร็^๕ย^๕ น^๕ ๓ ใ^๕ ๓ ด้วย^๕ กัน^๕ มาก^๕
 เพื่อ^๕ จะ^๕ ไม่^๕ ให้^๕ การ^๕ สย^๕ สญ^๕ ไป^๕ ความ^๕ ๓ ที่^๕ เจ้า^๕ ฟ้า^๕ พิน^๕ ทว^๕ ๓ ทรง^๕ พระ^๕ วิ^๕ต^๕ กน^๕ ๓
 ๐๘/๑๐/๒๕๖๖
 กรม^๕ พระ^๕ ราช^๕ วัง^๕ ใน^๕ แ่น^๕ ทิน^๕ พระ^๕ บาท^๕ สม^๕ เต็^๕จ^๕ พระ^๕ พท^๕ ข^๕ ๓ ออก^๕ ฟ้า^๕
 ๓ ฟ้า^๕ โส^๕ กน^๕ ๓ ทรง^๕ เห็น^๕ ชอบ^๕ ด้วย^๕ จึง^๕ ทรง^๕ สร^๕้าง^๕ เขา^๕ ไกร^๕ ลา^๕ คัม^๕ พระ^๕ มณ^๕ ๓ ๓

ขนยอก แลมีสระอนาคาคแลท้อไขน้ำจากปากสัตว์ทั้ง ๔ ตามอย่าง
 เจ้าฟ้าพินทวดี ชักการให้ทำ ครั้นการเขาไกรลาสเสร็จ
 แล้วยกกราบทูลขอ แด่พระเจ้าอยู่หัว ให้โปรดให้ทำการโสกันต์
 พระราชบุตร แด่พระราชบุตรของท่าน ที่เป็นแต่พระองค์เจ้า
 สมมติให้เป็นดังเจ้าฟ้า ทำการทั้งนี้แน้นผิดอย่างธรรมเนียม
 ก็เพื่อจะให้ให้เห็นเป็นอย่างทันเวลา เมื่อเจ้าฟ้าพินทวดี
 ยังทรงพระชนม์อยู่ จะให้มีผู้ใดรู้ได้เห็นไว้เป็นอันมาก
 มิให้การสาขสูญไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็โปรดให้
 การเช่นไปตามพระไทย กรมพระราชวัง แต่ส่วนพระองค์
 ไม่ชอบพระราชฤไทย จะทำให้ผิดอย่างธรรมเนียมไป
 กรมพระราชวัง เมื่อได้ช่องโปรดอำนวยการให้ทำก็ได้ทำการ
 โสกันต์ในพระบรมราชวัง ถึง ๓ ครั้ง คือปีเถาะสัปตศก
 ศักราช ๑๑๕๗ ทรงกษัตริย์มกุฎศักราช ๑๓๕๕ ครั้งหนึ่ง
 คือปีเมษสัมฤทธิ์ศก ศักราช ๑๑๖๐ ทรงกษัตริย์มกุฎศักราช ๑๓๕๘
 ครั้งหนึ่ง คือปีระกาตรีศก ศักราช ๑๑๖๓ ทรงกษัตริย์
 มกุฎศักราช ๑๓๖๑ ครั้งหนึ่ง ๗๕

แลในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์
 นั้น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าพระองค์ใหญ่ ได้เสด็จ
 อยู่กับสมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้าหญิง ในสมเด็จพระเจ้า

08/10/2566

๑. พินาง เชอ พระ องค์น้อย ประสูต พระราชโอรส ๓ พระองค์
 พระ องค์ที่ หนึ่ง ประสูต ใน ปีระกา ตรีศก คักราช ๑๑๖๓
 ตรงกับ ปี มคฺฤตคักราช ๑๘๐๑ ได้ เป็น เจ้าฟ้าตาม พระมารดา
 แต่ สิ้น พระชนม์ เสีย ใน ปี นน พระ องค์ที่ ๒ ประสูต ใน ปี
 ชวภคศก คักราช ๑๑๖๖ ตรงกับ ปี มคฺฤตคักราช ๑๘๐๔
 พระ องค์ที่ ๓ ประสูต ใน ปี มโรง สัมฤทธิศก คักราช ๑๑๗๐
 ตรงกับ ปี มคฺฤตคักราช ๑๘๐๘ สอง พระ องค์นี้ เป็น เจ้าฟ้า
 ตาม พระมารดา แล เมื่อ กรมพระราชวัง บวร ใน แผ่นดิน นั้น
 สวรรคต ใน ปี กุญ เบญจศก คักราช ๑๑๖๕ ตรงกับ ปี มคฺฤต
 คักราช ๑๘๐๓ แล้ว ล่วง มา ถึง ปี เถาะ นพศก คักราช ๑๑๖๘
 ไปรท ให้ สมเด็จ พระเจ้า ลูกเชอ เจ้าฟ้า พระ องค์ ใหญ่ เลื่อน ที่
 เป็น กรมพระราชวัง บวร . เมื่อ นั้น เจ้าฟ้า พระโอรส ท่าน สอง
 พระ องค์ องค์ หนึ่ง ประสูต ก่อน เลื่อน ที่ พระ องค์ หนึ่ง ประสูต เมื่อ
 เลื่อน ที่ แล้ว นั้น . เป็น สมเด็จ พระเจ้าหลานเชอ เจ้าฟ้า
 ก็ พระบาท สมเด็จ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ได้ มี
 พระราช ธิดา พระ องค์ หนึ่ง มารดา เป็น ขตรี เจ้าเมือง เวียงจัน
 ไปรท ให้ เป็น แต่เพียง พระ องค์ เจ้า เหมือน กัน กับ พระราช ขตรี
 แล พระราช ขตรี พระ องค์ หนึ่ง ที่ ประสูต แต่ พระสนม เจ้าจอม
 มารดา ของ พระ องค์ เจ้า นั้น สิ้นชีพ ใน ปี กุญ เบญจศก . เมื่อ

กรมพระราชวัง ขวรสวรรค์ คดแล้วนั้น พระองค์เจ้านั้นมีพระ
 ชนมายุไต่ ๕ ขวบ เป็นกำพร้าไม่มีเจ้าจอมมารคา
 ทรงพระกรณามาก ภายหลังล่วงมาบ้างหนึ่ง พระองค์เจ้า
 นั้นตามเสด็จลงไปลอบ กระทบ วิ่งเล่นตกน้ำหายไป คน
 ทั้งปวงตกใจ เทียวหาอยู่ครู่หนึ่ง จึงยกพระองค์เจ้าไป
 เกาะท่อนหยวก อยู่หาจนน้ำไม่ ผู้ภยเชิญเสด็จกลับมาได้
 จึงทรงพระกรณาโปรด มากขึ้น มีพระราชโองการดำรัส
 ว่า พระองค์เจ้านั้นเจ้าจอมมารคา ก็เป็นเจ้าฝ่ายลาว
 ไชยกาธิบดีคือตัวเจ้าเวียงจันทน์ก็ยังอยู่ ควรจะให้เลื่อนที่
 เป็น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า การพิธี โสกันตใน
 พระบรมมหาราชวัง แต่ตั้งแผ่นดินมาก็ยังหาได้ทำไม่
 ถ้าถึงคราว โสกันตจะได้อำนาจไปเช่นอย่างในแผ่นดิน จึง
 โปรดพระราชทาน พระสุพรรณบัตร ให้เป็น สมเด็จพระเจ้า
 ลูกเธอเจ้าฟ้า กุณฑลทิพยวดี เจ้าฟ้าฯ นั้นเมื่อถึงบั้นโรง
 สัมฤทธิศก ศักราช ๑๑๗๐ ทรงกษัตริย์มีศักราช ศักราช ๑๓๐๘
 พระชนมายุครบ ๑๑ ปี ถึงกำหนดที่จะโสกันต เมื่อ
 นั้นเจ้าฟ้าพิณทวดีที่เป็นผู้ช้ การมา ก็สิ้นพระชนม์ไปแล้ว
 ๐๘/1๐/2566
 ถึง ๗ ปี ถึงกระนั้นแบบแผนตัว อย่าง การต่าง ๆ ที่เจ้า
 ฟ้าพิณทวดีได้ทรงจักไว้ มีผู้ใดเรียนรู้ เสนออยู่เป็นอันมาก

ผลไต่ก อย่าง การททำแต่ก่อน ในพระ บวร ราช วัังสามครั้ง
 นั้นด้วย จึง ได้จัดการ พระราชพิธี ไสกนต์เป็นการใหญ่
 เต็มตามตำรา คือ ตั้ง พระราชพิธีบนพระมหา ปรวสาท
 คล้ายกับพระราชพิธี ตรีศ แต่มีเขาไกรลาส ราช วััง
 ฉัตรทอง ฉัตรเงิน และฉัตร ราชทางนึ่ง กระ ระ ยาค
 แล การเล่นต่าง ๆ อย่างสูง แต่แต่มีมยุระฉัตร
 นางเชิญเครื่อง นาง สระ แต่เครื่อง ชาว เสกจึงมาทรง
 พัง พระ สงฆ์ สวด พระ พทข มนต์สามวัน แล้วแต่มาเวลาเช้า
 ไสกนต์ ในวันที่ ๕ แล้วเสด็จขึ้นเขาไกรลาส ครอบเครื่องต้น
 แต่เวียนเขาไกรลาส สาม รอบ แล้วแต่กลับในเวลาเช้า
 ครั้นเวลาบ่ายแต่เครื่องแกง มาสมโภช วันนั้นแล้วต่อไปอีก
 สองวัน วันที่ ๗ จึงแต่พระเจ้าไปลอย การ เปนเสร็จ
 ไสกนต์เจ้าฟ้าภรชลทิพยวดี ในเดือน ๔ ยัมโรงสัมฤทธิ์
 ศกศักราช ๑๓๓๐ ทรงกับเดือนมกราคม ในชั้นมฤต
 ศกศักราช ๑๓๖๔

ครั้นแล้วมาอีก ๖ เดือน พระบาท สมเด็จพระพุทธ
 ยอดฟ้าฯ เจ้าฟ้าโลภย์เสด็จสวรรคต สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
 กรมพระราชวังบวร ได้เสด็จ เสด็จ ด้วลยราช สมบัติ เปน
 แผ่นดินที่สอง เจ้าฟ้า พระ ราชโอรสสอง พระ องค์นี้ มี

เปน สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เลิศหล้านภาลัย พระเจ้าแผ่นดิน พระองค์นี้ ทรงปกครอง
 ด้วยข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายหน้าฝ่ายใน ว่าการพระราช
 พิธีโสกันต์เจ้าฟ้า ไท่ทำลงเป็นอย่างมีแบบแผนเป็นจดหมายเทศ
 อยู่แล้ว แต่การพระราชพิธีลง สรง ตั้ง พระนามเจ้าฟ้า โดย
 อย่างเต็มตามตำรา ครึ่งกรุงศรีอยุธยาเก่า ยังหาได้ทำเป็นแบบ
 อย่างไม่ ผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคยเห็นก็แก่ชรา เกือบจะหมด
 ไปแล้ว จะสาขสณฺ์เสียบ จะใคร่ทำไว้ให้เป็นเกียรติยศเยี่ยง อย่าง
 สักครึ่งหนึ่ง ข้าราชการเห็นพร้อมตาม กระแสพระราชดำริห์
 ครั้นถึงบรรดาเบญจศก ศักราช ๑๑๗๕ ทรงกับขมีขจุศศ
 ศักราช ๑๘๑๓ จึงได้ตั้ง การพระราชพิธีลง สรง สมเด็จพระ
 พระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าพระองค์ใหญ่ สุกแพไม่ไม้ที่ทำราชวรวิษุ
 มีกรงที่ สรง อยู่กลาง ล้วนด้วยซี่กรงชั้นหนึ่ง ตารางไม้ใ
 สกชั้นหนึ่ง วางแห่อีกชั้นหนึ่ง ผาขาวอีกชั้นหนึ่ง มีบันได
 เงินบันไดทองลงสองข้าง บันไดกลางเป็นเตียงหลังหุ้มผ้า
 ขาว เรียกว่าบันไดแก้ว ในกรงมีมพร้าวค้ำปักเงินปักทอง
 แลปลาทองปลาเงิน กุ้งทองกุ้งเงิน ลอยอยู่ทั้ง ๔ ทิศ
 ๐๘/๑๐/๒๕๖๖
 กรงนั้น มีพระมณฑป สรวมนีราศวัด ฉัตรทอง ฉัตรนาก ฉัตร
 เงิน ล้อม ๓ ชั้น มีทหารหนึ่งรายรอบ แลมีเรือจากช่อง

ล้อมวง แพ้ที่สร้างแทนเขาไกรลาศในการโสกันต์ การ
 พระราชพิธีนอกนั้น คือ การบนพระมหาปราสาท แล การแก้
 ทางแห่ฉัตรเล่นต่าง ๆ ก็เหมือนกับการโสกันต์ แห่เครื่อง
 ขาวเสด็จไปทรงฟังพระสงฆ์สวดพระพุทฺธมนต์ บนพระมหา
 ปราสาทสามวัน วันที่ ๔ จึงแห่เสด็จลงไปทำราชวัติ
 ทรงในแพที่สร้างแล้วแห่กลับ แลจึงเสด็จมารับพระสุพรรณ
 บัตรบนพระมหาปราสาท พระราชทานพระสุพรรณบัตร
 จาฤกพระนามว่าสมเด็จเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎสม
 มติวงษ์ พงษ์ อิศวรโกระบัตรรัชชติยราชกุมาร ครั้นเวลาบ่าย
 แห่เครื่อง แต่งทรงเครื่องคัน มาสมโภชที่พระที่นั่งอมรินท
 วิจิตรนิย ครั้นนั้นเรือกว่าพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานในวันนั้น
 แลต่อไปอีกสองวันเช่นสามเวลา เสร็จการพระราชพิธี
 ลงสระ

ครั้นเสร็จแล้วมีพระบรมราชโองการดำรัสว่า การ
 ลงสระเช่นนี้ทำแต่ครั้งเดียวนี้เถิด ภาวเป็นตัวอย่างไว้
 ไม่ให้สูญพิธีโบราณ เพราะการโสกันต์เป็นอันจำจะต้องทำ
 สำรับยศเจ้าฟ้าทุก ๆ พระองค์ การลงสระทำเป็นสองซ้า
 ก็หาต้องการไม้ไผ่ ๆ ที่เขาลงท่าลกเขานั้น เพราะ
 เขาร้อนรนจะเร่งเอาของขวนเก็บเอาเงินคนอื่นมาใช้ เขาจึง

08/10/2566

วิวรณ์ทำการลง ทำก่อน เวลา โทณ จุก เพราะเขาเห็นว่าการ
 โทณ จุก นั้นยังช้าอยู่ ก็ในหลวงไม่ได้ ร้อนร้อน อะไรไม่ควร
 จะทำให้เป็นสอง ซ้ำสามซ้ำ ทำแต่โสกันต์เถิด ท้ายเป็น
 ของต้องจำใจทำตาม ขรรณเนียม ครั้นมาเดือน ๔ ปีชวด
 อัฐศกศักราช ๑๑๗๘ เดือนมกราคม ในปีมีคฤสุตศักราช ๑๘๑๗
 ได้มีการ พระราชพิธีโสกันต์ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
 เจ้าฟ้ามงกุฎนั้น เป็นการใหญ่เหมือนกันกับครั้งโสกันต์
 เจ้าฟ้าคุณ ทลทิพยวดี ครั้นมาเดือน ๔ ปีมีโรงอัฐศก
 ศักราช ๑๑๘๒ ตรงกับเดือนมกราคม ในปีมีคฤสุตศักราช ๑๘๒๑
 ได้มีการ พระราชพิธีโสกันต์สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอิศวเรศ
 จุฑามณีอีกครั้งหนึ่ง มีเขาไกรลาสแลการอื่น ๆ เหมือนกัน
 กับการสองครั้งก่อน เจ้าฟ้าคุณ ทลทิพยวดี นั้นได้ทำ
 ราชการ ในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย
 มีพระโอรส ๓ พระธิดา ๑ เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า
 ทั้ง ๔ พระองค์ พระองค์ใหญ่ประสูติ ในปีชวดอัฐศก
 ศักราช ๑๑๗๘ ตรงกันกับปีมีคฤสุตศักราช ๑๘๑๖ พระ
 นามว่าเจ้าฟ้าอาภรณ์ พระองค์ที่สองประสูติในปีเถาะเอกศก
 ศักราช ๑๑๘๑ ตรงกันกับปีมีคฤสุตศักราช ๑๘๑๙ พระ
 นามว่าเจ้าฟ้ามหามาลา พระองค์ที่สามเป็นเจ้าฟ้าหญิงประสูติ

08/10/2566

ในเดือน ๔ ปีมีโรงโทศก ศักราช ๑๑๘๒ ทรงกษัตริย์เดือนมกราคม
 ในปีมีคฤสุตศักราช ๑๘๒๑ สิ้นพระชนม์เสียในวันประสูติ
 พระองค์ที่ ๔ ประสูติในปีมีเมษจัตวาศก ศักราช ๑๑๘๔
 ทรงกษัตริย์มีคฤสุตศักราช ๑๘๒๒ พระนามว่าเจ้าฟ้าชีว
 สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสามพระองค์นี้ พระบาท
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็ทรงพระราชดำริห์ไว้
 ว่าจะทำการโสกันต์ให้เต็มตามตำราเหมือนกัน ก็แต่
 เมื่อยังไม่ถึงเวลาโสกันต์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภาลัย ก็เสด็จสวรรคตในปีวอกฉศก ศักราช ๑๑๘๖
 ทรงกษัตริย์มีคฤสุตศักราช ๑๘๒๔ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ
 ก็แต่ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภา
 ไลยนั้น ช่างพระบรมราชวังมีการโสกันต์ ๒ ครั้ง คือ
 โสกันต์พระองค์เจ้าพงษ์ อิศเรศร์ครั้งหนึ่ง ในเดือน ๔ ปี
 วอกจัตวาศก ศักราช ๑๑๘๔ ทรงกษัตริย์เดือนมกราคมในปีมี
 คฤสุตศักราช ๑๘๒๑ อีกครั้งหนึ่ง มีการโสกันต์พระองค์เจ้า
 น้อยนามด ในเดือน ๔ ปีจฉศก ศักราช ๑๑๘๖ ทรงกษ
 ๐๘๒๒/2566
 ๒๗๘
 เดือนมกราคม ในปีมีคฤสุตศักราช ๑๘๒๕
 ในครั้งหลังนี้มีเขาไกรลาสด้วย แต่ย่อมกว่า

ในพระบรมมหาราชวัง การที่ทำนั้นก็คล้ายกับการโสกัณฑ์
เจ้าฟ้า เพราะทรงนิยมถือว่าพระองค์เจ้าสองพระองค์นั้น
ประสตร แต่พระมารดาเป็นชื่กาเจ้าทรงชนบุรี แต่เพราะเหตุมี
จึงหาได้โปรดให้เป็นเจ้าฟ้าไม่ ว่าด้วยการโสกัณฑ์ในแผ่นดิน
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลยสิ้นเท่านั้น

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เมื่อ
ขจ้ออยู่ศึก คักราช ๑๑๘๘ มาจนขจ้อวสันตฤกษ์ศึก
คักราช ๑๑๙๐ ก็เป็นขจ้อศึกคักราช ๑๘๒๖ ๑๘๒๗ ๑๘๒๘
นั้นเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์คิดขบถ ย้ายเมืองมีกักรทพิศก ไม่เป็น
ปรกติ พระบรมสัพทสมเด็จพระอมรินครามาตย์ ค้างอยู่
บนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทถึงสองปี ครั้นการพระบรม
ศพแล้ว พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทชำรุดต้องรื้อทำใหม่
ในขจ้อวสันตฤกษ์ศึกนั้น พระชนมายุสมเด็จพระเจ้านั่งเอนยาเธอ
เจ้าฟ้าอาภรณ์ถึงกำหนดโสกัณฑ์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการดำรัสว่าย้ายเมืองมีราชการ
ทพิศก อยู่หาสูญสลายไม่ พระมหาปราสาทก็ควรรื้อทำใหม่
ไม่มีที่ตำพระราชพิธีโสกัณฑ์ ทำแต่สังเขปเอาเถิก จึงตั้ง
พระราชพิธีโสกัณฑ์ ที่พระที่นั่งสุไทยสวรรค์ปราสาท
ไม่มีเขาไกรลาส แต่การแต่ครั้งก็คล้ายกับพระบรมเพศุขยาศรา

โสกันต์ ในวันที่ ๔ แล้ว เวลาบ่ายแก่ทรงเครื่องต้น
 สมโภชเวลาเที่ยงเช่นเสร็จการ การโสกันต์สังเขปครั้งนี้
 เป็นอย่างลงแล้ว ก็เมื่อโสกันต์สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
 เจ้าฟ้ามหาดมามาลากิติ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้า
 ยวดี ในขี้นเกาะตรีศก ศักราช ๑๑๙๓ แลขี้นมีย
 ฉศก ศักราช ๑๑๙๖ มีพระราชโองการดำรัสว่า
 เมื่อโสกันต์สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าอาภรณ์ ทำเพียง
 เท่าไรก็ทำแต่เพียงเท่านั้นเถิด ก็มีการแต่เหมือนกันเป็น
 แต่เปลี่ยนไป โสกันต์แลสมโภชที่พระที่นั่งสุทไธสน์มหาปราสาท
 งาน ๔ วันเล็กเหมือนกัน ก็การสามครั้งนี้มีคนข่มขูขบ
 ยู่มาก ว่าการเช่นนั้นเพราะไม่มีเจ้าของ ในพระ
 ขวรราชวังในแผ่นดินนี้ มีการโสกันต์ ๓ ครั้ง แต่เป็น
 พยศยาศรา เจ้าที่โสกันต์นั้น ก็เป็นแก่พระองค์เจ้า มิใช่
 เจ้าฟ้า กรมพระราชวังนั้น มีพระราชบุตรพระองค์หนึ่ง แต่พระอรุณ
 ซายา ทรงพระนาม พระองค์เจ้า ทาราวดี เป็นพระราชนิศา
 กรมพระราชวัง ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จุฬาโลกย์พระราชบุตรพระองค์นี้ ตามคัมภีร์ที่มีในกฎหมาย
 อย่างธรรมเนียม ก็ควรเป็นเจ้าฟ้า แต่พระบาทสมเด็จพระ
 พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวหาได้โปรดให้เป็นไม่ เรียกพระนาม

แต่ว่าพระ องค์เจ้า อิศราพงษ์ ๆ นั้น มีพระชนมายุ ถึงกำหนด
 ไสกนัต กรมพระราชวัง ก็ สวรรคต ก่อน แต่พระ องค์เจ้า
 นั้นยังไม่ได้ ไสกนัต เมื่อ ไสกนัต มา ไสกนัต ใน พระบรมมหา
 ราชวัง ด้วย พิธีไม่มี แต่ แทนเหมือน พระ องค์เจ้าสามัญ
 ก็มีผู้คน กระซิบกันว่าเป็น อย่างนี้ เพราะไม่มี เจ้าของ
 เหมือน เรื่อง ก่อน นั้น

พระบาทสมเด็จ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงรับ
 หม่อมเจ้าหญิง เป็น ขिता พระ องค์เจ้า สักขณานคน ที่ พระบิดา
 สิ้น พระชนม์ พระชนมายุ ได้ เจ็ด เดือน มา เลี้ยงไว้ ใน พระราช
 วัง ไประยะ ปรานมากยิ่ง กว่าพระราชบุตร พระราช ขिता พระ
 ราชทาน พระสุพรรณ บุตร เลื่อน ที่ ให้ เป็น พระ องค์เจ้า โสมนัต
 วัฒนาวดี ทำท่วง ที่เหมือน จะ ให้ เป็น เจ้าฟ้า ด้วย พิธี
 เมื่อ เวลา เลื่อน หม่อมเจ้า ให้ เป็น พระ องค์เจ้า ใน รัช ๕ ค่าย กษ
 เมื่อ เลื่อน พระ องค์เจ้าหญิง ให้ เป็น เจ้าฟ้า กุณฑลทิพยวดี ใน
 แผ่นดิน พระบาท สมเด็จ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ครั้น
 พระ องค์เจ้า โสมนัต วัฒนาวดี ทรง พระเจริญ ชนมายุ
 ถึง กำหนด ไสกนัต ใน ปี ๕ เมีย อัฐ ศก ศักราช ๑๓๐๘
 ทรง กษ ๕ มี ค ๑๓/๑๐/๒๕๖๐ ๑๘๖๖ ให้ ตั้ง ก้าว พระ ราช พิธี
 ไสกนัต เป็น การ ใหญ่ คล้าย กษ การ ไสกนัต เจ้าฟ้า เป็น

แต่ไม่มีเขาไกรลาส ปลูกพระเบญจาทิศรอง แลพลับพลาเปลื้อง
 เครื่อง บนศาลาพระมหาปราสาทแทน การอื่น ๆ
 ก็เหมือนกันกับเจ้าฟ้า แต่ถึง ๖ วัน เช่นแต่วันที่ ๗
 ไม่มีแต่พระเกศา ก็โสกันต์ครั้งนี้ชื่อว่าแต่พวกอื่นเลย
 ถึงพระเจ้าลูกเธอฝ่ายหน้าฝ่ายใน ของพระบาทสมเด็จพระ
 หนึ่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ข้่นว่าพระองค์เจ้าโสมนัสฯ คิมนาวิก มีบุญ
 มากไปกว่าพระเจ้าลูกเธอทั้งปวงอีก การโสกันต์ ในแผ่นดิน
 พระบาทสมเด็จพระ หนึ่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สิ้นเท่านี้

ครั้งแล้ว แผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระ หนึ่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ในปีที่ระวีศก ๑ ศักราช ๑๒๑๓ ตรงกับปีมะ สดศักราช
 ๑๘๓๑ จึงพระราชวงษาน วงษ์ แลข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย
 ทั้งปวงพร้อมใจกันเชิญเสด็จ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้า
 ฟ้ามงกุฏ ขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติรับ พระบรมราชาภิเศก
 ในพระบรมมหาเศวตฉัตร แลเชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าน้อง
 ยาเธอเจ้าฟ้าอิศวเรศฯตามนี้ ให้รับพระบรมราชาภิเศก
 ในพระบรมราชวัง ตามอย่างยศพระเจ้าแผ่นดิน ๒ พระ
 องค์อย่างแต่ก่อน เพราะเห็นว่า สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
 เจ้าฟ้าสอง พระองค์นี้ มีพระขรรค์ เล่าภาษาปรากฏเป็นที่
 นิชิต ของ คช โกลแล โกลเฟนอันมาก ด้วย ได้มีการลงสรร

08/10/2566

แลโสกันต์เป็นการใหญ่ในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เลิศหล้านภาลัย ถึง ๓ ครั้งก็ถึงถวามาแล้ว แล้วพระ
 ราชวงษานู วงษ์ฝ้าย น้าฝ้ายใน แลท่านเสนาบดีปฤกษา
 พร้อมกันว่า พระองค์เจ้าโสมนัดวิวัฒนาวัตี ใต้เป็นพระองค์เจ้า
 มียศใหญ่ใต้ มีการโสกันต์ อย่างเจ้าฟ้าในแผ่นดินพระบาท
 สมเด็จพระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระนามแลพระเกียรติยศ
 ภาฯฯปรากฏสมควรจึงได้กราบทูล ถวาย ตั้งเป็นสมเด็จพระ
 พระนางเธอเป็นเจ้าเป็นใหญ่ข้างใน สมเด็จพระนางเธอ
 พระองค์เจ้าโสมนัดวิวัฒนาวัตี ทรงพระครรภ์ได้ ๗ เดือน
 ประชวรลง ประสูติพระราชโอรสในกำลังประชวร พระ
 ราชโอรสนั้นเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าชาย
 เรียกพระนามตามพระมารดา ว่าเจ้าโสมนัดมีพระ
 ชนม์อยู่ ๓ น้าพิกา ก็สิ้นพระชนม์เพราะพระกำลังยัง
 อ่อนนัก สมเด็จพระนางเธอนั้น ก็ประชวรหนักลงพระ
 อากาโรคหลายไม่ สิ้นพระชนม์ภายหลังพระโอรส ๕ วัน
 คือในวันอาทิตย์ เดือนสิบเอ็ด แรมสิบสองค่ำ ปีชวด
 จัตวาศก ศักราช ๑๑๑๘ ทรงบิขั้ววันที่ ๑๐ เดือนออก
 คอเปอร์ ปีมีกฤตศักราช ๑๘๕๒ ครั้นภายหลังมา
 พระราชวงษานู วงษ์ฝ้ายใหญ่ฝ้ายในฝ้ายน้า แลเสนาบดี

พร้อมใจกัน ถวายพระ องค์เจ้ารำเพอภมราภิรมย์ ผู้เป็น
พระขिताของ พระเจ้าลูก ขอมสมเด็จพระนางเชอซังสิ้นพระ
ชนม์แล้วนั้น ให้เป็น สมเด็จพระนางเชอสืบถานันทรนั้น
ต่อไป

สมเด็จพระนางเชอ พระ องค์เจ้ารำเพอภมราภิรมย์
ประสูติ พระราชบุตรใหญ่พระ องค์หนึ่ง ทรงพระนาม
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเชอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ ในกลาง
ปีฉลูเบญจศกศักราช ๑๓๑๕ ตรงกับเดือน เดือนเพ็ญ
ศกศักราช ๑๘๓๓ แล้วประสูติพระราชขिताอีกพระ
องค์หนึ่ง ทรงพระนาม สมเด็จพระเจ้าลูกเชอ เจ้าฟ้า
จันทร์มณฑล ในปีเถาะชัษตศก ศักราช ๑๓๑๗ ตรงกับ
เดือนเอปรีลในปีมีศกศักราช ๑๘๕๕ แล้วประสูติ พระราช
บุตรอีกพระ องค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเชอ
เจ้าฟ้าจตุรนครคีรี ในปลายปีมี โรงอัฐศก ศักราช ๑๓๑๘
ตรงกับเดือนยี่นุนวาร ปีมีศกศักราช ๑๘๕๗ แลประสูติ
พระราช บุตร อีก พระ องค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า สมเด็จพระ
เจ้าลูกเชอ เจ้าฟ้า วรณรังษีสว่างวงษ์ ในปลายปีมีแม เอกศก
ศักราช ๑๓๒๑ ตรงกับเดือนยี่นุนวารี ในปีมีศกศ
ศักราช ๑๘๖๐

สมเด็จพระนางเชอ พระองค์เจ้าจำเพอขภมราภิรมย์
 นี้ ประชวรพระโรคในพระทรงลงมาเสด็จสิ้นพระชนม์
 ในเดือน ๑๐ ปีระการตรีศก ศักราช ๑๒๒๓ ทรงเก็บเดือน
 เสขเตมเขอ คฤสศศักราช ๑๘๖๒ แล้วสมเด็จพระเจ้า
 ลูกเขอเจ้าฟ้าหญิงจันทรมณฑล ก็สิ้นพระชนม์ลงในเดือน
 ๖ ปีกนเขอจศก ศักราช ๑๒๒๕ ทรงกับเดือนเมคฤสศ
 ศักราช ๑๘๖๓ ยังคงสมเด็จพระเจ้าลูกเขอ เจ้าฟ้าสาม
 พระองค์

ก็ในแผ่นดินประจุยนี้ เมื่อชชวทจัตวาศก
 ศักราช ๑๒๖๘ มีการโสกันต์ในพระบวรราชวังครั้ง
 หนึ่ง มีเขาไกรลาศแลการแต่ การเล่นใหญ่กว่าปรกติแต่
 ไม่เต็มตำรา การคล้ายกันกับเช่นเคยมีในพระบวรราชวังแต่
 ก่อน ภายหลังแต่ครั้งนั้นมา ในพระบวรราชวัง
 เมื่อโสกันต์พระองค์เจ้าคราวใด ก็มีการแต่เครื่องส่ง
 กลองชนะทุกครั้ง แต่ทำการนั้นในพระราชพิธีสัมพิ
 นรฉิมที ไม่ได้ทำเปนการใหญ่ ไม่ได้ตั้งเขาไกรลาศ
 แลมีการเล่นนักขัตตประชม ถึงกระนั้นการก็เปนอย่างลงในกา
 โสกันต์ พระองค์เจ้าแผ่นดินประจุยนี้ แต่ฝ่ายในพระบรม
 มหาราชวัง พระเจ้าลูกเขอที่มีพระชนมายุเจริญ จนถึง

กำหนดจะไล่กันตั้งยังมีไม่จนถึงปีระกาตรีศก

ครั้นมาปีระกาตรีศก คักราช ๑๒๒๓ ตรงกับปี

มีฤกษ์ศักราช ๑๘๖๒ พระเจ้าลูกเธอพระองค์ใหญ่ยังเยาว

ลักษณะมีพระชนมายุเจริญถึงกำหนดควรจะไล่กันตั้ง พระ

ราชวงษานวงษ์ แลท่านเสนาบดีถวายทูลพระกรุณาว่า

การพระราชพิธีไล่กันตั้ง เป็นการใหญ่เว้นว่างมานานหาได้ทำ

ไม่ถึง ๕๐ ปีเสด็จมาแล้ว ผู้ที่ได้เคยเห็นการในครั้งก่อน

ก็น้อยตัวแล้ว ถึงได้เห็นจะจำการไม่ถนัด แต่ผู้

ไม่ได้เห็นนั้นมากกว่ามาก ขอพระราชทานให้ตั้งการ

พระราชพิธีไล่กันตั้งเป็นการใหญ่ ในการไล่กันตั้งพระเจ้าลูกเธอ

พระองค์เจ้าเป็นประจักษ์ ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อจะได้

เป็นแบบอย่างต่อไปในภายหน้า ครั้นนั้นจึงได้มีพระบรมราช

โองการดำรัสสั่ง ให้ตั้งการพระราชพิธีไล่กันตั้งเป็นการใหญ่

มีกระบวนแห่แลมีนางเชิญมยุรฉัตร นางเชิญเครื่องนางสระ

แลการเล่นอื่น ๆ แต่ไม่มีเขาไกรลาส แลได้มีการพระราชพิธี

รัชพระสุพรรณบัฏเฉลิมพระนามพระเจ้าลูกเธอ • เจ้าฟ้าจุฬา

ลงกรณชน เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ

๑๑/10/2566

มหินทรเทพยมงกุฎมหลบุรุษรัตนราชวริวงษ์ วรพงษ์บริพัต

ศิริวิกรมราชกุมาร แทนพระราชพิธีลงสรอง แต่ไม่มี

พระมณฑป บนแพในที่สง

๖๘

การพระราชพิธีทั้งสองนี้ ได้มีในเดือน ๔ ปีระกา

• คีรีศักดิ์ คักราช ๑๒๒๓ ทรงกับเดือนมารช ในปีมีคฤสศ

คักราช ๑๘๖๒ เมื่อการพระราชพิธีโสกันต์ ได้มีแปลลงอย่าง

ดังนี้แล้ว ครั้นมาเมื่อปีจอจัตวาศก พระเจ้าลูกเธอสามพระ

องค์ คือพระองค์เจ้าหญิงทักษิณชา พระองค์เจ้าหญิงโตมวาทิ

พระองค์เจ้าหญิงประภัสสร มีพระชนมายุเจริญ ถึงกำหนดควร จะ

โสกันต์ จึงได้โปรดให้มีการแห่โสกันต์ เป็นการใหญ่

อย่างครั้งก่อนอีกครึ่งหนึ่งในเดือนนี้ ปีจอจัตวาศก

คักราช ๑๒๒๔ ทรงกับปีมีคฤสศคักราช ๑๘๖๓ ๖๘

แลในเดือน ๔ ปีจอจัตวาศกนั้น ในพระบรมราชวัง

ได้มีการโสกันต์พระองค์เจ้าอีกครึ่งหนึ่งเป็นการใหญ่ มีการ

แห่แลการเล่น แลเขาไกรลาสน้อย คล้ายกับเมื่อปีชวด

จัตวาศกโน้นแล ๖๘

ภายหลังมาเมื่อปีชวดคคก พระเจ้าลูกเธอสอง

พระองค์ คือพระองค์เจ้าภักตวิมลพรรณ พระองค์เจ้ามณฑา

ภาธร มีพระชนมายุเจริญ ถึงกำหนดควร จะโสกันต์ จึง

ทรงพระราชดำริห์ว่า ครั้งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว พระรามาธิบดีมหาราชปราสาททอง ได้

มีการ โสกันต์ พระเจ้าลูกเขย พระองค์เจ้าอิน ณที่ประทับ
 เกาะบ้านเลนเป็น อย่างมา ก็ครั้งนั้นพระราชวังที่ประทับ
 เชนที่ประภาศก็มีหลายตำบลด จึงโปรดให้มีการแห่โสกันต์
 เชนการใหญ่อย่างครั้งก่อน ที่พระนครศิริธมเมืองเพ็ชรบุรี
 ตามอย่างซึ่งเคยมีใน โบราณนั้นอีกครั้งหนึ่ง ในเดือนยี่ชัษวค
 นศกศักราช ๑๒๕๖ ตรงกับยี่มคจุลศศักราช ๑๘๖๔

เมื่อว่าการตามเหตุที่ควร พระเจ้าลูกเขย พระองค์
 เจ้าซึ่งมิใช่เจ้าฟ้า ก็ไม่ควร จะมีการพระราชพิธี โสกันต์
 เชนการใหญ่ แต่ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จุฬาโลกย์ แลในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภาลัยในพระบรมราชวัง ได้มีการแห่โสกันต์ พระองค์เจ้า
 เกินธรรมเนียมเก่า สองครั้งสามครั้งมาแล้ว แลในแผ่นดิน
 ประจุบันนี้ ในพระบรมราชวังก็มี การเกิธรรมเนียมเก่า
 นำมาเป็น อย่างมาก่อนถึงสองครั้งแล้ว ฝ่ายในพระบรมมหา
 ราชวังจึงต้องทำตามไปการ เชนทั้งนี้ก็เพราะการ โสกันต์เชนการ
 ใหญ่ไม่ได้ มีมานานแล้ว ผู้จะใคร่ควมมากแลจะคอยเวลาภาย
 นาก็ไม่ไว้ ใจกาลว่าจะเชนแน่ ที่จะได้ก็ จึงกราบทูลขอ
 ให้ทำขึ้น

08/10/2566

ยศวิสมเด็จ พระเจ้าลูกเขย เจ้าฟ้าจุฬาภรณ

พระองค์ใหญ่ มีพระชนมายุได้เต็ม ๑๒ ปี แต่ปีประสูติ
 ถึงกำหนดเวลาควร จะมีการพระราชพิธีโสกันต์ เป็นการใหญ่
 ด้วยให้พระราชทาน พระราชอิศริยยศต่าง ๆ เสมออย่าง
 พระองค์ ในครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภาลัยทุกประการแล้ว ครั้งนี้จึงควรให้ มีการพระราชพิธี
 โสกันต์เป็นการใหญ่เต็มตามตำรา เหมือนกับการพระราชพิธี
 โสกันต์ ซึ่งมีในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภาลัยสองครั้งนั้น เพื่อจะได้เป็นแบบอย่างต่อไปภายหน้า ท่าน
 ผู้ที่ต้องเกณฑ์รับราชการใด ๆ ในบัดนี้ จึงมีความยินดี
 คิดฉลองพระเดชพระคุณ ทุกท่านทุกหน ให้เต็ม
 ตามกำลังเทอญ ฯ

ฝ่ายชนชาวต่างประเทศที่ไม่รู้เรื่องเกิมา ขอเสียด
 อายต่าง ๆ ว่าทำทั้งนี้ไม่เป็นคนเป็นประโยชน์อะไร
 แก่บ้านเมือง ทำให้คนเป็นอันมาเที่ยวการเสียดเวลา
 ด้วยต้องเกณฑ์ทำการต่าง ๆ แลพากันเปลืองเปลืองมา
 การเล่นหลายวันหลายเวลา แลอื่น ๆ เพราะการพระราช
 พิธีโสกันต์เป็นการใหญ่เต็มตามตำรา โดยธรรมเนียม
 ในสยามเช่นนี้ เป็นของเคยมีสืบ ๆ มาแต่โบราณ ในแผ่นดิน
 หนึ่ง ก็ไม่มีมาก เคยมีแต่ครั้งหนึ่ง สองครั้งเท่านั้น

08/10/2566

เมื่อจะ คัดเลือก จะไม่ให้ มีเป็นแบบอย่างแล้ว ท่านผู้รู้ชนบุ
 ชรรณ เขียมโบราณก็ จะมีความ เสียใจว่า พระบาทสมเด็จ
 พระเจ้าอยู่หัว ทรงนับถือ การต่างประเทศมาก มาเลิก
 ละทิ้ง การ ชรรณ เขียมโบราณเสียสิ้น ง่ายนัก ควร จะต้อง รักษา
 แบบอย่างโบราณราชประเพณีไว้ ไม่ให้เสื่อม สดุดีจงระชอบ ชาติ
 การ ที่ในการ โสกันต์นี้ ท่านทั้งหลาย ทั้งปวงเป็น อันมาก
 ย่อมนำสิ่ง ของทอง เงิน มาถวาย พระเจ้าลูกเธอที่โสกันต์ เป็น
 การ สมโภชโดย อย่าง ชรรณ เขียมทำต่อ ๆ มา การนี้ท่านเป็น
 อันมากทำก็โดยชอบรถคุณเคย ใน พระเจ้าลูกเธอ พระองค์
 ที่โสกันต์นั้นตามใจ ในหลวงไม่ไว้ ขอร้อง กระเกณฑ์อะไร กอ
 ไครพอใจ จะถวายก็ถวาย ไม่ถวายก็ได้ ไม่มีความผิดอะไร
 ถ้ามีที่ใด ถวาย ของ สมโภช พระเจ้าลูกเธอแล้วนั้น มีการ
 โทษจากบุตรหลานเมื่อใด ให้ถวาย หูลให้ถวาย ได้ฆ่าลของ
 ขลุ้ พระบาท จะไต่พระราช ทานตอบแทน ให้มีกำไร บ้างคุ่มทุน
 บ้าง อย่าง การ เลื่อนรถ แลกสว ขี่เกี้ยวข้างนอก ตามประเพณี
 ข้านเมื่อ เพราะฉะนั้นอย่าให้ ผู้ใดผู้ใด เข้าใจผิด ย่นพิมพ์
 ผิด ๆ ไปในอันให้เหตุเลเยเป็น อันยากที่เกี่ยว
 ประกาศมาฉวัน พุทศศักราช ๒๓๖๕ ๕๓๖๕ ๕๓๖๕ ๕๓๖๕ ๕๓๖๕
 สัปดาห์ ศักราช ๑๒๒๗ เป็นวันที่ ๕๓๖๕ ในราชกาลประจุบันนี้